

ZINIS

BROJ 1404
GODINA XI
SARAJEVO, 1. - 15. IV 2018.

PRIVREDNA
STAMPA
SARAJEVO

ISSN 0351-8396

UDK 34:657

Na osnovu Odluke Komisije za računovodstvo i reviziju BiH časopis se priznaje kao program KPE računovodstvene profesije u BiH

POREZNE REFORME

Porezno rasterećenje u BiH:
modaliteti i ograničenja

POREZI

Oporezivanje autorskih prava

RAČUNOVODSTVO

Forenzičko računovodstvo

JAVNE FINANSIJE

Fiskalna procjena propisa kao instrument
finansijske stabilnosti u Federaciji BiH

JAVNE NABAVKE

Dodjela ugovora na osnovu kriterija
ekonomski najpovoljnije ponude

STEČAJNO PRAVO

Stečajna rješenja vs značaj stečaja na
primjeru Federacije BiH

PARNIČNI POSTUPAK

Uticaj vjerodostojne isprave na vođenje parničnog
postupka kod telekomunikacionih usluga

PRIRUČNIK - STVARNA PRAVA

Primjena Zakona o promjeru i katastru
Republike Srpske u sudskoj praksi

NOVO U PONUDI!

TROŠKOVI PARNIČNOG POSTUPKA I VRIJEDNOST PREDMETA SPORA

- sa sudskom praksom -

Autor:

dr. sci. Adis Poljić

Recenzenti:

prof. dr. Senad Mulabdić,
sudija Vrhovnog suda Federacije BiH

i
dr. sci. Muhamed Cimirotić,
sudija Kantonalnog suda u Bihaću

Troškovi parničnog postupka i vrijednost predmeta spora, kao instituti parničnog postupka, međusobno su povezani na način da vrijednost predmeta spora najčešće utiče na odlučivanje o troškovima parničnog postupka. Njihova međusobna povezanost i nužnost pravilne primjene za donošenje ispravne odluke o troškovima parničnog postupka, uticala su da budu zajedno analizirani. Potpuno razumijevanje troškova parničnog postupka i vrijednosti predmeta spora u velikoj mjeri olakšava zakonito vođenje parnice.

Troškovi parničnog postupka su samo jedan od zahtjeva o kojima sud odlučuje u toku parničnog postupka. Iako nisu tužbeni zahtjev, često je odlučivanje o troškovima parničnog postupka složenije od odlučivanja o tužbenom zahtjevu.

Vrijednost predmeta spora je obavezan element tužbe, i označava ekonomsku vrijednost subjektivnog prava, koje se štiti u postupku, izražena u novcu u vrijeme podizanja tužbe. Potreba da se subjektivna prava izraze u novcu zahtijeva različita pravila za određivanje vrijednosti predmeta spora zavisno od prava koje je predmet parničnog postupka.

Metodološki, konceptualno i stilski knjiga je napisana u mjeri da čitaocu daje potpunu i jasnu predstavu o institutima troškova parničnog postupka i vrijednosti predmeta spora. Korištena je relevantna literatura i propisi. Autor analizira i obrazlaže stavove, zaključke ili kritike jasnim i razumljivim izražavanjem. Na kraju svake analize teme nekog poglavlja, autor iznosi uvjerljivu argumentaciju utemeljenu na stavovima pravne doktrine o pitanjima koja se u praksi otvaraju kao nedorečena ili diskutabilna, te analizira sudsku praksu i zakonske odredbe koje se u praksi različito tumače ili primjenjuju.

Posebna vrijednost ove knjige je obimna sudska praksa. Sadržano je preko 400 odluka najviših sudova Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Republike Srbije, Crne Gore i Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.

Knjiga je namijenjena sudijama, advokatima, pravobraniocima, pravnicima pravnih subjekata, naučnonastavnim radnicima, kao i drugim licima koja učestvuju u parničnom postupku.

Format B5 – 366 strana

Cijena: 79,00 KM (sa PDV-om)

SADRŽAJ

BRJ 1404, GODINA XL, SARAJEVO, 1. - 15. IV 2019.

POREZNE REFORME

Porezno rasterećenje u BiH: modaliteti i ograničenja

Piše: dr. sc. Dinka ANTIĆ

4

POREZI

Oporezivanje autorskih prava

Piše: Fuad BALTA, dipl. ecc.

11

RAČUNOVODSTVO

Forenzičko računovodstvo

Pišu: dr. Ibrahim OKANOVIĆ i Nezira ŠUŠNJEVIĆ, dipl. ecc.

18

JAVNE FINANSIJE

Fiskalna procjena propisa kao instrument
finansijske stabilnosti u Federaciji BiH

Piše: Elvis BEBAKOVIĆ, dipl. ecc.

23

JAVNE NABAVKE

Dodjela ugovora na osnovu kriterija ekonomski najpovoljnije ponude

Piše: mr. iur. Mirel MUJKANOVIC

27

STEČAJNO PRAVO

Stečajna rješenja vs značaj stečaja na primjeru Federacije BiH

Piše: dr. sc. Edin RIZVANOVIĆ

34

PARNIČNI POSTUPAK

Uticaj vjerodostojne isprave na vođenje parničnog
postupka kod telekomunikacionih usluga

Piše: dr. sc. Adis POLJIĆ, sudija Osnovnog suda u Zvorniku

42

OSTAVINSKI POSTUPAK

Značaj zakonske forme nasljedničke izjave i punomoći za
davanje nasljedničke izjave

Piše: mr. Đemaludin MUTAPČIĆ, notar

46

ZAKON O NASLJEĐIVANJU

Funkcija Porezne uprave u postupku prijenosa vlasništva na davatelja
izdržavanja ugovorenog prije smrti primatelja izdržavanja
pa osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju

Piše: mr. Đemaludin MUTAPČIĆ, notar

47

AKTUELNA PRAKSA SUDOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

OBLIGACIONO PRAVO – NAKNADA ŠTETE

Naknada nematerijalne štete

Odgovornost zdravstvene ustanove za grešku ljekara

Odgovornost advokata za štetu

NASLJEDNO PRAVO

Izuzeće notara kao povjerenika suda

PORODIČNO PRAVO

Raspolaganje bračnom stečevinom – zasnivanje hipoteke

ZABRANA DISKRIMINACIJE

Diskriminacija kod izbora u zaposlenju

IZVRŠNI POSTUPAK

Identitet izvršne isprave i rješenje o izvršenju

48

49

49

50

51

51

52

NOVOSTI IZ ZAKONODAVSTVA BOSNE I HERCEGOVINE

PITANJA I ODGOVORI

ZIPS-OV INFORMATOR

53

54

70

PRIRUČNIK 6 - STVARNA PRAVA

Primjena Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske u sudskoj praksi

Piše: Nevenka MITRIĆ, sudija Okružnog suda u Banja Luci

ZIPS

Izdavač

"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo

Direktor

Almir ALISPAHIĆ

Urednik izdanja

Almir ALISPAHIĆ

Uređuje redakcijski kolegij:

Alma ŠIMIĆ,
Lejla PAVLOVIĆ, Selma DŽINIĆ
i Senida AVDIBEGOVIĆ

Stalni saradnici:

Neven AKŠAMIJA,
mr. Dinka ANTIĆ, Fuad BALTA,
dr. Muhamed CIMIROTIĆ,
prof. dr. Sead DIZDAREVIĆ,
mr. Đemaludin MUTAPČIĆ,
Džavida HADŽIĆ,
Mensur HADŽIMUSIĆ, Esmā JAHIĆ,
doc. dr. Haris JAHIĆ,
Džana KADRIBEGOVIĆ,
Dragoljub KOVINČIĆ,
prof. dr. Meliha POVLAKIĆ
prof. dr. Duško MEDIĆ,
Aida MIKULIĆ, dr. Senad MULABDIĆ,
prof. dr. Milan BLAGOJEVIĆ,
dr. sc. Jozo PILJIĆ, dr. Tarik RAHIĆ,
Dejan RAKIĆ, Dragana RIBIĆ,
Midhat SALIĆ, Zinka SALIHAGIĆ,
akademik prof. dr. Miodrag
N. SIMOVIĆ,
Omer SOKOLOVIĆ,
mr. sc. Kenan SPAHIĆ,
Ismet VELIĆ, Stana VIDOVIĆ,
Marin ZADRIĆ i Mehmed ZOLJ

DTP "Privredna štampa"

Adresa Redakcije:

Džemala Bijedića 185
Sarajevo

E-mail:

zips@privrednastampa.biz
http: www.privrednastampa.biz

Telefoni/faks:

Redakcija: 461-023 i 460-748
Služba pretplate:
542-700/faks

Godišnja pretplata
500 KM

u cijenu je uračunat PDV

Uplate vršiti na
"Privredna štampa" d.o.o. Sarajevo
na naše transakcione račune kod banaka:

INTESA SANPAOLO BANKA
Bosna i Hercegovina
154001-1100299682

SPARKASSE BANK Sarajevo
199-049-00050907-04

ZiraatBank BH d. d.
186-121-03100504-24

UniCredit Bank Sarajevo
3389002208688749

IBAN: BA393389002208688749
SWIFT - UNCRBA22

Opcijski sud Sarajevo
Matični broj subjekta
65-01-0958-12
Identifikacioni broj
4200088140005
Identifikacioni broj PDV
200088140005

Štampa:
FERAL PRESS d.o.o.
TEŠANJ

POREZNO RASTEREĆENJE U BIH: MODALITETI I OGRANIČENJA

Stručna i akademska javnost u Bosni i Hercegovini zalaže se za porezno rasterećenje rada na račun povećanja poreza na dodanu vrijednost (PDV). U optičaju su dva koncepta: zamjena poreza (engl. tax shifting) i porezna devalvacija (engl. fiscal devaluation). U osnovi oba koncepta podrazumijevaju premještanje težišta oporezivanja sa rada na oporezivanje potrošnje

Piše:

dr. sc. Dinka ANTIĆ

Oporezivanje rada se smatra distorzivnim za produktivnost i efikasnost radne snage u odnosu na potrošnju. Osnovica kod oporezivanja potrošnje je manje mobilna u odnosu na osnovicu kod oporezivanja rada. Vrlo često visoki porezi na dohodak i dobit izazivaju migraciju kompanija i zaposlenih u zemlje u kojima su stope poreza niže. Kod potrošnje veliki dio dobara ili usluga je lokalnog karaktera sa niskom elastičnosti potražnje, što osigurava stabilne prihode i uz povećanje stope. I koncept zamjene poreza, kao i koncept porezne devalvacije, u konačnici dovode do promjene porezne strukture, u smislu smanjivanja udjela poreza na dobit i dohodak, kao i socijalnih doprinosa, na račun povećanja udjela poreza na potrošnju. Iako se oba koncepta često koriste kao sinonimi, postoje bitne razlike u ciljevima koji se njima žele ostvariti. Ipak, uspjeh njihove implementacije u velikoj mjeri ovisi o složenosti fiskalne strukture zemlje i raspodjeli nadležnosti za poreze između razina vlada. U zemljama koje su unitarne

u fiskalnom smislu, odnosno u kojima su ovlasti za poreze centralizirane, dizajniranje i implementacija reformi je u nadležnosti centralne vlade i njenih ministarstava i agencija. Međutim, u složenim zemljama sa više razina vlada, složeni fiskalni odnosi mogu kreiranje i sprovođenje reformi učiniti kompleksnim, pa čak i nemogućim u odnosu na fiskalno centralizirane zemlje.

Porezna problematika složenih država

Institucionalni faktor, u smislu fiskalne arhitekture i složenosti međuvladinih odnosa, može predstavljati značajno ograničenje reformi, pogotovo u složenim državama. Mathé i dr., (2015) navode primjer Belgije u kojoj federalna vlada i regioni dijele porez na dohodak, dok PDV isključivo pripada federalnoj vladi, većina ekoloških poreza je u nadležnosti regiona, a porez na imovinu se dijeli između regiona i lokalnih zajednica.

U zemljama koje su unitarne u fiskalnom smislu, odnosno u kojima su ovlasti za poreze centralizirane, dizajniranje i implementacija reformi je u nadležnosti centralne vlade i njenih ministarstava i agencija. Međutim, u složenim zemljama, sa više razina vlada, složeni fiskalni odnosi, vertikalni i horizontalni, mogu kreiranje i sprovođenje re-

formi učiniti kompleksnim, pa čak i nemogućim u odnosu na unitarne zemlje. Vertikalni odnosi između različitih vlada podrazumijevaju različite nadležnosti za poreze i različite porezne aranžmane (podjela poreza, podjela prihoda). Horizontalni odnosi nastaju između vlada teritorijalno-političkih jedinica na istoj razini vlasti, a mogu podrazumijevati sisteme dotacija i transfera prihoda od bogatijih ka siromašnim jurisdikcijama u cilju sprovođenja fiskalnog izjednačavanja, odnosno i horizontalnim fiskalnim odnosima. Konačno, složenost fiskalnog sistema složenih država se ogleda u postojanju porezne konkurencije između jurisdikcija iste razine vlasti ukoliko nije uspostavljen mehanizam koordinacije vlada.

U pogledu implikacija poreznih reformi koje podrazumijevaju zamjenu poreza ili fiskalnu devalvaciju moguće je nekoliko situacija, ovisno o raspodjeli fiskalnih nadležnosti između razina vlasti (Brys, 2011). Ukoliko su nadležnosti za najvažnije porezne oblike centralizirane (za porez na dohodak, porez na dobit, socijalni doprinosi, PDV, akcize) niže razine vlasti mogu se financirati prizvezom i/ili podjelom prihoda, najčešće PDV-a. U takvoj situaciji biće potrebno revidirati formulu za raspodjelu prihoda između centralne i nižih razina vlasti. Povećanje stope PDV-a, u cilju kompenzacije prihoda od poreza na dohodak ili socijalnih doprinosa, neminovno će dovesti do povećanja prihoda. Ukoliko se formula raspodjele ne izmijeni, dodatni prihodi će se slijevati u budžete nižih razina vlada, dok će se u budžetu centralne vlade pojaviti deficit prihoda. Formula će se morati revidirati i ukoliko se niže razine vlasti dijelom financiraju iz poreza na dohodak kojeg ubire centralna vlast, jer će smanjenjem tih prihoda biti smanjen priljev u njihove budžete. Isto tako, ukoliko dizajn reforme podrazumijeva kompenzaciju smanjenja poreza na rad povećanjem poreza na imovinu, koji je uglavnom prihod lokalne razine vlasti, biće potrebno revidirati vertikalni sistem raspodjele između centralne, srednje i lokalne razine vlasti. Razlog za to je što će povećani prihodi od poreza na imovinu puniti lokalne budžete, dok će budžeti centralne i srednjih razina vlasti biti u deficitu.

Poseban problem nastaje ukoliko nadležnosti za direktne i indirektno poreze pripadaju različitim razinama vlasti. U složenim državama centralna razina vlasti je obično nadležna za indirektno poreze i socijalne doprinose. Porezna reforma će imati neutralan prihodovni efekat ukoliko podrazumijeva smanjenje stopa socijalnih doprinosa u korist PDV-a. Međutim, ukoliko dizajn reforme podrazumijeva i rezanje poreza na dohodak budžeti srednje razine vlasti, koji su nadležni za direktne poreze, biće u deficitu. Rješenje u ovom slučaju je u tome da se kompenzacija vrši u korist poreza na imovinu i posebnih poreza (akciza, zelenih poreza) koje mogu biti u nadležnosti nižih razina vlasti. Postoje i države u kojima je centralna razina vlasti nadležna za porez na dohodak, a niže razine vlasti za porez na promet/PDV i porez na imovinu. U ovom slučaju poslje-

dice zamjene poreza bi trpio federalni budžet, dok bi niže razine ostvarile suficite.

Navedeni slučajevi zahtijevaju prekompoziciju nadležnosti ili uvođenje novih aranžmana raspodjele prihoda/poreza. Poseban izazov predstavlja različit pristup jurisdikcija dizajnu reforme. Imajući u vidu da u složenim zemljama nije ujednačen razvitak po regionima, porezna reforma koja se dizajnira i sprovodi od strane centralne vlade može proizvesti različite efekte u svakom od njih. Pored toga, vlade mogu imati različite interese iz kojih proizilaze različita stajališta o ciljevima i dizajnu reforme. Porezne reforme, koje nisu koordinirane i za koje ne postoji konsenzus svih, mogu produbiti nejednakosti između regiona i pojačati međusobnu poreznu konkurenciju. Ekonomisti predlažu da se u takvim slučajevima kreira mehanizam za međuregionalnu kompenzaciju (Brys, 2011).

Modaliteti poreznog rasterećenja

Zamjena poreza (*tax shifting*)

U osnovi koncepta zamjene poreza je promjena porezne strukture u smislu ostvarenja dugoročnih ciljeva – rasta i zaposlenosti. Na dugi rok premještanjem oporezivanja na potrošnju porezni sistem postaje efikasniji zbog nižeg opterećenja radne snage i povećanja produktivnosti, nižih troškova proizvodnje, povećanja prodaje i dobiti, te konkurentnije pozicije na svjetskom tržištu. Pored toga, niži porezi na dohodak po automatizmu znače i veći raspoloživ dohodak za potrošnju, ali i za ulaganja i štednju. Pomjeranje poreza u smislu smanjenja poreza na radnu snagu, pogotovo ako su progresivni, stimulira štednju i investicije, odnosno djeluje propulzivno na razvoj finansijskih tržišta i finansijskog sistema u cjelini.

Istraživanje Europske komisije o potrebi i opsegu reforme koja podrazumijeva zamjenu poreza u članicama bazirano je na LAF¹ metodologiji za analizu razine oporezivanja (EC, 2014). Smatra se da su porezi na rad problematično visoki ukoliko je zadovoljen jedan od sljedeća dva indikatora:

Ukupno porezno opterećenje rada je visoko. Rad je visoko oporezovan ukoliko je visoka implicitna stopa - ITR² na rad ili je porezni klin³ kod prosječne zarade značajno iznad prosjeka;

¹ LAF (Lisbon Assessment Framework) je okvirna metodologija za procjenu efekata poreznih politika. Smatra se da se članica suočava sa poteškoćama u određenoj oblasti ukoliko učinci značajno odstupaju od prosjeka EU („LAF minus“), odnosno da ima izvanredne učinke ukoliko su efekti bolji od prosjeka („LAF plus“) i nalazi se u gornjoj trećini ukupnog broja članica.

² ITR = *Implicit Tax Rate* (implicitna porezna stopa)

³ Prema definiciji OECD porezni klin predstavlja razliku između troškova radne snage koje snosi poslodavac i neto plaće zaposlenika, odnosno iznosa plaće kojeg zaposlenik „nosi kući“ (engl. „*net take-home pay*“). Porezni klin predstavlja postotni udio poreznih opterećenja na radnu snagu u bruto plaći zaposlenika.

Ukupno porezno opterećenje određene kategorije (npr. osoba sa najnižim dohocima ili sljedeće grupe po visini dohotka) je jako visoko. Visoko opterećenje se ustanovljava ukoliko je porezni klin na najniže dohotke jako visok ili ukoliko je zamka neaktivnosti ili zamka nezaposlenosti⁴ jako visoka.

Opseg oporezivanja koji je najmanje distorzivan može se povećati povećanjem stopa, širenjem osnovice ili povećanjem efikasnosti ubiranja poreza. Opseg efekata zamjene poreza se smatra ograničenim ukoliko su povećanja moguća jedino kod ekoloških poreza ili kod poreza na imovinu, te ukoliko ta povećanja proizvode male učinke u smislu prihoda u odnosu na poreze na potrošnju.

Opseg oporezivanja potrošnje može se povećati na nekoliko načina - ukoliko je udio poreza na potrošnju mjeren % BDP ispod prosjeka EU, ukoliko je ITR na potrošnju značajno ispod prosjeka EU ili ukoliko je jaz između ITR na rad i ITR na potrošnju vrlo visok, a ITR na potrošnju nije jako visoka. Opseg oporezivanja imovine se može povećati u slučaju kada su prihodi od periodičnih poreza na imovinu mjereni % BDP jako niski, značajno ispod prosjeka EU. Konačno, opseg oporezivanja ekološkim porezima se može povećati ukoliko su prihodi od ekoloških poreza mjereni % BDP ili ITR na energiju značajno ispod prosjeka.

Fiskalna devalvacija (*fiscal devaluation*)

Fiskalna devalvacija predstavlja zamjenu poreza na rad porezima na potrošnju u pravcu podsticanja konkurentnosti zemlje u smislu vanjskotrgovinske razmjene i smanjenja deficita tekućeg računa. Vrlo često se naziva „internom devalvacijom“ po uzoru na devalvaciju tečaja valute. Pomjeranje poreza se primarno vrši u cilju ispravljanja makroekonomskih neravnoteža i dovođenja domaćih kompanija u konkurentniju poziciju na svjetskom tržištu. Sprovodi se na način da se smanji opterećenje radne snage, pogotovo ono koje ide na teret poslodavaca (socijalni doprinosi) na račun povećanja stope PDV-a. Niži troškovi radne snage znače i niže prodajne cijene, što kod izvoznika ima za posljedicu značajno povećanje plasmana na stranim tržištima, a za ostale kompanije predstavljaju poticaj da se orijentiraju i na izvoz, tim više što povećane stope PDV-a nemaju efekta na izvoz. Povećanjem izvoza poboljšao bi se trgovinski bilans, a time i platni bilans. Mjera može biti vrlo efikasna barem privremeno dok i ostale zemlje, pogotovo zemlje koje su konkurentne jedna drugoj, ne primijene istu reformu. U konačnici, kada bi sve zemlje sprovele fiskalnu devalvaciju, situacija u pogledu porezne konkurentnosti bi odgovarala situaciji prije reforme. U tom slučaju bi se mogućnosti za konkurentniju poziciju mogle

⁴ Zamka neaktivnost/nezaposlenosti predstavlja implicitnu stopu poreza na povratak na posao za neaktivne/nezaposlene osobe. Pokazateljem se mjeri udio dodatne bruto plaće koja se oporezuje u slučaju kada se zaposli neaktivna/nezaposlena osoba, odnosno finansijski poticaj da osoba pređe sa neaktivnosti i socijalne pomoći u radni odnos.

tražiti samo u poboljšanju interne ekonomije, primjeni tehničkih i tehnoloških inovacija.

Fiskalne devalvacije su bile implementirane još 1987. u Danskoj, kada su pomoću zamjene poreza (smanjenje poreza na rad i povećanje stope PDV-a sa 22% na 25%) smanjeni troškovi radne snage i povećana cjenovna konkurentnost. Reforma je pokrenuta da bi se očuvala stabilnost u okviru EMU. Prema podacima OECD-a konkurentnost Danske, mjerena relativnim izvoznim cijenama, je povećana za 5%. Sličnu reformu je sprovela Njemačka 2007. godine koja je sačuvala budžetsku ravnotežu povećanjem stope PDV-a sa 16% na 19% i smanjenjem socijalnih doprinosa za nezaposlenost na teret poslodavca (Orsini i dr., 2014). Slične reforme je poduzela i Nizozemska 2001. godine, kada je smanjila stope poreza na dohodak i dobit na račun proširenja njihove osnovice, uz povećanje indirektnih poreza. Francuska je poduzela reformu koja je uključila smanjenje socijalnih doprinosa na teret poslodavaca na način da je uvela porezni kredit kompanijama na bruto plaću za zaposlene sa najnižom i srednjom plaćom. Efekat smanjenja, procijenjen na 1% BDP, trebao je biti kompenziran povećanjem standardne stope PDV-a sa 19,6% na 20% i snižene stope PDV-a sa 7% na 10% (Koske, 2013).

Simulacija OECD-a je pokazala da prelazak sa socijalnih doprinosa na PDV-e može poboljšati trgovinski bilans, smanjujući relativne izvozne cijene, a povećavajući uvozne cijene. Preduvjet za uspjeh reforme je široka osnovica za PDV. Ipak, model pokazuje jako skromne efekte na zaposlenost i rast ekonomije, iz čega se izvodi zaključak da je fiskalna devalvacija samo jedan od instrumenata ekonomske politike, koji ne može zamijeniti strukturalne ekonomske reforme. Europska centralna banka je analizirala efekte fiskalne devalvacije na primjeru Španije i Portugala. Analiza je pokazala da se poboljšao trgovinski bilans zbog rasta izvoza, koji je rastao brže od uvoza. Prema Gomesu i Pisaniu (2014) rast investicija, i posljedično zaposlenosti, je doveo do porasta BDP-a. Evaluacija različitih scenarija koji su uključivali pojedinačne članice i Euro-zonu pokazala je da je fiskalna devalvacija najbolja opcija za zemlje koje žele povećati BDP, samo ukoliko se sprovodi unilateralno (EC, 2013a). Ukoliko bi više članica sprovođile istu reformu ostvarili bi se znatno manji efekti. Nedostatak koncepta reforme je da je trgovinska razmjena jedini faktor koji doprinosi ekspanziji BDP-a. Široka fiskalna devalvacija u cijeloj euro-zoni ne bi bila učinkovita, jer bi se potirali efekti prema trgovinskim partnerima zone. Međutim, ukoliko je cilj stimulacija ekonomije EU u cjelini poželjna je široka implementacija reforme. Iako se fiskalna devalvacija smatra privremenom reformom, budući da njeni uspjesi ovise o rigidnosti tečaja valute i minimalnih plaća, pozitivni efekti se mogu povećati redizajniranjem sistema PDV-a. Istraživanja efikasnosti sistema PDV-a u razvijenim državama, koje su sproveli de Mooij i Keen (2012) su pokazala da

postoji prostor za poboljšanje efikasnosti, preko redizajna PDV sistema (ukidanje nulte i sniženih stopa, reduciranje oslobođanja, povećanje praga za oporezivanje) i u pogledu efikasnosti naplate.

Porezne reforme u EU

Istraživanje (EC, 2014) je pokazalo da u većini članica postoji potreba za zamjenom poreza. Od 28 članica poreze na potrošnju bi moglo povećati 11 članica, porez na nepokretnosti uvesti/povećati 19 članica, a ekološke poreze 13 članica. Međutim, potreba za zamjenom poreze ne znači po automatizmu i veliku efikasnost reforme. U većini članica opseg reforme bi bio uzak, a time i efekti, pogotovo ukoliko se radi o oporezivanju imovine ili ekološkim porezima. U konačnici, u samo sedam članica porezna reforma koja bi podrazumijevala zamjenu poreza bi bila efikasna⁵.

EU je inicirala poticaje za promjenu težišta u oporezivanju sa direktnih na indirektnu poreze u cilju smanjenja poreznog opterećenja rada, pogotovo nekvalificiranih osoba i osoba sa niskim dohocima, prije desetak godina prilikom formuliranja Lisabonske strategije⁶, da bi se isti zahtjev ponavljao i u redovitim godišnjim izvještajima i strategijama EU. U svakoj prigodi se naglašavalo da porezne reforme, koje bi podrazumijevale smanjenje direktnih poreza koji opterećuju rad indirektnim porezima, trebaju biti prihodovno neutralne, ne proizvedeći dodatno porezno opterećenje. Ekspanzijom globalne krize na realni sektor članice EU su sve više postajale svjesne dubine krize, tako su počele da formaliziraju aktivnosti na ublažavanju negativnih efekata, donošenjem strategija i ekonomsko-fiskalnih programa. Ovisno o fiskalnoj situaciji članice su se, uglavnom, fokusirale na programe restrukturiranja javne potrošnje i njenog svođenja u moguće okvire, no, postalo je jasno da bez aktivne porezne politike neće biti moguće ostvariti programe fiskalne konsolidacije. Produbljavaње krize u nekim članicama euro-zone pokazalo je da je nužna zajednička strategija na razini EU. Osnovni stupovi porezne strategije EU 2010-2020⁷ su kvalitet oporezivanja, oporezivanje za održiv rast i dobro upravljanje u području poreza, u cilju promjene porezne strukture u pravcu potpore ekonomskom rastu i novom zapošljavanju. Već 2011. godine nekoliko članica se odlučuje da slijede preporuke EU. Italija i Estonija se odlučuje za zamjenu poreza na radnu snagu porezima na potrošnju i naknadama za korištenje resursa kao cilj poreznih reformi (Mathé i dr., 2015). Ostale članice su se odlučile za različite modele reformi, koji nužno ne slijede osnovne karakteristike dva

osnovna koncepta – zamjene poreza i fiskalne devalvacije. Međutim, i pored izvršenih reformi ili obvezivanja da će se reforme sprovesti, prema izvještajima Europske komisije, članice su se, uglavnom vodeći se pragmatičnim ciljem fiskalne konsolidacije, odlučile za povećanje oporezivanja potrošnje, bez smanjenja poreza na rad.

Italija i Estonija se odlučuju za zamjenu poreza na radnu snagu porezima na potrošnju i naknadama za korištenje resursa kao cilj poreznih reformi. Italija je smanjenje poreza na rad sprovela smanjenjem stopa socijalnih doprinosa i povećanjem poreznog kredita za osobe sa niskim dohocima, a gubitke na prihodima je neutralizirala povećanjem standardne stope PDV-a. Ostale članice su se odlučile za različite modele reformi, koji nužno ne slijede osnovne karakteristike dva osnovna koncepta – zamjene poreza i fiskalne devalvacije. Belgija se opredijelila za ciljano smanjenje poreznog opterećenja dohotka zaposlenih iz kategorije sa niskim i srednjim dohocima, koje se treba kompenzirati budžetskim instrumentima, te povećanjem poreza na dohodak od kapitala, zelenih poreza i poreza na bankarski sektor. Francuska se odlučila za pomjeranje težišta oporezivanja sa rada i kompanija prema oporezivanju koje se temelji na ekološkim i zdravstvenim ciljevima, uključujući i povećanje standardne stope PDV-a i poreza na dohodak od ulaganja. Litvanija je sprovela opsežne porezne reforme koje uključuju zamjenu poreza sa porezima koji su manje distorzivni za ekonomski rast i kreiranje radnih mjesta, a Latvija je smanjenje poreza na dohodak i socijalnih doprinosa nadoknadila povećanjem ekoloških poreza. Austrija je smanjenje stope poreza na dohodak i socijalnih doprinosa na teret poslodavaca kompenzirala povećanjem poreza na imovinu i ekoloških poreza, a Španija je smanjenje stope socijalnih doprinosa kompenzirala povećanjem porezne osnovice.

Fiskalna konsolidacija je bila primarni imperativ za porezne politike članica. Postojali su i drugi objektivni razlozi koji su onemogućavali efikasno sprovođenje preporuka Komisije. U članicama u kojima postoji snažna uzajamna veza između socijalnih doprinosa i financiranja socijalnih rizika smanjenje stopa socijalnih doprinosa je bilo kontraproduktivno za održivost fiskalnog i socijalnog sistema. Sve razvijene države danas suočene su sa ozbiljnim problemom financiranja socijalnih rizika (zdravstvenih, starijih, nezaposlenost), pogotovo pod presijom globalnog procesa starenja stanovništva (*ageing*). Smanjivanje uplata u socijalne fondove bi dovelo do socijalnih potresa i potrebe za dodatnom intervencijom iz budžeta.

Analitičari (Mathé i dr., 2015) naglašavaju još nekoliko važnih ograničavajućih faktora za sprovođenje fiskalnih reformi. Osim socijalnog aspekta poreznih reformi, radi se i o problemu redistribucije i konkurentnosti. Prebacivanje fokusa oporezivanja sa rada na potrošnju (PDV) pojačava konceptualnu regresivnost PDV-a. U takvoj situaciji, regresivnost PDV-a se može ublažiti uvođenjem sniženih

⁵ Radi se o Belgiji, Češkoj, Francuskoj, Italiji, Latviji, Mađarskoj i Rumunjskoj. Izvor: Ibid.

⁶ Lisbon European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions.

⁷ Strategija je predstavljena Vijeću i Evropskom parlamentu 28. 6. 2010., www.europa.eu.

stopa ili širenjem njihovog opsega, što proizvodi mnogobrojne distorzije u fiskalnom, mikro i makroekonomskom sistemu, ili povećanjem budžetske dotacije kategorijama stanovništva sa nižim dohocima, koje zahtijeva dodatne izvore financiranja. Prebacivanje težišta oporezivanja na ekološke poreze (npr. na energente ili transport) zbog njihovog specifičnog karaktera može oslabiti konkurentnost članica. Nadalje, osim ekonomskih faktora, značajan utjecaj imaju i politički faktori. Političke elite, uglavnom, nisu voljne da sprovedu radikalne porezne reforme, te se radije okreću postepenim poboljšanjima poreznih sistema koja su manje dramatična i sa manje kratkoročnih posljedica za birače.

Ekonomisti MMF-a smatraju da se strukturalne reforme koje će dugoročno imati efekte najčešće dešavaju u „dobrim“ vremenima, potencirajući efekte reformi u gore navedenim članicama EU prije globalne ekonomske krize. Međutim, MMF (2013) zaključuje da vremensko podešavanje reformi u „dobra“ vremena nije samo po sebi garancija uspješnosti reforme ukoliko se zagovaraju neefikasni porezni aranžmani. Porezne reforme koje se fokusiraju na snažnije oporezivanje potrošnje i relaksiranje oporezivanja rada trebale bi da pomire često nepomirljiva dva načela oporezivanja: efikasnost i pravičnost.

Polazeći od činjenice da porezni sistemi koji se temelje na oporezivanju rada umanjuju ekonomski rast reforme koje vode promjeni porezne strukture u korist poreza na potrošnju mogu biti efikasne u pogledu dugoročnog rasta. Ekonomisti imaju podijeljena mišljenja o efektima reformi na zaposlenost i rast. Većinom smatraju da smanjenje socijalnih doprinosa ima umjeren utjecaj na agregatnu zaposlenost (Orsini i dr., 2014). Istraživanje Thomasa i Picos-Sánchez (2012) na članicama OECD pokazalo je da rezultati reforme koja podrazumijeva zamjenu poreza na rad porezima na potrošnju uveliko ovise o efektima smanjenja socijalnih doprinosa na zaposlene sa niskim dohocima koji su elastičniji u odnosu na visinu poreza. Kako bi reforma bila stimulaturna za tu grupaciju zaposlenih u smislu poticaja za rad i veću ponudu radne snage predlaže se fazna redukcija na način da se najveće smanjenje socijalnih doprinosa odobri za niske dohotke. Ukoliko se reforma fokusira na smanjenje doprinosa na teret poslodavaca, ispoljiće se efekti u vidu rasta potražnje za radnom snagom, što bi trebalo dovesti do smanjenja nezaposlenosti. Ekonomisti OECD zaključuju da bi i rezanje samo socijalnih doprinosa na teret poslodavaca moglo dovesti do veće ponude radne snage ukoliko u međuvremenu zbog rasta ekonomije u uvjetima manjih socijalnih doprinosa dođe do rasta plaća. U tom slučaju porezni sistem bi bio mnogo efikasniji nego u slučaju smanjenja socijalnih doprinosa na zaposlenike i stopa poreza na dohodak.

Osnovna karakteristika poreza na potrošnju, pogotovo sa jednom stopom, je regresivnost na osobe sa niskim dohocima. Imajući to u vidu porezna reforma koja se tem-

li na povećanju stopa PDV-a u svakom slučaju povećava regresivnost oporezivanja i ugrožava pravičnost poreznog sistema. Neutralizacija efekata više stope PDV-a podrazumijeva povećanje transfera iz budžeta osobama sa nižim dohocima. Ukoliko se želi postići pravičnost reforme, ekonomisti zagovaraju specifične pristupe kod dizajna reforme prema osobama sa niskim dohocima i ostalim kategorijama koje bi bile pogođene višom stopom PDV-a, uključujući i ciljano indeksiranje socijalnih transfera.

Ograničenja porezne reforme u BiH

U odnosu na navedene scenarije BiH predstavlja specifičan slučaj. Istraživanje na uzorku kojeg su činili porezni eksperti iz RS je pokazalo da se u pogledu poželjne porezne strategije eksperti zalažu za pomjeranje fokusa sa oporezivanja dobiti i dohotka na (i) veće oporezivanje potrošnje, odnosno na (ii) oštrije oporezivanje imovine, s tim da, u cjelini, treba težiti smanjenju poreznog opterećenja (Antić, 2014). Međutim, postoje značajna ograničenja koja proizvode odstupanja od željenog dizajna reforme, a time i od očekivanih rezultata kod dizajna reforme.

Ograničenja su vezana za složenu fiskalnu arhitekturu BiH i podjelu nadležnosti za poreze između centralne razine vlasti (institucije BiH) i srednje razine vlasti (entiteta, Brčko). Nakon reforme indirektnih poreza i uvođenja PDV-a centralna razina vlasti u BiH je nadležna za legislativu, administriranje i naplatu prihoda od indirektnih poreza (PDV, akcize, carine, putarina), dok su u isključivoj nadležnosti entiteta i Distrikta direktni porezi (porez na dohodak, porez na dobit, porezi na imovinu i dr.), u pogledu legislative, administriranja, naplate i raspodjele, uključujući i doprinose za socijalno osiguranje. Pri tome, fiskalne nadležnosti Brčko Distrikta su specifične, jer Brčko ima autonomiju kod doprinosa za zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti, dok se mirovinsko osiguranje za zaposlene u Distriktu uplaćuje entitetima.

Sljedeća specifičnost fiskalne arhitekture BiH jeste način donošenja politike indirektnih poreza od strane Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje, koji podrazumijeva postojanje konsenzusa ministara financija FBiH i RS u pogledu izmjena propisa iz sfere PDV-a i akciza⁸.

Konačno, fiskalni sistem u BiH je specifičan i po sistemu raspodjele prihoda od indirektnih poreza, koji je centraliziran na razini BiH, ali je za donošenje odluka o raspodjeli između entiteta potreban konsezus sva tri ministra financija u Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje (ministra financija i trezora BiH, federalnog ministra financija i ministra financija RS). Udio Brčkog u raspodjeli prihoda od indirektnih poreza je odlukom Visokog predstavnika iz 2007. fiksiran na 3,55%.

Imajući u vidu da je porezna politika važna poluga fiskalne, odnosno makroekonomske politike, s obzirom na

⁸ Vid. Zakon o sistemu indirektnog oporezivanja BiH

različite makroekonomske sisteme entiteta i ciljeve ekonomskih politika realno je očekivati da se neće podudariti ni ciljevi porezne politike u smislu obima rasterećenja rada. Razlike u poreznim strukturama i udjelima i značajju pojedinih poreza / doprinosa za određene razine vlasti mogu otežati dogovaranje zajedničke reforme.

Čak i u slučaju podudaranja ciljeva i efekata reformi sprovođenje reforme koja uključuje istodobne izmjene politike direktnih i indirektnih poreza može biti ugroženo pravno-tehničkim problemima implementacije. Potrebno je istodobno izvršiti potrebna prilagođavanja u politici PDV-a na razini BiH i u poreznim politikama oba entiteta, uključujući i izmjene sistema socijalnih doprinosa. Treba imati u vidu da je proces izmjena propisa iz sfere indirektnih poreza jako složen. Nakon što Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje postigne potrebni konsenzus u sklopu postojanja većine koja prihvata izmjene politika, prijedlog izmjena propisa se dostavlja odborima za budžet i financije u entitetima na razmatranje. Iako mišljenje odbora ne obvezuje Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje, potrebno je dati razumno vrijeme da se odbori sastanu i dostave svoj stav, te da Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje razmotri mišljenja odbora. Nakon toga se prijedlog izmjene propisa dostavlja Vijeću ministara na usvajanje, a potom u Parlament BiH. Ne treba izgubiti iz vida da je potrebno sprovesti i proceduru e-konsultacija, koje *de facto* predstavljaju oblik javne rasprave preko *web* portala Uprave za indirektno oporezivanje, u kojem mogu sudjelovati sve zainteresirane strane, institucije, pravni subjekti, pojedinci i civilni sektor.

Pored toga, potrebno je istodobno izmijeniti i propise iz direktnih poreza i socijalnih doprinosa u Distriktu, kako ne bi izmjenom politike indirektnih poreza i entitetskim politikama socijalnih doprinosa, na koje Distrikt ne može utjecati, bio narušen njegov fiskalni i ekonomski položaj unutar BiH. Specifičan fiskalni položaj Distrikta podrazumijeva i primjenu entitetskih propisa o doprinosima za mirovinsko osiguranje, koji u značajnoj mjeri utječu na cijenu rada i konkurentnost kompanija iz Distrikta. Sprovođenje reforme bi zahtijevalo i koordinirane izmjene propisa o financiranju izvanbudžetskih fondova u entitetima i Distriktu.

Pored pravnih ograničenja nije moguće zanemariti ni financijske / fiskalne efekte reformi, koji se mogu pojaviti i kao ograničenje sprovođenja navedenih poreznih reformi u BiH. U velikom broju slučajeva države nastoje sprovesti porezno rasterećenje rada putem fiskalno neutralnih reformi, koje se ogledaju u zadržavanju iste razine poreznih prihoda, uz promjene u poreznim strukturama. Porezno rasterećenje dovodi do manjka prihoda u socijalnim fondovima u odnosu na potrebno financiranje mirovina, zdravstvenih i ostalih potreba osiguranika i ostalih građana. Zbog nedostatnosti prihoda od socijalnih doprinosa entiteti

u BiH redovito financiraju fondove socijalnog osiguranja, a pogotovo nakon prelaska na trezorski sistem. Smanjenjem socijalnih doprinosa jaz između izvornih prihoda fondova socijalnog osiguranja i prava koja se njima financiraju postaje sve veći. U državama u kojima su fondovi socijalnog osiguranja centralizirani, kao i PDV-e nedostajuća sredstva za djelatnost fondova mogu se financirati preraspodjelom dodatnih prihoda od PDV-a naplaćenih u budžet centralne vlade. Međutim, podjela poreznih nadležnosti unutar BiH dovodi do toga da bi sprovođenje poreznih reformi rezultiralo smanjenim prilivom prihoda u fondove socijalnog osiguranja entiteta i Brčko Distrikt, bez pouzdanih garancija da će se manjak u cijelosti nadoknaditi preraspodjelom dodatnih prihoda od PDV-a. Razlog je specifičan sistem raspodjele indirektnih poreza u BiH.

Sistem raspodjele indirektnih poreza u BiH podrazumijeva da se preostali iznos prihoda, nakon što se izdvoje sredstva za isplatu povrata obveznicima i doznače sredstva za financiranje institucija BiH, dijeli između entiteta i Distrikta, na način da Distriktu pripada fiksni udio od

POREZ NA DODANU VRIJEDNOST

PDV na penale za kašnjenje u isporuci

PITANJE: Da li se na ugovorene penale za kašnjenje u isporuci obračunava PDV, ako ne, koji član Zakona o PDV-u govori o izuzeću, jer je isto potrebno navesti na fakturi?

ODGOVOR: Prema odredbama članka 17. stav 1. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dodanu vrijednost („Službeni glasnik BiH“, br. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10 i 85/17) sve isporuke koje se vrše u okviru obavljanja djelatnosti, koje se ne smatraju isporučenim dobrima, smatraju se prometom usluga i podliježu obračunavanju PDV-a, osim u slučajevima koji su posebno propisani članovima 24. do 30. Zakona.

Prema odredbama članka 17. stav 4. Pravilnika, trpljenje neke radnje, suzdržavanje od neke radnje i ustupanje nekog prava, predstavljaju usluge u smislu PDV-a. Pod trpljenjem neke radnje smatra se, između ostalog, i dopuštanje korišćenja pokretnih i nepokretnih stvari, patenata i drugih pronalazačkih prava.

Na temelju navedenih odredbi Pravilnika, smatramo, da se na ugovorene penale za kašnjenje u isporuci obračunava PDV.

Dr. sc. Jozo PILJIĆ

3.55%, a entitetima u skladu sa udjelima u krajnjoj potrošnji iskazanoj na prijavama PDV-a. Udio entiteta može varirati ovisno o kretanju udjela u krajnjoj potrošnji, ali i o odlukama Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje⁹. Iz navedenog se može zaključiti da iznos indirektnih poreza koji pripada entitetima ovisi o iznosu naplaćenih prihoda od PDV-a i ostalih indirektnih poreza, a koji je funkcija djelovanja mnogobrojnih faktora, te trendovima u povratima PDV-a, iznosu budžeta institucija BiH, te, potom, o kretanju krajnje potrošnje entiteta (iskazane putem PDV-e prijava kao PDV na koji obveznik nema pravo odbitka). Ne treba zaboraviti da se transferi indirektnih poreza koji pripadaju entitetima i Distriktu prije doznačavanja sredstava umanjuju za iznos vanjskog duga kojeg vraćaju entiteti, a čija administracija je u tehničkom dijelu prikupljanja u nadležnosti Uprave za indirektno oporezivanje, a u dijelu praćenja i izvršenja plaćanja prema vanjskim vjerovnicima u nadležnosti Centralne banke BiH kao fiskalnog agenta BiH. Rast vanjskog duga, bilo zbog novog zaduživanja ili pogoršanja uvjeta vraćanja postojećeg duga (rast tečaja valute u kojoj je uzet dug ili valute za koju je vezan ili promjena ostalih uvjeta) smanjuje prihode koji se doznačavaju entitetima i Distriktu, te je moguće da u situaciji rasta vanjskog duga da se dodatni prihodi od PDV-a umjesto o socijalne fondove preusmjere za isplatu duga.

Sredstva koja su doznačena entitetima od strane Uprave za indirektno oporezivanje se dalje raspodjeljuju u skladu sa entitetskim propisima. U Federaciji BiH se sredstva dijele između Budžeta Federacije, kantona/županija, općina i Direkcije za ceste¹⁰. U RS se sredstva dijele između budžeta RS; gradova i općina i Direkcije za puteve¹¹. Normalno je za očekivati da će se manjak prihoda fondova socijalnog osiguranja nadomjestiti iz budžeta entiteta. Međutim, iz gore navedenih shema raspodjele očigledno je da će samo dio dodatnih prihoda koji potječu od povećane stope PDV-a biti usmjeren u entitetske budžete u cilju financiranja deficita socijalnih fondova, dok će preostali dio povećati prihode ostalih razina vlasti i direkcija za ceste. Očigledno je da nije moguće osigurati usmjerenje dodatnih prihoda u fondove socijalnog osiguranja bez izmjena propisa koji reguliraju raspodjelu indirektnih poreza u entitetima, na način da se poveća postotni udio budžeta entiteta na račun ostalih korisnika raspodjele ili da se uvedu socijalni fondovi kao dodatni korisnici prihoda od indirektnih poreza.

Poseban problem predstavlja planiranje dodatnog di-

⁹ Dosadašnja praksa je pokazala da entiteti teško postižu dugovor o koeficijentima raspodjele prihoda od indirektnih poreza, a u odsustvu odluke o koeficijentima raspodjele primjenjuju se koeficijenti iz posljednje odluke.

¹⁰ Vid. Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji BiH

¹¹ Vid. Zakon o budžetskom sistemu RS

jela prihoda od indirektnih poreza s obzirom na to da se pretpostavke koje su koriste kod prognoza prihoda od PDV-a (makroekonomski indikatori u BiH, trendovi i politike indirektnih poreza, ponašanje obveznika, efikasnost naplate, porezna evazija) razlikuju od pretpostavki koje se koriste kod izrade prognoza socijalnih doprinosa u entitetima (makroekonomski indikatori i kretanje dohotka u entitetima). Pri tome, treba voditi računa da efekti rasta PDV-e stope neće biti linearni zbog rastuće porezne evazije, jer svako povećanje poreza predstavlja poticaj za izbjegavanje plaćanja poreza i utaje.

S obzirom na cjelokupnu problematiku raspodjele prihoda od indirektnih poreza postavlja se pitanje na koji način dizajnirati poreznu reformu kako bi udio entiteta u dodatnim приходima koji je namijenjen za socijalne fondove bio adekvatan gubitku prihoda od socijalnih doprinosa. Pri tome, potrebno je reformu koordinirati unutar BiH sa drugim entitetom/Distriktom da bi se izbjegla štetna porezna konkurencija privlačenjem investitora i kompanija nižim troškovima rada.

Pravci poreznih reformi u BiH

Alternativni pravac poreznih reformi u BiH podrazumijevao bi samo promjene u poreznoj strukturi i politici koja je u nadležnosti entiteta, odnosno smanjenje opterećenja rada na račun povećanja poreza na imovinu ili poreza na vozila (transport). U tom slučaju bilo bi potrebno redefinirati raspodjelu indirektnih poreza unutar entiteta, jer će suvišak prihoda od poreza na imovinu pripadati lokalnim zajednicama. Međutim, situacija u kojoj kantoni/županije u FBiH uređuju pitanje oporezivanja imovine i podjele prihoda sa općinama uveliko otežava postizanje konsenzusa na razini FBiH, jer se radi samo o interesima entiteta i županije, već i interesima lokalnih zajednica. Konačno, u takvim okolnostima vrlo je teško osigurati prihodovno neutralnu reformu. S obzirom na vrlo nisku stopu poreza na dohodak od 10% u oba entiteta i Distriktu reforma se može odvijati, po uzoru na Španjolsku, i unutar politike socijalnih doprinosa, na način da se smanjenje stopa doprinosa kompenzira širenjem porezne osnovice, uz povećanje efikasnosti naplate.

Može se zaključiti da polazište za strateško promišljanje pravaca reformi u poreznom sistemu BiH treba biti činjenica da je to *de facto* sistem "spojenih posuda". Treba imati u vidu da radikalnija izmjena poreznog sistema i porezne politike, na prvom mjestu, zahtijeva široki politički konsenzus u BiH u području zajedničkog odlučivanja o politici indirektnih poreza na razini BiH, a, potom, i rješavanja mnoštva pravnih, finansijskih i tehničkih problema u implementaciji reforme.

OPOREZIVANJE AUTORSKIH PRAVA

Da bi se na pravilan način izvršilo oporezivanje autorskih prava, kontrolni organi trebalo bi da se prethodno potanko upoznaju sa brojnim pojmovima i definicijama o tome šta je to autorsko djelo i autorsko pravo koje iz istog proističe, šta su to imovinska prava u vezi sa autorskim djelima (autorska imovinska prava), te pravo njihovog korištenja, otuđenja i ustupanja. Pri provođenju poreznih propisa, potrebno je posebno voditi računa da se, prilikom isplate autorskih naknada nerezidentnim licima obavezno koristi princip poreza po odbitku, osim u slučaju postupanja prema međunarodnim ugovorima/sporazumima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je Bosna i Hercegovina sklopila sa brojnim državama, a koji u navedenom smislu imaju prioritet u svakodnevnoj praktičnoj primjeni

Piše:

Fuad BALTA, dipl. ecc.

Definiranost i pojmovno određenje autorskih prava uređeno je u dva zakona na nivou Bosne i Hercegovine, što se ne odnosi na entitetska, kao i na područja pojedinih kantona unutar Federacije BiH. Ova oblast definirana je Zakonom o autorskim i srodnim pravima („Službeni glasnik BiH“, broj 63/10) i Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava („Službeni glasnik BiH“, broj 63/10).

Zakonom o autorskim i srodnim pravima uređuju se:

- prava autora na njihovim djelima iz oblasti književnosti, nauke i umjetnosti, odnosno autorska prava;
- prava izvođača, proizvođača fonograma, filmskih producenata, organizacija za radiodifuziju, izdavača i proizvođača baza podataka na njihovim izvođenjima, fonogra-

mima, videogramima, emisijama i bazama podataka, tj. srodna prava;

- ostvarivanja i zaštita autorskog prava i srodnih prava;
- oblast primjene Zakona.

Autorsko pravo je pravo autora u pogledu njegovog autorskog djela.

Autori djela iz područja književnosti, znanosti i umjetnosti imaju isključivo pravo korištenja svog djela, a drugima mogu odobriti ili zabraniti korištenje djela.

Autor može zabraniti odnosno pod ugovorenim uslovima odobriti umnožavanje, javnu izvedbu, snimanje, emitiranje, prevod ili prilagodbu svog djela.

Autori često **imovinska (ekonomska) prava** nad svojim djelima ustupaju pojedincima ili pravnim licima koje

ih mogu najbolje komercijalno iskorištavati, u zamjenu za plaćanje naknade koje ovise o korištenju djela.

Međutim, moralna prava autora vezana su uz ličnost autora i nisu prenosiva.

Moralna prava autora samo su djelimično prenosiva u slučaju smrti autora i to najduže 70 godina nakon toga.

Zakonom o kolektivnom ostvarivanju autorskog i srodnih prava uređuje se: sadržaj i način kolektivnog ostvarivanja autorskog i srodnih prava, organizacija, uslovi i postupak davanja dozvole za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, tarife i tarifni ugovori o visinama naknada davanje na upotrebu autorskog djela i predmeta srodnih prava, nadzor organizacija i imenovanje, sastav i nadležnosti Vijeća za autorsko pravo.

U Bosni i Hercegovini, Institut za intelektualno vlasništvo BiH dodjeljuje dozvole za kolektivno ostvarivanje ovih prava i vrši nadzor nad njihovim radom organizacijama autora i drugih nosilaca autorskog prava.

Kolektivne organizacije su, praktično, udruženja autora, a njihova osnovna djelatnost je zastupanje i zaštita autorskog prava, pri čemu organizacija obavlja sve poslove u svoje ime, a u korist autora.

Kako se oporezuju autorska i imovinska prava u Federaciji BiH?

U Federaciji BiH oporezivanje ostvarene dobiti **pravnih lica** od imovinskih i autorskih prava regulisano je:

- **Zakonom o porezu na dobit** ("Službene novine Federacije BiH", broj 15/16);

- **Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dobit** ("Službene novine Federacije BiH", br.: 88/16 i 11/17)

Oporezivanje dohotka **fizičkih lica** od imovinskih i autorskih prava propisano je:

- Zakonom o porezu na dohodak („Službene novine Federacije BiH“, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13);

- Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak (Službene novine Federacije BiH“, br. 67/08, 4/10, 86/10, 10/11 i 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18 i 30/18).

Oporezivi prihodi pravnih lica od autorskih i prava intelektualnog vlasništva

Oporezivi prihodi pravnih lica obuhvataju i prihode od autorskih prava i drugih prava intelektualnog vlasništva, što znači da konkretni prihodi od navedenih prava imaju potpuno isti tretman kao i drugi prihodi koje ostvare rezidentna pravna lica na teritoriji Federacije BiH.

Tako, npr. prodaja brenda dijela firme ne predstavlja ništa drugo nego prodaju nematerijane imovine i prenosa

dijela vlasništva odnosno firme.

Ovakva prodaja ima potpuno isti računovodstveni i porezni tretman kao prodaja bilo kog proizvoda ili usluge.

Međutim, za oporezivanje prihoda koje ostvare nerezidentna pravna lica na teritoriji Federacije BiH propisan je poseban način oporezivanja (porez po odbitku) za ostvarene prihode po osnovu prihoda od autorskih i drugih prava intelektualnog vlasništva, a ostvareni prihodi se, najčešće, odnose na isplate nerezidentnim pravnim licima za korištenje raznih softverskih programa, licenci i slično.

Inače, članom 38. stavom 4. i tačkom 10. Zakona o porezu na dobit propisano je šta se podrazumijeva pod naznačenim pojmom.

Naime, pojam naknade za autorska prava i druga prava intelektualnog vlasništva znači naknadu za korištenje ili pravo korištenja autorskog prava na književno, umjetničko ili naučno djelo uključujući kinematografske filmove, bilo koji patent, licence, zaštitni znak, dizajn ili model, plan, tajnu formulu ili postupak ili za informacije o industrijskom, komercijalnom ili naučnom iskustvu i druga slična prava koja se plaćaju određenim licima.

Potrebno je podsjetiti i na definiciju licence, prema kojoj je licenca **pravo** iskorištavanja **predmeta** licence tokom određenog vremena.

Predmet ugovora o licenci mogu biti modeli, izumi, ideje, patenti, uzorci, znanje, robne marke i zaštitni znakovi.

Autorske naknade i porez po odbitku

Prema članu 38. stavu 1. Zakona o porezu na dobit, porez po odbitku predstavlja porez koji se obračunava na prihod koji je **nerezident ostvario na teritoriji Federacije**, osim prihoda koji se može pripisati poslovnoj jedinici nerezidenta u Federaciji.

Porez po odbitku obračunava se po osnovu isplate ili na drugi način izmirene:

- a) dividendi, odnosno raspodjela iz dobiti;
- b) kamate ili njenog funkcionalnog ekvivalenta po finansijskim instrumentima i aranžmanima;
- c) naknada za autorska prava i druga prava intelektualnog vlasništva;**
- d) naknada za upravljačke, tehničke i obrazovne usluge (uključujući naknade za usluge istraživanja tržišta, poreznog savjetovanja, revizorske usluge i konzalting usluge);
- e) naknada za zakup po osnovu iznajmljivanja pokretne i nepokretne imovine;
- f) naknada za zabavne i sportske događaje;
- g) premija osiguranja za osiguranje ili reosiguranje od rizika u Federaciji;
- h) naknada za telekomunikacijske usluge;
- i) ostalih naknada za usluge, ali samo za nereziden-

te iz država sa kojima nema potpisan ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Istim članom navedenog zakona propisano je da porez po odbitku u ime nerezidenta obračunava i obustavlja isplatilac – rezident Federacije prilikom isplate, odnosno izmirivanja obaveza prema nerezidentu na drugi način.

Nakon toga, isplatilac prihoda je dužan podnijeti poreznu prijavu nadležnoj organizacionoj jedinici Porezne uprave (tj. poreznoj ispostavi prema sjedištu isplatioca) o obračunatom i uplaćenom porezu po odbitku za i u ime nerezidenta i platiti taj porez u roku od deset dana nakon isteka mjeseca u kom je izvršena isplata odnosno izmirena obaveza nerezidentu.

Osnovica na koju se obračunava porez po odbitku je bruto iznos, a porez po odbitku po osnovu autorskih prava i drugih prava intelektualnog vlasništva plaća se po stopi 10%.

Bruto osnovica je prihod na koji glasi faktura koju je nerezident – pravno lice iz inozemstva ispostavio isplatiocu prihoda u Federaciji, bez poreza na dodanu vrijednost ili drugog adekvatnog inozemnog poreza, kao i svaki bruto iznos koji po nekom drugom osnovu iz člana 38. Zakona o porezu na dobit podliježe porezu po odbitku.

Primjena međunarodnih ugovora

Ukoliko je porez po odbitku na isplate nerezidentu po osnovu autorskih naknada obračunat kao vlastiti trošak, isti, u principu, povećava njegovu oporezivu dobit u poreznom bilansu, tim prije što se kod isplate autorskih prava, shodno članu 12. Međunarodnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, u državi izvora (a to je u ovom slučaju BiH) mogu umanjiti fakture nerezidentnih pravnih lica po stopi od 10%.

Međutim, ovo se ne odnosi na nerezidentna pravna lica iz Španije i Katara, na koje se po osnovu prihoda od autorskih prava može primijeniti stopa poreza po odbitku od 7%, a 5% za firme iz Slovenije, Ujedinjenih Arapskih Emirata i Austrije.

Princip poreza po odbitku **ne primjenjuje** se na ostvareni prihod od autorskih prava nerezidentnih pravnih lica iz Francuske i Švedske, pošto se po tom osnovu oporezivanje vrši u navedenim zemljama nerezidentnosti inostranih pravnih lica.

Dakle, obvezniku poreza na dobit koji izvrši obračun poreza po odbitku na vlastiti teret po osnovu autorskih prava/naknada, tako iskazani rashod se tretira kao porezno nepriznat rashod u poreznom bilansu u slučaju kada nije obustavio porez po odbitku od prihoda nerezidenta, a imao je pravo u skladu sa odredbama člana 35. Zakona, predstavlja porezno nepriznat rashod u cjelokupnom iznosu.

Ali, porez po odbitku koji je po osnovu autorskih prava/naknada porezni obveznik obračunao i platio na svoj teret

(po preračunatoj stopi od 11,11%), a sa državom primaoca prihoda ne postoji Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, tako obračunat i plaćen porez predstavlja porezno priznat rashod za rezidentno pravno lice.

Obračunati, odbijeni i uplaćeni porez po odbitku za isplaćene autorske naknade, te imovinska i druga prava intelektualnog vlasništva, uključujući i porez po odbitku na vlastiti teret, prijavljuje se ispostavi Porezne uprave prema sjedištu rezidentnog pravnog lica na slijedećim POD obrascima:

- Obrazac POD-817 - Prijava poreza po odbitku s osnovna autorske naknade;

- Obrazac POD-819 - Prijava poreza po odbitku s osnovna imovine i prava.

Ukoliko se radi o oslobađanju plaćanja poreza po odbitku, Poreznoj ispostavi se podnosi Obrazac POD-820 - Izjava pravnog lica u svrhu oslobađanja plaćanja poreza po odbitku na izvoru.

Prema članu 38. Zakona o porezu na dobit, ratificirani ugovori (sporazumi, konvencije) o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je potpisala Bosna i Hercegovina primjenjuju se kod oporezivanja dobiti nerezidenata, i imaju prioritet u odnosu na odredbe ovog Zakona.

U slučaju primjene ratificiranih međunarodnih ugovora, koji propisuju nižu stopu od stope propisane Zakonom ili neplaćanje poreza po odbitku u Bosni i Hercegovini, domaće pravno lice/isplatilac je uz prijavu o obračunatom i isplaćenom porezu po odbitku po osnovu autorskih prava/naknada i drugih imovinskih i srodnih prava (naznačeni POD obrasci) dužan priložiti i dokaze da je:

- pravno lice kome se vrši isplata rezident je u državi sa kojom Bosna i Hercegovina ima važeći ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (potvrda o rezidentnosti izdata od nadležnog poreznog organa te države);

- primalac krajnji korisnik, za one isplate za koje međudržavni sporazum predviđa i taj uslov (pisana izjava nerezidenta – primatelja prihoda).

Porezni kredit

Porezni kredit koristi se za umanjenje porezne osnovice poreza na dobit domaćih pravnih lica. Pod poreznim kreditom podrazumijeva se porez po odbitku koji je obustavljen rezidentu Federacije BiH za ostvareni prihod u inostranstvu, u našem slučaju po osnovu prihoda od autorskih i drugih prava.

Ovdje je riječ o obratnoj situaciji – kada nerezidentno pravno lice obustavlja porez rezidentnom pravnom licu.

Shodno odgovarajućim odredbama Zakonu o porezu na dobit, porez na dobit koji je plaćen van teritorije Federacije, kao i porez po odbitku koji je odbijen i plaćen van teritorije Bosne i Hercegovine, u valuti države u kojoj je plaćen, priznaje se obvezniku u Federaciji kao umanjenje

obaveze poreza na dobit u Federaciji prema srednjem kursu Centralne banke Bosne i Hercegovine na dan priznavanja tog poreznog kredita, prema uslovima propisanim Zakonom i Pravilnikom.

Porezni kredit se priznaje ukoliko su ispunjeni slijedeći uslovi:

- primljeni prihod po osnovu kojeg se traži umanjeno poreza (u ovoj temi, *po osnovu autorskih i drugih prava*) je uključen u poreznu osnovicu koja je predmet oporezivanja;
- porez je plaćen u drugoj državi u skladu sa odredbama Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja između BiH i te države.

Također, plaćeni porez se može priznati i u narednoj godini, iako prihod po osnovu kojeg je plaćen nije uključen u osnovicu, ukoliko porezni obveznik koji koristi porezni kredit dostavi Izjavu da nije koristio taj porezni kredit u prethodnom periodu i da je prihod uključen u poreznu osnovicu prethodnog perioda.

Ukoliko je plaćen porez u državi sa kojom BiH nema potpisan Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, porezni kredit priznaje se u visini poreza po odbitku od 10% za prihode po osnovu autorskih i srodnih prava.

Visina poreznog kredita priznaje se u visini poreza koji je plaćen ili treba da bude plaćen prema odredbama Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja između Bosne i Hercegovine i države u kojoj je porez obustavljen.

Plaćeni porez suprotan Ugovoru o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja se ne priznaje u poreznom bilansu rezidentnog pravnog lica.

Porezni obveznik koji koristi porezni kredit dužan je Poreznoj upravi prema svom sjedištu da, uz prijavu poreza na dobit, dostavi Obrazac PK-814, tj. Prijavu poreznog kredita po osnovu poreza plaćenog van države BiH.

Uz Obrazac PK-814 porezni obveznik dostavlja i:

- prijavu poreza po odbitku ili drugi validan dokument ovjeren od strane porezne administracije ili nadležnog organa porezne jurisdikcije u kojoj je plaćen;
- potvrdu o rezidentnosti isplatilac prihoda koju izdaje nadležni organ porezne jurisdikcije u kojoj se nalazi taj isplatilac prihoda.

Oporezivanje dohotka fizičkih lica od korištenja, ustupanja i otuđenja autorskih prava u Federaciji BiH

U Zakonu o porezu na dohodak i Pravilniku o primjeni Zakona o porezu na dohodak propisani su različiti načini oporezivanja i prijavljivanja ostvarenog dohotka od autorskih prava, zavisno od vrste obveznika (rezident/nerezident) i vrste ostvarenog dohotka (korištenje, ustupanje i otuđenje) u okviru dvije oblasti oporezivanja dohotka: od samostalne djelatnosti i imovine i imovinskih prava.

Autorske naknade

Drugim samostalnim djelatnostima smatraju se, između ostalog, **povremene samostalne djelatnosti** kao što su: povremene djelatnosti naučnika, umjetnika, stručnjaka, novinara, sudskih vještaka, trgovačkih putnika, akvizitera, sportskih sudija i delegata i druge djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnovnu samostalnu ili nesamostalnu djelatnost.

Licima koja ostvaruju dohodak od povremene samostalne djelatnosti po osnovi ugovora o djelu, rashodi se priznaju u visini od 20% ostvarenog prihoda.

Fizičkim licima koja kao naučnici, umjetnici, stručnjaci, novinari i druga lica u okviru djelatnosti ostvaruju autorske naknade, rashodi se priznaju u visini od 30% ostvarenog prihoda ili u stvarnom iznosu.

Autorskim naknadama smatraju se prihodi ostvareni kao naknade za korištenje, ili za pravo korištenja bilo kojeg autorskog prava na književno, umjetničko ili naučno djelo, patent, zaštitni znak, plan, model, tajne formule ili postupke, kao i srodna prava, u skladu sa posebnim zakonom, pod uslovom da se ta prava ne ostvaruju u okviru nesamostalne djelatnosti ili samostalne djelatnosti.

Za prijavljivanje dohotka od povremene samostalne djelatnosti propisano je podnošenje slijedećih vrsta prijava:

- Obrazac AUG-1031 Akontacija poreza po odbitku za povremene samostalne djelatnosti – autorski honorari;
- Obrazac PDN-1033 Prijava poreza na dohodak od ulaganja kapitala, dobitke nagradnih igara i igara na sreću i porez po odbitku nerezidenata na prihode od povremenog obavljanja samostalne djelatnosti;
- Obrazac GPD-1051 Godišnja prijava poreza na dohodak, dio 13. Unose se dohoci po osnovi autorskih honorara kada je porezni obveznik ostvario dohodak iz više izvora i dohoci za koje je već podnesen AUG-1031.

Osnovica doprinosa za porezne obveznike koji obavljaju druge samostalne djelatnosti je svaki pojedinačni prihod, umanjeno za porezno priznati iznos rashoda. Prema osnovici obračunavaju se doprinosi:

- na teret osiguranika, iz osnovice, po stopi 4% za osnovno zdravstveno osiguranje;
- na teret isplatitelja primitka, na osnovicu po stopi 6% za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Isplatioci naknada za obavljanje drugih samostalnih djelatnosti, dužni su prilikom svake isplate naknade dostaviti obrasce Poreznoj upravi Federacije BiH; zavisno od vrste tzv. drugih samostalnih djelatnosti podnosi se obrazac AUG-1031, tj. Akontacija poreza po odbitku za povremene samostalne djelatnosti (po osnovu ugovora o djelu ili ugovora o **autorskom djelu**).

Na temelju člana 24. Zakona o porezu na dohodak, obveznici poreza na dohodak – rezidenti Federacije, pa i obveznici poreza na dohodak od drugih samostalnih djelatnosti (pa čak i u slučajevima kad im je to jedina djelatnost) imaju pravo na osnovni lični odbitak i lične odbitke po osnovu izdržavanja članova uže porodice i invalidnosti, tj. vlastite i/ili invalidnosti članova uže porodice koje izdržavaju, ukoliko su od Porezne uprave pribavili svoju poreznu karticu.

Ukoliko se ostvareni dohodak odnosi na naknadu(e) po osnovu ugovora o djelu ili ugovorima o autorskom djelu (**autorskim honorarima**, op.a.), lični odbitak se utvrđuje za period od prvog dana u mjesecu u kojem je sklopljen ugovor o djelu i/ili autorskom honoraru do zadnjeg dana u mjesecu u kojem je isplata naknade (honorara) izvršena. U slučaju kada se datum sklapanja ugovora ne može utvrditi poreznim periodom za tu godinu računat će se samo oni mjeseci u kojima je bilo isplata naknada po osnovu ugovora o djelu ili **autorskih honorara** i samo za te mjesece će se moći utvrditi lični odbici na osnovu porezne kartice.

Za utvrđivanje i priznavanje ukupnog iznosa ličnog odbitka odlučujuća je porezna kartica (obrazac PK-1002) sa utvrđenim koeficijentom (faktorom) ličnog odbitka i datumom od kojeg se isti može primjenjivati.

Na osnovu koeficijenta (faktora) iskazanog u poreznoj kartici izračunava se mjesečni iznos ličnog odbitka po osnovu osnovnog ličnog odbitka (faktor 1,0) i po osnovu izdržavanja članova uže porodice i invaliditeta obveznika i/ili invaliditeta izdržavanih članova uže porodice (faktor x $300 =$ mjesečni iznos ličnog odbitka).

Godišnji iznos ličnog odbitka po osnovu faktora iz porezne kartice utvrđuje se množenjem mjesečnog iznosa ličnog odbitka sa brojem mjeseci poreznog perioda.

Oporezivanje dohotka nerezidenata od autorskih naknada

Prema članu 2. Zakona o porezu na dohodak, obveznik poreza na dohodak je, između ostalog, i nerezident koji ostvaruje prihod na teritoriji Federacije od pokretne i nepokretne imovine, **autorskih prava**, patenata, licenci, ulaganja kapitala, ili bilo koje druge djelatnosti koja rezultira ostvarenjem prihoda koji je oporeziv prema ovom zakonu.

Porez na dohodak na prihode koje na teritoriji Federacije ostvari nerezident povremenim obavljanjem samostalne djelatnosti obračunava se i plaća primjenom stope 10% na osnovicu koju čini ukupan ostvareni prihod, bez prava na lični odbitak.

Uz obračun i uplatu poreza na dohodak, potrebno je popuniti obrazac PDN-1033, tj. Prijavu poreza na dohodak ulaganja kapitala, dobitke nagradnih igara i igara na sreću i porez po odbitku nerezidenata na prihode od povremenog obavljanja samostalne djelatnosti.

Prema tome, prilikom isplata fizičkim licima u inostranstvu za obavljene usluge po osnovi ugovora od djelu i ugovora o **autorskom** djelu, isplatilac je dužan da obračuna i uplati porez na dohodak primjenom stope 10% na osnovicu koju čini ukupan ostvareni prihod, te da popuni i preda nadležnoj ispostavi Porezne uprave Federacije BiH, prema svom sjedištu, obrazac PDN-1033-Prijavu poreza na dohodak ulaganja kapitala, dobitke nagradnih igara i igara na sreću i porez po odbitku nerezidenata na prihode od povremenog obavljanja samostalne djelatnosti.

Izbjegavanje dvostrukog oporezivanja dohotka od autorskih naknada

Shodno članu 70. stav 1. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, porez koji rezidentni porezni obveznik plati na dohodak koji ostvari izvan teritorije Federacije (u drugoj državi i/ili drugom entitetu BiH i/ili Brčko Distriktu

TRGOVINA NA VELIKO

Zaključivanje trgovačke knjige na veliko

PITANJE: Da li je trgovačku knjigu na veliko potrebno printati u cijelosti za 2016., 2017. i 2018. godinu, te da li mora biti ovjerena svaka strana od ovlaštenog lica ili je dovoljno da zadnju stranu isprintamo i ovjerimo, a da cijelu snimimo na CD?

ODGOVOR: Prema odredbama članka 15. Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja trgovačke knjige („Službene novine FBiH“, br. 91/15, 97/17 i 3/18), poslije izvršenih svih knjiženja za poslovnu godinu zaključuje se trgovačka knjiga za trgovinu na veliko, a saldo se prenosi u narednu godinu kao početno stanje. Zaključivanje trgovačke knjige za trgovinu na veliko ovjerava se potpisom odgovorne osobe i pečatom.

Ako se trgovačka knjiga za trgovinu na veliko vodi elektronski, zaključivanje se vrši tiskanjem početne strane i krajnjeg salda, koji se ovjerava potpisom odgovorne osobe i pečatom. Trgovačka knjiga za trgovinu na veliko koja se vodi elektronski na kraju poslovne godine mora se osigurati na način da nije moguća izmjena strana ili dijelova evidencije i da se može u svakom trenutku tiskati.

Prema odredbama članka 16. Pravilnika, trgovac na veliko koji u svom računovodstvu vodi ažurno sve podatke vezane za nabavu i prodaju robe i obvezne elemente kalkulacije cijena propisane člankom 12. ovog pravilnika, nije obavezan voditi trgovačku knjigu na veliko, ali je dužan u momentu inspekcijske kontrole za nabavljenu robu predočiti propisane obavezne elemente kalkulacije cijene.

Dr. sc. Jozo PILJIĆ

BiH) priznaje se kao plaćeni porez na dohodak u Federaciji do iznosa koji bi na taj dohodak obveznik bio dužan platiti prema odredbama Zakona o porezu na dohodak, osim ako ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja nije drugačije određeno.

Saglasno stavovima 2., 3. i 5. člana 70. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, porez plaćen izvan Federacije može se priznati isključivo na osnovu potvrde nadležnog poreznog organa i uračunati samo ako odgovara federalnom porezu na dohodak i to do visine obračunatog poreza na dohodak utvrđenog u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak.

Uračunavanje plaćenog poreza izvan Federacije vrši se prilikom godišnjeg obračuna poreza na dohodak i iskazuje se u podnesenoj godišnjoj poreznoj prijavi na rednom broju 31. Obrasca GPD-1051, tj. plaćenog poreza u inostranstvu, odnosno na teritoriji Bosne i Hercegovine van Federacije BiH.

Dohodak od imovinskih prava

Saglasno osnovnoj definiciji, imovinsko pravo predstavlja subjektivno pravo kojem se vrijednost može izraziti u novcu.

S tim u vezi, članom 21. stavovima 1. – 5. Zakona o porezu na dohodak propisano je slijedeće:

- **prihod od imovinskih prava uključuje prihode ostvarene otuđenjem, odnosno prodajom, ustupanjem, zamjenom ili drugim prenosom, uz naknadu, autorskih prava (u pitanju su autorska imovinska prava-op.a.), patenata, licenci, franšiza i ostale imovine koja se sastoji samo od prava;**

- dohodak od vremenski ograničenog **ustupanja** prava koji se odnosi na autorska prava i prava industrijskog vlasništva (prava na iskorištavanje prirodnih bogatstava, pravo na tehnološki postupak, poslovne adresare i drugo), oporezuje se kao dohodak od imovinskih prava **samo onda kada se ne radi** o dohotku koji se oporezuje kao dohodak od samostalne djelatnosti;

- osnovicu oporezivanja dohotka od imovinskih prava čini razlika između prihoda utvrđenih prema tržišnoj vrijednosti imovinskog prava koje se prodaje, ustupa ili zamjenjuje uz naknadu i nabavne vrijednosti uvećane za rast proizvođačke cijene industrijskih proizvoda;

- rashodi koji se mogu odbiti od prihoda ostvarenog prodajom imovinskih prava priznaju se u stvarnom iznosu na osnovu principa blagajne;

- rashodi koji se mogu odbiti od prihoda ostvarenih od vremenski ograničenog ustupanja imovinskih prava iznose 20% od prihoda ostvarenog po tom osnovu.

Saglasno članu 32. stavovima 3. i 4. Zakona o porezu na dohodak, koji se odnosi na utvrđivanje akontacije pore-

za na dohodak od imovine i imovinskih prava:

- porez na dohodak od ustupanja imovinskih prava obračunava, obustavlja i uplaćuje isplatioc dohotka kao porez po odbitku istovremeno sa isplatom dohotka i to primjenom stope od 10% na iznos isplaćene naknade umanjen za rashode iz člana 21. stavu 5. Zakona o porezu na dohodak, bez prava na lični odbitak iz člana 24. istog zakona.

Plaćeni porez smatra se konačnom poreznom obavezom i ovaj dohodak porezni obveznik ne unosi u godišnju poreznu prijavu.

- Porez na dohodak od otuđenja imovinskih prava plaćaju porezni obveznici na svaki takav pojedinačno ostvareni dohodak i to u roku iz člana 27. stava 1. Zakona o porezu na dohodak (*tj. na dan isplate*).

Akontacija se utvrđuje od porezne osnovice u skladu sa čl. 20. i 21. Zakona, primjenom stope od 10%.

I u ovom slučaju **plaćeni porez smatra se konačnom poreznom obavezom i ovaj dohodak porezni obveznik ne unosi u godišnju poreznu prijavu.**

Prema članu 54. stav 6. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, fizička lica koja stiču imovinska prava (autorska prava i prava industrijskog vlasništva) nasljeđivanjem, obveznici su poreza na dohodak od imovinskih prava kada stečena imovinska prava ustupe na određeni rok uz naknadu.

Ograničeno ustupanje prava postoji i kada ugovorom nije utvrđen rok prestanka korištenja prava.

Za prijavljivanje dohotka od **imovinskih prava** propisano je podnošenje slijedećih vrsta prijava:

- **Obrazac PIP-1034** Prijava poreza na prihod od imovinskih prava – za dohodak od ustupanja imovinskih prava i dohodak od otuđenja prava, veza - član 32. stav 3. i 4. Zakona;

- **Obrazac GPD-1051** Godišnja prijava poreza na dohodak, u dijelu 2. tačka 12. obrasca, koja se odnosi na dohodak od vremenski ograničenog ustupanja prava, veza - član 21. stav 2. Zakona. Uz predaju GPD-1051, Poreznoj upravi prilaže se ugovor o vremenski ograničenom ustupanju imovinskih prava.

Inače, porezni obveznik može u godišnju poreznu prijavu unijeti, između ostalog, i dohodak od vremenski ograničenog ustupanja imovinskih prava radi ostvarenja prava na dio ličnog odbitka, te drugih prava.

Prema članu 63. Pravilnika, koji se odnosi na priloge uz godišnju prijavu, porezni obveznici koji podnose godišnju prijavu dužni su dostaviti, između ostalog, za druge samostalne djelatnosti, dohodak od imovine i **imovinskih prava**, godišnji izvještaj isplatioca dohotka o obračunatom, obustavljenom i uplaćenom porezu po odbitku.

Shodno članu 69. stav 1. tačka 4. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, od utvrđenog godišnjeg poreza na dohodak odbijaju se akontacije koje su uplaćene u

toku poreznog perioda za oblike dohotka koji su iskazani u godišnjoj poreznoj prijavi, između ostalog, za dohotke od imovinskih prava, na koji se u toku poreznog perioda plaća akontacija poreza.

Pravo korištenja, ustupanja i otuđenja autorskih prava

U skladu sa navedenim, u propisima o porezu na dohodak korištene su slijedeće kategorije prava:

- **pravo korištenja bilo kojeg autorskog prava** na književno, umjetničko ili naučno djelo, patent, zaštitni znak, plan, model, tajne formule ili postupke, kao i srodna prava, u skladu sa posebnim zakonom, koje se odnosi na autorske honorare (obrazac AUG-1031), porezno su priznati rashodi u iznosu od 30%; obračunava se 10% poreza na dohodak, 4% doprinosa za zdravstvo i 6% doprinosa za PIO. Rezident može podnijeti godišnju prijavu radi korištenja prava na lične odbitke. (U slučaju da se radi o nasljedniku korištenja nekog autorskog prava, isplatilac će prilikom oporezivanja postupiti isto kao da se radi o autoru na upravo opisani način-op.a.) Kada je u pitanju isplata po osnovu autorskog prava za nerezidenta, isplatilac podnosi obrazac PDN-1033, plaća se 10% poreza, po odbitku, bez prava na porezno priznate troškove.

- **Otuđenje imovinskih prava** koje se odnosi na prodaju, ustupanje, zamjenu ili drugi prenos, uz naknadu, autorskih prava, patenata, licenci, franšiza i "ostale imovine koja se sastoji samo od prava" (ova odredba iz Zakona o porezu na dohodak potpuno je nedorečena i najasna u smislu na koja se prava misli; to ne pojašnjava ni Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak – op.a.). Rashodi se priznaju u stvarnom iznosu na osnovu principa blagajne. Podnosi se obrazac PIP-1034, bez prava na korištenje ličnog odbitka i eventualnog podnošenja godišnje prijave poreza na dohodak.

- **Ustupanje imovinskih prava**, tj. vremenski ograničeno ustupanje prava koje se odnosi na autorska prava i prava industrijskog vlasništva (prava na iskorištavanje prirodnih bogatstava, pravo na tehnološki postupak, poslovne adresare i drugo), oporezuje se kao dohodak od imovinskih prava samo onda kada se **ne radi** o dohotku koji se oporezuje kao dohodak od samostalne djelatnosti, pri čemu porezno priznati rashodi iznose 20% od prihoda ostvarenog po tom osnovu. Porezni obveznik može da podnese godišnju prijavu i da koristi lični odbitak, kao umanjenje osnovice za oporezivanje. U Zakonu o porezu na dohodak propisano je da je **riječ o konačnoj obavezi i dohotku koji se ne unosi u godišnju prijavu**; međutim, u **Pravilniku o primjeni Zakona o porezu na dohodak je, ipak, propisano da se ovaj dohodak može unijeti u godišnju prijavu.**

Kada je riječ je o naplati autorske naknade za korištenje autorskog djela od raznih korisnika, ovlaštene kolektivne organizacije koje prikupljaju naknade i isplaćuju ih autorima, potrebno je da primjenju način oporezivanja koji je propisan za autorske honorare (izvještavanje poreznog organa i prijavljivanje na obrascu AUG-1031, op.a.)

Ukoliko su nositelji autorskog prava lica koja mogu po osnovu naslijeđa, odnosno drugog pravnog posla da steknu pravo ekonomskog iskorištavanja tuđeg autorskog djela (imovinsko pravo), tj. kada postoji ugovor o ustupanju ili otuđenju imovinskog prava između autora i drugog fizičkog lica, moguće je primijeniti citirane odredbe propisa o porezu na dohodak koje se odnose na opisane situacije.

Inače, u pogledu priznavanja troškova za sve tri varijante oporezivanja, riječ je o porezno priznatim troškovima autorima, koji se odnose na trošak nastanka tj. kreiranja nekog autorskog djela, tako da nema osnova da se isti ne priznaju prilikom isplate autorima i/ili nasljednicima po osnovu prava korištenja bilo kog autorskog prava u tom smislu, neovisno da li je riječ o naučnom, kinematografskom, umjetničkom, književnom ili nekom drugom autorskom djelu iz oblasti ljudskog stvaralaštva.

* * *

Da bi se na pravilan način izvršilo oporezivanje autorskih prava, kontrolni organi trebalo bi da se prethodno potanko upoznaju sa brojnim pojmovima i definicijama o tome šta je to autorsko djelo i autorsko pravo koje iz istog proističe, šta su to imovinska prava u vezi sa autorskim djelima (autorska imovinska prava), te pravo njihovog korištenja, otuđenja i ustupanja.

Plaćanje poreza u vezi sa vlasništvom nad autorskim i srodnim pravima i naknadama po osnovu autorskih djela i honorara na području Federacije BiH u principu je uređeno propisima o oporezivanju dobiti i dohotka za rezidentna i nerezidentna pravna i fizička lica, s tim što se kod ustupanja autorskih imovinskih prava unekoliko razlikuju odredbe Zakona i Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak.

Pri provođenju pomenutih poreznih propisa, potrebno je posebno voditi računa da se, prilikom isplate autorskih naknada nerezidentnim licima obavezno koristi princip poreza po odbitku, osim u slučaju postupanja prema međunarodnim ugovorima/sporazumima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je Bosna i Hercegovina sklopila sa brojnim državama, a koji u navedenom smislu imaju prioritet u svakodnevnoj praktičnoj primjeni.

Također, posebnu pažnju trebalo bi usmjeriti na način oporezivanja nasljednika u vezi sa pravom korištenja bilo kojeg autorskog prava, kao i njihovom eventualnom otuđenju i ustupanju o čemu su u ovom tekstu date odgovarajuće preporuke.

FORENZIČKO RAČUNOVODSTVO

Zaposleni u forenzičnom računovodstvu moraju imati visoke moralne i profesionalne kvalitete, ali i tehničke uvjete kako bi na što efikasniji i brži način mogli upotrijebiti svoje znanje. Ne umanjujući potrebe forenzičnog računovodstva u razvijenim, ono je svakako mnogo važnije u tranzicijskim privredama, s obzirom da se tranzicija smatra aktivnošću koja je podložna svim vrstama manipuliranja i prevara. Dakle, zadatak forenzičnih računovođa nije samo da ispituju prevare u finansijskim izvještajima, nego i sve ostale vrste prevara - prevare sa porezima, bankrot, organizirani kriminal, pranje novca, korupcija i brojne druge prevare. Forenzične računovođe uglavnom angažira menadžment ili neka treća strana

Pišu:

dr. Ibrahim OKANOVIĆ i Nezira ŠUŠNJEVIĆ, dipl. ecc.

U širokom spektru forenzičkih nauka, forenzičko računovodstvo i forenzička revizija zauzimaju značajno mjesto, te imaju za cilj podizanje svijesti i znanja o mogućnostima otkrivanja prevara i pronevjera u finansijskom izvještavanju. Prevare i pronevjere koje se javljaju u finansijskim tokovima predstavljaju oblike prekršajnih i kriminalnih radnji. Te pojave, stručna i šira javnost posebno uzima pod lupu svog interesovanja zbog rastućeg trenda ali i rastuće opasnosti da se zbog njih može dogoditi neki

nepovoljan socijalni događaj većih razmjera, te da će to negativno uticati na tokove poslovanja.

Finansijski izvještaji imaju za cilj da pruže jasne, razumljive, pouzdane i uporedive podatke o poslovnom subjektu na koji se odnose. Revizija finansijskih izvještaja u skladu s tim ima zadatak da potvrdi tačnost finansijskih izvještaja koje revidira, a da pri tome prati zakonsku regulativu, Međunarodne standarde finansijskog izvještavanja, Međunarodne računovodstvene standarde, Međunarodne standarde revizije kao i Etički kodeks.

Na osnovu definicija ove dvije oblasti moglo bi se zaključiti da prevarama, pronevjerama i kriminalnim radnjama u ovim segmentima nema mjesta. Međutim međunarodna i domaća praksa je pokazala da postoji realna mogućnost

zloupotrebe koja prijeti narušavanju interesa vlasnika kapitala i pružanju pogrešnih podataka investitorima, povjericima i ostalim korisnicima finansijskih informacija.

Sudionici internacionalne računovodstvene i revizorske profesije kao i zakonodavstvo država preuzeli su niz preventivnih mjera i mehanizama za suzbijanje negativnih efekata kriminalnih radnji u finansijskom izvještavanju. Iako su te mjere u međunarodnom pogledu dosta dobro provedene, činjenica je da se danas kriminalne radnje učestalo javljaju i to naročito u zemljama gdje je životni, ali i privredni standard nizak, te u kojima je državni aparat slab ili nestabilan.

Za razliku od razvijenih zemalja svijeta gdje je forenzičko računovodstvo dosta dobro organizovano, u Bosni i Hercegovini je još uvijek u početnoj fazi i veoma slabo institucionalno i u praksi razvijeno. Zakon o računovodstvu i reviziji BiH nije predvidio mogućnost sticanja zvanja certificiranog forenzičkog računovođe.

Razvoj forenzičkog računovodstva i revizije u Bosni i Hercegovini je neminovan iz više razloga, a među njima posebno se ističe nedostatak specijalnih znanja i iskustava eksternih i internih revizora, poreznih revizora, inspektora i računovođa pri istragama kažnjivih i drugih nedozvoljenih djela, te davanju mišljenja vještaka u vezi sa pravnim, poslovnim i drugim potrebama. Forenzičko računovodstvo je posebna grana računovodstva, koja se bavi isključivo ocjenama zakonitog i stručnog evidentiranja i izvještavanja.

U posljednje vrijeme u regionu forenzičko računovodstvo dobija na značaju posebno poslije afere „Agrokor“ u Hrvatskoj, gdje se još uvijek utvrđuju razmjere lažnog finansijskog izvještavanja i tek će se u budućnosti vidjeti posljedice obmanjivanja svih interesnih grupa.

Forenzičko računovodstvo – prevare i kaznena djela u finansijskom izvještavanju

Riječ forenzika je latinskog porijekla, izvorno je nastala od riječi „*forensis*“, što u doslovnom prijevodu znači „*na forumu*“. U rimsko doba, forum ili trg je bilo mjesto svih važnijih dešavanja, među kojima su i suđenja. Forenzika se prema rječnicima stranih riječi definiše kao znanstveno istraživanje kriminalnih radnji radi pribavljanja dokaza.

Forenzička znanost je široka oblast i ona u svom dijapazonu znanstvenih oblasti, ima ogranak pod nazivom poslovna forenzika. Sastavni dio poslovne forenzike su forenzičko računovodstvo i forenzička revizija.

Postoje razne definicije forenzičkog računovodstva jedna od njih „forenzičko računovodstvo definiše kao primjenu istražiteljskih i analitičkih vještina s ciljem otkrivanja manipulacija u finansijskim izvještajima koje odstupaju od računovodstvenih standarda, poreznih zakona i ostalih zakonskih odredbi.“¹ Drugi autor pod pojmom forenzičkog

računovodstva smatra „posebnu savjetodavnu djelatnost koja se bavi ispitivanjem, dokazivanjem i sprečavanjem poslovno-kriminalnih i drugih nedopustivih radnji.“²

Forenzičko računovodstvo je u svjetskoj praksi izrazito popularna i često korištena oblast. Smatra se da je forenzičko računovodstvo, u obliku u kojem ga mi danas koristimo, nastalo još davne 1817. godine³. Tada se vodio sudski spor Mayer – Seftron, te je nadležni sudac dopustio vještacima da na osnovu računovodstvenih dokumenata rekonstruiraju nejasne poslovne događaje. Forenzičko računovodstvo kao pojam prvi put je spomenuto 1946. godine u članku „Forensic Accounting: Its Place in Today's Economy“, autora Maurice E. Peloubet-a⁴.

Forenzičko računovodstvo treba da sprječava malverzacije u okvirima poslovanja privrednih subjekata. Sva-ko preduzeće mora imati odgovarajući sistem vođenja i upravljanja, koji sprječava i otkriva nastajanje poduzetničkog kriminala. Naravno, potrebno je naglasiti da top menadžment preuzima glavnu odgovornost za istinito i fer finansijsko prezentovanje, pri čemu, svakako, od velike pomoći mogu biti računovođe forenzičari.

Forenzička revizija je posebna oblast revizije koja objedinjuje znanja i vještine računovodstva, revizije, ekonomike, statistike, informatike, zakonodavstva i istražiteljskih vještina. Specifično za ovu oblast je da pojedinac rijetko može imati sva potrebna znanja i vještine da bi mogao izvršiti postupak forenzičke revizije, pa se zbog toga obično sastavljaju timovi forenzičara, specijalista u određenim oblastima koji će provesti postupak forenzičke revizije.

Tim koji obavlja forenzičku reviziju obično se sastoji od inspektora ministarstva finansija, sudskih vještaka, komercijalnih i internih revizora, računovodstvenih stručnjaka, poreznih stručnjaka, ekonomskih analitičara, stručnjaka iz oblasti informatike i matematičko-statističkih metoda te pravnika koji se bave poslovnim i kaznenim pravom.

Poslovna prevara i štete koje može prouzrokovati

Poslovne prevare su definisane u Međunarodnim revizijskim standardima, konkretno u Međunarodnom revizijskom standardu 240 – Revizorove odgovornosti da u reviziji finansijskih izvještaja razmotri prevare. U skladu sa odredbama tačke 4 pomenutog standarda prevara se odnosi na namjernu radnju sticanja nepravedne ili nezakonite prednosti varanjem, koju provode jedna ili više osoba iz menadžmenta, osobe iz nadzornog odbora, zaposlenici ili neka treća strana.

² Koletnik, F., Koletnik Korošec, M., *Razimijevanje forenzičkog računovodstva. Računovodstvo, revizija i finansije*, 2011., str. 20.

³ Belak V., *ibidem*, str. 10.

⁴ Preuzeto sa: www.online-accounting-schools.org – Pristupljeno 02.12.2014.

¹ Belak V., *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo – borba protiv prijevare*, RRIF plus, 2011., Zagreb, str. 2

Nadležni revizijski standard jasno razlikuje grešku od prevare te opisuje dvije vrste prevara koje mogu biti bitne revizorima, a to su pogrešni prikazi koji nastaju zbog prevarnog finansijskog izvještavanja što objašnjava pojedinačne odgovornosti onih koji su zaduženi za upravljanje i prevare menadžmenta preduzeća vezano uz sprečavanje i otkrivanje prevare što opisuje inherentna ograničenja revizije u kontekstu prevare te navodi odgovornosti revizora kod otkrivanja značajnog pogrešnog prikaza nastalog zbog prevare.

Prevare se pojavljuju u različitim oblicima i različitog su intenziteta ali uvijek imaju negativan uticaj na poslovanje. Veličina i intenzitet prevara ovise o efikasnosti primjene kontrolnih mehanizama, visini propisanih kazni u nadležnim zakonodavnim sistemima, i mogućnostima njihove provedbe. Rizik od nastanka poslovnih prevara ne može se u potpunosti otkloniti, ali se može odrediti rizik ili gubitak koji je prihvatljiv kao i postaviti adekvatan mehanizam zaštite od prevara.

Na domaćem i tržištima u regiji nema detaljnih statistika o otkrivanju prevara, ali s obzirom na prirodu podataka, možemo se osloniti na istraživanje američkih forenzičara. U tabeli broj 1 prikazani su pomenuti podaci.

Tabela 1: Postotak i način otkrivenih prevara u SAD-u

Postotak	Ko je otkrio prevaru?
26,3%	Dojave zaposlenika
18,8%	Slučajno
18,6%	Interna revizija
15,4%	Interna kontrola
11,5%	Eksterna revizija
8,6%	Dojave kupaca
6,2%	Anonimne dojave
5,1%	Dojave dobavljača
1,7%	Ostalo

Izvor: Belak V., *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo – borba protiv prijevare, RRIF plus, 2011., Zagreb, str. 39, prerađeno prema ACFE – Association od Certified Fraud Examiners, 2009*

Zaključak koji se može izvesti iz ovih statističkih podataka je vrlo jednostavan. Interna revizija i interna kontrola su najviše zadužene za kontrolu nad onima koji imaju priliku za činjenjem poslovne prevare, te kada se saberu postoci prevara koje su otrivene od strane ove dvije poslovne oblasti, vidi se da su one i najefikasnije u otkrivanju prevara. Nažalost vidljivo je i to da je dosta prevara prepušteno slučaju te da skoro petina njih biva otkrivena slučajno, što svakako pokazuje da mehanizmi sprječavanja prevara ne funkcionišu dobro.

Trougao prevara i crvene zastavice

Počinioci prevara sve više upotrebljavaju tehnologiju u svojim nastojanjima maksimiziranja vlastite koristi. Stoga

tehnologija otvara mogućnosti čak i preduzećima da razviju mehanizme zaštite od prevara. U prirodi tipičnog prevaranta je neprestano prilagođavanje i mijenjanje načina ponašanja i djelovanja, te je potrebno da firme konstantno razvijaju svoje mehanizme kontrole. Ilustracija broj 1 pokazuje tri kategorije rizika, poznatije kao trougao prevara.

Ilustracija broj 1: Trougao prevara

Izvor: Belak V., *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo – borba protiv prijevare, RRIF plus, 2011., Zagreb, str. 180*

Rizici od nastanka prevare prema datoj ilustraciji mogu biti trojaki, to su poticaji i pritisci, mogućnosti i sklonosti prema prevari.

Poticaji i pritisci da se počini prevara mogu biti unutrašnji i vanjski. Među njima su, svakako, pritisak da se ostvari profitabilnost ili izbjegne gubitak. Veliki broj prevara čine radnici koji su plaćeni po učinku, ali i menadžment firmi koje imaju potrebu za dokazivanjem na tržištu. Pritisak da se počini prevara mogu izvršiti i uslovi kreditiranja na tržištu, razne nagrade, cijene dionica, ili jednostavno privlačenje dobavljača, kupaca ili investitora.

Gledano iz ugla forenzičara, ako nema mogućnosti nema ni prevara, ali ako postoje široke mogućnosti, sumnja se povećava. Kaže se da mogućnost (prilika) čini lopova, pa tako i u preduzeću nastaju prevare ukoliko nema adekvatnih prepreka da se one spriječe. Mogućnost za prevarom raste ukoliko preduzeće nema efikasnu internu reviziju i kontrolu ili ukoliko preduzeće posluje s proizvodima i uslugama koje su privlačne, ali i pogodne za krađu.

Najveću mogućnost za prevarom imaju veliki pogoni u kojima se proizvodi, pakuje ili prerađuje fizički sitna roba (poput skupih namirnica, markirane konfekcije ili rezervnih dijelova), koja je tražena na tržištu i široko rasprostranjena. Mogućnost da nastane prevara također se povećava kada dokumentacija u firmi nije uredna, ili ako su računovodstveni propisi nejasni ili dvosmisleni.

Psihologija je dokazala da su neki ljudi skloniji prevari od drugih. Neki pojedinci su doslovno rođeni sa sklonošću prevarama, dok drugi ipak imaju labilne karaktere te pristupaju prevari onda kada im se za to ukaže prilika.

Crvene zastavice su ustvari indikatori prevara koji kao znakovi upozorenja ukazuju na prisutnost određenog stepena rizika prevare. Glavni indikatori prevara su najčešće veliki nedostatak gotovine nakon naizgled dobrog poslovanja, veliki neočekivani gubici, sprečavanje normalnog rada internih revizora, neobjašnjeni manjkovi na zalihama,

ili nemogućnost kontrole troškova zaliha i količine zaliha, iznenadna pojava kopija računa, nestanak dokumentacije, veliki broj računa, viškovi gotovine u blagajnama, neopravdani i neobični otpisi potraživanja, neusklađenost priliva novca sa prihodima i potraživanjima, te neusklađenost odliva novca s obavezama i situacije slične tome.

Komercijalni revizori mogu otkriti moguće tačke nepravilnosti i prevara, te u tom slučaju ne daju pozitivno mišljenje, ali ne traže ni dokaze, niti nastavljaju istragu. U slučajevima poput navedenog revizori po otkriću indikatora moguće prevare, istražiteljski posao predaju forenzičarima. Prema tome, komercijalna revizija ima za cilj spriječiti, odvratiti i otkriti prevaru. U tom procesu se upravo pojavljuju opisane crvene zastavice i dolazi do sumnje da je došlo do prevare. Forenzička revizija, po nastanku sumnje preuzima proces od komercijalne revizije, istražuje i razrješava prevaru te podiže tužbu protiv počinioca prevare.

Pravna regulativa vezana uz poslovne prevare

U Americi ali i u Evropi na snazi je takozvani SOX zakon koji se odnosi na poslovne prevare kao i borbu protiv korupcije. Sarbanes i Oxley⁵ su dva američka kongresmena po kojima je nazvan zakon koji je izglasan kao odgovor na krize koje su na svjetskim berzama nesavjesnim poslovanjem prouzročile kompanije poput Enrona i Worldcoma. Sarbanes-Oxley akt je zakon koji spada u područje regulative korporativnog upravljanja. Njime se željelo obnoviti povjerenje investitora ali i javnosti u pošteno i transparentno upravljanje kompanijama. Osnovna logika na kojoj se temelji ovaj zakon odnosi se na ličnu odgovornost ključnih menadžera u preduzeću za vjerodostojnost finansijskih izvještaja ali i ostalih informacija u preduzeću. Ovim zakonom su obuhvaćene sve kompanije koje posluju na berzama širom Sjedinjenih Američkih Država.

U domaćem zakonodavstvu ne postoji konkretan zakonski okvir koji reguliše probleme pojavljivanja kriminalnih radnji u preduzećima. Krivični zakon Bosne i Hercegovine⁶ u pojedinim svojim članovima opisuje i odredbe vezane za kriminalne radnje u preduzećima.

Zaposleni u forenzičnom računovodstvu moraju imati visoke moralne i profesionalne kvalitete, ali i tehničke uvjete kako bi na što efikasniji i brži način mogli upotrijebiti svoje znanje. Ne umanjujući potrebe forenzičnog računovodstva u razvijenim privredama, ono je svakako mnogo važnije u tranzicijskim privredama, s obzirom da se tranzicija smatra aktivnošću koja je podložna svim vrstama manipuliranja i prevara. Dakle, zadatak forenzičnih računovođa nije samo da ispituju prevare u finansijskim izvještajima, nego i sve ostale vrste prevara - prevare sa porezima, bankrot, organizirani kriminal, pranje novca, korupciju, ali

i mnoge druge prevare. Forenzične računovođe uglavnom se angažiraju od strane menadžmenta ili neke treće strane. Oni pored samog istraživanja prevara vrlo često svjedoče i na sudu kao eksperti, kako na strani tužioca, tako i na strani odbrane.⁷

Kreativno računovodstvo

Kreativno računovodstvo je koncipirano kao računovodstvo koje bi uz historijsku vrijednost trebalo omogućiti realni prikaz stvarnog finansijskog stanja i rezultata preduzeća prema njegovim tekućim vrijednostima imovine, obaveza i kapitala. Upravo zbog te činjenice u primjeni računovodstvenih postupaka koji su utemeljeni na primjeni fer vrijednosti i različitih modela procjene, uvedena je doza fleksibilnosti kojom računovođe imaju mogućnost kreativnog prikazivanja u finansijskom izvještavanju.

Glavne karakteristike kreativnog računovodstva su⁸:

- prilagođavanje finansijskih izvještaja da bi se dobila slika po želji subjekata koji se izvještava;
- koriste se legalne mogućnosti izbora fleksibilnih računovodstvenih metoda, postupaka i procjena;
- koriste se marginalne i „nategnute“ mogućnosti iskazivanja događaja kao i nejasna područja računovodstvenih standarda koji otežavaju kontrolu i reviziju;
- ističe se značaj informacija koje pogoduju izvještajnom subjektu, a umanjuje i skriva značaj informacija koje mu ne pogoduju;
- primjenjuju se i mnoge zloupotrebe koje značajno prekoračuju zakonske okvire i prelaze u kriminal koji se teško otkriva.

Kreativno računovodstvo može se koristiti u regulatornim i neregulatornim okvirima u odnosu na fleksibilnost primjene računovodstvenih standarda, u tabeli broj 2, prikazane su mogućnosti koje otvara kreativno računovodstvo.

Tabela 2: Područja kreativnog računovodstva prema fleksibilnosti primjene računovodstvenih propisa

NEMA FLEKSIBILNOSTI	FLEKSIBILNOST U OKVIRU ISTINITOG I FER PRIKAZIVANJA	FLEKSIBILNOST KOJA KORISTI MARGINALNE MOGUĆNOSTI	FLEKSIBILNOST KOJA DAJE LAŽNI PRIKAZ
Regulatorni okvir ne dopušta računovodstveni izbor	Djelovanje unutar regulatornih okvira koji osiguravaju korisnikove interese	Djelovanje unutar regulatornih okvira koje služi prilagođavanju prema impresiji brojnih rezultata	Djelovanje izvan regulatornih okvira i lažiranje izvještaja
Unutar regulatornih okvira			Izvan regulatornih okvira

Izvor: Jones M., *Creative accounting, Fraud and accountig scandals 2008*, str. 9

⁵ Preuzeto sa: www.sox-online.com – pristupljeno 10.12.2014.

⁶ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 3/03.

⁷ Budimir, N. (2013.), *Forenzičko računovodstvo*, Anali poslovne ekonomije, str. 1-16

⁸ Belak V., *ibidem*, str. 143.

Kreativno računovodstvo unutar regulatornih okvira nazivamo manipulacijama, dok se kreativno računovodstvo izvan regulatornih okvira naziva prevarama.

S obzirom na definiciju i ishode korištenja kreativnog računovodstva, nameće se pitanje koju su motivi njegovog korištenja. Jedan od glavnih motiva korištenja kreativnog računovodstva je korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kreiranje istinitog i fer prikaza o izvještajnom subjektu kao i za kreiranje prikaza koji odgovaraju izvještajnom subjektu ili za stvaranje što povoljnije slike o izvještajnom subjektu. Zatim se prekoračenje regulatornih računovodstvenih okvira obično koristi radi stvaranja lažne slike o izvještajnom subjektu.

Korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kretanje prikaza koji odgovaraju izvještajnom subjektu zasniva se na izboru računovodstvenih politika koje pogoduju njegovim interesima. Fleksibilnost se ne kreće samo unutar regulatornih računovodstvenih okvira već je često i na njihovoj granici, što se zasniva na primjeni propisa koji omogućavaju različita tumačenja, fleksibilnost u procjenama ili nejasna postupanja odnosno omogućavanje dvosmislene primjene.

Kreativno računovodstvo omogućava zloupotrebu s obzirom na njegovu blizinu granici dozvoljenog. Takva vrsta zloupotrebe omogućava upravljanje zaradom, takozvano nasilno računovodstvo, izgladivanje zarada i u najgorem slučaju lažiranje finansijskih izvještaja.

Najpoznatiji računovodstveni skandali nastali zloupotrebom kreativnog računovodstva

Zloupotrebe kreativnog računovodstva dovele su do mnogih velikih računovodstvenih skandala u svijetu, među njima su najpoznatiji i najveći: *Enron*, *Parlamat*, *Maxwell*, ili *Polly Peck*.

U slučaju *Enron*, korištene su pridružene kompanije u kojima su kumulirani dugovi koji nisu konsolidovani u matičnim izvještajima, te tako prikazujući bolje finansijsko stanje od stvarnog. Karakteristično je da su posudbe tretirane kao prihodi, a zamjena aktive kao prodaja imovine. Prevare u tim razmjerama su dovele do potpunog kolapsa i bankrota matične firme *Enron* ali i još sedam velikih američkih firmi.

Parlamat, je firma koja je izvela prevaru koristeći se fiktivnim prodajama, time stvarajući fiktivni prihod, preko svojih fiktivnih zavisnih društava. Pored toga su lažirani i dovostruki računi prodaje i prihoda. Problematici zajmovi su prikazivani kao dionički kapital. Najveću štetu u tom slučaju pretrpila je *Bank of America*, koju je *Parlamat* prevario za iznos od pet milijardi dolara.

Maxwell Communications je svoju prevaru bazirao na stvaranju velikih dugova. Stvoreno je 1,5 milijardi funti neto dugova nasuprot jedne milijarde aktive i to dajući aktivu u zalog te je kasnije prodavajući. Uz to otkriveno je da

je firma opljačkala mnoge penzione fondove ali lažirala i druge dokumente.

Polly Peck, je varao na kursnim razlikama između slabe turske valute i jakih evropskih valuta, a kapitalne gubitke je pozicionirao direktno u rezerve.

Forenzičko računovodstvo u Bosni i Hercegovini

Kada posmatrano Bosnu i Hercegovinu može se reći da je pozicija računovođa poprilično nezahvalna, prije svega, zbog uslova i okruženja u kojem obavljaju svoj posao. Razlog tome je svakako nedovoljan razvoj svijesti o potrebi, nedovoljno uređena računovodstvena legislativa sa pratećim propisima, neredovno obnavljanje informacija o izmjenama MRS i MSFI, ili neadekvatno vrednovanje računovodstva kao profesije i njenih pripadnika.

Trend je da se računovodstvu kao profesiji daje veći značaj kako od strane menadžmenta tako i od strane vlasnika kapitala, ali i samih računovođa, koji nastoje da postupaju u skladu sa pravilima struke. Bez obzira na pozitivne trendove, cjelokupna slika računovodstva u Bosni i Hercegovini, i to u smislu pristupa računovodstvenim tehnikama i metodama, još uvijek je konzervativna. Kada je riječ o forenzičkom računovodstvu potrebno je naglasiti da je o njemu nemoguće govoriti u okvirima naše države, jer naša računovodstvena praksa ne poznaje zvanje „forenzičkog računovođe“. Savez računovođa i revizora Republike Srpske u 2013. godini vršio je edukaciju kandidata u zvanje certificiranog forenzičkog računovođe. „Primjena forenzičkog računovodstva je nužna za provjeru prevara u svakoj organizaciji. To je pravi alat u borbi protiv visoke razine korupcije u javnom i privatnom sektoru.“

Prijedlogom novog Zakona o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH u 2018. godini, nastavljene su aktivnosti na ispunjenju obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropske zajednice i njenih država članica i Bosne i Hercegovine i dalje usaglašavanje sa zakonodavstvom EU.

Nova zakonska rješenja treba da omogućе permanentno unapređenje sistema korporativnog finansijskog izvještavanja u Federaciji BiH, što će imati pozitivan utjecaj na sve privredne subjekte, državne organe i institucije, kao i na strane i domaće investitore.

Veoma je poželjno da novi zakon doprinese boljoj procjeni budućih performansi preduzeća, omogućavajući investitorima da donose dobre investicijske odluke, kao i da smanji rizik od finansijskih kriza, finansijskih prekršaja i njihovog negativnog uticaja na ekonomiju Bosne i Hercegovine.

Međutim, ovaj prijedlog Zakona nije predvidio mogućnost sticanja zvanja certificiranog forenzičkog računovođe iako predložena zakonska rješenja treba da otklone neusklađenost postojećeg propisa u oblasti računovodstva i revizije sa odgovarajućom regulativom Evropske unije.

FISKALNA PROCJENA PROPISA KAO INSTRUMENT FINANSIJSKE STABILNOSTI U FEDERACIJI BIH

Iskustva zemalja koje provode fiskalnu procjenu propisa već godinama pokazuju da je to dugotrajan proces, te da se razvija dodavanjem novih inicijativa u ukupni program kvalitetnije regulative. Zajednička karakteristika za sve zemlje koje primjenjuju fiskalnu procjenu propisa jesu brojni izazovi od nedovoljnih administrativnih i ljudskih kapaciteta tijela javne uprave za provođenje sistema fiskalne procjene, nemogućnosti tijela javne uprave da planiraju zakonodavstvo zbog čestih promjena prioriteta, obima i intenziteta posla na procjeni uticaja propisa. Uprkos izazovima, korist je u pogledu mogućeg uticaja uistinu znatna, pa ju je nužno uravnotežiti s raspoloživim vremenom i resursima

Piše:

Elvis BEBAKOVIĆ, dipl. ecc.

S obzirom na opredijeljenost Bosne i Hercegovine da postane punopravna članica Evropske unije, uređenje fiskalne procjene propisa kao jedne od oblasti iz reforme javnih finansija zasnovano je na potrebi za modernizacijom javne uprave. Slijedom navedenog, savremeni

pristup zakonodavstvu predstavlja odgovor na zahtjeve današnjeg društva i privrede. Koristeći zakonodavstvo i druge instrumente, vlade nastoje ostvariti bolje ekonomske i društvene rezultate za građane i privredu, te se shodno tome današnja izrada zakonodavstva nužno veže uz stvaranje i oblikovanje javnih politika.

Ukupni troškovi implementacije aktivnosti i mjera iz propisa trebali bi opravdati svoju svrhu, koja bi svakako trebala biti usmjerena ka poboljšanju kvaliteta i efikasnosti pružanja javnih usluga i dobara građanima. Jedan je

od ključnih instrumenata dobrog fiskalnog upravljanja je fiskalna procjena zakona, drugih propisa i akata planiranja na budžet. Fiskalnu procjenu propisa određuju tri bitne odrednice:

- postupak donošenja odluka o propisima;
- donošenje odluka prethodi analiza, prikupljanje dokaza i relevantnih podataka i
- rezultati tog postupka (sadržani u izjavi o fiskalnoj procjeni propisa) služe kao smjernice za odabir najboljeg rješenja: za donošenje propisa ili poduzimanje nenormativnih aktivnosti i mjera.

Institucionaliziranje fiskalne procjene propisa provodi se primjenom „alata pametnog zakonodavstva“ koji uključuje fiskalnu procjenu uticaja propisa, javno savjetovanje i smanjivanje administrativnih barijera. Tako se može reći da vlade koje primjenjuju različite alate za poboljšanje kvalitete zakonodavstva provode načela “pametnog zakonodavstva“ koje uključuje analizu mogućih koristi i troškova prijedloga javnih politika, zatim objedinjuje informacije o mogućim posljedicama uvođenja novih propisa, te na taj način doprinosi racionalnijem procesu kreiranja politika zasnovanih na činjenicama.

Postupak procjene utjecaja propisa je okvir za razmatranje problema javne politike i zakonodavnih rješenja, koji se najčešće definiše kroz odgovore na sljedeća pitanja:

- Koji se problem razmatra?
- Na koje društvene grupe taj problem utiče?
- Zašto je nužna intervencija?
- Koje opcije se razmatraju?
- Koji su koristi, troškovi i rizici za svaku od opcija?
- Koja je predložena opcija i zašto - koji su dokazi za to?

značajno unapređuje dosadašnji sistem donošenja odluka tako što:

- jača zakonodavni proces u dijelu koji se odnosi na ranu pripremu prijedloga propisa, kroz temeljnu pripremu teksta propisa;
- daje priliku planiranju zakonodavstva u tekućoj godini za sljedeću godinu, čime se obezbjeđuje bolje organizovanje poslova javnih institucija;
- bolje povezuje tabele pregleda prioriteta budžetskih korisnika sa strateškim dugoročnim dokumentima;
- osigurava više vremena za pravovremene pripreme propisa tako što omogućuje efikasnije konsultacije s ostalima ministarstvima, odnosno direktnim učesnicima u ranoj fazi pripreme propisa;
- omogućava više vremena u postupku izrade propisa, kao i procjene fiskalnog uticaja, što daje priliku za kvalitetniju pripremu zakonodavstva;
- u postupku fiskalne procjene propisa, zakonodavni postupak otvara direktnim i indirektnim učesnicima kroz mišljenje, savjetovanje i javnu raspravu, na osnovu čega dolazi do povećavanja transparentnosti i otvorenosti cjelokupnog procesa;
- postupnom fiskalnom procjenom propisa vrši se detaljna analiza koja u povratnim informacijama daje preporuku o izboru optimalnog načina postupanja, imajući u vidu ukupne koristi i troškove i
- podiže stepena kvalitativnosti zakonodavnog postupka, jer vremenom dovodi do smanjenja potreba za izmjenama, što u konačnici pridonosi vladavini prava i pravnoj sigurnosti, sigurnosti investicija i smanjuje administrativne prepreke u poslovanju.

Principi fiskalne procjene propisa

Sveobuhvatnost	Izvjesnost	Pouzdanost	Dokumentovanost
Iskazati sve elemente i činjenice koji utiču na konsolidovani bilans sektora određenog nivoa vlasti. Obuhvatiti efekte na budžet, budžete drugih institucija i nivoa vlasti, vanbudžetske fondove	Fokusirati se na direktne efekte, koji neposredno proizilaze iz primjene predloženog propisa ili akta planiranja. Ne uključivati efekte koji se ne mogu sa dovoljnim stepenom izvjesnosti procijeniti	Identificirati podatke koji su neophodni za procjenu. Identificirati potencijalne izvore tih podataka. Na odgovarajući način procijeniti realne promjene u relevantnim ekonomskim varijablama	Nivo detaljnosti mora biti takav da Ministarstvo finansija korisnicima omogućava jasan i precizan uvid u sve pretpostavke na kojima se procjena zasniva, kao i u sam postupak procjenjivanja

- Kako će biti realizovana?
- Kako će se pratiti efekti javne politike tokom vremena i kada će se provesti evaluacija?

Uspostava institucionalizovanog sistema fiskalne procjene zakona, drugih propisa i akata planiranja na budžet

Na području Federacije Bosne i Hercegovine, provođenjem reformskih aktivnosti, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine kontinuirano provodi aktivnosti fiskalne konsolidacije, sa posebnim fokusom na politiku smanjenja, odnosno ograničavanja javne potrošnje na svim nivoima

vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine. Veoma važan korak ka uspostavljanju fiskalne stabilnosti Federacije Bosne i Hercegovine jeste uspostavljena procedura za izradu finansijski realnih i efikasnijih propisa, jer primjereno budžetsko planiranje troškova u implementaciji propisa od iznimne je važnosti za stabilnost budžeta i provođenje fiskalne konsolidacije. Uporedo s tim, obavezno finansijsko planiranje troškova doprinosi pravovremenoj kontroli javnih finansija. Na ovaj način građani lakše mogu procijeniti odgovornost vlasti u rješavanju pitanja od interesa za sve građane, s obzirom na to da budžetska sredstva potrebna za provedbu propisa mogu biti bolje planirana i realizirana samo ukoliko su ti propisi doneseni sa realnim projekcijama troškova.

Iako je obaveza fiskalne procjene propisa na budžet već dugi niz godina bila ustanovljena u Zakonu o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH“ br. 102/13, 9/14, 13/14, 8/15, 91/15, 102/15, 104/16, 5/18 i 20719) i Poslovniku o radu Vlade Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH” br. 6/10, 37/10 i 62/10) na način da prijedlozi zakona, drugih propisa i akata planiranja moraju sadržavati fiskalnu procjenu posljedica na budžet iz koje se mora vidjeti da li se prihodi ili rashodi budžeta povećavaju ili se smanjuju, dugogodišnja primjena navedenih propisa ukazala je na potrebu za unapređenjem procesa iskazivanja fiskalne procjene posljedica na budžet. Na koncu 2015. godine izvršene su određene izmjene i dopune Zakona o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine na osnovu kojih je uvedena izjava o fiskalnoj procjeni propisa. Na ovaj način su stvoreni preduslovi za donošenje podzakonskog akta, tačnije Pravilnika o proceduri za izradu izjave o fiskalnoj procjeni zakona, drugih propisa i akata planiranja na budžet („Službene novine Federacije BiH“, br. 34/16 i 5/18) koji je stupio na snagu u maju 2016. godine, da bi nakon dvije godine njegove primjene izvršene određene izmjene i dopune s ciljem njegove efikasnije primjene. Ovim pravilnikom, uz ostalo, su jasno za svakog učesnika propisane pijedinačne procedure za izradu izjave o fiskalnoj procjeni, forma, sadržaj i način njenog popunjavanja.

Tako je Federalno ministarstvo finansija u saradnji sa USAID-ovim Projektom jačanja institucija vlasti i procesa u Bosni i Hercegovini (USAD/SGIP) intenzivno radilo na razvoju i implementaciji sistema fiskalne procjene propisa, koji pruža detaljne projekcije troškova vezanih za provedbu predloženih politika i propisa, a sve s ciljem provođenja reformskih procesa iz oblasti javnih finansija u Federaciji Bosne i Hercegovine. S obzirom da je fiskalna procjena propisa bila nova oblast u budžetskom procesu, USAID/SGIP je pružio podršku i u edukaciji službenika Federalnog i kantonalnih ministarstava finansija, koji su dalje o fiskalnoj procjeni propisa obučavali uposlenike drugih mi-

nistarstava i budžetskih korisnika. U nastavku saradnje sa projektom USAID/SGIP Federalno ministarstvo finansija i kantonalna ministarstva finansija su uspostavili softverske platforme za fiskalnu procjenu, koje su integrisane u informacioni sistem planiranje i upravljanje budžetom na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Na ovaj način je svim svim ministarstvima i budžetskim korisnicima omogućeno da fiskalne procjene propisa obavljaju po jednakim standardima i uravnoteženo sa svojim godišnjim i srednjoročnim okvirima rashoda.

Tokom dosadašnjeg perioda primjene ovog pravilnika pojavljivala su se određena pitanja i nejasnoće kod izrade i izbora obrasca, te potpisivanja i ovjere istog. Prvo i uobičajeno pitanje koje se najčešće pojavljivalo odnosilo se na to: „Za koje akte je potrebno izraditi izjavu o fiskalnoj procjeni i ko istu izrađuje“? Dakle, svaki prednacrt, nacrt, odnosno prijedlog zakona, drugih propisa i akata planiranja (strategije, akcioni planovi, projekti, programi i slično) moraju sadržavati izjavu o fiskalnoj procjeni. Izjavu o fiskalnoj procjeni dužan je izraditi obrađivač (prvenstveno su to ministarstva iako i druge upravne organizacije mogu učestvovati u izradi propisa) propisa prilikom izrade tih propisa i akata planiranja koje vlada (Vlada Federacije BiH, odnosno vlada kantona) utvrđuje, donosi, odnosno na koje daje saglasnost ili predlaže Parlamentu Federacije BiH, odnosno skupštini kantona.

Izjava o fiskalnoj procjeni daje se na propisanim obrascima IFP-DA i IFP-NE. Izjava o fiskalnoj procjeni daje se na obrascu IFP-DA ako propisi i akti planiranja imaju posljedice na budžet Federacije, kantona, jedinica lokalne samouprave ili finansijski plan vanbudžetskih fondova i vanbudžetskih korisnika, odnosno ukoliko utječu na smanjenje/povećanje prihoda i primitaka i/ili rashoda i izdataka u tekućoj godini, odnosno naredne dvije godine. Dok u drugom slučaju, izjava o fiskalnoj procjeni daje se na obrascu IFP-NE ako propisi i akti planiranja nemaju posljedice na budžet Federacije, kantona, jedinica lokalne samouprave ili finansijski plan vanbudžetskih fondova i vanbudžetskih korisnika, odnosno ukoliko ne utiču na smanjenje/povećanje prihoda i primitaka i/ili rashoda i izdataka u tekućoj godini, odnosno naredne dvije godine. Važno je napomenuti da se obrazac IFP-NE popunjava isključivo kada propis ili akt planiranja nema posljedica na budžet u tekućoj, ali i u naredne dvije godine.

Nakon izrade izjave na jednom od propisanih obrazaca vrši se potpisivanje i ovjeravanje izjave. Izjava o fiskalnoj procjeni mora biti potpisana od strane rukovodioca organa uprave, direktora vanbudžetskog fonda, odnosno rukovodioca vanbudžetskog korisnika i ovjerena pečatom kako bi se garantovala tačnost i vjerodostojnost izvršene procjene. Obrađivač, odnosno predlagač dostavlja na mišljenje Federalnom ministarstvu finansija, odnosno ministarstvu

finansija kantona, propis ili akt planiranja zajedno sa izjavom o fiskalnoj procjeni datoj na propisanom obrascu IFP-DA ili obrascu IFP-NE u elektronskom i printanom formatu ukoliko se radi o budžetskim korisnicima koji su uspostavili softverske platforme za fiskalnu procjenu, koje su integrisane u informacijski sistem planiranje i upravljanje budžetom. Dok vanbudžetski fondovi i vanbudžetski korisnici propis ili akt planiranja zajedno sa izjavom o fiskalnoj procjeni datoj na propisanom obrascu IFP-DA ili obrascu IFP-NE dostavljaju samo u printanom formatu.

U praksi često nailazimo na slučajeve gdje su obrađivač akta i predlagač dvije različite institucije, odnosno organi uprave. U tom slučaju zbog specifičnosti obrazaca i odgovornosti prilikom davanja podataka o fiskalnoj procjeni, optimalno rješenje je da odgovarajući obrazac potpisuju i ovjeravaju rukovodioci obje institucije, odnosno organa uprave.

Također, još jedna od nerijetkih situacija koja se događa u praksi je kada obrađivač procijeni da propis ili akt planiranja mogu imati fiskalne posljedice na druge budžetske ili vanbudžetske korisnike na nivou Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, kantona ili jedinice lokalne samouprave kao i vanbudžetske fondove, obavezan je izvršiti tzv. postupak konsultacija o prijedlogu propisa. Ovaj postupak se provodi na način da obrađivač prije dostavljanja izjave o fiskalnoj procjeni ministarstvu finansija, posebnim zahtjevom zatraži mišljenje, odnosno stav resornog ministarstva na odgovarajućem nivou vlasti, odnosno za jedinice lokalne samouprave putem Saveza općina i gradova Federacije BiH o izvršenoj fiskalnoj procjeni propisa. U ovom zahtjevu, uvažavajući složenost materije i oblasti koja se obrađuje, utvrđuje i razuman rok za dobijanje odgovora. Nakon što dobije odgovor, kompletan materijal koji uključuje i mišljenje, odnosno stav resornog ministarstva na odgovarajućem nivou vlasti, odnosno za jedinice lokalne samouprave od Saveza općina i gradova Federacije BiH o izvršenoj fiskalnoj procjeni propisa sa obrascem izjave o fiskalnoj procjeni dostavlja ministarstvu finansija na razmatranje radi davanja mišljenja. Ministarstvo finansija razmatra i daje mišljenje o fiskalnoj procjeni propisa ili akta planiranja te dostavlja mišljenje obrađivaču propisa u roku koji je utvrđen poslovnikom vlade. To znači, najkasnije u roku od sedam dana, a ako se radi o propisu kojim se uređuje pitanje sistema ili drugo složenije pitanje, u roku od 15 dana od dana kada to obrađivač zatraži. Po dobijanju mišljenja ministarstva finansija, obrađivač upućuje propis ili akt planiranja na razmatranje vladi, odnosno Parlamentu Federacije BiH ili skupštini kantona, uz izjavu o fiskalnoj procjeni na Obrascu IFP-DA ili Obrascu IFP-NE.

Ukupan fokus fiskalne procjene propisa potrebno je bazirati na tome, da se na svim političkim i administrativ-

nim nivoima osigura mehanizam koji će fiskalnu procjenu propisa usmjeriti ka stvaranju kvalitetnijeg zakonodavstva, smanjenja troškova i administrativnih prepreka što će pospješiti privredni rast. Poseban akcenat je stavljen na jačanje uloge ministarstva finansija u postupku fiskalne procjene propisa. Imajući u vidu da je jedna od osnovnih uloga ministarstva finansija, održavanje fiskalne discipline, dok sistemskom procjenom fiskalnih efekata zakona i drugih propisa vrši se anticipiranje buduće potrošnje, što automatski dovodi do zadržavanja ili u pojedinim slučajevima smanjenja nivoa javnih rashoda i izdataka u predviđenom makroekonomskom okviru. Stoga je važno osigurati i preusmjeravanje upravljanja budžetskim rashodima na srednjoročnu perspektivu, odnosno osigurati bolju kontrolu budućih obaveza i upravljanja fiskalnim rizicima. Na ovaj način ministarstva finansija unapređuju kontrolu procjene fiskalnih efekata na budžet, dok na drugoj strani, ovakvim utvrđivanjem troškova i koristi pojedinih zakona, ostalih propisa i akata planiranja u većoj mjeri se prenose odgovornosti na ministarstva i druge budžetske korisnike, kao nosioce provođenja aktivnosti i mjera iz samih propisa.

Iskustva zemalja koje provode fiskalnu procjenu propisa već godinama pokazuju da je razvoj fiskalne procjene propisa dugotrajan proces, te se razvija dodavanjem novih inicijativa u ukupni program kvalitetnije regulative. Zajednička karakteristika za sve zemlje koje primjenjuju fiskalnu procjenu propisa jesu brojni izazovi od nedovoljnih administrativnih i ljudskih kapaciteta tijela javne uprave za provođenje sistema fiskalne procjene, nemogućnosti tijela javne uprave da planiraju zakonodavstvo zbog čestih promjena prioriteta, obima i intenziteta posla na procjeni uticaja propisa, što se znatno mijenja tijekom godine do niskog nivoa aktivnosti direktnih sudionika na savjetovanjima odnosno javnim raspravama u postupku fiskalne procjene uticaja propisa. Uprkos izazovima, korist je u pogledu mogućeg uticaja uistinu znatna, pa ju je nužno uravnotežiti s raspoloživim vremenom i resursima. Iskustva drugih zemalja, npr. Velike Britanije, pokazuju kako nužne kulturalne promjene zahtijevaju mnogo vremena, ali su itekako isplative, s obzirom da su rezultati pravedni i uravnoteženi propisi srazmjerni potrebama građana i s minimumom negativnih učinaka i troškova za poslovni sektor, što je u konačnici ključ privrednog rasta svake zemlje. Na kraju, nije zanemarivo spomenuti i to da obrađivači mogu značajno ubrzati proces donošenja predloženog propisa, jer se izbjegava nepotrebno vraćanje dokumentacije na doradu i/ili traženje dokumentacije koja nedostaje od ministarstva finansija. Ovaj sistemski način procjenjivanja fiskalnih efekata dovest će i do povećavanja svijesti i ukupne odgovornosti vlade za fiskalne posljedice usvajanja određenih propisa.

DODJELA UGOVORA NA OSNOVU KRITERIJA EKONOMSKI NAJPOVOLJNIJE PONUDE

Predmet rada je obrada i analiza kriterija za dodjelu ugovora sa posebnim osvrtom na kriterij ekonomski najpovoljnije ponude i njegove podkriterije. Kroz prizmu Direktive o javnim nabavkama, sudsku praksu odnosno presude Suda Evropske unije i Općeg suda te Zakona o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini radom se aktuelizira primjena, razumijevanje te značaj kriterija ekonomski najpovoljnije ponude. Kriterij ekonomski najpovoljnije ponude zahtijeva potpuno detaljan i sistematičan pristup svakom od dopuštenih podkriterija koji je u vezi sa predmetnom nabavkom, te vrednovanje istih čija ukupnost treba da obezbijedi najbolju ponudu u smislu najboljeg odnosa dobijene vrijednosti i uloženog novaca. Usvojena rješenja u navedenoj Direktivi u mnogome predstavljaju potvrđena i iskazana rješenja bogate sudske prakse sudova Evropske unije u pogledu razumijevanja i primjene kriterija ekonomski najpovoljnije ponude. Činjenica da je navedenom Direktivom prepoznat kao isključiv i jedini kriterij, te da je istim već odavno u Evropskoj uniji i njenim članicama prevaziđen kriterij najniže cijene, kao i da isti omogućava odabir ponuda na osnovu različitih podkriterija kao što su: kvalitete, tehničke vrijednosti, estetske i funkcionalne karakteristike, dostupnosti, tehničke pomoći, uslovi isporuke, životni vijek, itd. dovoljni su podresci značajnijoj upotrebi ovog kriterija u postupcima javnih nabavki u Bosni i Hercegovini.

Piše:

mr. iur. Mirel MUJKANOVIĆ

Ugovori organ prilikom pripreme tenderske dokumentacije odnosno prilikom provođenja postupka javne nabavke obavezno definiše i kriterij na osnovu kojeg će se dodijeliti ugovor. Primjena kriterija

na osnovu kojeg se dodjeljuje ugovor zapravo predstavlja kriterij koji se u fazi evaluacije odnosno ocjene ponuda koristi prilikom poređenja ponuda kada se utvrdi da iste zadovoljavaju kvalifikacione odnosno eliminatorne zahtjeve. Dodjela ugovora na osnovu kriterija ustvari predstavlja donošenje odluke, prema kojoj se zaključuje ugovor sa jednim od ponuđača.

Uopće o kriterijima za dodjelu ugovora

Ugovori organ prilikom pripreme tenderske dokumentacije odnosno prilikom provođenja postupka javne nabavke obavezno definiše i kriterij na osnovu kojeg će se dodijeliti ugovor. Primjena kriterija na osnovu kojeg se dodjeljuje ugovor zapravo predstavlja kriterij koji se u fazi evaluacije odnosno ocjene ponuda koristi prilikom poređenja ponuda kada se utvrdi da iste zadovoljavaju kvalifikacione odnosno eliminatorne zahtjeve. Ponude se na navedeni način rangiraju, tek nakon što bude provedena i okončana e-aukcija ukoliko je ista bila predviđena.

Kriterij najniže cijene odnosi se na situacije kada se ugovor sklapa na osnovu cijene navedene u podnesenoj ponudi i to nakon ispravaka Kriterij najniže cijene odnosi se na situacije kada se ugovor sklapa na osnovu cijene navedene u podnesenoj ponudi i to nakon ispravaka računskih grešaka i primjene svih popusta.¹ Ovako definisan kriterij u fazi ocjene ponude predstavlja jedinu moguću osnovu odabira najpovoljnije ponude i nije ga moguće mijenjati. Dodjela ugovora na osnovu kriterija ustvari predstavlja donošenje odluke o izboru, prema kojoj se zaključuje ugovor sa jednim od ponuđača. Odluka o dodjeli ugovora predstavlja logički zaključak koji izvodi ugovorni organ na osnovu provedenog postupka ocjene ponuda i ista se ne smije zasnivati na bilo kojoj drugoj osnovi osim na rezultatima postupka ocjene ponuda.² Kada se kriterij najniže cijene koristi kao kriterij za dodjelu ugovora, potrebno je paziti da opis zahtijevanih (minimalnih) karakteristika predmeta ugovora osigurava određeni prihvatljivi kvalitet, funkciju, ekonomičnost po pitanju operativnih troškova, rok isporuke, itd.³ Ograničenja kriterija najniže cijene ogledaju se, prije svega, u nemogućnosti ugovornog organa da uzme u obzir kvalitativne aspekte

ponude izuzev zahtjeva kvalitete koji su ugrađeni u same specifikacije koje moraju poštovati svi ponuđači. Kvaliteta ponude u ovom slučaju nije predmet procjene. Ponuda koja u tom smislu nadilazi tražene specifikacije ali ima nešto veću cijenu od ponude koja je u skladu s traženim specifikacijama, ali ih ne nadilazi ne može biti odabrana kao najbolja ponuda. Također se ne dopušta mogućnost uzimanja u obzir različitih inovacija ili inovativnih rješenja. Kod predmeta koji imaju dugi operativni vijek, ugovorni organ ne može uzeti u obzir troškove životnog vijeka. Pri korištenju kriterija najniže cijene u obzir se uzimaju isključivo direktni troškovi predmeta (ili njegove početne nabavne cijene) koji su u okviru postavljenih specifikacija.⁴

U Holandiji je kriterij najniže cijene prevaziđen još 2002. godine nakon što je utvrđeno da se zbog detaljnih tehničkih specifikacija u postupcima nabavke ponuđači nisu mogli međusobno razlikovati po ničemu osim po cijeni, pa im je od konkurentskih prednosti ostalo na raspolaganju jedino razlikovanje u cijeni. Cjenovno razlikovanje je ubrzo zamijenjeno podjelom tržišta i dogovaranjem cijena na štetu onih koji su provodili postupke javnih nabavki.⁵

Drugi kriterij dodjele ugovora je kriterij ekonomski najpovoljnije ponude. Za primjenu navednog kriterija još u trenutku pripreme tenderske dokumentacije zahtijeva se daleko više pažnje i truda kako bi se njegovi podkriteriji razradili na najbolji način za svaki konkretni slučaj. Ovo i u fazi ocjene ponuda kada je svaki podkriterij potrebno ocijeniti, zbrojiti ukupan broj bodova, te na osnovu takvih rezultata i rangirati ponude. Kao koncept ekonomski najpovoljnija ponuda temelji se na činjenici da se ekonomska prednost pojedine ponude mjeri i uspoređuje s odabranim kriterijima vezanim uz predmet nabavke koji služe za identifikiranje „najbolje“ ponude. Pri korištenju kriterija ekonomski najpovoljnije ponude ugovorni organ može pored cijene uzeti u obzir i druge kriterije poput kvalitete, roka isporuke ili usluga nakon prodaje. Učestalost primjene više kriterija odabira ponude smatra se jednim od pokazatelja razvijenosti sistema javne nabavke neke zemlje.⁶ Svakom odabranom kriteriju ugovorni organ pridaje relativni ponder koji odražava njegovu relativnu važnost u odnosu na druge kriterije. Svrha kriterija ekonomski najpovoljnije

¹ Smjernice br. 1, „Kriteriji za odabir ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, Uprava za sustav javne nabave*, 2013, 5.

² Priručnik EUPPP, „Obuka predavača javnih nabavki u BiH-treći dio“, *Program podrške Evropske unije sistemu javnih nabavki u Bosni i Hercegovini-II faza*, 12.

³ *Ibid.*, 8.

⁴ Smjernice br. 2, „Kriteriji za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Uprava za politiku javne nabave*, 2017, 4.

⁵ www.javnabavna.com.hr, (5. mart 2019. godine).

⁶ D. Mundar, „Odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, *Informator*, 6473, 2017, 13.

ponude je odabrati ponudu koja nudi najbolju vrijednost za uloženi novac. Obično se pod navedenim terminom smatra dobijanje što veće vrijednosti za što manju cijenu ili trošak.⁷ Upotreba navedenog termina koristi se u cilju procjene da li je neka organizacija ostvarila maksimalnu moguću korist od radova, roba i usluga. Ona ne samo da mjeri troškove radova, roba i usluga, već uzima u obzir i kvalitet pa se vrijednost za novac ne ogleda u postizanju najniže cijene, zbog čega se definiše i kao optimalna kombinacija cijene i kvalitete.⁸ Termin vrijednosti za novac prepoznaje činjenicu da roba, radovi i usluge nisu homogeni, tj. da se razlikuju u kvaliteti, izdržljivosti, trajnosti, dostupnosti i ostalim karakteristikama proizvoda i elementima povezanim uz njihovu prodaju. Razlike u kvaliteti, trajnosti, izdržljivosti, itd. proizvoda koji se nude mjere se u odnosu na njihov trošak. Prednosti ovog kriterija ogledaju se u mogućnosti uzimanja u obzir kvalitativnih aspekata, inovacija ili inovativnih rješenja.⁹

Da bi se osigurala ekonomski najpovoljnija ponuda, odluka o dodjeli ugovora ne bi se smjela zasnivati na kriterijima koji nisu isključivo vezani uz troškove. Kriteriji kvalitete trebali bi biti popraćeni kriterijem troška koji bi, zavisno o izboru ugovornog organa, mogao biti cijena ili bi mogao biti utemeljen na pristupu isplativosti, poput troškova životnog vijeka.¹⁰ Međutim, elementi koji čine optimalnu kombinaciju kriterija razlikuju se od nabavke do nabavke i ovise o rezultatima koje ugovorni organ želi ostvariti kroz pojedinu nabavku. Ugovorni organ može razmotriti troškove životnog vijeka, a ne samo direktne troškove nabavke (ili početne nabavne cijene) u skladu s postavljenim specifikacijama. Zaključno, kriteriji za dodjelu ugovora ne mogu se koristiti kao uslovi za procjenu sposobnosti ponuđača. Sposobnost privrednih subjekata za izvršenje ugovora ne može biti utvrđena na osnovu mjerila (npr. kvalitete i cijene) njihovih ponuda. Ako privredni subjekt ne zadovoljava postavljene kriterije za kvalitativni odabir, njegova ponuda ne može biti ocijenjena samo zato što je ekonomski najpovoljnija.¹¹

⁷ D. Mundać, „Relativni modeli za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, *Riznica*, 2017, 2.

⁸ P. S. Stilger, „Formulas for Choosing the Most Economically Advantageous Tender - a Comparative Study“, master thesis, Faculty of Science Theses, 2012, 2.

⁹ Smjernice br. 1, „Kriteriji za odabir ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, Uprava za sustav javne nabave*, 2013, 5-6.

¹⁰ *Ibid.*, 5-6.

¹¹ Smjernice br. 2, „Kriteriji za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Uprava za politiku javne nabave*, 2017, 5.

Kriterij ekonomski najpovoljnije ponude prema Direktivi 2014/24/EU o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ od 26. februara 2014. godine

Iako već ranije poznat kroz Direktive 2004/17/EZ¹² i 2004/18/EZ¹³, kriterij ekonomski najpovoljnije ponude svoj puni značaj doživljava kroz Direktivu 2014/24/EU. Već u samoj Preambuli Direktive ističe se da ovaj kriterij zauzima „centralno mjesto“ što u osnovi predstavlja potpuno napuštanje kriterija najniže cijene. Preovladala je uvjerenost da ugovorne organe treba postićati na odabir kriterija koji će osigurati visokokvalitetne radove, robe ili usluge koje su najbolje prilagođene njihovim potrebama.

Predmetna Direktiva u članu 67. ne daje definiciju šta je to ekonomski najpovoljnija ponuda, ali istu razrađuje kroz različite moguće podkriterije na sljedeći način: „*Ekonomski najpovoljnija ponuda sa stanovišta ugovornog organa utvrđuje se na temelju cijene ili troška, primjenom pristupa isplativosti, kao što je trošak životnog vijeka, te može uključivati najbolji omjer između cijene i kvalitete, koji se ocjenjuje na temelju kriterija, uključujući kvalitativne, okolišne i/ili socijalne aspekte, povezane s predmetom konkretnog javnog ugovora. Ti kriteriji mogu obuhvatati, na primjer:*

(a) *kvaliteta, uključujući tehničku vrijednost, estetske i funkcionalne karakteristike, dostupnost, rješenje za sve korisnike, društvene, okolišne i inovativne karakteristike te trgovanje i uslove trgovanja;*

(b) *organizacija, kvalifikacije i iskustvo osoblja angažovanog na izvršenju određenog ugovora, ako kvaliteta angažovanog osoblja može značajno uticati na nivo uspješnosti izvršenja ugovora; ili*

(c) *usluga nakon prodaje i tehnička pomoć, uslovi isporuke kao što su datum isporuke, proces isporuke i rok isporuke ili rok izvršenja*“.¹⁴

Ukoliko ugovorni organ želi koristiti kriterij kvalitete potrebno je da jasno definiše o kakvim kvalitetama se radi na

¹² Direktiva 2004/17/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. marta 2004. godine o usklađivanju postupaka nabavke subjekata koji djeluju u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga, Službeni list Evropske unije, L 134/1.

¹³ Direktiva 2004/18/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 31. marta 2004. godine o usklađivanju postupaka za sklapanje ugovora o javnim radovima, ugovora o javnoj nabavci robe te ugovora o javnim uslugama, Službeni list Evropske unije, L 134/14.

¹⁴ Član 67. Direktive 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. februara 2014. godine o javnoj nabavci i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ, Službeni list Evropske unije, L 94.

način koji će omogućiti njihovu potpunu mjerljivost. Što se tiče funkcionalnih i estetskih vrijednosti njihova široka primjena bi bila moguća u području zaključenja ugovora o radovima u smislu izgradnje ili prilagođavanja objekata postojećim arhitektonskim i estetskim rješenjima. Okolišne karakteristike podrazumijevaju količinu okolišnih, ekoloških efekata proizvodnje i upotrebe predmeta nabave tokom trajanja ugovora, odnosno tokom životnog vijeka proizvoda. Kada su datum isporuke, rok isporuke ili rok izvršenja prema stavu ugovorog organa ključni za izvršenje konkretnog ugovora, ugovorni organ iste može koristiti kao kriterij ekonomski najpovoljnije ponude na način da u tenderskoj dokumentaciji navede minimalne zahtjeve vezane za datum isporuke, rok isporuke i izvršenja te omogući ponuđačima da ponude u pravilu kraće rokove u svojoj ponudi¹⁵.

Zahtjev da kriteriji moraju biti povezani s predmetom nabavke onemogućiti će odabir kriterija koji bi se odnosili na okolnosti koje nisu direktno povezane sa predmetom nabavke, a što je Direktivom definisano na sljedeći način: „*Smatra se da su kriteriji za odabir ponude povezani s predmetom javnog ugovora ako se odnose na radove, robu ili usluge koje se pružaju u okviru tog ugovora u bilo kojem aspektu i u bilo kojoj fazi njihovog životnog vijeka, uključujući čimbenike obuhvaćene:*

(a) *određenom postupku proizvodnje, nabave ili trgovine tim radovima, robom ili uslugama ili*

(b) *određenom postupku za drugu fazu njihovog životnog vijeka, i onda kada takvi čimbenici nisu dio njihovog materijalnog sadržaja.*“¹⁶

Direktiva prema navedenom predviđa veoma širok krug kriterija koji se mogu dovesti u vezu sa predmetnom nabavkom kako od samog proizvodnog procesa odnosno od trenutka proizvodnje, odnosno nabavke ili trgovine pa tokom njihovog životnog vijeka. Ovakvi kriteriji moraju biti objektivno mjerljivi i isključivo u cilju utvrđivanja ekonomski najpovoljnije ponude¹⁷.

U svrhu određivanja ekonomski najpovoljnije ponude potrebno je svaki od definisanih kriterija koji je čine izraziti određivanjem raspona (brojčano ili procentualno) sa određenom maksimalnom razlikom. Ako navedeno nije moguće, što može zavisiti od složenosti predmeta, kriteriji se vrednuju od najznačajnijeg do onoga koji je po svojoj

¹⁵ Smjernice br. 2, „Kriteriji za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Uprava za politiku javne nabavke*, 2017, 12-15.

¹⁶ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. februara 2014. godine o javnoj nabavci i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ, Službeni list Europske unije, L 94.

¹⁷ SIGMA, „Utvrđivanje kriterija za dodjelu ugovora“, Informativni dokument br. 8, 2016, 6.

važnosti najmanje bitan.¹⁸ Direktiva je o pitanju ponderiranja to definisala na sljedeći način: „*Ugovorni organ mora navesti u dokumentaciji o nabavci relativni ponder koji dodjeljuje svakom kriteriju koji je odabran u svrhu određivanja ekonomski najpovoljnije ponude, osim kada se on utvrđuje samo na temelju cijene. Ti se ponderi mogu izraziti određivanjem raspona s odgovarajućom maksimalnom razlikom. Ako ponderisanje nije moguće zbog objektivnih razloga, navodi kriterije od najvažnijeg prema manje važnom.*“¹⁹

Ovako definisanim sistemom ponderisanja omogućava se potencijalnim ponuđačima da sami spoznaju relativni značaj svakog traženog kriterija na osnovu čega imaju mogućnost da pripreme adekvatnije ponude. Na navedeni način ograničava se i mogućnost ugovornih organa za donošenjem arbitrarnih odluka tokom postupka ocjene ponuda²⁰.

Kada ugovorni organ želi ekonomski najpovoljniju ponudu odabrati primjenom troška životnog vijeka, tada u tenderskoj dokumentaciji mora odrediti metodologiju izračuna, formulu, koje podatke za izračun moraju dostaviti ponuđači te koje podatke potrebne za izračun će koristiti ugovorni organ. Metode izračuna moraju se zasnivati na objektivno provjerljivim i nediskriminirajućim kriterijima, moraju biti opće dostupne, te ne smiju zahtijevati ekstremne napore privrednih subjekata kako bi udovoljili zahtjevu ugovornog organa.²¹ Članom 2. stavom 1, tačkom 20. Direktive životni vijek je definisan kao „*sve uzastopne i/ili međusobno povezane faze, uključujući potrebno istraživanje i razvoj, proizvodnju, trgovinu i njene uslove, prevoz, korišćenje i održavanje tokom postojanja dobara ili radova ili pružanja usluge, od sticanja sirovina ili generisanja resursa do odlaganja, uklanjanja i završetka usluge ili upotrebe*“.²² Troškovi životnog vijeka su svi troškovi koji nastaju usljed upotrebe dobara, usluga ili radova tokom njihovog cjelokupnog životnog vijeka.

¹⁸ Smjernice br. 2, „Kriteriji za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Uprava za politiku javne nabavke*, 2017, 8.

¹⁹ Direktiva 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. februara 2014. godine o javnoj nabavci i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ, Službeni list Europske unije, L 94.

²⁰ SIGMA, „Utvrđivanje kriterija za dodjelu ugovora“, Informativni dokument br. 8, 2016, 7.

²¹ Smjernice br. 2, „Kriteriji za odabir ekonomski najpovoljnije ponude“, verzija 1.0, *Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, Uprava za politiku javne nabavke*, 2017, 11.

²² SIGMA, „Utvrđivanje troškova životnog ciklusa“, Informativni dokument br. 34, 2016, 6.

LCC²³ je metodologija za sistematsku ekonomsku procjenu troškova životnog vijeka tokom perioda analize, definisanom u dogovorenom obimu.²⁴ Njena glavna svrha je ocjena različitih ponuda za ostvarenje ciljeva ugovornih organa u slučaju da se te alternative ne razlikuju samo po inicijalnim troškovima već i po naknadnim troškovima eksploatacije. Pojedini troškovi su isključivo ekonomske prirode i neposredno ih snosi ugovorni organ. Iz tog razloga, oni se obično nazivaju internim troškovima. Drugi troškovi mogu nastati usljed uticaja predmeta nabavke na životnu sredinu. Njih ponekad neposredno snosi ugovorni organ, ali ih u drugim slučajevima snose lokalna zajednica ili čak svi građani. Iz tog razloga, ovi troškovi se obično nazivaju eksternim troškovima²⁵.

Trošak životnog vijeka kroz Direktivu je razrađen na sljedeći način:

„Trošak životnog vijeka obuhvaća, do relevantnog stepena, sve sljedeće troškove ili dio sljedećih troškova tokom životnog vijeka proizvoda, usluge ili radova:

(a) troškove koje snose ugovorni organi ili drugi korisnici kao što su:

- i. troškovi nabave;*
- ii. troškovi upotrebe kao što je potrošnja energije i drugih resursa;*
- iii. troškovi održavanja;*
- iv. troškovi kraja životnog vijeka kao što su troškovi prikupljanja i recikliranja i*

(b) troškove pripisane okolišnim vanjskim učincima povezanim s proizvodom, uslugom ili radovima tokom njihovog životnog vijeka, ako se može odrediti i provjeriti njihova novčana vrijednost; takvi troškovi mogu uključivati troškove emisije stakleničnih plinova i emisije drugih zagađivača te ostale troškove zbog ublažavanja klimatskih promjena.

Ako ugovorni organ procjenjuje troškove korištenjem pristupa troškova životnog vijeka, u dokumentaciji o nabavci mora navesti podatke koje trebaju dostaviti ponuđači i metodu koju će ugovorni organ koristiti za određivanje troškova životnog vijeka na temelju tih podataka.

Metoda koja se koristi za procjenu troškova pripisanih okolišnim vanjskim učincima mora ispuniti sve sljedeće uslove:

(a) temelji se na kriterijima koji se mogu objektivno provjeriti i koji nisu diskriminirajući. Posebice, ako nije

utvrđena za višekratnu ili trajnu upotrebu, ne smije neopravdano davati prednost ili stavljati u nepovoljniji položaj određene privrednog subjekte;

(b) dostupna je svim zainteresiranim stranama;

(c) tražene podatke mogu, uz razumno nastojanje, dostaviti prosječno pažljivi privredni subjekti, uključujući privredne subjekte iz trećih zemalja koje su članke GPA-a ili drugih međunarodnih sporazuma koji obvezuju Uniju.“²⁶

Prema svemu iznesenom, u primjeni kriterija ekonomski najpovoljnije ponude moguća su tri različita pristupa:

- isključivo cijena;
- isključivo trošak – uz primjenu pristupa isplativosti, poput utvrđivanja troškova životnog vijeka i
- najbolji odnos cijene i kvaliteta.²⁷

U ocjenu ponuda bi uvijek trebao biti uključen ekonomski element. Ugovorni organi najčešće imaju slobodu da biraju između tri gore navedene metode, osim u slučaju takmičarskog dijaloga i partnerstva za inovacije, gdje bi trebalo primjenjivati kriterij najboljeg odnosa između cijene i kvaliteta.²⁸

Ekonomska najpovoljnija ponuda u presudama Suda Evropske unije i Općeg suda

Presude Suda Evropske unije i Općeg suda značajno su doprinijele razvoju i pravilnoj primjeni kriterija ekonomski najpovoljnije ponude što je na svojevrsan način rezultiralo i usvojenim rješenjima Direktive 2014/24/EU o javnim nabavkama u pogledu kriterija dodjele ugovora. Iz navedenog razloga za potrebe ovog rada analizirano je nekoliko presuda sa ciljem prikazivanja značajnijih rješenja kao odrednica kriterija ekonomski najpovoljnije ponude.

Presudom Suda u predmetu Concordia Bus Finland, C-513/99 konstatovano je da i pored toga što je članom 36. stavom 1. tačkom (a) Direktive o javnoj nabavci usluga 92/50, te članom 30. stavom 1. tačkom (b) Direktive o javnoj nabavci radova 93/37, ugovornim organima ostavljeno na slobodu izbor kriterija za dodjelu ugovora, taj se izbor može odnositi samo na kriterij za utvrđivanje ekonomski najpovoljnije ponude. Sud ističe da kriteriji dodjele ugovora koji se mogu primijeniti moraju biti povezani s predmetom ugovora,²⁹ te da takvi kriteriji trebaju biti

²³ LCC- Life Cycle Costing-Trošak životnog vijeka.

²⁴ Milinković O., Jakić B., Milošević O., „Značaj primene „Life Cycle Costing – Lcc“ analize u javnoj nabavci građevinskih objekata“, *Ekonomija, teorija i praksa*, broj 1., 2016. godine, 81

²⁵ SIGMA, „Utvrđivanje troškova životnog ciklusa“, Informativni dokument br. 34, 2016. godine, 2.

²⁶ Član 68, Direktive 2014/24/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 26. februara 2014. godine o javnoj nabavci i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ, Službeni list Evropske unije, L 94.

²⁷ SIGMA, „Utvrđivanje kriterija za dodjelu ugovora“, Informativni dokument br. 8, 2016, 2.

²⁸ *Ibid*, 8.

²⁹ Presuda Suda Evropske unije, broj: C-31/87, Beentjes, tačka 19, od 20

objektivni, direktno i isključivo povezani sa karakteristikama ponude i bitnim svojstvima proizvoda ili usluge, a ne sa sposobnošću ponuđača.³⁰

Presudom Suda u predmetu Komisija/Nizozemska, C368/10, ustanovljeno je da ugovorni organi prilikom dodjele ugovora na kriteriju ekonomski najpovoljnije ponude procjenu ponuda vrše na način kako bi utvrdili koja od njih predstavlja najbolji odnos kvalitete i cijene.³¹

Kada je riječ o provjeri kriterija Sud u presudi Beentjes C-31/87 i u presudi Lianakis i dr., C532/06, zaključuje da se provjera prihvatljivosti ponuđača i dodjela ugovora može vršiti istovremeno, ali je činjenica da se radi o dva različita postupka koja su uređena različitim pravilima. Provjeru prihvatljivosti ponuđača, provode ugovorni organi u skladu s kriterijima ekonomske, finansijske i tehničke sposobnosti (odnosno kriterijima kvalitativnog odabira) iz članova 31. i 32. Direktive o javnoj nabavci usluga 92/50 i iz članova 26. i 27. Direktive o javnoj nabavci radova 93/37. Suprotno tome, dodjela ugovora zasniva se na kriterijima navedenim u članu 36. stavu 1. Direktive o javnoj nabavci usluga 92/50, odnosno članu 30. Direktive o javnoj nabavci radova 93/37. U ovom predmetu, Sud je potvrdio da potencijalni ponuđači moraju biti u poziciji da prilikom pripreme svojih ponuda, doznaju sve elemente koje ugovorni organ uzima u obzir kod utvrđivanja ekonomski najpovoljnije ponude.³² Prema tome, kriteriji za dodjelu ugovora ne obuhvataju kriterije koji nemaju svrhu utvrditi ekonomski najpovoljniju ponudu, nego se prvenstveno odnose na procjenu prikladnosti ponuđača da izvrše dotični ugovor. Sud je potvrdio da ugovorni organi ne mogu primjenjivati pravila ponderisanja i/ili podkriterija o kojima ponuđači nisu prethodno informisani.³³

U predmetu Kraljevina Španjolska protiv Evropske komisije, broj T-402/06 sud je konstatovao da ekonomski najpovoljnija ponuda nije uvijek ponuda s najnižom cijenom. U uslovima potpune izjednačenosti ponuda u pogledu svih ostalih relevantnih kriterija, uključujući tehničke kriterije, jeftinija ponuda se sa ekonomskog stanovišta

septembra 1998. godine, Presuda Suda Evropske unije, broj: C-324/93, Evans Medical i Macfarlan Smith, tačka 42 od 28. mart 1995. godine, Presuda Suda Evropske unije, broj: C-19/00, SIAC Construction, tačka 36 od 18. oktobra 2001. godine.

³⁰ Presuda Suda Evropske unije u predmetu, broj: C-513/99, Concordia Bus Finland, tačka 76 od 17. septembra 2002. godine.

³¹ Presuda Suda Evropske unije u predmetu, broj: C368/10, Komisija/Nizozemska, tačka 86 od 10. maja 2012. godine.

³² SIGMA, „Odabrane presude Suda Pravde Evropske Unije u oblasti javnih nabavki (2006.-2014.)“, juni 2014 godine, 97.

³³ Presuda Suda Evropske unije, broj: C-31/87, Beentjes, tačka 100, 16, 17. i 18, od 20. septembra 1998. godine, Presuda Suda Evropske unije, broj: C-603/13, Lianakis i dr., tačka 65, 27 i 28. od 21. januara 2016. godine.

nužno treba smatrati povoljnijom od skuplje ponude.³⁴

Zaključno iz navedenih presuda u pogledu primjene kriterija ekonomski najpovoljnije ponude proizilazi da:

- kriteriji moraju biti povezani s predmetom ugovora, da su objektivni, direktno i isključivo povezani sa karakteristikama nabavke;
- ekonomski najpovoljnija ponuda predstavlja najbolji odnos kvalitete i cijene;
- kriteriji ekonomski najpovoljnije ponude ne mogu biti kriteriji ekonomske, finansijske i tehničke sposobnosti;
- ugovorni organi ne mogu primjenjivati pravila ponderisanja i/ili podkriterija o kojima ponuđači nisu prethodno informisani;
- kriteriji trebaju biti tako formulisati da, u cjelini uzeti, omogućavaju odabir ekonomski najpovoljnije ponude;
- svi ponuđači trebaju imati jednaka prava prilikom izrade ponuda;
- svi zainteresovani ponuđači trebaju biti upoznati sa kriterijima putem obavještenja ili putem druge tenderske dokumentacije.

Prikaz normativnog rješenja kriterija ekonomski najpovoljnije ponude u javnim nabavkama Bosne i Hercegovine

Nasuprot gore navedenom, Zakon o javnim nabavkama u Bosni i Hercegovini pored kriterija ekonomski najpovoljnije ponude poznaje i kriterij najniže cijene³⁵. Zbog ovakve zakonske mogućnosti koja je ostavljena na dispoziciju ugovornim organima, izuzev u slučaju takmičarskog dijaloga³⁶ isti su najčešće i opredijeljeni za primjenu kriterija najniže cijene. Primjena kriterija najniže cijene u mnogome je jednostavnija za ugovorne organe što bi mogao biti i jedan od značajnijih razloga zbog kojih je kriterij ekonomski najpovoljnije ponude manje primjenjivan u praksi ugovornih organa u Bosni i Hercegovini. O navedenoj temi ne postoji ni relevantnija literatura koja bi mogla poslužiti kao osnova boljeg razumijevanja navedenog kriterija, a koja bi za krajnji rezultat imala prikladnije trošenje sredstava u smislu izbora boljih i kvalitetnijih ponuda.

Zakon o javnim nabavkama u članu 64. stavu 2. i 3. određuje kriterij ekonomski najpovoljnije ponude na sljedeći način: „Ugovorni organ dužan je u tenderskoj doku-

³⁴ Presuda Općeg suda Evropske unije, broj T-402/06, Kraljevina Španjolska protiv Evropske komisije od 16. septembra 2013. godine, tačka 77.

³⁵ Član 64. Zakona o javnim nabavkama, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 39/14.

³⁶ Član 29. stav 17. i član 30. stav 3. ZJN.

mentaciji razraditi kriterij ekonomski najpovoljnije ponude na način da definiše i detaljno razradi potkriterije za ocjenu, u skladu s prirodom i svrhom konkretnog predmeta nabavke. Potkriteriji mogu biti: kvalitet predmeta nabavke, cijena, tehnička sposobnost predmeta nabavke, funkcionalne i ekološke karakteristike, operativni troškovi, ekonomičnost, postprodajni servis i tehnička pomoć, rok isporuke ili rok za izvršenje i sl., uz obavezu da se u tenderskoj dokumentaciji utvrdi precizna metodologija vrednovanja svakog potkriterija.“ Uslovi za kvalifikaciju kandidata, odnosno ponuđača iz čl. 45. do 51. ovog zakona ne mogu biti potkriteriji za ocjenu ponuda.“

Iz navedenog proizlazi da:

- ugovorni organ u tenderskoj dokumentaciji obavezno određuje da se dodjela ugovora zasniva na kriteriju ekonomski najpovoljnije ponude;
- potkriteriji moraju biti u vezi sa predmetom nabavke, te da isti moraju biti detaljno razrađeni sa načinom njihova vrednovanja;
- kriteriji kvalifikacije ponuđača ne mogu biti potkriteriji ekonomski najpovoljnije ponude.

Vidljivo je naime, da navedeno zakonsko rješenje u cjelosti odgovara rješenjima iz Direktive o javnim nabavkama, da su za primjer potkriterija navedeni isti slučajevi, te da se isto zasniva na principima potvrđenim kroz sudsku praksu sudova Evropske unije. Nacrtom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona definisan je pojam životnog vijeka na sljedeći način: „životni vijek podrazumijeva sve uzastopne i/ili međusobno povezane faze, uključujući potrebno istraživanje i razvoj, proizvodnju, trgovinu i njezine uslove, prijevoz, korištenje i održavanje tijekom postojanja proizvoda ili radova ili pružanja usluge, od sticanja sirovina ili generisanja resursa do odlaganja, uklanjanja i završetka usluge ili upotrebe“.

Ovakvo određenje je u cjelosti preuzeto iz Direktive o javnim nabavkama, što u navedenom smislu ohrabruje u pogledu boljeg razumijevanja navednog kriterija u odnosu na sadašnje zakonsko rješenje koje uopće ne poznaje termin životni vijek.

S obzirom na njegov značaj, kao i na činjenicu da kriterij ekonomski najpovoljnije ponude predstavlja jedini mogući kriterij dodjele ugovora među državama članicama Evropske unije, obradom i komparacijom sa rješenjima u Bosni i Hercegovini nastoji se uticati na bolje razumijevanje navedenog kriterija i njegovu značajniju primjenu u postupcima javnih nabavki u Bosni i Hercegovini.

***

Ugovori o javnim nabavka u Bosni i Hercegovini dodjeljuju se na osnovu kriterija najniže cijene ili kriterija ekonomski najpovoljnije ponude ovisno od toga za koji se od navedenih kriterija opredijeli sam ugovorni organ. Sloboda ugovornih organa u pogledu kriterija dodjele ugovora uslovno je ograničena u slučaju provođenja takmičarskog dijaloga jer su u istom slučaju ugovorni organi obavezni na primjenu isključivo kriterija ekonomski najpovoljnije ponude.

To iz današnje perspektive ima za posljedicu daleko veću primjenu kriterija najniže cijene u postupcima javnih nabavki u Bosni i Hercegovini, izuzev u takmičarskom dijalogu, jer je primjena navedenog kriterija mnogo jednostavnija od kriterija ekonomski najpovoljnije ponude. Posljedica navedenog je zasigurno i nedovoljno interesovanje u smislu obrade navedenog kriterija i kompariranja svih pozitivnih karakteristika koje sa sobom nosi.

Obradom navedenog kriterija kroz relativnu zakonsku građu, Direktive i sudsku praksu utiče se na bolje razumijevanje samog kriterija, njegovih prednosti i mogućnosti primjene. Ističe se činjenica da je Direktivom o javnim nabavkama kriterij ekonomski najpovoljnije ponude jedino i poznat, te se na posredan način ukazuje na potrebu značajnije primjene ovog kriterija u postupcima javnih nabavki u Bosni i Hercegovini sve do potpunog napuštanja kriterija najniže cijene.

Kako se već dovoljno dugo vremena provode postupci javnih nabavki u Bosni i Hercegovini, valjalo bi krenuti ka odavno dokazanim pozitivnim rješenjima i praksama primijenjenim u državama članicama Evropske unije.

Primjenu kriterija dodjele ugovora potrebno je zasnivati na kriteriju ekonomski najpovoljnije ponude koji u svojoj osnovi podrazumijeva primjenu različitih potkriterija čiji kumulativni zbir ima jedinstven cilj odabira najbolje ponude.

Nije sretno rješenje zasnovano na kriteriju najniže cijene ako se unaprijed zna da takav rezultat neće imati za posljedicu nabavku koja će opravdati visoke tehničke ili kvalitativne standarde. Najčešće najjeftinije ne znači i najbolje.

Zbog svega navedenog, ohrabreni činjenicama na kojima počiva Direktiva o javnim nabavkama i sudska praksa sudova Evropske unije u pogledu primjene kriterija ekonomski najpovoljnije ponude kroz odnos dobijene vrijednosti i uložene cijene ugovorni organi u Bosni i Hercegovini imaju dovoljno podstreka za primjenu kriterija ekonomski najpovoljnije ponude.

STEČAJNA RJEŠENJA VS ZNAČAJ STEČAJA NA PRIMJERU FEDERACIJE BIH

Stečajni postupak se pokreće pismenim prijedlogom stečajnog dužnika, ili bilo kojeg povjerioca koji ima pravni interes za pokretanje stečajnog postupka. Pri tome, ako je povjerilac pokretač postupka on mora priložiti potrebnu dokumentaciju, koja ukazuje na osnovanost njegovog zahtjeva i platežnu nesposobnost stečajnog dužnika, te predumiti troškove stečajnog postupka. Ako je stečajni dužnik pravna osoba njegov zakonski zastupnik je ex lege dužan da u slučaju insolventnosti, bez odlaganja, a najkasnije 30 dana od nastupanja platežne nesposobnosti, podnese prijedlog za pokretanje stečajnog postupka. Nadležni sud je dužan da prijedlog uzme u razmatranje u roku od 15 dana od dana prijema prijedloga

Piše:

dr. sc. Edin RIZVANOVIĆ

Stečaj je zakonom utvrđeni postupak koji se provodi nad imovinom stečajnog dužnika radi namirenja povjerilaca.¹ Pored namirenja povjerilaca, cilj stečaja je da se poslovnim subjektima koji loše posluju onemo-

gući da dalje učestvuju u tržišnoj utakmici, na način da se spriječi stvaranje poslovnih gubitaka, odnosno da se time onemogući nanošenje štete poslovnim subjektima sa kojima posluju. Otvaranjem stečajnog postupka nastoje se zaštititi povjerioci od insolventnog dužnika, ali i stečajni dužnik od prijevremenog namirenja njegovih povjerilaca.² Stečaj predstavlja institut od izuzetnog značaja za poslovni sistem svake zemlje, jer može značiti definitivni prestanak

¹ Stečajni postupak se provodi radi grupnog namirenja povjerilaca stečajnog dužnika unovčenjem njegove imovine i podjele prikupljenih sredstava povjeriocima. Član 2. Zakona o stečajnom postupku Federacije BiH, Službene novine F BiH br. 29/03, 32/04, 42/06, 4/17, 52/18. U daljnjem tekstu ZSP.

² Nastanak riječi stečaj povezuje se sa njemačkom riječi „konkurs“ koja vuče porijeklo iz latinskog jezika - concursus creditorum, sa značenjem - strka, sraz, trčanje zajedno, što bi stečaj definiralo kao strku povjerilaca, odnosno zajedničko trčanje povjerilaca. Drugi termin koji se koristi kao istoznačnica sa frekventnom upotrebom u europskom pravu je bankrot, riječ nastala unutar italijanskog trgovačkog miljea - banca rotta, a što bi značilo razbijenu, slomljenu klupe. Slijedom ovoga u Engleskoj se koristi riječ bankruptcy, a u Njemačkoj Bankrott.

poslovanja - gašenje privrednog društva, ali, u slučaju prihvatanja stečajnog plana - reorganizacije, i opstanak tog društva na tržištu. Stečaj ima općedruštveni značaj jer su za njegov ishod pored stečajnog dužnika, njegovih radnika i osnivača (vlasnika), zainteresirani povjerioci, dužnici tog društva, konkurenti, te država - zbog mogućeg nestanka poreznog obveznika, socijalnih problema - otpušteni radnici, te zbog slabljenja konkurencije - smanjenja broja tržišnih natjecatelja.

Sušтина se sastoji u zaštiti imovine stečajnog dužnika, jer bez nje nema ni stečajnog postupka, odnosno nema namirenja povjerilaca, niti mogućnosti reorganizacije, a to znači, slijedom navedenog, da prava radnika neće biti zaštićena.

Po našem pravu stečajni razlozi su insolventnost (platežna nesposobnost) stečajnog dužnika i prijeteća insolventnost. Za pokretanje stečajnog postupka dovoljno je postojanje jednog razloga. Insolventnost je stvarna i trajnija nemogućnost izmirenja dospjelih novčanih obaveza. Stečajni dužnik prema ZSP-u FBiH je insolventan ako u neprekidnom trajanju od 30 dana nije u mogućnosti isplaćivati dospjele novčane obaveze. Uz navedene razloge, po uporednom pravu, i prezaduženost može biti razlog za pokretanje stečajnog postupka.³ Prijeteća insolventnost⁴ stečajnog dužnika postoji ako stečajni dužnik prema predviđanjima u vrijeme dospelosti neće biti u stanju da ispuní postojeće obaveze plaćanja. Prijedlog za pokretanje stečajnog postupka, u ovom slučaju, može podnijeti samo stečajni dužnik. Razlog za pokretanje stečajnog postupka u slučaju prijeteće insolventnosti leži prije svega u nastojanju da dužnik izađe iz postojeće krizne situacije, pri čemu u momentu podnošenja prijedloga nije potrebno da je platežno nesposoban, niti je potrebno to dokazivati. Na ovaj način dužnik otvara prostor da od povjerilaca traži saglasnost za reorganizaciju.

Stečajni postupak se pokreće pismenim prijedlogom stečajnog dužnika, ili bilo kojeg povjerioca koji ima pravni interes za pokretanje stečajnog postupka. Pri tome, ako je povjerilac pokretač postupka on mora priložiti potrebnu dokumentaciju, koja ukazuje na osnovanost njegovog zahtjeva i platežnu nesposobnost stečajnog dužnika, te

³ Prema Nacrtu (Prijedlogu) zakona o stečaju Federacije BiH (2016/2018) stečajni postupak može se otvoriti ako sud utvrdi postojanje stečajnog razloga. Osnovne novine ogledaju se u uvođenju postupka restrukturiranja kroz predstečajni postupak, te u uvećanju broja razloga za otvaranje stečajnog postupka - pored platežne i prijeteće platežne nesposobnosti, to su nepostupanje po usvojenom planu reorganizacije, i ako je plan reorganizacije izdejtstovovan prevarom ili na nezakonit način. Prijeteća platežna nesposobnost postoji ako dužnik neće biti u stanju da izmiri preuzete obaveze plaćanja po dspijeću u narednih 12 mjeseci i ako dužnik kasni sa izmirenjem preuzetih novčanih obaveza do 60 dana.

⁴ Tri su osnovne razlike na relaciji insolventnost i prijeteća insolventnost: kod prijeteće insolventnosti riječ je o obavezama koje nisu dospjele, s tim u vezi, postoji opravdana sumnja da dužnik u vrijeme dspijećá neće moći ispuniti svoje obaveze, i, uz to, prijedlog za otvaranje stečajnog postupka kod prijeteće insolventnosti može podnijeti jedino stečajni dužnik.

predujmiti troškove stečajnog postupka. Ako je stečajni dužnik pravna osoba njegov zakonski zastupnik je ex lege dužan da u slučaju insolventnosti, bez odlaganja, a najkasnije 30 dana od nastupanja platežne nesposobnosti, podnese prijedlog za pokretanje stečajnog postupka. Nadležni sud je dužan da prijedlog uzme u razmatranje u roku od 15 dana od dana prijema prijedloga.

Utvrđivanje značaja stečaja implicira potrebu njegovog kontekstualiziranja sa drugim propisima, poput propisa o konkurenciji, finansijskim propisima, poziciji države (državna pomoć), što uključuje i njihovu praktičnu provedbu, te europskim „intervencionističkim“ iskustvima - spašavanje i restrukturiranje. Ovome treba dodati potrebu osnivanja privrednih (specijaliziranih) sudova u Federaciji BiH.

Kritične tačke stečajnog postupka - prostor za poboljšanje

Općedruštveni značaj stečaja počiva na imovini stečajnog dužnika. Jer, bez dovoljno imovine nema ni stečaja, ali ni zadovoljenja interesa svih bitnih aktera. U tom smislu trenutna zakonska rješenja o stečaju predstavljaju logičan slijed postupka privatizacije. To je vidljivo iz više postavki, od kojih se, kao vrlo bitne, izdvajaju četiri „kritične tačke“ koje ukazuju na raskorak između de iure postavki i njihove praktične primjene (de facto stanja). Prvo, dvije input odrednice. Prema prvoj - član 69. st. 3. ZSP-a FBiH: „Prije otvaranja procedure stečajnog postupka potrebno je prethodno uraditi kontrolu poslovanja, kao i kontrolu izvršene privatizacije za preduzeća koja su privatizirana ili su u procesu privatizacije“.

Prema drugoj odrednici, koja ima izraženije institucionalne obrise - član 48. ZSP-a, stečajni povjerioci, dužnikovi dužnici dobivaju kopiju rješenja koja se dostavlja i nadležnom tužiteljstvu, i to i u slučaju kada se stečajni postupak obustavlja zbog nedostatka stečajne mase. Riječ je, dakle, o mogućem aktivnijem angažmanu nadležnog tužiteljstva povodom imovine stečajnog dužnika.

Druge dvije odrednice tragaju za afirmacijom. U pitanju su neiskorištenost reorganizacije stečajnog dužnika, te, isto tako, paulijanske tužbe - kao jakog pravnog instrumenta, u slučaju umanjenja imovine i narušavanja načela ravnopravnosti povjerilaca.

O odnosu prema reorganizaciji najbolje svjedoči temeljna postavka - član 142. ZSP-a, prema kojoj: „Nakon otvaranja stečajnog postupka dopušteno je izraditi stečajni plan u kojem se može odstupiti od zakonskih odredbi o unovčenju i raspodjeli stečajne mase“. Reorganizacija stečajnog dužnika je moguća nakon otvaranja stečajnog postupka do završnog ročišta za glavnu diobu stečajne mase. U slučaju usvajanja plana reorganizacije ne provodi se unovčenje imovine niti dioba stečajne mase. Zakon nudi

niz mogućnosti za reorganizaciju, poput: statusnih promjena (spajanje, pripajanje), smanjenja ili odgode isplate obaveza stečajnog dužnika, prodaje njegove imovine, pretvaranja tražbina povjerilaca u uloge, preuzimanja garancija za ispunjenje obaveza stečajnog dužnika, emitiranja dionica, prijenosa imovine na druge poslovne subjekte.

Stečajni plan može podnijeti stečajni dužnik zajedno sa prijedlogom za otvaranje stečajnog postupka, a nakon otvaranja stečajnog postupka stečajni plan mogu podnijeti stečajni upravnik i stečajni dužnik. U ovom drugom slučaju dualitet predlagača doima se suvišnim, jer prema pravnoj teoriji stečajni upravnik je zastupnik stečajnog dužnika, što postaje temeljem rješenja stečajnog suda. U sličnom tonu je regulirana daljnja procedura. Pa tako, na stečajni plan pristanak treba dati stečajni dužnik, a pristanak će se smatrati datim ako dužnik ne prigovori planu najkasnije na ročištu za glasanje pisano ili usmeno na zapisnik. Nakon što povjerioci prihvate stečajni plan, te nakon pristanka stečajnog dužnika, stečajni sud odlučuje o potvrđivanju plana⁵, uz prethodno saslušanje stečajnog upravnika, stečajnog dužnika i odbora povjerilaca. Uz ponavljanje nepotrebnog dualiteta (kreiranja konfuzije), kod potvrđivanja stečajnog plana prenaplaštena je uloga suda, posebno u ovom dijelu koji govori o prethodnom saslušanju stečajnog upravnika, koji je zastupnik stečajnog dužnika, zatim stečajnog dužnika, koga zastupa stečajni upravnik, i, na kraju, odbora povjerilaca, koji je fakultativni organ.

Ista je situacija kada je u pitanju nadzor, kojeg, prema članu 186. ZSP-a FBiH, obavljaju stečajni upravnik i odbor povjerilaca, te stečajni sud. Prethodno - članom 185. st. 1. ZSP-a, se utvrđuje fakultativnost nadzora: „Po pravilu, za provođenje stečajnog plana može se predvidjeti da će se njegovo ispunjenje nadzirati“, a potom se potvrđuje fakultativnost (marginalizacija) odbora povjerilaca - član 186. st. 2. ZSP-a: „Tokom trajanja nadzora, stečajni upravnik je dužan da odbor povjerilaca, ako je osnovan, i sud jednom godišnje izvjesti o ispunjenju plana...“.

U slučaju pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika, predmet pobijanja su pravne radnje učinjene prije otvaranja stečajnog postupka koje su po svom djestvu doprinijele smanjenju imovine stečajnog dužnika i, po pravilu, povredi načela ravnopravnosti povjerilaca, i time njihovom oštećenju. Oспораване pravne radnje, po svojoj prirodi, mogu biti aktivne - odricanje od tužbenog zahtjeva, ili pasivne - propuštanjem, npr. nepodnošenjem tužbe za potraživanje.

⁵ Stečajni sud će, shodno članu 175. ZSP-a FBiH, po službenoj dužnosti uskratiti potvrdu stečajnog plana ako su pri njegovoj izradi bitno povrijeđeni propisi o njegovoj sadržini, obradi i priložima o prihvatanju od povjerilaca, odnosno o pristanku stečajnog dužnika, te ako je prihvatanje plana postignuto na nedopušten način, pri čemu se posebno misli na favoriziranje pojedinih povjerilaca. Stečajni sud može odbiti potvrđivanje stečajnog plana temeljem prijedloga povjerilaca - član 176. ZSP-a. Protiv rješenja kojim se stečajni plan potvrđuje ili se potvrda plana uskraćuje povjericima i stečajnom dužniku pripada pravo na žalbu.

Povoljniji položaj povjerilaca može biti rezultat: isplate nepostojećeg potraživanja, kompenzacije potraživanja koja se ne mogu prebiti, isplate zastarjelog duga i sl. S pravnom radnjom izjednačeno je propuštanje kao i mjere prinudnog izvršenja. Pobijanje se, shodno članu 81. ZSP-a FBiH, prvenstveno odnosi na radnje dužnika koje su dale ili omogućile stečajnom povjeriocu osiguranje ili namirenje, ako su učinjene u periodu od šest mjeseci prije podnošenja prijedloga za pokretanje stečajnog postupka, s tim da je u vrijeme njihovog poduzimanja stečajni dužnik bio insolventan, ili je povjerilac, u to vrijeme, znao za insolventnost, odnosno za to nije znao zbog grube nepažnje, te radnje koje su učinjene nakon podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, a povjerilac je znao za insolventnost dužnika, odnosno za podnošenje prijedloga za pokretanje stečajnog postupka, ili to zbog grube nepažnje nije znao. Pobijati se mogu i pravne radnje stečajnog dužnika kojima je on imovinom koja ulazi u stečajnu masu raspolagao besplatno ili u bescijenje, s tim da pobijanjem, u ovom slučaju, mogu biti obuhvaćene pravne radnje koje su učinjene pet godina prije podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka. Pobijanje se vrši paulijanskom tužbom, koja se može podnijeti u roku od dvije godine od dana otvaranja stečajnog postupka. Aktivno legitimirani za podnošenje tužbe su stečajni upravnik i povjerioci. Pobijanje se može vršiti i isticanjem protutužbe ili prigovora u parnici.

Stečajna rješenja imaju negativne socijalne implikacije, posebno u pogledu radnopravnog statusa zaposlenika, odnosno namirenja njihovih potraživanja. Tim povodom intervenirao je Ustavni sud Federacije BiH - Presuda broj: U 27/15, temeljem koje je federalni Parlament, početkom juna 2018. godine, usvojio izmjene ZSP-a FBiH.⁶

Međutim, niko povodom ove presude, odnosno realizacije izmijenjene zakonske odredbe, nije preuzeo garancije za izmirenje radničkih potraživanja. Rješenje, u tom smislu, može biti da se, po uzoru na Republiku Hrvatsku, ustroji Agencija za osiguranje radničkih tražbina⁷ koja će biti garant za ostvarenje prava radnika, u slučaju da ta prava ne mogu ostvariti kod svog poslodavca.

Ovome treba dodati odredbe krivičnog zakona o stečajnim krivičnim djelima (prouzrokovanje stečaja, lažni stečaj, zloupotreba u stečajnom postupku, oštećenje povjerilaca, i vezanim djelima: zloupotreba ovlasti u privrednom

⁶ Tako da osporeni član 33. ZSP-a sada glasi: „U potraživanja višeg isplatnog reda ulaze potraživanja radnika i prijašnjih dužnikovih radnika nastala do dana otvaranja stečajnog postupka iz radnog odnosa u ukupnom brutto iznosu, otpremnine do iznosa propisanog zakonom odnosno kolektivnim ugovorom i potraživanja po osnovu naknade štete pretrpljene zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti“ dok član 40. ZSP-a sadrži, i.a., sljedeće odredbe: „Iz stečajne mase najprije se namiruju nužni troškovi stečajnog postupka i nužne obaveze stečajne mase ... Troškovi postupka i obaveze stečajne mase koji nisu nužni za vođenje postupka namiruju se nakon izmirenja povjerilaca višeg isplatnog reda.“

⁷ Agencija je osnovana Zakonom o osiguranju potraživanja radnika u slučaju stečaja poslodavca - 2008. godine. Narodne novine br. 86/08.

poslovanju i zloupotreba u postupku privatizacije) koje u osnovi ne prepoznaju odgovorne osobe, niti osnovna načela, poput načela savjesnosti i poštenja i postupanja s pažnjom dobrog privrednika, a time ni odgovornost kao osnovni institut, bez kojeg nema vladavine prava. Najočitiji primjer je krivično djelo nesavjesno privredno poslovanje - čl. 242. KZ FBiH. Tako, prema prof. dr. Zvonimiru Tomiću (Krivično pravo II, 2007): „Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj, koji obuhvaća svijest učinitelja o njegovom osobnom svojstvu, tj. svijest o tome da je on odgovorna osoba u pravnoj osobi, zatim svijest o radnji izvršenja, odnosno svijest da se to čini kršenjem zakona ili drugog propisa, kao i svijest o izvjesnosti ili o mogućnosti nastupanja imovinske štete za tu pravnu osobu.“

Kontekst - relevantni propisi

Konkurencija

Propisi o tržišnom nadmetanju, općenito gledajući, odražavaju sistem vrijednosti jednog društva, kroz njegov odnos prema potrebi fer takmičenja. Poštena konkurencija je uvjet za ekonomski i društveni napredak. Idealna konkurencija, na teorijskoj ravni, upućuje na postojanje neograničeno velikog broja, neograničeno malih poslovnih subjekata, koji su ravnopravni na tržištu. Ravnopravnost, pored takmičarskog dijela, podrazumijeva i jednake uvjete pri registraciji (ulasku na tržište) ali i prilikom prestanka poslovnih subjekata (stečaj, likvidacija). U ekonomskom smislu to bi značilo kvalitetnije, raznovrsnije i jeftinije proizvode, bolju uslugu, poticanje inovativnosti, što u zbirnom izrazu utječe na povećanje bruto društvenog proizvoda i na povećanje zaposlenosti.⁸ Prva verzija državnog zakona o konkurenciji usvojena je 2001. godine, čiji najveći nedostatak je bio izostanak sankcija (*lex imperfecta*). Taj nedostatak, sa još nekim dopunama, otklonjen je četiri godine poslije.⁹ Međutim, ni za novi zakon se ne može reći da je imun na nedostatke. Jedan od njih sadržan je u načinu odlučivanja (član 24. ZK-a) koji implicira etnički odnosno entitetski veto, na način da je za svaku (punovažnu) odluku Konkurencijskog vijeća, kojom se tretira potencijalno nedozvoljeno ponašanje poslovnih subjekata (tržišnih natjecatelja) - zabranjeni sporazumi, zloupotreba vladajućeg položaja i koncentracije, potreban jedan glas pripadnika svakog od tri konstitutivna naroda. Na ovaj način se otvara prostor mogućim zloupotrebama i u značajnoj mjeri relativiziraju pozitivni segmenti i dosezi ZK-a, a time i značaj što ga fer tržišno nadmetanje ima za privredni sistem, odno-

sno za društvo u cjelini. Među normativne nedostatke svakako spada i odredba o zabranjenim sporazumima - član 4. stav 1. ZK-a: „Zabranjeni su sporazumi, ugovori, pojedine odredbe sporazuma ili ugovora, zajednička djelovanja, izričiti i prešutni dogovori privrednih subjekata, kao i odluke i drugi akti privrednih subjekata koji za cilj i posljedicu imaju sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišne konkurencije na relevantnom tržištu...“ Razlog za ovu tvrdnju je razlika u odnosu na pravnu stečevinu EU. Naime, Europljanima je, počev od Rimskog ugovora (1957) pa do Lisabonskog ugovora (2007), za procjenu ugrožavanja konkurencije, dovoljna namjera - što je vidljivo iz dijela generalne klauzule „... čiji su cilj ili posljedica...“ . U našem pravu posljedica mora nastupiti da bi se pristupilo ocjeni zabranjenosti sporazuma. A tu ocjenu treba dati nadležni organ temeljem navedenog načina odlučivanja.

Finansijski propisi

Među bitnim propisima u navedenom kontekstu je Zakon o unutrašnjem platnom prometu Federacije BiH (ZUPP, Službene novine FBiH broj 48/15). Početkom primjene ovog zakona prestao je da važi Zakon finansijskom poslovanju iz 1995. godine. Ipak, i pored te odredbe, godinu dana poslije usvaja se novi Zakon o finansijskom poslovanju.¹⁰ Refleksije ZUPP-a na poslovni sistem, a time i na stečaj, su posebno primjetne u slučaju nedostatka sredstava na računu - nelikvidnosti¹¹, odnosno blokade računa. U slučaju nepostojanja pokrića ovlaštena organizacija, shodno članu 23. ZUPP-a, neće vratiti platniocima naloge za prinudnu naplatu, te će ih evidentirati i izvršiti prema naznačenom redoslijedu prioriteta:

- nalozi za plaćanje i osnove za naplatu carina i carinskih dažbina, akciza, poreza na dodanu vrijednost, poreza na dohodak i drugih poreza, prema vremenu prijema;
- nalozi za naplatu i osnove za naplatu doprinosa iz plaća i na plaću;
- nalozi za plaćanje i osnove za naplatu ostalih javnih prihoda;
- nalozi za plaćanje i osnove za naplatu po drugim izvršnim odlukama organa uprave i sudskih organa;
- nalozi povjerioca po osnovu dospjelih vrijednosnih papira, mjenica ili ovlaštenja koje je dužnik dao svojoj ovlaštenoj organizaciji i svom povjeriocu;
- ostali osnovi za naplatu.

¹⁰ Službene novine Federacije BiH, broj 48/16. U daljnjem tekstu ZFP.

¹¹ Poduzetnik u stanju nelikvidnosti, sukladno članu 18. ZFP-a, ne smije obavljati nikakva plaćanja osim onih koja su nužna za redovno poslovanje, odnosno za: nabavku roba i usluga potrebnih za redovno poslovanje, operativne troškove poslovanja, plaće radnika, porez na dodanu vrijednost, akcize, doprinose za socijalno osiguranje i druge poreze, troškove postupaka pred javnopravnim organima, troškove izrade dokumentacije potrebne za pokretanje i provođenje postupka finansijske konsolidacije i programa restrukturiranja.

⁸ Na značaj konkurencije svojim naslovom upućuje i Glava VI Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) - Usklađivanje zakona, provođenje zakona i pravila konkurencije.

⁹ Zakon o konkurenciji, Službeni glasnik BiH br. 48/05, 76/07, 80/09. U daljnjem tekstu ZK.

Naredni bitan propis - Zakon o računovodstvu i reviziji u Federaciji BiH (ZRR, Službene novine FBiH broj: 83/09) definira računovodstvo kao sistem čije funkcioniranje osigurava informacije o finansijskom položaju, uspješnosti poslovanja, tokovima gotovine, promjenama na kapitalu i drugim finansijskim i nefinansijskim informacijama značajnim za eksterne i interne korisnike finansijskih izvještaja.¹² Subjekti primjene zakona, ujedno i obveznici izrade i predaje finansijskih izvještaja, kako je to naznačeno u Objašnjenju Federalnog ministarstva finansija su: sva privredna društva, društva za osiguranje, mikrokreditna društva, lizing društva, investicioni fondovi, društva za upravljanje investicionim fondovima, brokersko-dilerska društva, berze, banke te druge finansijske organizacije, zadruge, profitne i neprofitne pravne osobe čije je sjedište registrirano u Federaciji BiH, kao i pravne osobe i drugi oblici organiziranja koje je pravna osoba sa sjedištem u FBiH osnovala u inozemstvu, ako propisima tih država nije utvrđena obaveza vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izvještaja, kao i one poslovne jedinice i pogoni pravnih osoba sa sjedištem izvan Federacije ako se te poslovne jedinice ili pogoni smatraju obveznicima poreza na dobit u Federaciji. Pored toga, finansijske izvještaje sastavljaju i one pravne osobe nad kojima je otvoren ili zaključen stečaj, odnosno pokrenut postupak likvidacije u roku od 60 dana od dana pokretanja postupka likvidacije ili otvaranja stečaja.

U kreiranju finansijskih izvještaja ključnu ulogu imaju računovodstveni standardi finansijskog izvještavanja, odnosno principi i pravila sastavljanja i prezentiranja finansijskih izvještaja, koji se primjenjuju na sve pravne osobe obuhvaćene zakonom. Pravne osobe sastavljaju i prezentiraju finansijske izvještaje za poslovnu godinu¹³ - za period od 1. 1. do 31.12. tekuće godine, sa usporedivim podacima za prethodnu godinu. Pravne osobe razvrstane u srednje i velike dužne su sastavljati i prezentirati polugodišnje finansijske izvještaje za period od 1. 1. - 30.6., kao i godišnje izvještaje o poslovanju, koji treba da sadrže objektivan prikaz poslovanja pravne osobe i njen položaj, uključujući

¹² Obveznici izrade i predaje godišnjih finansijskih izvještaja su i budžetski korisnici Federacije, kantona, gradova i općina, kao i vanbudžetski fondovi. Javna preduzeća izrađuju i podnose poslovne izvještaje periodično. Finansijske izvještaje nisu obavezne dostaviti one pravne osobe koje su registrirane u prethodnoj godini i nisu do 31.12. imali drugih promjena osim uplate obaveznog depozita. S tim u vezi, isti su obavezni dostaviti Izjavu o neaktivnosti za prethodnu poslovnu godinu do 28.2.2018. godine. Objašnjenje o izradi i predaji finansijskih izvještaja po godišnjem obračunu za period I - XII 2017., br. 04-14-1-155/18 od 11.01.2018. godine; www.fmf.gov.ba

¹³ Godišnje finansijske izvještaje čine: bilans stanja (izvještaj o finansijskom poslovanju na kraju perioda), bilans uspjeha (izvještaj o ukupnom rezultatu za period), izvještaj o tokovima gotovine, izvještaj o promjenama na kapitalu, i bilješke uz finansijske izvještaje, sa izuzetkom malih preduzeća koja godišnje finansijske izvještaje prezentiraju kroz bilans stanja i bilans uspjeha.

opis glavnih rizika i neizvjesnosti sa kojima se suočava i mjera poduzetih na zaštiti životne sredine, kao i procjenu očekivanog budućeg razvoja pravne osobe, te najvažnije aktivnosti u vezi sa istraživanjem i razvojem. Pravna osoba je uz izvještaje, shodno članu 44. st. 6. ZRR-a, dužna dostaviti i odluku o utvrđivanju godišnjih finansijskih izvještaja od strane nadležnog organa, te odluku o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokrića gubitka. U pogledu odgovornosti obveznika dostave finansijskih izvještaja ZRR-om je propisano da će se novčanom kaznom u iznosu od 5.000 do 15.000 KM kazniti za prekšaj pravna osoba ako, i.a., ne dostavi godišnje finansijske izvještaje i godišnje izvještaje o poslovanju, te mišljenje revizora.¹⁴

Dopunu i potvrdu računovodstvenih standarda finansijskog izvještavanja predstavlja revizija, koja se, shodno članu 49. ZRR-a, definira kao postupak provjere i ocjene finansijskih izvještaja te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju finansijskih izvještaja, na osnovu kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti finansijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova pravnih osoba. Iz navedene odredbe vidljiv je smisao i značaj revizije koji ima jasne konture izražavanja javnog interesa. Međutim, naredne postavke - prije svega o karakteru datog revizorskog mišljenja, evidentno relativiziraju smisao revizije. Tako, prema članu 53. stav 2. ZRR-a: „Mišljenje ovlaštenog revizora mora biti izraženo u skladu sa MSR i može biti pozitivno, mišljenje sa rezervom, negativno ili u formi u kojoj se revizor suzdržava od davanja mišljenja“. Pored mogućeg suzdržavanja od mišljenja, revizorima se - članom 50. st. 7. i 8. ZRR-a, nameće obaveza osiguranja od odgovornosti za štetu koju bi privrednim društvima moglo počinuti „neadekvatno revizorsko mišljenje“, s tim da minimalna svota pokrića po štetnom događaju iznosi 50.000 KM, a u slučaju banaka - 500.000 KM.

Na kraju, Zakon o finansijskom poslovanju (ZFP, Službene novine FBiH, broj 48/16) uređuje pitanja vezana uz osnovna pravila finansijskog poslovanja¹⁵, obaveze uprave

¹⁴ Član 69. ZRR-a. Povodom zakonske obaveze predaje finansijskih izvještaja Finansijsko informatička agencija (FIA) je objavila informaciju o produženju roka za predaju izvještaja do 01.10.2018. godine: „Početkom jula 2018. godine FIA je dostavila opomene za pokretanje prekršajnog postupka za 14.644 pravna subjekta, koji nisu izvršili svoju zakonsku obavezu predaje finansijskih izvještaja za prošlu i sve prethodne godine. Od dostavljanja opomene do danas 333 pravna subjekta su dostavila godišnje finansijske izvještaje. Od 14644 pravna subjekta kojima su dostavljene opomene za njih 7116 utvrđeno je da imaju aktivne račune u bankama, dok je za preostalih 7528 utvrđeno da imaju blokirane račune. Od ukupnog broja pravnih subjekata kojima su dostavljene opomene do sada 4697 njih je primilo opomenu, jedan broj pošiljki se vratilo iz različitih razloga - promjene adrese ili naziva firme, nezavršenog procesa gašenja firme, budući da je utvrđeno da firme koje su zakonski zatvorene prije više godina, još uvijek imaju aktivne račune u bankama.“ Izjava direktora FIA-e Esada Mahmutovića (od 05.8.2018); www.fia.ba/Novosti/Pregled/1044.

¹⁵ Finansijsko poslovanje čini pribavljanje finansijskih sredstava, upra-

i nadzornog odbora u vođenju poslova poduzetnika, poduzimanje mjera na osiguranju likvidnosti, rizik u finansijskom poslovanju, rokove izvršenja novčanih obaveza poduzetnika i subjekata javnog prava¹⁶, pravne posljedice kašnjenja u izvršavanju novčanih obaveza, kao i obaveze poduzetnika kod nastanka nelikvidnosti, te nadzor poduzetnika i subjekata javnog prava. U pogledu izvršenja novčanih obaveza (član 10. ZFP-a) propisano je da se odredbe ovog zakona odnose na poslovne transakcije između poduzetnika, i između poduzetnika i subjekata javnog prava, kao i na komercijalne transakcije između glavnih izvođača i njihovih dobavljača i kooperanata nastale na osnovu projektiranja i izvođenja javnih radova, kao i izvođenja građevinskih radova, s tim da rokovi između dviju kategorija sudionika poslovnih transakcija nisu uređeni na jedinstven način.¹⁷

Poduzetnik će biti kažnjen za prekršaj (član 24. st. 1. ZFP-a) novčanom kaznom od 5.000 KM do 15.000 KM, između ostalog, ako ne izvrši novčanu obavezu u ugovorenom roku, odnosno u zakonskom roku izvršenja novčane obaveze, te ako u stanju nelikvidnosti obavlja bilo kakva druga plaćanja osim onih nužnih za redovno poslovanje.

Pozicija države - europska iskustva

Materija državne pomoći prvotno je regulisana odredbama Rimskog ugovora (1957), a potvrdu njihove dugovječnosti nalazimo u Lisabonskom ugovoru (2007). Te odredbe sadrže osnovne odrednice o kompatibilnosti

vljanje finansijskim sredstvima, te raspoređivanje sredstava finansiranja radi osiguravanja uvjeta za obavljanje privredne djelatnosti, dok poslovna transakcija predstavlja prijenos sredstava između poduzetnika ili između poduzetnika i subjekata javnog prava u svrhu izmirenja novčanih obaveza koje su nastale na osnovu nabavke roba ili pružanja usluga za novčanu naknadu.

¹⁶ Subjekti javnog prava su ugovorni organi i sektorski ugovorni organi uređeni shodno propisu o javnim nabavkama, osim privrednih društava koja odgovaraju definiciji poduzetnika.

¹⁷ Ugovorom između poduzetnika može se, sukladno članu 11. ZFP-a, ugovoriti rok izvršenja novčane obaveze do 60 dana, izuzetno i duži rok, koji ni u kom slučaju ne može biti duži od 360 dana, uz uvjet da je dužnik novčane obaveze izdao povjericu sredstvo osiguranja koje ima snagu izvršne isprave. Ako ugovorom između poduzetnika nije ugovoren rok za izvršenje novčane obaveze, dužnik je dužan, bez poziva povjerioca na izvršenje, izvršiti novčanu obavezu u roku 30 dana. Narednim članom ZFP-a propisano je da se ugovorom između poduzetnika i subjekata javnog prava u kojem je subjekt javnog prava dužnik novčane obaveze može ugovoriti rok izvršenja novčane obaveze do 60 dana, izuzetno i duži rok, ali ne duži od 90 dana. Ako ugovorom nije utvrđen rok za izvršenje novčane obaveze, dužnik je dužan izvršiti novčanu obavezu u roku 30 dana. Odredbe ZFP-a ne odnose se na finansijske institucije, banke, društva za upravljanje investicijskim fondovima, društva za upravljanje penzijskim fondovima, društva za osiguranje i reosiguranje, lizing društva i mikrokreditne organizacije, kao ni na promet ostvaren sa potrošačima u maloprodaji, te na obaveze koje su predmet stečajnog postupka, uključujući i obaveze po osnovu restrukturiranja duga radi povećanja profitabilnosti i troškovne efikasnosti subjekata.

državne pomoći sa unutrašnjim tržištem, kao i o ovlaštenjima Komisije i Vijeća EU u pogledu dodjele i nadzora. Državne potpore su odraz i instrument državnog intervencionizma, koje se poduzimaju s ciljem preveniranja, odnosno prevladavanja kriznih situacija, na koje tržišni mehanizmi nisu u stanju odgovoriti. Polaznu tačku u razmatranju značaja državnih potpora predstavljaju ekonomske funkcije države: realokacija resursa, redistribucija dohotka i stabilizacija gospodarskih tokova, a ostvaruju se upotrebom javnih sredstava, ili odricanjem od dijela javnih prihoda - npr. putem poreznih olakšica ili poreznih oslobođanja. Osnovne vrste državne pomoći u državama članicama EU jesu: regionalna, sektorska, horizontalna (za mala i srednja poduzeća, zaštitu okoliša, istraživačko-razvojnu djelatnost), te posebne vrste pomoći (spašavanje i restrukturiranje preduzeća, potpore u privatizaciji, za zapošljavanje, obuku i sl.).

Pomoć za spašavanje i restrukturiranje bazirana je na ad hoc principu i ima izrazitije naglašen socijalni aspekt. Ekonomski simptomi stanja, koji upućuju na potrebu poduzimanja ove mjere, su raznovrsni, a uglavnom se svode na: povećanje duga, povećanje gubitaka, smanjenje likvidnosti, neiskorištenost kapaciteta, smanjenje prometa, rast kamatnih troškova i pad neto vrijednosti aktive. Identifikovanje da li se neka pomoć svodi na spašavanje ili restrukturiranje, implicira utvrđivanje preciznog seta finansijskih parametara. I pored navedenih sličnosti, postoje i određene razlike unutar ove kategorije pomoći.

Spašavanje privremeno zadržava poziciju firme, koja je suočena sa pogoršanjem njene finansijske pozicije, ispoljene kroz akutnu krizu likvidnosti ili tehničku insolventnost. Pomoć spašavanja predviđa kratak predah, općenito ne duži od šest mjeseci od početka finansijskih problema firme, unutar kojeg bi trebalo pronaći dugoročno rješenje. Da bi pomoć za spašavanje bila odobrena moraju biti zadovoljeni određeni opći uslovi: pomoć treba biti ograničena samo na iznos potreban za održanje poslovanja firme, pomoć će biti plaćena samo za vrijeme (do 6 mjeseci) koje je potrebno za kreiranje konzistentnog i izvodljivog plana oporavka. Pored toga zahtijeva se postojanje ozbiljnih socijalnih teškoća, ali i, s druge strane, nepostojanje negativnih efekata na industriju u drugim državama članicama.

Za razliku od spašavanja, restrukturiranje predstavlja dio realnog, koherentnog i dalekosežnog plana za vraćanje dugoročne sposobnosti poslovanja. Restrukturiranje obično involvira neke od sljedećih elemenata: reorganizaciju i racionalizaciju aktivnosti firme na efikasnijim osnovama, obično napuštanjem aktivnosti koje nemaju dužu vitalnost, ili koje već donose gubitke, zatim restrukturiranje postojećih aktivnosti, koje ponovo mogu postati konkurentne, i eventualno, razvoj ili diverzifikaciju novih vitalnih aktivnosti. Finansijsko restrukturiranje (ubrizgavanje kapitala,

smanjenje duga) obično mora pratiti fizičko restrukturiranje. Planovi restrukturiranja vode računa, inter alia, o okolnostima koje uzrokuju teškoće firme, tržišnu ponudu i tražnju za relevantnim proizvodima, kao i njihov očekivani razvoj, te specifičnu snagu, odnosno slabosti firme. Država članica mora jasno pokazati da su sva sredstva usmjerena ka restrukturiranju, i da će ona biti ograničena samo na period osposobljavanja firme za ponovno uspješno djelovanje. Vraćanje sposobnosti poslovanja preduzeća, i njegove vitalnosti na duži rok, predstavlja *conditio sine qua non* planova restrukturiranja. Ponovno uspostavljanje kompetitivnosti firme treba biti učinjeno unutar razumnog vremenskog perioda, i na osnovu realne pretpostavke o budućim uslovima poslovanja. Nadalje, mora postojati kauzalnost između plana restrukturiranja i poboljšanja sposobnosti poslovanja, koje uglavnom mora biti rezultat internih mjera sadržanih u planu restrukturiranja. Pomoć za restrukturiranje može se realizirati putem: ubrizgavanja kapitala, otpisa duga, kredita, kamatnih subvencija, kreditnih garancija i oslobađanja od poreza, ili doprinosa za socijalnu sigurnost. Ova pomoć trebala bi biti dodijeljena po principu "one time - last time".

U navedenom kontekstu specifično je italijansko iskustvo. Riječ je o institutu „vanrednog upravljanja velikim preduzećima u krizi“ koji je uveden zakonom iz 1979. godine (tzv. Prodijev zakon - Legge Prodi), a reformiran Dekretom sa zakonskom snagom - D. Lgs. 8 luglio 1999. n. 270. Osnovni cilj Dekreta je očuvanje zaposlenosti, ali i zaštita i održavanje proizvodne imovine posredstvom nastavka, reaktiviranja i rekonverzije poslovnih aktivnosti.¹⁸ Nastavak poslovanja preduzeća regulira se prema diverzifikaciji stečajnog plana, koji može biti: „prijenos pogona preduzeća“, uz zadržavanje proizvodnih aktivnosti i radnih mjesta, ili „ekonomska i finansijska sanacija“ - član 27. Dekreta, kojom treba da se reetablira pozitivno poslovanje. Rokovi trajanja programa su reducirani - sa pet godina na dvije godine, u slučaju ekonomsko-finansijskog restrukturiranja, odnosno na godinu dana u slučaju prijenosa pogona. Sudu je povjerena verifikacija ostvarenja plana, uz odredbu da se postupak može, u svakom momentu, konvertirati u stečajni, ukoliko se vidi da je njegov nastavak beskoristan.

Institut vanrednog upravljanja se primjenjuje na poslovne subjekte, uključujući individualne subjekte stečaja (izuzev malih), koji ispunjavaju uslove naznačene u članu 2. Dekreta (broj: 270/1999):

- da broj zaposlenih, za period od godinu, nije manji od 200;

- da dužnička pozicija, u pogledu ukupnog iznosa, nije manja od 2/3 ukupne aktive ili prihoda ostvarenih prodajom i vršenjem usluga, po posljednjem izvještaju;

- da postoje vidljive naznake u pogledu ponovnog uspostavljanja ekonomskog ekvilibrija u poduzetničkoj djelatnosti.

Sud može odbiti prijedlog za otvaranje procedure, ili ga prihvatiti, te izreći deklaratornu presudu o stanju insolventnosti. Navedenom presudom sud, po članu 8. Dekreta, imenuje stečajnog sudiju, te jednog ili tri stečajna upravnika, u skladu sa mišljenjem ministra za proizvodne djelatnosti, ili autonomno, ako to mišljenje nije blagovremeno dostavljeno.

Poslije toga, od predlagača se zahtijeva da u roku od dva dana deponuje računovodstveno stanje (bilans), a povjericima se određuje rok ne kraći od 90, i ne duži od 120 dana, od dana objavljivanja presude, radi prezentiranja zahtjeva prema stečajnoj masi, kao i za povrat stvari, razdvajanje pokretnih stvari, te utvrđuje ročište, mjesto i vrijeme, u narednom roku od 30 dana, radi nastavka utvrđivanja stečajne mase.

Interes države za navedeni proces vidljiv je kroz uključivanje ministra za proizvodne djelatnosti, između ostalog i u slučajevima imenovanja stečajnih upravnika¹⁹, zatim određivanja naknade za njihov rad, kao i procedure za zamjenu upravnika.

Stečajni (vanredni) upravnik mora u roku od 60 dana od otvaranja postupka Ministarstvu za proizvodne djelatnosti prezentirati program urađen prema odrednicama člana 27. Dekreta (broj: 270/1999).

Osim toga, stečajni (vanredni) upravnik, svaka tri mjeseca, dostavlja Ministarstvu izvještaj o poslovanju i realizaciji programa.

U toku trajanja programa „vanredni upravnik“ može tražiti od Ministarstva, uz naznaku razloga, izmjenu programa ili njegovu zamjenu alternativnim. U roku od deset dana od isteka termina za realizaciju programa „vanredni upravnik“ dostavlja završni izvještaj, u kojem na analitički način naznačava rezultate i stepen ostvarenja ciljeva.

Ukoliko program sadrži zahtjev za javnim finansiranjem, ili drugim olakšicama, onda taj program, na osnovu ovlaštenja u pogledu državne pomoći spašavanja i restrukturiranja preduzeća u teškoćama, podliježe odobrenju Evropske Komisije. Još jedan element koji svjedoči o prisustvu države.

Program se radi u skladu sa smjernicama industrijske politike, pod nadzorom Ministarstva za proizvodne djelatnosti, na način da se spase funkcionalne jedinice preduzeća, vodeći, pri tome, računa o interesima povje-

¹⁸ Primjenom zakona obuhvaćeno je cca 90.000 radnih mjesta, od kojih je skoro polovina očuvana prvenstveno prijenosom pogona. Aldo Fiale, *Diritto fallimentare*, XII ediz., Simone, edizione giuridiche, 2004., str. 351.

¹⁹ O imenovanju stečajnih upravnika upoznaje se sud, ured registra preduzeća, regija, i komuna (općina) u kojoj stečajni dužnik ima sjedište. Ista procedura, u smislu obavještanja, predviđena je kod imenovanja članova nadzornog odbora, koji broji 3 ili 5 članova. *Ibid.*, str. 363-365.

rilaca. Na postojanje državnog intervencionizma upućuje i institut garancije državnog trezora (sadržan u Zakonu br. 95/1979), koji pruža garancije za cio dug ili dio duga, a koje stečajni dužnik ima prema prema finansijskim institucijama u pogledu sredstava za tekuće upravljanje, reaktiviranje i kompletiranje postrojenja i industrijske opreme.²⁰

Naš Zakon o sistemu državne pomoći usvojen je 2012. godine.²¹ Ovaj zakon predviđa davanje potpora za: unapređenje ekonomskog razvoja BiH, unapređenje projekata od zajedničkog europskog interesa u BiH, ili za otklanjanje ozbiljnog poremećaja gospodarstva BiH, unapređenje kulture i očuvanje naslijeđa, olakšavanje razvoja određenih ekonomskih djelatnosti ili određenih ekonomskih područja, zatim za mala i srednja preduzeća, zaštitu okoliša i uštedu energije, obeštećivanje, spašavanje ili restrukturiranje poslovnih subjekata, obuku zaposlenih, zapošljavanje - stvaranje novih radnih mjesta, istraživanje i razvoj, kao i za naknadu materijalne štete uvjetovane prirodnim nepogodama.

U osnovi postoje tri vrste državne pomoći: regionalna (za promoviranje regionalnog razvoja), horizontalna (među kojima i državna pomoć za sanaciju ili restrukturiranje provrednih subjekata u teškoćama) i vertikalna (sektorska - sektori čelika, vađenja uglja i saobraćaja). Korisnici državne potpore su poslovni subjekti koji obavljaju poslovnu djelatnost.

Prema podacima nadležne institucije - Vijeća za državnu pomoć, tokom 2015. godine izdvojeno je cca 1,06% BDP-a, što je znatno ispod europskog standarda. Ovome treba dodati da je u ovaj iznos uključena potpora poljoprivrednicima (udio od cca 50%), iako se Zakon o sistemu državne pomoći ne odnosi na poljoprivredu.²² S tim u vezi, ovim zakonom predviđena su rješenja i u pogledu stečaja. Naime, u ovom slučaju dio javnih sredstava može se upotrijebiti za sanaciju ili restrukturiranje. Kada se prevedu na jezik brojki, prema podacima Vijeća za državnu pomoć u Federaciji BiH za sanaciju i restrukturiranje (2015.) izdvojeno je 1.618.210 KM, u Republici Srpskoj - 28.199.537 KM. Tokom 2017. godine za sanaciju i restrukturiranje u Federaciji BiH izdvojeno je 22.118.200 KM.

Reformskom agendom za Bosnu i Hercegovinu (2015), odnosno Akcionim planom, bilo je predviđeno osnivanje privrednih sudova u Federaciji BiH za 2016. / 2017. godinu. Privredni sudovi postoje u RS-u već skoro

²⁰ Dekret o urgentnoj proceduri sanacije preduzeća, pretvoren 2004. godine u Zakon br. 39, donosi izmjene režima vanrednog upravljanja velikim preduzećima u krizi. Izmjene su usmjerene ka ubrzanju procedure koja se provodi s ciljem restrukturiranja. Pristupanje proceduri podrazumijeva postojanje dva temeljna uslova: najmanje 1000 zaposlenih radnika u posljednjih godinu dana, i da iznos dugova, uključujući one pokrivene, koji proizlaze iz datih garancija, nije ispod milijardu eura. Decreto-legge 23.12.2003, n. 347.

²¹ Službeni glasnik BiH br. 10/12.

²² U 2016. za državnu pomoć u BiH izdvojeno je 0,66% BDP, a godinu poslije 0,52% BDP; www.szdp.gov.ba.

deset godina. Također, sve susjedne zemlje imaju ovu vrstu specijaliziranih sudova. Isti su postojali u bivšoj SFRJ. Na potrebu njihovog osnivanja upućuju i sljedeći razlozi: brža registracija poslovnih subjekata²³, brže rješavanje sporova, kao i efikasniji stečajni postupak - veća mogućnost reorganizacije i opstanka na tržištu stečajnih dužnika.

* * *

Stečaj je institut od općedruštvenog značaja. Promjena društvenog sistema u našoj zemlji, uvjetovana vlasničkom transformacijom - proces privatizacije, otežala je etabliranje poželjnog modela stečaja. U prilog tome su normativna rješenja ne samo u oblasti stečajnog prava, već i u drugim oblastima, pri čemu se prvenstveno misli na propise o konkurenciji, finansijske propise i kaznene odredbe.

Poboljšanje stanja implicira izmjenu pojedinih normativnih rješenja, te dosljedniju primjenu Zakona o stečajnom postupku Federacije BiH, posebno u dijelu koji se odnosi na potrebu da se prije otvaranja stečajnog postupka provede kontrola izvršene privatizacije, odnosno kontrola poslovanja, te u pogledu odredbe prema kojoj se kopija rješenja o otvaranju stečajnog postupka dostavlja nadležnom tužiteljstvu. Suština se sastoji u zaštiti imovine stečajnog dužnika, na kojoj se bazira općedruštveni (ekonomski i socijalni) značaj stečaja.

Reorganizaciju stečajnog dužnika treba normativno unaprijediti, što uključuje izraženiju ulogu države u samom postupku, ali i veću funkcionalnost Zakona o sistemu državne pomoći. Paulijanska tužba, koja je u službi zaštite imovine stečajnog dužnika, nije dovoljno iskorištena. Radnicima u pogledu njihovih prava treba biti osigurana institucionalna zaštita. U tom smislu, može se koristiti iskustvo iz Hrvatske, gdje postoji Agencija za osiguranje radničkih tražbina.

Promjena je neophodna i kod relevantnih propisa: zakona o unutrašnjem platnom prometu, zakona o finansijskom poslovanju, zakona o računovodstvu i reviziji, uz potrebu njihovog međusobnog usklađivanja. Pored toga, nužno je izvršiti izmjene kaznenog zakonodavstva u dijelu stečajnih kaznenih djela, s obzirom na to da je po postojećim rješenjima vrlo teško prepoznati odgovornu osobu, a još teže dokazati umišljaj kao osnov odgovornosti.

Na kraju, u Federaciji BiH, nužno je osnivanje privrednih sudova, koji bi, s obzirom na to da su specijalizirani, kontribuirali jačanju svih triju karika poslovnog sistema: registracije, tržišne utakmice - brže rješavanje privrednih sporova, te efikasnijem stečaju.

²³ U prilog navedenom - u Federaciji BiH vrijeme potrebno za registraciju privrednih društava je 11,06 dana, a u Republici Srpskoj 1,8 dana; www.dei.gov.ba.

UTICAJ VJERODOSTOJNE ISPRAVE NA VOĐENJE PARNIČNOG POSTUPKA KOD TELEKOMUNIKACIONIH USLUGA

Predmet rada je analiza mogućnosti vođenja parničnog postupka u slučaju kada tužilac posjeduje vjerodostojnu ispravu kod telekomunikacionih usluga. Može se reći i da je rad nastavak ranije objavljenog rada Dejstvo novih pravila izvršnog postupka na ugovorenu mjesnu nadležnost kod telekomunikacionih usluga (ZIPS, Sarajevo, broj 1392, godina 39, 2018. godine, str. 31.- 37.). Razlika u odnosu na ranije objavljeni rad je postojanje odluke Vrhovnog suda Republike Srpske o spornom pravnom pitanju, koje glasi: „Da li davalac telekomunikacijskih usluga na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga može pokrenuti parnični postupak ili može pokrenuti samo izvršni postupak?“, te se u radu analizira ova odluka sa naglaskom na pravni interes kod vođenja parničnog postupka

Piše:

dr sc. Adis POLJIĆ, sudija Osnovnog suda u Zvorniku

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o izvršnom postupku RS („Službeni glasnik RS“, broj 66/18) normirano je da su računi ili izvodi iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacionih usluga vjerodostojna isprava. Računi ili izvodi iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacionih usluga su vjerodostojna isprava u Republici Srpskoj (u daljem tekstu: RS), dok nisu u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BD BiH).

Izmjene i dopune pravila izvršnog postupka u RS trebale su dovesti do toga da se umjesto vođenja spora, primarno provodi samo izvršenje. Spor će se voditi u slučaju ako se rješenje o izvršenju pobija u potpunosti ili samo u dijelu kojim je utvrđeno postojanje potraživanja, te će se prijedlog za izvršenje smatrati tužbom i u tom slučaju sud postupa po odredbama parničnog postupka. U sudskoj praksi postoje slučajevi da se umjesto pokretanja izvršnog postupka prvo pokreće parnični postupak. Najveći broj sporova vezanih za telekomunikacione usluge upravo se odnosi na cijenu telekomunikacionih usluga na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga, što ukazuje na značaj dopune pravila izvršnog postupka.

Pokretanje parničnog postupka od strane pružaoca telekomunikacionih usluga umjesto izvršnog postupka, dovelo je do različitog postupanja u sudskoj praksi zbog čega je pred Vrhovnim sudom RS pokrenut postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja. Vrhovni sud RS je odlučio da novčano potraživanje po osnovu ugovora o korištenju

usluga mobilne telefonije davalac telekomunikacijskih usluga može ostvarivati u parnici zahtjevom za ispunjenje ugovora, a može i u izvršnom postupku na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga kao vjerodostojnih isprava, a u dispoziciji je davaoca telekomunikacijskih usluga na koji će od ova dva načina ostvarivati svoje novčano potraživanje. Međutim, u navedenoj odluci Vrhovni sud RS nije obrazložio ključni osnov za svoju odluku, a to je pravni interes za vođenja parničnog postupka umjesto izvršnog postupka.

Prikaz postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja

Postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja pred Vrhovnim sudom RS pokrenut je na osnovu zahtjeva Osnovnog suda u Zvorniku. Prema mišljenju postupajućeg sudije, koji je podnio zahtjev za rješavanje navedenog spornog pravnog pitanja, tužilac koji je pružalac telekomunikacionih usluga „nema pravni interes za vođenje parničnog postupka“, jer na osnovu računa za telekomunikacione usluge, kao vjerodostojne isprave, shodno odredbama člana 29. stav 2. Zakona o izvršnom postupku RS („Službeni glasnik RS“, br. 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13, 98/14 i 66/18 - u daljem tekstu: ZIP RS), može odmah pokrenuti izvršni postupak. Zbog toga, nalazi podnosilac zahtjeva, parnični postupak valja obustaviti i po pravosnažnosti takvog rješenja postupak nastaviti po pravilima izvršnog postupka. Osnov za ovako postupanje nalazi u odredbama člana 18. Zakona parničnom postupku RS („Službeni glasnik RS“, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13 - u daljem tekstu: ZPP RS), smatrajući da je izvršni postupak, također, vanparnični postupak. Pri tome, prvostepeni sud navodi: da se pred tim sudom

vodi veći broj sporova koji se zasnivaju na istom činjeničnom i pravnom osnovu (određeno navodeći predmete); da sudije Građanskog odjeljenja Osnovnog suda u Zvorniku smatraju da tužilac ima pravo da disponira da li će pokrenuti parnični ili izvršni postupak; da se s tim ne slaže samo postupajući sudija u predmetnom sporu, zbog čega je podnio zahtjev za rješavanje navedenog spornog pravnog pitanja; da je zahtjev za rješavanje spornog pravnog pitanja dostavljen strankama u sporu koje se nisu izjasnile povodom istog. Nalazeći da tužilac „nema pravni interes za vođenje parničnog postupka”, jer da na osnovu računa za telekomunikacijske usluge, kao vjerodostojne isprave, shodno odredbama člana 29. stav 2. ZIP RS može odmah pokrenuti izvršni postupak, prvostepeni sud je postavio sljedeće sporno pravno pitanje: „Da li davalac telekomunikacijskih usluga na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga može pokrenuti parnični postupak ili može pokrenuti samo izvršni postupak?” Vrhovni sud RS je donio sljedeću odluku¹:

„Novčano potraživanje po osnovu ugovora o korištenju usluga mobilne telefonije davalac telekomunikacijskih usluga može ostvarivati u parnici zahtjevom za ispunjenje ugovora, a može i u izvršnom postupku na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga kao vjerodostojnih isprava.

U dispoziciji je davaoca telekomunikacijskih usluga na koji će od ova dva načina ostvarivati svoje novčano potraživanje.”

Za obrazloženje navedene odluke Vrhovni sud RS navodi sljedeće: „Naime, pravilno nalazi prvostepeni sud da je, shodno odredbama člana 29. stav 2. ZIP RS, račun za cijenu telekomunikacijskih usluga vjerodostojna isprava te da, prema odredbama člana 29. stav 1. ZIP RS, tužilac, kao davalac telekomunikacijskih usluga, na osnovu računa za te usluge može u izvršnom postupku ostvariti svoje novčano potraživanje.

Ali, kako tužilac svoje novčano potraživanje može ostvarivati i u parnici, zahtjevom za ispunjenje ugovora zaključenog sa tuženom 21. 8. 2017. godine, neprihvatljivo je stanovište da, shodno odredbama člana 18. stav 1. ZPP RS, valja obustaviti parnični postupak i po pravosnažnosti tog rješenja predmet riješiti po pravilima izvršnog postupka.

Ovo stoga što odredba člana 18. stav 1. ZPP RS ima u vidu samo slučajeve koje nije moguće riješiti po pravilima parničnog postupka, već po pravilima vanparničnog postupka.

Dakle, davalac telekomunikacijskih usluga, konkretno tužilac, može svoje predmetno novčano potraživanje ostvarivati u parnici, zahtjevom za ispunjenje ugovora, a može i u izvršnom postupku, na osnovu računa za teleko-

munikacijske usluge kao vjerodostojne isprave.

Na koji od ova dva načina će tužilac ostvarivati svoje novčano potraživanje, u njegovoj je dispoziciji.

Stoga je Građansko odjeljenje Vrhovnog suda RS, primjenom odredaba člana 61g. stav 1. u vezi sa članom 61d. ZPP, odlučilo kao u izreci.”

Iz obrazloženja odluke se zaključuje da Vrhovni sud RS nije uopšte razmatrao koji je pravni interes pružaoca telekomunikacionih usluga da pokrene parnični postupak umjesto izvršnog postupka. Vrhovni sud RS se bazirao na postupanje nakon što sud utvrdi da ne postoji pravni interes za vođenje parničnog postupka. Nepostojanje pravnog interesa za vođenje parničnog postupka dovodi do odbacivanja tužbe, ali zbog mogućnosti vođenja izvršnog postupka sud ne može odbaciti tužbu.

POJAM PRAVNOG INTERESA U PARNIČNOM POSTUPKU

Pod pravnim interesom podrazumijevamo ličnu dobit jednog procesnog subjekta da bi zatražio sudsku zaštitu u parničnom postupku, za svoje subjektivno pravo.² Pravni interes za tužbu i tužbeni zahtjev treba razumjeti kao poseban interes tužioca da bi zaštitio svoje povrijeđeno subjektivno pravo, ili pravo koje bi moglo da se povrijedi u buduću.³ Pravni interes je procesna pretpostavka za vođenje parničnog postupka. Procesne pretpostavke su okolnosti ili uslovi koji treba da budu ispunjeni da bi pružanje pravne zaštite u jednoj konkretnoj pravnoj stvari bilo dopušteno.⁴ Pravni interes spada u grupu procesnih pretpostavnih koje se odnose na stranke zajedno sa stranačkom sposobnosti, parničnom sposobnosti, urednosti za zastupanje i procesnom legitimacijom (procesno ovlaštenje za vođenje parnice).⁵

Pravila parničnog postupka u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) normiraju da će sud odbaciti tužbu ako utvrdi da ne postoji pravni interes tužioca za podnošenje tužbe za utvrđenje.⁶ U komparativnom pravu nalazimo

² Berisha, B. (2015) „Pravni interes u građanskom postupku”, *Opinio Juris*, 1/2015, str. 78.

³ *Ibid*, str. 78.

⁴ Stanković, G. (1989) *Građansko procesno pravo*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 57.

⁵ Radanov, A. (2004) *Građansko procesno pravo-parnični, vanparnični i postupak izvršenja i obezbeđenja*, 4. izd. Novi Sad: Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, str. 15.

⁶ Član 34. stav 1. tačka 7) Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 36/04, 84/07, 58/13 i 94/16; Član 67. stav 1. tačka 7) Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, br. 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15 (u daljem tekstu: ZPP FBiH); Član 67. stav 1. tačka 7) Zakona o parničnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik RS, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 105/08- odluka US RS, 45/09-odluka US RS, 49/09 i 61/13 (u daljem tekstu: ZPP RS); Član 190. stav 1. tačka g) Zakona o parničnom postupku Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik

¹ Odluka Vrhovnog suda RS, broj 83 0 Mal 040383 18 Spp od 25. 1. 2019. godine.

propisivanje pravnog interesa za sve vrste tužbi. U Zakonu o parničnom postupku Republike Kosovo propisano je da stranka treba da ima pravni interes za tužbu i za ostale proceduralne postupke koje se mogu izvršiti u postupku.⁷ Iako nije izričito propisano, u sudskoj praksi i pravnoj teoriji prihvaćeno je mišljenje da je pravni interes uslov za podnošenje kondemnatorne i konstitutivne tužbe. Razlika je što se pravni interes kod kondemnatorne i konstitutivne tužbe pretpostavlja dok je kod deklaratorne tužbe potrebno dokazati postojanje pravnog interesa. Iako, tužilac u pravilu ima pravni interes tražiti kondemnatornu zaštitu i nije ga dužan posebno dokazivati (njegovo se postojanje presumira), u određenim slučajevima pravni interes mu ipak može nedostajati zbog postojanja neke od negativnih procesnih pretpostavki (procesnih smetnji) za vođenje parnice (litispendencija, sudska nagodba, pravomoćno presuđena stvar).⁸ Pri tome valja imati na umu da sve negativne procesne pretpostavke u biti se svode na pozitivnu pretpostavku procesnu pretpostavku postojanja pravnog interesa za vođenje parnice (pozitivne su one bez čijeg postojanja vođenje parnice i donošenje meritorne odluke nije dopušteno).⁹

Utvrđivanje postojanja pravnog interesa

Kod utvrđivanja postojanja pravnog interesa potrebno je uporediti pravni interes za pokretanjem parničnog postupka i ciljevima koji se postižu pravnom zaštitom u parničnom postupku, sa ciljevima koji se ostvaruju u izvršnom postupku.¹⁰

Pružalac usluge pokretanjem izvršnog postupka na osnovu vjerodostojne isprave dovodi do donošenja rješenja o izvršenju kojim se u cijelosti priznaju potraživanja pružaocu usluga na osnovu vjerodostojne isprave. Protiv ovog izvršenja korisnik usluge može izjaviti prigovor kojim će osporavati rješenje o izvršenju. Ukoliko izvršenik rješenje o izvršenju pobija u potpunosti ili samo u dijelu kojim je utvrđeno postojanje potraživanja, prijedlog za izvršenje smatrati će se tužbom i u tom slučaju sud postupa po odredbama parničnog postupka. Ukoliko izvršenik ne izjavi prigovor ili ne izjavi iz ovih razloga, rješenje o izvršenju će biti pravosnažno i izvršno i na osnovu ovog rješenja će se provesti izvršni postupak.

Druga je mogućnost da pružalac usluge odmah pokrene parnični postupak u kojem će dokazivati osnov i visinu tužbenog zahtjeva. Postoji mogućnost donošenja procesnih presuda i to presude zbog propuštanja u korist tužioca i presude na osnovu priznanja, na osnovu kojih će

tužilac ostvariti svoja potraživanja u cijelosti. Međutim, postoji mogućnost da sud ne usvoji u cijelosti tužbeni zahtjev ili da usvoji u cijelosti nakon zaključenja glavne rasprave. Kada presuda suda bude pravosnažna i izvršna, pružalac usluge može pokrenuti izvršni postupak.

Kompariranje dva načina je potrebno izvršiti na osnovu istog uspjeha u oba postupka. Pružalac usluge neće ostvariti manje u izvršnom postupku kada ga sud uputi da svoje potraživanje ostvaruje u parničnom postupku u odnosu na slučaj kada tužilac u parničnom postupku ne uspije u cijelosti u parničnom postupku. U oba slučaja nije ispunjen osnovni cilj pružaoca usluge. Osnovni cilj pružaoca usluge u izvršnom postupku je bio da se provede izvršni postupak za potraživanje iz vjerodostojne isprave, dok je osnovni cilj pružaoca usluge u parničnom postupku da sud u cijelosti usvoji tužbeni zahtjev. U razloge za osporavanje postojanja pravnog interesa ponajprije bi spadali slučajevi u kojima bi aktivna stranka već raspolagala pravnim instrumentom kojim bi mogla (u bitnome) ostvariti onaj pravozaštitni rezultat koji bi mogla ostvariti i na temelju meritorne odluke čije donošenje traži.¹¹ Kada sud u izvršnom postupku donese rješenje o izvršenju koje postane pravosnažno i izvršno, ovo je u bitnome identično presudi kojom pružalac usluge u cijelosti uspije u parničnom postupku na osnovu koje pružalac usluge može ishodi rješenje o izvršenju. Navedena komparacija ne ukazuje da stranka ima pravni interes da pokrene parnični postupak u odnosu na izvršni postupak. Različita pravila izvršnog postupka za postupak na osnovu vjerodostojne ili izvršne isprave, kao što je mogućnost da tražilac izvršenja u prijedlogu za izvršenje koji se zasniva na izvršnoj ispravi zahtijeva da sud prije donošenja rješenja o izvršenju zatraži od samog izvršenika i od drugih u zahtjevu određenih fizičkih i pravnih lica odnosno upravnih i drugih organa i organizacija, da sudu dostave podatke o imovini izvršenika, ako tražilac izvršenja učini vjerovatnim da bi ova lica mogla imati ove podatke¹², ne može predstavljati pravni interes za vođenje parničnog postupka.

Međutim, pravni interes nije moguće uvijek primijeniti na navedeni opšti način. Određivanje i provođenje izvršenja na osnovu vjerodostojne isprave predstavlja pogodnost koju vjerovnik može koristiti i postojanje vjerodostojne isprave nije apsolutna prepreka da se vjerovnik odluči za podnošenje tužbe u redovnom parničnom postupku.¹³ To će biti moguće ako postoji visok stepen vjerovatnosti da će se dužnik protiviti zahtjevu vjerovnika, što zapravo znači pravni interes za podnošenje tužbe.¹⁴ U tom slučaju je tužilac

BD, broj 28/18 (u daljem tekstu: ZPP BD BiH).

⁷ Član 2. stav 4. Zakona o parničnom postupku Republike Kosovo.

⁸ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 288/15-2 od 16.10.2016. godine.

⁹ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 288/15-2 od 16.10.2016. godine.

¹⁰ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 184/14-2 od 14.04.2015. godine.

¹¹ Odluka Vrhovnog suda RH, broj Revt 288/15-2 od 16.10.2016. godine.

¹² Član 37. stav 1. ZIP RS.

¹³ Odluka Visokog trgovačkog suda RH, broj 2. Pž-7981/12-3 od 3. 1. 2013. godine.

¹⁴ Odluka Visokog trgovačkog suda RH, broj 2. Pž-7981/12-3 od 3. 1. 2013. godine.

u tužbi dužan navesti okolnosti koje dovode do zaključka o postojanju takvog pravnog interesa.¹⁵ Ovo je izuzetak od slučaja da pružalac usluga nema pravni interes da pokrene prvo parnični postupak, ali za primjenu navedenog izuzetka potrebno je da pružalac navede okolnosti da ima pravni interes da se prvo pokrene parnični postupak. Na primjer, da je korisnik usluga prigovarao na dostavljene račune, da je u drugim izvršnim postupcima uvijek izjavljivao prigovore ili da je dostavio odgovor na opomenu za podnošenje tužbe u kojem je osporio potraživanja ili naveo da će neosnovanost potraživanja dokazati u parničnom postupku.

Postupanje suda kada utvrdi da tužilac nema pravni interes

Osnovno je pravilo da sud odbacuje tužbu kada utvrdi da tužilac nema pravni interes za vođenje parničnog postupka. U slučaju kada sud utvrdi da tužilac nema pravni interes za podnošenje tužbu radi telekomunikacionih usluga, bilo bi protivno pravilima parničnog postupka da sud odbaci tužbu s obzirom na to da je potrebno provesti izvršni postupak. U ovom slučaju sud će rješenjem obustaviti parnični postupak u ovoj pravnoj stvari, i odlučiti da će se nakon pravosnažnosti ovog rješenja postupak nastaviti po pravilima izvršnog postupka pred istim sudom. Osnov za ovu odluku jeste pravilo parničnog postupka da će sud do donošenja odluke o glavnoj stvari rješenjem obustaviti parnični postupak ako utvrdi da bi postupak trebalo provesti po pravilima vanparničnog postupka, a nakon pravosnažnosti rješenja postupak će se nastaviti po pravilima vanparničnog postupka pred nadležnim sudom.¹⁶ Pitanje razgraničenja između vanparničnog (izvršni postupak u širem smislu spada u vanparnični postupak) i parničnog postupka nije pitanje sudske nadležnosti, jer se radi samo o različitim pravilima sudske postupka, pa se tužba ne može odbaciti na temelju stajališta da predmetna pravna stvar spada u izvršni postupak.¹⁷

Procesni uticaj postupka za rješavanje spornog pravnog pitanja

Procesni uticaj rješavanja spornog pravnog pitanja potrebno je posmatrati na postupak u kojem je pokrenuto rješ-

avanje spornog pravnog pitanja, kao i na druge postupke.

Nakon što prvostepeni sud zahtjevom pokrene postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja pred Vrhovnim sudom, potrebno je na odgovarajući način procesno urediti stanje parničnog postupka u kojem je postavljen zahtjev. Postupanje prvostepenog suda je posebno zanimljivo kada se ima u vidu da se pripremno ročište ili ročište za glavnu raspravu ne može odložiti niti odgoditi na neodređeno vrijeme¹⁸. Sud koji je pokrenuo postupak za rješavanje spornog pravnog pitanja dužan je zastati sa postupkom dok se ne okonča postupak pred Vrhovnim sudom.¹⁹ Kao i prekid, zastajanje sa postupkom dovodi do privremenog obustavljanja procesnih djelatnosti.²⁰ U sudskoj praksi već nalazimo različita poimanja, zastajanja sa postupkom u pogledu postupanja suda, da li treba donijeti rješenje o zastoju postupka ili ne treba poduzeti bilo koju radnju. Naime, u određenim predmetima u kojima je Vrhovni sud FBiH odlučivao o zahtjevu na rješavanje spornog pravnog pitanja, prvostepeni je donosio rješenje o prekidu postupka²¹, dok u drugim slučajevima nije donosio ovo rješenje.²²

Zakonito i pravilno je da prvostepeni sud donese rješenje o zastoju postupka kojim određuje vrijeme trajanja zastoja²³. Vrijeme trajanja zastoja jeste do okončanja postupka rješavanja spornog pravnog pitanja pred Vrhovnim sudom. Protiv rješenja o zastoju postupka nije dozvoljena posebna žalba.²⁴ Sud nastavlja postupak po službenoj dužnosti čim prestanu razlozi koji su izazvali zastoj postupka.²⁵ Kada sud zastane sa postupkom, može poduzimati samo one radnje za koje postoji opasnost od odgađanja.²⁶

Pravila parničnog postupka odluku Vrhovnog suda ograničavaju na postupak u kojem je postavljeno sporno pravno pitanje. Stranke u postupku u kome se postavlja isto sporno pravno pitanje nemaju pravo da traže njegovo rješavanje u parnici koja je u toku.²⁷ Pravna sigurnost i potreba za ujednačavanje sudske prakse, zbog položaja Vrhovnog suda, ukazuju da je potrebno odluke donesene po spornom pravnom pitanju primijeniti i na druge iste

¹⁸ Član 115. stav 1. ZPP FBiH u vezi sa članom 122. ZPP FBiH; Član 115. stav 1. ZPP RS u vezi sa članom 122. ZPP RS.

¹⁹ Član 61a. stav 2. ZPP FBiH; Član 61a. stav 2. ZPP RS.

²⁰ R. Keča, M. Knežević (2016) Građansko procesno pravo. Beograd: Službeni glasnik, str. 240.

²¹ Predmet Općinskog suda u Tuzli, broj 32 0 Rs 266394 16 Spp, Predmet Općinskog suda u Sarajevu, broj 65 0 Rs 509703 16 Spp.

²² Predmeti Općinskog suda u Tuzli, broj 32 0 Ps 190549 16 Spp i 32 0 Rs 265808 16 Spp; Predmeti Općinskog suda u Sarajevu, broj 65 0 P 535313 16 Spp i 65 0 Rs 476737 16 Spp.

²³ Član 382a. stav 2. ZPP FBiH; Član 382a. stav 2. ZPP RS.

²⁴ Član 382a. stav 3. ZPP FBiH; Član 382a. stav 3. ZPP RS.

²⁵ Član 382a. stav 4. ZPP FBiH; Član 382a. stav 4. ZPP RS.

²⁶ Član 382a. stav 5. ZPP FBiH; Član 382a. stav 5. ZPP RS.

²⁷ Član 61f. ZPP FBiH; Član 61d. ZPP RS.

¹⁵ Odluka Visokog trgovačkog suda RH, broj 2. Pž-7981/12-3 od 3. 1. 2013. godine.

¹⁶ Član 18. stav 1. ZPP RS.

¹⁷ Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj 070-0-Rev-07-000768 od 1. 7. 2008. godine; „Pitanje vanparničnog ili parničnog postupka nije pitanje sudske nadležnosti i ne može se tužba odbaciti na temelju stajališta da stvar spada u vanparnični postupak”. (Odluka Vrhovnog suda Jugoslavije, broj Rev- 3757/62. od 8. 1. 1963. godine), u: Čizmić, J. (2016) Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Privredna štampa, str. 118.

slučajeve. Navedeno ukazuje da je potrebno da Vrhovni sud RS promijeni odluku u vezi mogućnosti pokretanja parničnog postupka kada pružalac usluga može pokrenuti izvršni postupku na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga kao vjerodostojnih isprava. Bitnost odluke Vrhovnog suda RS se posebno ogleda u mogućnosti analogne primjene na sve slučajeve kada se izvršni postupak pokreće na osnovu vjerodostojne isprave.

***

U postupku za rješavanje spornog pravnog pitanja Vrhovni sud RS je odlučio da novčano potraživanje po osnovu ugovora o korištenju usluga mobilne telefonije davalac telekomunikacijskih usluga može ostvarivati u parnici zahtjevom za ispunjenje ugovora, a može i u izvršnom postupku na osnovu računa ili izvoda iz poslovnih knjiga za cijenu telekomunikacijskih usluga kao vjerodostojnih isprava, a u dispoziciji je davaoca telekomunikacijskih usluga na koji će od ova dva načina ostvarivati svoje novčano potraživanje.

U obrazloženju navedene odluke, Vrhovni sud RS nije obrazložio u čemu se sastoji pravni interes pružaoca usluge da prvo pokrene parnični postupak, a ne izvršni postupak. Iako nije izričito propisano, u sudskoj praksi i pravnoj teoriji prihvaćeno je mišljenje da je pravni interes uslov za podnošenje kondemnatorne i konstitutivne tužbe. Razlika je što se pravni interes kod kondemnatorne i konstitutivne tužbe pretpostavlja, dok je kod deklaratorne tužbe potrebno dokazati postojanje pravnog interesa.

Kod utvrđivanja postojanja pravnog interesa potrebno je uporediti pravni interes za pokretanje parničnog postupka i ciljevima koji se postižu pravnom zaštitom u parničnom postupku, sa ciljevima koji se ostvaruju u izvršnom postupku. Nakon ovog upoređivanja, zaključuje se da pružalac usluge nema pravni interes da pokrene parnični postupak u odnosu na izvršni postupak. Izuzetak je slučaj ako postoji visok stepen vjerovatnosti da će se korisnik usluge protiviti zahtjevu pružaocu usluge, što zapravo znači pravni interes za podnošenje tužbe, u kojem slučaju je tužilac u tužbi dužan navesti okolnosti koje dovode do zaključka o postojanju takvog pravnog interesa.

Navedeni zaključci ukazuju da je potrebno da Vrhovni sud RS promijeni odluku u vezi mogućnosti pokretanja parničnog postupka, te da pružalac usluge može pokrenuti parnični postupak samo u slučaju ako postoji visok stepen vjerovatnosti da će se korisnik usluge protiviti zahtjevu pružaocu usluge, u kojem slučaju je tužilac u tužbi dužan navesti okolnosti koje dovode do zaključka o postojanju takvog pravnog interesa.

OSTAVINSKI POSTUPAK

ZNAČAJ ZAKONSKE FORME NASLJEDNIČKE IZJAVE I PUNOMOĆI ZA DAVANJE NASLJEDNIČKE IZJAVE

Piše:

mr. Demaludin MUTAPČIĆ, notar

U članu 237. stav 6. Zakona o nasljeđivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 80/14) izričito je propisano da nasljednička izjava, kao i punomoć za davanje nasljedničke izjave, moraju biti notarski obrađeni, a mogu biti dati, sa istim pravnim djelovanjem, i pred konzularnim predstavnikom ili diplomatskim predstavnikom Bosne i Hercegovine koji obavlja konzularne poslove.

Prema tome, ako je potpis na nasljedničkoj izjavi, kao i potpis na punomoći za davanje nasljedničke izjave, samo notarski ovjeren ili ovjeren u općini, u tom slučaju takva isprava ne važi u ostavinskom postupku, a **zbog nedostatka zakonske forme**.

Pri tome, ne treba smetnuti s uma da, prema članu 4. stav 4. Zakona o notarima („Službene novine FBiH“, broj 45/02), notarski obrađene isprave, koje je notar sačinio u granicama svojih službenih ovlaštenja u **propisanoj formi**, imaju punu dokaznu snagu javne isprave o izjavama datim pred notarom.

Međutim, u pravnoj praksi se postavilo pitanje da li advokat može zastupati nasljednika u drugim radnjama u ostavinskom postupku na osnovu i u okviru advokatske punomoći?

Nakon razmatranja tog pitanja, može se dati odgovor da u zakonodavstvu i pravnoj praksi nema smetnji da advokat po uobičajenoj advokatskoj punomoći zastupa nasljednika u svim drugim radnjama u ostavinskom postupku, s napomenom da zastupati znači izvršiti volju zastupanog.

Što se tiče značaja forme u pravu, u pravnoj teoriji i praksi se duboko uvrijediло stanovište da je forma zakleti prijatelj slobode.

Treba istaći da je u ovom radu izloženo važeće zakonsko rješenje u novom nasljednom pravu, koje se primjenjuje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Isto tako, pravničku i širu javnost treba upoznati da je upravo protiv takvog zakonskog rješenja ovlašteni predlagač podnio zahtjev za utvrđivanje ustavnosti u predmetu Ustavnog suda Federaciji Bosne i Hercegovine broj U-22/16.

FUNKCIJA POREZNE UPRAVE U POSTUPKU PRIJENOSA VLASNIŠTVA NA DAVATELJA IZDRŽAVANJA UGOVORENOG PRIJE SMRTI PRIMATELJA IZDRŽAVANJA PO OSNOVU UGOVORA O DOŽIVOTNOM IZDRŽAVANJU

Piše:

mr. Đemaludin MUTAPČIĆ, notar

U članu 146. stav 3. važećeg Zakona o nasljeđivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", broj 80/14), koji se primjenjuje od 9. 1. 2015. godine, izričito je propisano da prijenos vlasništva na davatelja izdržavanja ugovorom može biti odgođen do smrti primatelja izdržavanja. Iz toga slijedi da prijenos vlasništva na davatelja izdržavanja može biti ugovoren i prije smrti primatelja izdržavanja, a što predstavlja novinu u materijalnom nasljednom pravu u Federaciji Bosne i Hercegovine.

To je potvrđeno i u članu 11. novog Zakona o porezu na promet nekretnina i porezu na naslijeđe i poklone ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 28/18), koji se primjenjuje od 1. 1. 2019. godine, gdje se razlikuje stjecanje vlasništva do smrti primatelja izdržavanja i stjecanje vlasništva poslije smrti primatelja izdržavanja po osnovu ugovora o doživotnom izdržavanju.

Međutim, u pravnoj praksi je zapažen zaključak nadležne porezne ispostave od 8. 2. 2019. godine, kojim se odbacuje zahtjev za razrez poreza na promet nepokretnosti i prava kao preuranjen, zbog nedostatka izvoda iz matične knjige umrlih za primatelja izdržavanja.

Već na prvi pogled zaključak nadležne porezne ispostave od 8. 2. 2019. godine, kojim se odbacuje zahtjev za razrez poreza na promet nepokretnosti i prava kao preuranjen, zbog nedostatka izvoda iz matične knjige umrlih za primatelja izdržavanja, **kosi se sa Zakonom o nasljeđiva-**

nju u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", broj 80/14), s obzirom i na to da se takav zaključak uopće i ne poziva na navedeni Zakon o nasljeđivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine, u kome je lociran ugovor o doživotnom izdržavanju.

Pravno je interesantno zapaziti da se zaključak nadležne porezne ispostave od 8. 2. 2019. godine uopće ne poziva na novo nasljedno pravo u kome je predviđena zakonska mogućnost da prijenos vlasništva na davatelja izdržavanja može biti ugovoren i prije smrti primatelja izdržavanja.

Takav zaključak nadležne porezne ispostave upućuje i na značaj harmonizacije zakona u našem pravnom sistemu, s obzirom na nužnost usklađivanja zakona iz oblasti poreznog sistema sa novim nasljednim pravom. Ovo utoliko prije što je u članu 32. Zakona o porezu na promet nekretnina i porezu na naslijeđe i poklone ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 28/18) izričito propisano da će se porezne obaveze koje su nastale do stupanja na snagu tog zakona izvršiti prema propisima koji su važili u momentu nastanka porezne obaveze, sa napomenom da se novo materijalno nasljedno pravo prema Zakonu o nasljeđivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", broj 80/14) primjenjuje od 9. 1. 2015. godine.

Sa pravne tačke gledišta, a **u svrhu prikupljanja pripadajućih sredstava u budžete općina Grada Sarajeva i Grada Sarajeva**, uputno je da porezne ispostave u ovakvim slučajevima razrežu i naplate porez na promet nekretnina, imajući u vidu novo materijalno nasljedno pravo prema Zakonu o nasljeđivanju u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", broj 80/14), koji se primjenjuje od 9. 1. 2015. godine, a u kome je lociran ugovor o doživotnom izdržavanju kao pravni osnov za uknjižbu prava vlasništva u zemljišnim knjigama.

OBLIGACIONO PRAVO – NAKNADA ŠTETE

Naknada nematerijalne štete

Član 200. Zakona o obligacionim odnosima

ZOO NIJE ODREDIO ŠTA SE SMATRA NAROČITO TEŠKOM INVALIDNOSĆU U SMISLU TOG ZAKONA, PA SE ZBOG TOGA ZA PRAVNU KVALIFIKACIJU SVAKOG SLUČAJA MOGU UZETI KRITERIJI ZA ODREĐIVANJE INVALIDNOSTI PO PROPISIMA INVALIDSKOG OSIGURANJA KAO DOMINANTNO, ALI NE I ISKLJUČIVO MJERILO.

Iz obrazloženja:

Revizija je osnovana.

Iz utvrđenja nižestepenih sudova proizlazi da je F. Š. majka tužiteljice, u saobraćajnoj nezgodi koja se dogodila 25. 8. 2005. godine u C... zadobila teške tjelesne povrede, da je na osnovu nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke koji su dati u drugom parničnom postupku, (stranke se saglasile da se isti čitaju u ovom postupku) utvrđeno da je zbog posljedica povređivanja kod majke tužiteljice došlo do trajne nesposobnosti za rad – invalid I kategorije, da je zbog tih povreda kod majke tužiteljice došlo do smanjenja pokretljivosti (ukočenost zglobova koljena na lijevoj nozi, te smanjenja pokretljivosti desnog ručnog zgloba i druge povrede kako je to detaljno navedeno u presudi prvostepenog suda na str. 4. pasus 2) što sve za posledicu ima 100% trajno smanjenje životne aktivnosti i naruženosti vrlo uočljive trećim licima, da se ista mogla služiti djelimično jednom rukom i djelimično jednom nogom i to uz vrlo teške napore, da sama nije mogla zadovoljavati osnovne životne potrebe, da je zbog takvog invaliditeta majka tužiteljice primala od Centra za socijalni rad C... naknadu u iznosu od 240,00 KM kao tuđu njegu i pomoć, da tužiteljica u vrijeme nastanka saobraćajne nezgode nije živjela u zajedničkom domaćinstvu sa majkom, da je nakon povređivanja majke svaki dan dolazila, brinula se o majci, da je vrlo brzo poslije nesreće napustila supruga i preselila se kod majke da bi se o njoj brinula, da je majka tužiteljice 6. 10. 2011. godine umrla, da je u vrijeme nezgode majka tužiteljice imala 48 godina života.

Imajući u vidu ovako utvrđeno činjenično stanje prvostepeni sud je primjenom odredbi člana 201. stav 3. Zakona o obligacionim odnosima (dalje: ZOO) ocijenio da je kod majke tužiteljice nakon saobraćajne nezgode nastupio naročito težak invaliditet zbog čega je tužiteljica trpjela duševne bolove svakodnevno, jer je njena majka u najboljim godinama života došla u takvo stanje da joj je život potpuno izmijenjen i u značajnoj mjeri ograničen, a mnoge životne aktivnosti su joj potpuno onemogućene.

Drugostepeni sud je odlučujući o žalbi tuženog preinačio prvostepenu presudu i odbio tužiteljicu sa tužbenim zahtjevom, ocjenjujući da nisu ispunjeni uslovi iz člana

201. stav 3. ZOO bez obzira što je majka tužiteljice invalid 100%, te da povrede spadaju u kategoriju teškog invaliditeta, a ne naročito teškog invaliditeta obrazlažući to da se majka mogla kretati uz pomoć štaka i da je prisustvovala saslušanju u prvostepenom postupku.

Članom 201. stav 3. ZOO propisano je da „u slučaju naročito teškog invaliditeta nekog lica, sud može dosuditi njegovom bračnom drugu, djeci i roditeljima pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne bolove.“

Imajući u vidu utvrđeno činjenično stanje, po ocjeni ovog suda pogrešan je zaključak drugostepenog suda da utvrđeno tjelesno oštećenje majke tužiteljice ne predstavlja naročito teški oblik invaliditeta, koji bi po članu 201. stav 3. ZOO opravdavao dosuđenje naknade tužiteljici za pretrpljene duševne bolove. Drugostepeni sud prilikom donošenja odluke isključivo se rukovodio iskazanim procentom invalidnosti i činjenicom da je majka tužiteljice uz pomoć štaka prisustvovala raspravi prvostepenog suda, što je nedovoljno za zaključak kakav je izveo drugostepeni sud.

Naime, ZOO nije odredio šta se smatra naročito teškom invalidnošću u smislu tog zakona, pa se zbog toga za pravnu kvalifikaciju svakog slučaja mogu uzeti kriteriji za određivanje invalidnosti po propisima invalidskog osiguranja kao dominantno, ali ne i isključivo mjerilo. Pravna ocjena naročito teške invalidnosti, u smislu navedene zakonske odredbe zahtijeva šire sagledavanje, pri čemu uz visok stepen invalidnosti, kao primarni uslov treba značajno uzeti u obzir oblik vanjskog manifestovanja invalidnosti, koja utiče da posredni oštećenici (a to je u ovom slučaju kćerka povrijeđene) trpe duševne patnje. Majka tužiteljice je ostala 100% invalid, prema nalazu vještaka i više od tog procenta, u najboljim godinama života, čime je potpuno izmijenjen njen način života i u značajnoj mjeri većina životnih aktivnosti ograničena, a mnoge i potpuno onemogućene. Tužiteljica je u početku svakodnevno pomagala i njegovala svoju majku, a kasnije i živjela s njom u zajedničkom domaćinstvu pa svakodnevni zajednički život i kontakti tužiteljice (kćerke) sa majkom izazvali su stalno podsjećanje na posljedice nesreće i tako djelovali na njenu psihičku sferu. Stoga, po ocjeni ovog suda prvostepeni sud je pravilno postupio kada je uzimajući u obzir sve navedene okolnosti, povredu, kakvu je zadobila majka tužiteljice, pravno kvalificirao kao naročito težak invaliditet i dosudio tužiteljici naknadu štete u visini navedenoj u izreci prvostepene presude.

Kako nije bilo povreda postupka na koje ovaj sud pazi po službenoj dužnosti, a kako je drugostepeni sud na pravilno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primijenio materijalno pravo to je na osnovu člana 250. stav 1. ZPP-a odlučeno kao u izreci.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 17 O P 013417 16 Rev od 6. 2. 2018. godine)

Odgovornost zdravstvene ustanove za grešku ljekara

Član 137. stav 1. Zakona o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH
 Član 154. stav 1. i član 170. Zakona
 o obligacionim odnosima

ZDRAVSTVENA USTANOVA ODGOVARA ZA ŠTETU SAMO KADA U NJENOM POSTUPANJU, POSTUPANJU NJENIH RADNIKA POSTOJI KRIVICA, PO OSNOVU SUBJEKTIVNE ODGOVORNOSTI.

Iz obrazloženja:

„...U iznesenoj činjeničnoj i pravnoj situaciji prvostepeni sud je u cijelosti odbio tužbeni zahtjev, zaključivši da u konkretnom slučaju u postupanju tuženog kao ljekara specijaliste zaposlenog u PZU-Poliklinika "M..O" u B..., nisu ostvarena obilježja ljekarske greške, odnosno da u konkretnom slučaju nisu ostvarene opšte pretpostavke subjektivne odgovornosti za štetu. Kako je u konkretnom slučaju utvrđeno da je prilikom stomatološke intervencije tuženi u svemu postupao po pravilima medicinske struke, te nema osnova za zaključak o postojanju odštetne odgovornosti tuženog (član 154. stav 1., član 158. i član 170. stav 1. i 2. ZOO) i odredbe člana 126. u vezi sa članom 123. ZPP. Drugostepeni sud je prihvatio kao pravilne i potpune činjenične i pravne zaključke prvostepenog suda.

I po ocjeni ovog suda tužiteljica nije dokazala da je tuženi kao ljekar stomatolog privatne stomatološke ordinacije postupao nesavjesno i protiv pravila svoje struke prilikom pružanja stomatološke intervencije (vađenje zuba) niti da je zbog nezakonitog rada tuženog prilikom operativnog zahvata pretrpjela štetu za koju traži novčanu naknadu.

Suprotno pravnom rezonovanju revidentice, prema kojem zdravstvena ustanova odgovara po principu uzročnosti odnosno objektivne odgovornosti, zdravstvena ustanova odgovara za štetu samo kada u njenom postupanju, postupanju njenih radnika postoji krivica, po osnovu subjektivne odgovornosti. Da bi postojala građanskopravna odgovornost za naknadu štete zbog učinjene ljekarske greške, potrebno je da se utvrdi postojanje opštih pretpostavki subjektivne odgovornosti za štetu, a prije svega postojanje ljekarske greške, kao štetne radnje, postojanje uzročno posljedične veze između ljekarske greške i štete te krivica ljekara za učinjenu grešku. Kako je u konkretnom slučaju utvrđeno da je prilikom liječenja tužiteljice - vađenja zuba tuženi u svemu postupano po pravilima medicinske struke, to nema osnova za zaključak o postojanju njegove odštetne odgovornosti. Mnogi medicinski tretmani, bilo zbog načina liječenja bilo zbog upotrebe lijekova, predstavljaju određen rizik za pacijentovo zdravlje, ali ukoliko je takvo liječenje prihvaćeno u medicini, onda zbog mogućnosti nastupanja štetnih posljedica ne može zdravstvena ustanova niti njen zaposlenik odgovarati po načelu objektivne odgovornosti.

Postojanje adekvatne uzročnosti između postupka ljekara i štete uvijek dokazuje tužitelj odnosno oštećeni, pa je neprihvatljiv stav revidentice da je teret dokazivanja postojanja te adekvatne uzročne veze, zbog težine i složenosti njenog dokazivanja, (jer su mnogi ljekari odbili da vještače) trebalo prebaciti na tuženog.“

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 17 O P 021872 16 Rev od 8. 5. 2018. godine)

Odgovornost advokata za štetu

Član 5. Zakona o advokaturi
 Čl. 154. Zakona o obligacionim odnosima

ZA POSTOJANJE ODGOVORNOSTI TUŽENOG KAO ADVOKATA POTREBNO JE DOKAZATI GRUBU NEPAŽNJU ILI NAMJERU

Iz obrazloženja:

„Sporno pravno pitanje u konkretnom slučaju odnosi se na odgovornost advokata u zastupanju stranke u slučaju propuštanja poduzimanje radnje podnošenja žalbe na rješenje o odbijanju prigovora u izvršnom postupku, kada izvršni sud nije predmet obaveze odredio po izboru izvršenika.

Članom 5. stav 1. Zakona o advokaturi Federacije BiH¹ propisano je da su advokati dužni da pružaju pravnu pomoć savjesno i stručno u skladu sa ustavom, zakonom i drugim propisima, kao i statutom i drugim općim aktima Federalne advokatske komore, te kodeksom advokatske etike.

Međutim, po članu 32. Zakona o izvršnom postupku² (dalje ZIP) kada je predmet izvršenja alternativna obaveza iz izvršne isprave, izbor između više predmeta obaveze izvršenik može izvršiti samo u roku za dobrovoljno izvršenje određeno u izvršnoj ispravi, a nakon isteka tog roka izbor može izvršiti prijedlogom za izvršenje samo tražilac izvršenja.

U tom smislu, pravilno je primjenjeno materijalno pravo u pobijanoj odluci drugostepenog suda kada je odbijena žalba tužitelja.

Naime, za postojanje odgovornosti tuženog kao advokata bilo je potrebno dokazati grubu nepažnju ili namjeru, po članu 154. stav 1. u vezi sa članom 158. ZOO-a. Tužitelj nije ni tvrdio da je tuženi u svojstvu advokata namjerno propustio poduzeti radnju podnošenja žalbe. Gruba nepažnja u konkretnom slučaju bi postojala u slučaju propuštanje pažnje koju bi upotrijebio svaki prosječan advokat.

Međutim, kako je advokat kao stručno lice obavezan na savjesno postupanje u skladu sa zakonom, u situaciji kada zakonom nije propisano pravo izvršenika na izbor alternativne obaveze iz izvršne isprave, advokat kao punomoćnik nije postupio sa grubom nepažnjom kada nije podnio žalbu na

¹ Službene novine F BiH, br. 25/02, 40/02, 29/03, 18/05, 68/05, 42/11

² Službene novine F BiH, br. 32/03;

rješenje o odbijanju prigovora u kojem je to pravo traženo, jer je znao da takva žalba nema zakonsko uporište.“

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 17 O Ps 043314 15 Rev od 11. 9. 2018. godine)

NASLJEDNO PRAVO

Izuzeće notara kao povjerenika suda

Član 262. Zakona o nasljeđivanju

O ZAHTJEVU ZA IZUZEĆE NOTARA KAO POVJERENIKA SUDA, ODLUČUJE PREDSDJEDNIK SUDA.

Iz obrazloženja:

„Prvostepenim rješenjem odbačena je kao nedopuštena žalba zakonske nasljednice Demirović Sunite, izjavljena dana 4. 9. 2017. godine, protiv rješenja istog suda broj 17 O O 085544 17 O od 9. 8. 2017. godine.

Protiv navedenog rješenja, blagovremeno u ostavljenom zakonskom roku, žalbu je izjavila zakonska nasljednica D. S. pobijajući rješenje u cijelosti, zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Žalba nije osnovana.

Ovaj sud ispitaio je pobijano rješenje u granicama žalbenih navoda i po službenoj dužnosti, kada je odlučio kao u izreci iz slijedećih razloga:

U konkretnom predmetu, pobijanim rješenjem prvostepeni sud je odbacio kao nedopuštenu žalbu zakonske nasljednice izjavljene protiv rješenja suda od 9. 8. 2017. godine kojim rješenjem je zahtjev zakonske nasljednice za izuzeće od daljnjeg postupanja notara J. A. odbijen.

Odbacujući žalbu kao nedopuštenu prvostepeni sud je primijenio odredbu člana 257. stav 4. Zakona o nasljeđivanju FBiH, kojom odredbom je propisano da nije dozvoljena žalba protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev za izuzimanje notara.

Drugostepeni sud zaključuje, jeste prvostepeni sud u ovom ostavinskom predmetu pravilno postupio kada je žalbu izjavljenu protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev za izuzimanje notara, kao nedopuštenu odbacio jer je žalba nedopuštena sa aspekta pravilne primjene odredaba ZPP a ne odredaba Zakona o nasljeđivanju, međutim to što se sud pogrešno pozvao na odredbe materijalnog propisa koje nije mogao primijeniti, nije od značaja na zakonitost pobijanog rješenja pa se žalba ukazuje neosnovanom iz slijedećih razloga:

U konkretnom predmetu prvostepeni sud je ostavinski spis iza umrle S. R. rođene Z. povjerio na postupanje notaru A. J.

Zakonska nasljednica D. S. podnijela je zahtjev za izuzeće notara J. A. a u kojem zahtjevu je istakla da se kod notara D. M. vodi ostavinski postupak iza njenog oca S. S. da je taj postupak prekinut, da je ona jedini zakonski nasljednik iza svojih roditelja, te da vođenjem dva ostavinska postupka kod dva notara za nju predstavljaju mučnu proceduru u situaciji koja je sama od sebe preemotivna pa

zbog toga moli da sud dozvoli izuzeće notara J. A i ostavinski spis iza umrle S. R. prosljedi notaru D.M.

Navedeni zahtjev za izuzeće notara u smislu odredbe člana 358. stav 3. Zakona o parničnom postupku bio je nepotpun jer nije naveden zakonski razlog zbog kojeg se traži isključenje ili izuzeće notara, te nisu navedene činjenice na kojima se zasniva postojanje razloga za isključenje ili izuzeće.

U situaciji kada je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti, sud podnositelju vraća podnesak radi ispravke ili dopune, uz navode što treba ispraviti ili dopuniti i određuje rok za ispravku ili dopunu podneska koji ne može biti duži od 8 dana (član 336. stav 1. ZPP).

Iako je zahtjev za izuzeće notara bio nepotpun, prvostepeni sud nije postupio u smislu odredbe člana 336. stav 1. ZPP što bi bila povreda postupka, međutim na navedenu povredu postupka sud ne pazi po službenoj dužnosti niti je može otkloniti iz razloga što je pravilna i zakonita odluka kojom je odbačena žalba kao nedopuštena.

O zahtjevu za izuzeće notara kao povjerenika suda treba da odlučuje a u smislu odredbe člana 359. ZPP predsjednik suda što u konkretnom predmetu nije slučaj jer je o izuzeću notara odlučivao stručni suradnik što jeste također povreda postupka.

Međutim, drugostepeni sud ispituje zakonitost rješenja kojim je odbačena žalba izjavljena protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev za izuzeće notara, dakle sporno je da li je navedeno rješenje zakonito.

Odredbom člana 359. stav 5. Zakona o parničnom postupku FBiH, određeno je da protiv rješenja kojim se usvaja zahtjev za isključenje ili izuzeće nije dozvoljena žalba, a protiv rješenja kojim se zahtjev odbija nije dozvoljena posebna žalba.

Dakle u smislu navedene zakonske odredbe u situaciji kad je odbijen zahtjev stranke za izuzeće sudije, odnosno u konkretnom predmetu notara, tada protiv tog rješenja nije dozvoljena posebna žalba, što znači da nezadovoljna stranka će imati mogućnost takvo rješenje pobijati žalbom protiv konačne odluke kojom će biti odlučeno o njenom pravu ili obavezi.

Stoga bez obzira što je ovaj sud ukazao na određene povrede postupka koje su nastale prije donošenja pobijanog rješenja, pobijano rješenje je zakonito iz razloga jer prema odredbama ZPP protiv rješenja kojim je odbijen zahtjev za izuzeće notara nije dopuštena posebna žalba.

Griješi žalba kada smatra da o izuzeću notara u smislu odredbe člana 52. stav 3. Zakona o notarima FBiH odlučuje rukovoditelj kantonalnog organa za upravu na prijedlog stranke ili notara jer mora žaliteljica imati u vidu da je u ostavinskom postupku zatraženo izuzeće notara a o izuzeću notara u ostavinskom postupku odlučuje sud koji ga je postavio za svog povjerenika (član 262. stav 2. Zakona o nasljeđivanju FBiH).“

(Rješenje Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 17 O O 085544 17 Gž od 30. 10. 2017. godine)

PORODIČNO PRAVO

**Raspolaganje bračnom stečevinom –
zasnivanje hipoteke**

*Član 265. Porodičnog zakona SRBiH
Član 17. Zakona o vlasničko-pravnim odnosima*

ZA PREDUZIMANJE POSLOVA KOJI PRELAZE OKVIR REDOVNOG UPRAVLJANJA KAO ŠTO JE, IZMEĐU OSTALOG, I ZASNIVANJE HIPOTEKE NA CIJELOJ STVARI, POTREBNA JE SUGLASNOST SVIH SUVLASNIKA.

Iz obrazloženja:

„Prvostepenom presudom Općinskog suda u Bosanskoj Krupi broj 18 O P 017504 12 P od 24. 7. 2016. godine odlučeno je

1. „Utvrđuje se da su nekretnine ...bračna stečevina tužiteljice ...i drugotuženog ... sina ... sa dijelom 1/2.

Tužbeni zahtjevi tužiteljice koji glase koji glase:

2. Poništava se kao nezakonit ugovor o zalogu na nekretninama ...

3. Utvrđuje se da je nedopušteno Rješenje o izvršenju Općinskog suda ..., te se isto kao takvo ukida, a Općinskom sudu ... se nalaže da nakon pravosnažnosti ove odluke donese Rješenje o obustavi izvršnog postupka, te ukidanju svih provedenih izvršnih radnji se odbijaju kao neosnovani.

Svaka stranka snosi svoje troškove postupka.

Drugostepenom presudom Kantonalnog suda u .... žalba tužiteljice je odbijena i potvrđena prvostepena presuda. Odbijen je zahtjev tužiteljice za naknadu troškova za sastav žalbe i takse na žalbu.

...Ocjenom prihvaćenih dokaza koje su stranke izvele na glavnoj raspravi kod prvostepenog suda nižestepeni sudovi su utvrdili da su tužiteljica i drugotuženi zaključili brak 1966. godine koji i sada traje, da je nekretnina navedena u stavu prvom izreke presude zajednička stečevina supružnika, da je drugotuženi sa prvotuženom 26. 8. 2005. godine zaključio ugovor o zasnivanju hipoteke na predmetnim nekretninama kao sredstvo obezbjeđenja kredita koga je prvotužena dodijelila drugotuženom, njegovom sinu Almiru i supruzi njegovog sina, da je na lice mjesta prije zasnivanja hipoteke izlazio vještak građevinske struke koji je vršio procjenu vrijednosti nekretnina, da je tužiteljica znala i dala saglasnost za zasnivanje hipoteke, da je u vrijeme zasnivanja hipoteke drugotuženi bio upisan kao katastarski posjednik predmetnih nekretnina, da je drugotuženi upisan kao vlasnik 24. 9. 2013. godine kada je uspostavljen zemljišno-knjižni uložak, da je po prijedlogu prvotužene pokrenut izvršni postupak kod Općinskog suda Bosanska Krupa radi naplate potraživanja.

Imajući u vidu ovakvo utvrđeno činjenično stanje u pobijanoj presudi, koje veže i revizijski sud bez ovlaštenja

da ga ispituje i mijenja (član 240. stav 2. ZPP), i ovaj sud smatra da su nižestepeni sudovi pravilnom primjenom materijalnog prava odbili postavljeni zahtjev tužiteljice za poništenje ugovora o zalogu na nekretninama (pravilno utvrđenje ništavosti) i za utvrđenje da je nedopušteno rješenje o izvršenju od 24. 8. 2010. godine.

Postavljeni zahtjev tužiteljica je zasnivala na činjenicama da su predmetne nekretnine bračna stečevina i da je drugotuženi bez njenog znanja i saglasnosti zaključio ugovor o zasnivanju hipoteke.

U konkretnom slučaju radi se o zajedničkom vlasništvu na koga se shodno primjenjuju odredbe o suvlasništvu, ako Zakonom o vlasničko-pravnim odnosima nije drugačije određeno (član 21. Zakona o vlasničko-pravnim odnosima u vezi sa članom 359. stav 2. Zakona o stvarnim pravima). U vrijeme kada je zasnovana hipoteka bio je u primjeni Porodični zakon („Službeni list SR BiH“ broj 21/79 i 44/89, kao i „Službeni list R BiH“ broj 6/94 i 13/94) čijom je odredbom člana 265. stav 2. propisano da jedan bračni drug ne može bez saglasnosti drugog bračnog druga samostalno raspolagati niti opteretiti pravnim poslom među živima ni svojim udjelom u bračnoj stečevini.

Za preduzimanje poslova koji prelaze okvir redovnog upravljanja kao što je, između ostalog, i zasnivanje hipoteke na cijeloj stvari, potrebna je suglasnost svih suvlasnika (član 17. stav 3. Zakona o vlasničko-pravnim odnosima), a u protivnom ugovor je ništav. Kako su nižestepeni sudovi utvrdili da je tužiteljica znala i dala suglasnost za zasnivanje hipoteke, pravilnom primjenom materijalnog prava odbili su postavljeni zahtjev za utvrđenje ništavosti i nedopuštenosti rješenja o izvršenju.

Stoji ocjena revidenta da nije bilo mjesta za primjenu člana 9. Zakona o zemljišnim knjigama jer je zemljišno-knjižni uložak uspostavljen u zemljišnoj knjizi tek 24. 9. 2013. godine dok je hipoteka zasnovana 26. 8. 2005. godine, ali to ne dovodi u pitanje zakonitost pobijane presude jer je prvotužena vršila uvid u stanje katastra nekretnina i utvrdila da je drugotuženi upisan kao katastarski posjednik.

Kako ne postoje razlozi revizije, kao ni razlozi na koje ovaj sud pazi po službenoj dužnosti, valjalo je reviziju odbiti shodno odredbi člana 248. ZPP.

(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 18 O P 017504 17 Rev od 25. 10. 2018. godine)

ZABRANA DISKRIMINACIJE

Diskriminacija kod izbora u zaposlenju

Član 2. Zakona o zabrani diskriminacije

AKO JE ZA ZASNIVANJE RADNOG ODNOSA KAO USLOV KONKURSA PREDVIĐENO DOSTAVLJANJE UVJERENJA O NEKAŽNJAVANJU, TO NE MORA DA ZNAČI I POSTOJANJE DISKRIMINACIJE.

Iz obrazloženja:

„Naime, u sporovima nastalim povodom raspisanog konkursa kandidatu pripada pravo osporavanja konačne odluke o izboru, zasnovane na pobijanju oglasa kao cjeline ili izbora pojedinog kandidata. Ako učesnik konkursa pobija samo odluku o izboru kandidata, a što je u konkretnom slučaju, ne mogu se pri ocjeni zakonitosti izbora, upotrijebiti razlozi zbog kojih se može pobijati konkurs u cjelini. Naime, u toku postupka je utvrđeno da je tuženi prilikom raspisivanja konkursa postupio nezakonito kada je konkursom tražio da kandidati dostave uvjerenje o nekažnjavanju, kao i da je tuženi postupio po nalogu Agencije za zaštitu ličnih podataka FBiH i vratio kandidatima koji su se prijavili na konkurs uvjerenja o nekažnjavanju. Dakle, ovo su bili razlozi zbog kojih je konkurs mogao biti pobijan, međutim u ovom sporu takav zahtjev ne postoji. Pošto se dakle predmet spora odnosi samo na odluku o izboru kandidat u ispitivanje njene zakonitosti ne mogu se uključiti razlozi koji utiču na zakonitost konkursa u cjelini.

Isticanje da uslov konkursa koji predviđa dostavljanje uvjerenja o nekažnjavanju predstavlja diskriminatorску praksu, kako pravilno zaključuje drugostepeni sud, ne znači postojanje diskriminacije. Naime, da bi dostavljanje uvjerenja o nekažnjavanju u odnosu na tužiteljicu predstavljalo diskriminaciju, bilo je neophodno da je takav dokaz zatražen samo od tužiteljice. Kako je u konkursu ovaj dokaz zatražen od svih kandidata, nema uslova za utvrđenje diskriminacije po tom osnovu. Imajući u vidu da su uslovi konkursa bili isti za sve kandidate, da su svi kandidati morali dostaviti dokaze koji su traženi po objavljenom konkursu, to proizlazi da tužiteljica nije učinila vjerovatnim da je izbor izvršen na temelju nekog od zabranjenih osnova iz člana 2. Zakona o zabrani diskriminacije.

Dakle, iako je utvrđeno da je došlo do kršenja konkurne procedure, tužiteljica u toku postupka nije dostavila dokaze o eventualnoj prednosti u odnosu na izabranog kandidata i da je njena prijava uzeta u razmatranje, niti da je zbog tog kršenja procedure izabrana osoba ..., koja inače ne bi bila izabrana.“

*(Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 18 0
Rs 018280 15 Rev od 10. 5. 2018. godine)*

IZVRŠNI POSTUPAK

Identitet izvršne isprave i rješenje o izvršenju

Član 36. i 39. Zakona o izvršnom postupku

RJEŠENJEM O IZVRŠENJU NE MOŽE SE IZMIJENITI ILI PROŠIRITI OBAVEZA IZVRŠENIKA KAKVA JE NALOŽENA IZVRŠNOM ISPRAVOM.

Iz obrazloženja:

Žalba je djelimično osnovana.

Iz pobijanog rješenja i stanja prvostepenog spisa slijedi da je prvostepeni sud stavom I izreke rješenja djelimično usvojio prigovor, te obustavio izvršenje u dijelu koji se odnosi na vraćanje tražiocu izvršenja na poslove i radne zadatke upravitelja stroja ili na drugo odgovarajuće mjesto a u ostalom dijelu rješenje o izvršenju održava na snazi.

Međutim, iz sadržaja izvršne isprave slijedi da je tužniku (izvršeniku) naloženo da tužitelja (tražioca izvršenja) vrati na posao ili poslove koje je obavljao prije dobivanja otkaza, a rješenjem o izvršenju od 10. 12. 2015. godine temeljem takve izvršne isprave dopušteno izvršenje radi uspostave radno pravnog statusa tražioc izvršenja na poslove upravitelja stroja (koje je obavljao prije dobivanja otkaza) ili na druge odgovarajuće poslove, pod prijetnjom izricanja novčanih kazni. Dakle, iz rješenja o izvršenju slijedi da je rješenjem proširena obaveza izvršenika da tražioca izvršenja vrati na druge odgovarajuće poslove a takva obaveza nije naložena izvršnom ispravom. Zato slijedi da je u tom dijelu prigovor izvršenika bio osnovan što dalje znači da je prvostepeni sud trebao obustaviti izvršenje samo u pogledu obaveze izvršenika da tražilac izvršenja vrati „na druge odgovarajuće poslove“ jer tako nije naloženo izvršnom ispravom, ali je prigovor bio djelimično neosnovan pa je izvršenje trebalo održati na snazi u pogledu obaveze izvršenika da tražioca izvršenja vrati na poslove upravitelja stroja (koje poslove je obavljao prije dobivanja otkaza).

Slijedom prednjeg žalba se ukazala osnovanom u tom dijelu pa je prvostepeno rješenje preinačeno u odluci iz stava I (kojom je prvostepeni sud djelimično usvojio prigovor) i to preinačena na način kao u stavu II izreke odluke drugostepenog suda dakle u smislu da se obustavlja izvršenje radi vraćanja tražioca izvršenja na druge odgovarajuće poslove, a održano na snazi izvršenje u odnosu na obavezu izvršenika da tražioca izvršenja vrati na poslove upravitelja stroja.

U vezi prednjeg se ukazalo nepotrebnim da prvostepeni sud u stavu II izreke svoga rješenja nalaže tražiocu izvršenja da uradi prijedlog za izvršenje odnosno uskladi sa izvršnom ispravom jer je rješenjem o izvršenju u tome dijelu pravilno odlučeno kada je usvojen prijedlog za izvršenje vraćanjem tražioca izvršenja na rad na poslove koje je obavljao prije dobivanja otkaza a to su poslovi upravitelja stroja prema sadržaju prijedloga za izvršenje koji je i usvojen.

Slijedom prednjeg žalba se ukazala djelimično osnovanom pa je prvostepeno rješenje dijelom ukinuto a dijelom preinačeno temeljem čl. 235. t. 2. i 3. ZPP-a u vezi sa čl. 21. st. 1. Zakona o izvršnom postupku.

*(Rješenje Kantonalnog suda u Bihaću, broj: 23 0 I
027351 17 Gž od 14. 4. 2017. godine)*

BOSNA I HERCEGOVINA

- izbor za mart -

„Sl. glasnik BiH“, broj 19, od 15. 3. 2019. godine

DŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU – DERK

- **Pravilnik o radu mreža u vezi priključivanja** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 20, od 19. 3. 2019. godine

UPRAVA ZA NEIZRAVNO OPOREZIVANJE

- **Uputstvo o izmjenama Uputstva o uništenju i ustupanju carinske robe** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

DIREKCIJA ZA CIVILNO ZRAKOPLOVSTVO

- **Pravilnik o upravljanju protokom zračnog prometa** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 21, od 21. 3. 2019. godine

SAVJET MINISTARA

- **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o maksimalnim nivoima ostataka pesticida u i na hrani i hrani za životinje biljnog i životinjskog porijekla** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. glasnik BiH“, broj 23, od 26. 3. 2019. godine

REGULATORNI ODBOR ŽELJEZNICA

- **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu korištenja jedinstvenog formata certifikata operacija i tipa proizvodnje** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

- **Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o registru vozila** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

- **Pravilnik o zajedničkoj sigurnosnoj metodi za ocjenu usaglašenosti sa zahtjevima za dodjelu potvrde o bezbjednosti za obavljanje usluga željezničkog prijevoza** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

- **Uputstvo o izmjenama i dopunama Uputstva o certificiranju mašinovođa koji upravljaju lokomotivama i vozovima u željezničkim sistemima** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

- **Uputstvo o kriterijumima za priznavanje centara za osposobljavanje mašinovođa, kriterijumima za priznavanje ispitivača mašinovođa i kriterijumima za organizaciju ispitivanja u skladu sa Uputstvom o certificiranju mašinovođa koji upravljaju lokomotivama i vozovima u željezničkim sistemima** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

„Sl. novine FBiH“, broj 16, od 15. 3. 2019. godine

MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

- **Pravilnik o dopuni Pravilnika o uvjetima i postupku upućivanja osiguranih osoba na liječenje u inostranstvo** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

ZAVOD ZA STATISTIKU

- **Pravilnik o vrstama i visini naknade za usluge i publikacije Federalnog zavoda za statistiku** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 17, od 20. 3. 2019. godine

VLADA

- **Uredba o izradi indeksa razvijenosti u Federaciji Bosne i Hercegovine** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE

- **Pravilnik o načinu pečaćenja i načinima drugih oblika zatvaranja poslovnih prostorija u kojima je određena zabrana rada** - stupa na snagu narednog dana od dana objave

UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO – PRAVNE POSLOVE

- **Pravilnik o osnovnoj topografskoj bazi podataka** - stupa na snagu osmog dana od dana objave
REGULATORNA KOMISIJA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
- **Pravilnik o radu mreža u vezi priključivanja** - stupa na snagu osmog dana od dana objave

„Sl. novine FBiH“, broj 18, od 22. 3. 2019. godine

MINISTARSTVO FINANSIJA/FINANCIJA

- **Pravilnik o izmjenama Pravilnika o načinu uplate javnih prihoda budžeta i vanbudžetskih fondova na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine** - stupa na snagu narednog dana od dana objave

KANTON SARAJEVO

- izbor za mart -

„Sl. novine KS“, broj 11, od 14. 3. 2019. godine

SKUPŠTINA

- **Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o objavljivanju propisa i drugih općih akata u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“** – stupa na snagu osmog dana od dana objave

POREZ NA DODANU / DODATU VRIJEDNOST

- *Zakon o porezu na dodatu vrijednost – dalje: Zakon („Službeni glasnik BiH“, br. 9/05, 35/05 i 100/08)*
- *Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatu vrijednost – dalje: Pravilnik („Službeni glasnik BiH“, br. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10 i 85/17)*

Oporezivanje novčanih sredstava za pokriće troškova koje veleprodavac odobri maloprodavcu

PITANJE: Šta čini osnovicu za obračunavanje PDV-a u slučaju kada obveznik PDV-a-veleprodavac, poslije izvršenog prometa dobara, odobri obvezniku PDV-a-maloprodavcu određeni iznos novčanih sredstava na ime pokrića troškova za nabavljena dobra od tog veleprodavca koja se usljed nastalih okolnosti ne mogu stavljati u promet (npr. zbog loma, kvara, protoka roka trajanja) već se uništavaju po nalogu obveznika PDV-a - maloprodavca i troškova uništavanja tih dobara, kao i u slučaju odobravanja određenog iznosa novčanih sredstava za dobra pred istekom roka trajanja u iznosu koji obveznik PDV-a-maloprodavac odobrava krajnjem potrošaču?

ODGOVOR: Odredbom člana 3. Zakona je propisano da je predmet oporezivanja PDV-om promet dobara i usluga (u daljem tekstu: promet dobara i usluga) koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu i uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu. Prometom dobara, u smislu člana 4. stav 1. Zakona, smatra se prenos prava raspolaganja na stvarima (u daljem tekstu: dobra) licu koje tim dobrima može raspolagati kao vlasnik. Prema odredbi člana 8. Zakona, prometom usluga, smatraju svi poslovi i radnje izvršene u okviru obavljanja privredne djelatnosti, a koje ne čine promet dobara iz članova 4.- 7. ovog zakona.

U smislu odredbe člana 20. Zakona, poreska osnovica prometa dobara i usluga jeste oporezivi iznos naknade (u novcu, stvarima i uslugama) koju obveznik primi ili treba da primi za isporučena dobra ili pružene usluge, uključujući subvencije koje su neposredno povezane sa cijenom tih dobara ili usluga, u koju nije uključen PDV, ako ovim zakonom nije drugačije propisano.

Saglasno stavu 2. istog člana Zakona, u osnovicu se uračunavaju i:

1. akciza, carina i druge uvozne dažbine, kao i ostali javni prihodi, osim PDV-a;
2. svi sporedni troškovi koje obveznik obračunava primaocu dobara i usluga (provizije, troškovi pakovanja, prevoza, osiguranja i drugi vanredni troškovi koje isporučilac obračunava kupcu);
3. bilo koji iznosi koji se obračunavaju na povratnu ambalažu;

4. bilo koji troškovi priključivanja, naknade za ugradnju i drugi iznosi koji se obračunavaju kupcu od strane isporučioaca dobara ili davaoca usluga kao uslov da se izvrši promet dobara i usluga.

Prema odredbi stava (10) istog člana Zakona u osnovicu se ne uključuje:

popusti i druga umanjenja cijene, koji se primaocu dobara ili usluga daju na fakturi najkasnije u momentu izvršenja prometa dobara ili usluga;

1. iznosi koje obveznik primi od kupca kao naknadu troškova plaćenih u ime i za račun drugog, a koji su u njegovim knjigama knjiženi kao troškovi;

2. iznosi kamata koje je prodavac, odnosno davalac usluga obračunao na iznos koji je kupac dugovao, ako se iz ugovora ili druge dokumentacije o uplatama može utvrditi koji se dio uplata odnosi na kamate.

Članom 20. stav 10. i 11. Zakona propisano je da, ako se osnovica naknadno izmijeni, zbog vraćanja dobara isporučioocu, popusta koji kupac dobije nakon primljenih dobara ili pruženih usluga, ili ako se iznos naknade ne može naplatiti nakon iscrpljivanja svih zakonskih sredstava, obveznik koji je izvršio promet dobara ili usluga može, primjenom člana 55.stav 6. ovog zakona, izvršiti ispravku iznosa PDV-a.

Obveznik koji je izvršio promet dobara i usluga može ispraviti iznos PDV-a samo ako obveznik kome je izvršen promet dobara i usluga izmijeni odbitak ulaznog PDV-a i pod uslovom da o tome pismeno obavijesti isporučioaca dobara i usluga.

Kada obveznik PDV-a-veleprodavac izvrši promet dobara za koji, postoji obaveza obračunavanja PDV-a obvezniku PDV-a-maloprodavcu, osnovicu za obračunavanje PDV-a, u skladu sa Zakonom, čini ukupan iznos naknade (u novcu, stvarima i uslugama) koju obveznik PDV-a – veleprodavac primi ili treba da primi za isporučena dobra od obveznika PDV-a-maloprodavca ili trećeg lica (bez PDV-a), a u koju se uračunavaju i svi sporedni troškovi koje obveznik PDV-a-veleprodavac zaračunava kupcu, tj. obvezniku PDV-a-maloprodavcu.

Ako poslije izvršenog prometa nastupe okolnosti zbog kojih obveznik PDV-a-veleprodavac odobri naknadni popust u cijeni za izvršeni promet dobara, (a pod uslovom da odobrenje tog popusta nije rezultat promjene strukture naknade za promet dobara koji je obveznik PDV-a-veletrgovac izvršio obvezniku PDV-a-maloprodavcu, u smislu da obveznik PDV-a-veleprodavac potražuje od obveznika PDV-a-maloprodavca manji iznos naknade u novcu i, na ime umanjenja novčanog iznosa, dobra ili usluge), riječ je o smanjenju osnovice za izvršeni promet dobara. U tom slučaju, obveznik PDV-a-veleprodavac može da izmijeni iznos obračunatog PDV-a pod uslovom da je obveznik PDV-a-maloprodavac ispravio odbitak ulaznog poreza i da je o tome pismeno obavijestio obveznika PDV-a-veleprodavca.

Prema tome, kada obveznik PDV-a-veleprodavac, poslije izvršenog prometa dobara odobri obvezniku PDV-a-maloprodavcu određeni iznos novčanih sredstava na ime pokrića troškova za nabavljena dobra od tog veleprodavca koja se usljed nastalih okolnosti ne mogu stavljati u promet (npr. zbog loma, kvara,

proteka roka trajanja) već se uništavaju po nalogu obveznika PDV-a-maloprodavca, i troškova uništenja tih dobara, kao i u slučaju odobravanja određenog iznosa novčanih sredstava za dobra pred istekom roka trajanja u iznosu koji obveznik PDV-a-maloprodavac odobrava krajnjem potrošaču, a odobravanje tih novčanih sredstava, po svojoj suštini predstavljaju smanjenje osnovice za promet dobara koji je obveznik PDV-a veleprodavac izvršio obvezniku PDV-a-maloprodavcu. Iznos obračunatog PDV-a za izvršeni promet dobara obveznik PDV-a-veleprodavac može da izmijeni pod uslovom da je obveznik PDV-a-maloprodavac izvršio ispravku odbitka ulaznog poreza i da je o tome pismeno obavijestio obveznika PDV-a-veleprodavca.

Pored toga, s obzirom na to da za odobravanje popusta od strane prodavaca kupcima, do kojeg dolazi iz različitih razloga, nisu uspostavljena jedinstvena pravila niti nazivi, jer je riječ o aktivnostima koja su u sferi poslovnih politika poreskog obveznika, ukazujemo da se u cilju određivanja pravilnog poreskog tretmana svakog popusta u cijeni, mora sagledavati njegova ekonomska suština.

*Pripremili: Stana VIDOVIĆ, dipl. pravnik
i Dejan RADIĆ, dipl. ecc.*

Odbitak ulaznog PDV-a na nabavku stana za obavljanje notarske djelatnosti

PITANJE: Notar je registrovan kao poreski obveznik po osnovu PDV-a i kupio je novosagrađeni stan u kome će obavljati poslovnu djelatnost. Za nabavku stana dobavljač – građevinska firma mu je ispostavio fakturu sa obračunatim PDV-om. Da li u tom slučaju notar može ostvariti pravo na odbitak ulaznog poreza koji je iskazan na fakturi za nabavku stana?

ODGOVOR: Članom 32. stav (1) Zakona propisano je da je ulazni porez u vezi s poreskim obveznikom, iznos PDV-a koji mu je obračunat na promet dobara ili usluga i PDV koji plati, ili treba da plati, prilikom uvoza dobara, gdje se (u oba slučaja) radi o dobrima ili uslugama koje koristi, ili treba da koristi, u svrhu poslovanja koje vrši.

Obveznik, u smislu člana 32. stav (2) Zakona ima pravo da odbije PDV koji je obavezan da plati ili ga je platio prilikom kupovine dobara ili usluga od drugog obveznika ili prilikom uvoza dobara, pod uslovom da ta dobra odnosno usluge koristi za promet dobara i usluga koji podliježe plaćanju PDV-a.

Poreski obveznici koji obavljaju oporezive isporuke dobara i usluga, u smislu člana 63. stav (1) Pravilnika, imaju pravo na odbitak ulaznog poreza ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

(a) da je na fakturi za primljena dobra ili obavljene usluge iskazan PDV u skladu sa članom 55. Zakona,

(b) da je isporuka dobara ili usluga primljena od drugog PDV obveznika,

(c) da za primljene isporuke prema članu 32. Zakona nije isključeno pravo na odbitak ulaznog poreza te

(d) da je isporuka obavljena poreskom obvezniku u poslovne svrhe.

Članom 32. stav (6) tačka 3. Zakona propisano je da obveznik ne može ostvariti pravo na odbitak ulaznog poreza na izdatke koji se odnose na sticanje nepokretne imovine koju obveznik ili njegovo osoblje koristi kao objekat za stanovanje, boravak djece ili kao objekat za rekreaciju i aktivnosti u slobodno vrijeme, kao i dobra i usluge povezane s njima ili njihovom upotrebom.

Poreski obveznik (notar), uz ispunjenje svih uslova iz člana 32. Zakona i člana 63. stav (1) Pravilnika, može ostvariti pravo na odbitak ulaznog poreza iskazanog na fakturi dobavljača za nabavku novosagrađenog stana koji će koristiti isključivo za potrebe obavljanja oporezivog poslovanja.

Istovremeno napominjemo da je članom 36. stav 2. Zakona propisano da je obveznik koji je ostvario pravo na odbitak ulaznog poreza pri nabavci opreme i objekata za vršenje svoje poslovne djelatnosti, dužan da izvrši ispravku odbitka ulaznog poreza ako prestane da ispunjava uslove za ostvarivanje ovog prava, i to u roku od pet godina od kalendarske godine u kojoj je počela upotreba opreme, a u slučaju nepokretne imovine – deset godina od momenta početka upotrebe objekta.

Popravka mašine za inostranog naručioca izvršena u BiH

PITANJE: Preduzeće iz Bosne i Hercegovine je sa preduzećem iz Slovenije zaključilo ugovor o popravci bagera koji je u vlasništvu preduzeća iz Slovenije, a koji se nalazi u Bosni i Hercegovini. Da li je preduzeće iz Bosne i Hercegovine u obavezi da za navedenu uslugu popravke bagera, koja je izvršena u Bosni i Hercegovini, naručiocu iz Slovenije izda poresku fakturu sa obračunatim PDV-om ili je ta usluga oslobođena od oporezivanja PDV-om u Bosni i Hercegovini?

ODGOVOR: Članom 3. Zakona propisano je da se PDV, u skladu sa odredbama ovog zakona, plaća na promet dobara i usluga koje poreski obveznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu, kao i na uvoz dobara u Bosnu i Hercegovinu.

Mjestom gdje se vrši promet usluga, u smislu člana 15. stav (2) tačka 3. podtačka d) Zakona, smatra se da se nalazi u Bosni i Hercegovini kada se radi o mjestu gdje je usluga stvarno izvršena, ako se radi o uslugama izvršenim na pokretnoj imovini.

Budući da se radi o usluzi popravke bagera koja je, za naručioca iz inostranstva (Slovenije), izvršena na teritoriji Bosne i Hercegovine, to ista, u smislu člana 15. stav (2) tačka 3. podtačka d) Zakona, podliježe oporezivanju u Bosni i Hercegovini.

Stoga je preduzeće iz Bosne i Hercegovine u obavezi da za tu uslugu, u smislu člana 55. stav (1) Zakona, naručiocu iz inostranstva (Slovenije) izda poresku fakturu sa obračunatim PDV-om.

Zahtjev za ponavljanje prekršajnog postupka

PITANJE: UINO je početkom 2015. godine obavila kontrolu poslovanja našeg pravnog lica. Nakon obavljene kontrole izdato je Rješenje o kontroli, pri čemu je utvrđena dodatna obaveza po osnovu PDV-a. S obzirom da žalba ne odlaže izvršenje Rješenja, uplatili smo iznos duga kao i pripadajuće zatezne kamate.

Uporedo s tim, UINO je izdala zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka kod Općinskog suda u Sarajevu, kojim tereti pravno lice s 50% utvrđenog razreza i odgovorno lice takođe s 50% utvrđenog razreza.

Kako bi izbjegli negativne posljedice po poslovanje, UINO smo uplatili iznose po osnovu prekršaja, a na osnovu rješenja Općinskog suda u Sarajevu.

Nakon što smo uložili žalbu, a zatim tužbu, u novembru 2018. godine dobili smo presudu Suda BiH kojom je tužba usvojena, a rješenja UINO osporena i poništena, te je predmet vraćen na prvostepeni postupak. U skladu s Presudom suda BiH, UINO je izdala Rješenje o kontroli (ponovni postupak).

Usvajanjem Tužbe i poništenjem prethodnih rješenja UINO, koja su bila temelj za pokretanje prekršajnog postupka, zaključujemo da je došlo do neosnovanog bogaćenja UINO.

Namjeravamo uputiti zahtjev za povrat uplaćenog novca po osnovu prekršajnog postupka, kao i pripadajuće kamate, za period od dana uplate sredstava do dobivanja Presude Suda BiH i Rješenja UINO o ponovnom postupku kontrole.

S obzirom da je naše pravno lice „zabilježeno“ u Sudu BiH kao počinitelj prekršaja, zanima nas procedura za upućivanje zahtjeva za poništenje prekršaja te storniranje istog u sudskim zabilješkama.

ODGOVOR: S obzirom na to da su po okončanom prekršajnom postupku, u kojem je Sud pravno lice i odgovorno lice oglasio odgovornim za prekršaj, nastupile nove činjenice – novi dokazi (Presuda Suda BiH, Rješenje UIO o ponovnom postupku kontrole) koji bi doveli do drugačije odluke Suda, da su isti bili poznati Sudu u trenutku ranijeg postupka, predlažemo da kažnjeno pravno lice i odgovorno lice, u skladu sa članom 98. stav 1. tačka 4. Zakona o prekršajima („Službene novine FBiH”, broj 63/14) podnese Sudu Zahtjev za ponavljanje prekršajnog postupka.

Ono što posebno napominjeno su strogi rokovi za postupanje, odnosno u skladu sa članom 97. Zakona o prekršajima FBiH Zahtjev za ponavljanje prekršajnog postupka **mora se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana pravosnažnosti rješenja o prekršaju.** Po pravosnažnosti novog Rješenja, pravno lice i odgovorno lice imaće pravo kako na povrat isplaćenog iznosa, tako i na brisanje zabilježbe kažnjivosti u evidenciji.

Dejan RAKIĆ, advokat

Nabavka službenog putničkog automobila samostalnog poduzetnika

PITANJE: Samostalni poduzetnik nabavio je službeni putnički automobil, kao osnovno sredstvo za obavljanje djelatnosti. Automobil je nabavljen od dobavljača čija je osnovna djelatnost uvoz i promet automobila.

Da li je ispravna faktura dobavljača u kojoj je iskazana vrijednost automobila i u kojoj stoji da je PDV nula i napomena da je kupac oslobođen od plaćanja PDV-a u skladu sa članom 64. Zakona o PDV-u?

U slučaju da samostalni poduzetnik odluči prodati to putničko vozilo, da li će prilikom prodaje obračunati PDV jer je pri nabavci PDV iskazan na fakturi kao nula?

Da li se vrijednost nabavljenog putničkog automobila, nabavljenog na opisani način, unosi u polje 21 PDV prijave?

ODGOVOR: Prema odredbama članka 7. stav 1. Zakona o porezu na dodanu vrijednost («Službeni glasnik BiH», br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17), prijenosom dobara uz naknadu smatra se prijenos cjelokupne ili dijela imovine poreznog obveznika, ako je ulazni porez moguće u cijelosti ili djelimično odbiti, kada je ta imovina kupljena, proizvedena ili na drugi način stečena.

Prema odredbama članka 107. stav 2. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dodanu vrijednost («Službeni glasnik BiH», br. 93/05, 21/06, 60/06, 6/07, 100/07, 35/08, 65/10 i 85/17), u slučajevima kada je obveznik dužan izdati poreznu fakturu, a isporučena dobra ili usluge nisu oporezive PDV-om, na poreznoj fakturi je dužan naznačiti član Zakona po kome se obračun PDV-a ne vrši.

Prema odredbama članka 47. stav Zakona o porezu na dodanu vrijednost, ako preprodavci istovremeno obračunavaju, naplaćuju i plaćaju PDV prema općim uvjetima, obavezni su u svojim knjigama posebno knjižiti nabavku.

Preprodavci mogu obračunati i naplatiti PDV prema posebnim uvjetima, ako su kupili ili dobili dobra:

1. od lica koja nisu obveznici;
2. od drugih obveznika koji, u skladu s ovim zakonom, nisu imali pravo na odbitak ulaznog poreza za promet takvim dobrima, a koji su oslobođeni prema člancima 24. i 25. ovog zakona;
3. od obveznika iz članka 44. stav 1. i 2. ovog zakona, ako je u pitanju poslovna imovina i
4. od drugih preprodavaca, u mjeri u kojoj promet podliježe plaćanju PDV-a prema posebnim uvjetima prema ovom članku.

Preprodavci koji obračunavaju PDV u skladu s ovim članom i člancima 48. i 49. ovog zakona ne mogu na ispostavljenim fakturama iskazati PDV ili navesti bilo koji podatak na osnovu kojeg se može PDV obračunati.

Prema odredbama članka 48. Zakona o porezu na dodanu vrijednost, osnovica za promet dobara iz članka 47. ovog zakona je razlika između prodajne i nabavne cijene dobara, uz odbitak PDV-a koji je sadržan u toj razlici.

Nabavna cijena za preprodavca je ukupno plaćeni iznos u gotovini, dobrima ili uslugama, u koji ulaze svi porezi, provizije, troškovi i dažbine koje preprodavac plati licu od kojeg je nabavio ta dobra.

Prodajna cijena za preprodavca je ukupni iznos koji je preprodavac primio ili treba primiti od kupca ili trećeg lica, a u koji ulaze i subvencije koje su direktno povezane s takvim prometom, porezi, provizije, troškovi pakiranja, prijevoza i osiguranja koje preprodavac obračunava kupcu, uključujući i PDV.

Ako je nabavna cijena veća od prodajne cijene, oporezivi iznos je nula.

Preprodavac koji se odluči za vršenje obračuna izlaznog poreza prema općim uvjetima propisanim ovim zakonom ima pravo na odbitak ulaznog poreza u skladu s općim odredbama u momentu kada je obračunata obaveza PDV-a postala naplativa.

Prema odredbama članka 85. Pravilnika oprimjeni Zakona o porezu na dodanu vrijednost, preprodavci iz članka 47. stav 1. Zakona, mogu obračunavati i naplatiti PDV prema posebnim uvjetima, ako su korištenu robu, umjetnička djela, kolekcionarske predmete i antikvitete, sa namjerom da iste preprodaju, kupili ili dobili:

- a) od lica koja nisu PDV obveznici,
- b) od obveznika koji nisu imali pravo na odbitak ulaznog poreza prilikom nabavki tih dobara, odnosno koji su oslobođeni plaćanja PDV-a bez prava na odbitak ulaznog poreza na nabavke i
- c) od lica čiji godišnji oporezivi promet ne prelazi propisani prag, odnosno od lica koja nisu PDV obveznici, kad se radi o korištenoj poslovnoj imovini tog lica (mali preduzetnici).

Ukoliko preprodavci iz stava 1. ovog člana istovremeno obračunavaju, naplaćuju i plaćaju PDV prema općim uvjetima, obavezni su da u svom knjigovodstvu odvojeno vode evidencije za nabavke na koje obračunavaju i naplaćuju PDV prema posebnim uvjetima.

Preprodavci iz stava 1. ovog članka u svom knjigovodstvu obezbjeđuju podatke i vode evidencije o nabavci i prodaji korištene robe, umjetničkih djela, kolekcionarskih predmeta i antikvitetu i u istim su dužni obezbijediti podatke o:

- a) prodavcu za svaki predmet,
- b) svakom predmetu nabavke,
- c) iznosu nabavne cijene za svaki predmet,
- d) iznosu prodajne cijene za svaki predmet prometa,
- e) iznosu razlike između nabavne i prodajne cijene dobara iz tačke 3. i 4. ovog stava i
- f) iznosu PDV-a koji je sadržan u razlici iz tačke 5. ovog stava.

Porezna faktura se izdaje u skladu sa članom 106. Pravilnika.

Preprodavci iz stava 1. ovog članka imaju pravo na odbitak ulaznog poreza koji je obračunat od strane obveznika koji su izvršili promet dobara i usluga, a koji nisu vezani za nabavnu vrijednost dobara.

Dakle, preprodavac koji obračunava PDV u skladu s odred-

bama članka 48. Zakona o porezu na dodanu vrijednost na ispostavljenoj fakturi ne iskazuje PDV, uz napomenu da PDV nije obračunat prema odredbama članka 47. stav 9. Zakona o porezu na dodanu vrijednost

U slučaju da porezni obveznik odluči prodati to putničko vozilo, dužan je prilikom prodaje obračunati PDV.

Prema Uputstvu za popunjavanje PDV prijave koje je sastavni dio Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dodanu vrijednost, u polje 21 upisuje se vrijednost svih nabavki od osoba registriranih za PDV u datom poreznom period. Pored ovih nabavki, potrebno je, također, unijeti vrijednosti nabavki od osoba koje nisu registrirane za PDV, nabavke bez prava na odbitak ulaznog poreza. Također, pored navedenog u ovo polje upisuje se i vrijednost usluga primljenih od lica sa sjedištem u inozemstvu i vrijednost nabavke kapitalnih dobara i stalnih sredstava. Vrijednost u ovom polju upisuje se bez PDV-a. U ovo polje se ne upisuju vrijednosti koje su navedene u poljima 22 i 23.

Najam novoizgrađenih stanova - tretman primljenih depozita od najmoprimca i naknadne prodaje (po isteku najma)

PITANJE: Firma je kao PDV obveznik izgradila objekat s prvobitnom namjenom – prodaja. Pri završetku gradnje odlučeno je da se dio objekta (tri stana) daju u dugoročni najam (fizičkim i pravnim licima) za stanovanje. Za navedene dijelove objekta izračunat je PDV koji je korišten kao odbitni i vraćen Upravi za indirektno oporezivanje BiH. Stanovi koji se iznajmljuju (dugoročno) oslobođeni su obračuna PDV-a. Kakav je tretman naknadne prodaje navedenih stanova:

- a) nakon isteka ugovora o najmu (12/24 mjeseca),
- b) privremenim prekidom ugovora o najmu od strane najmoprimca (npr. nakon 6 mjeseci)?

Kakav je porezni tretman (PDV) primljenih depozita (za štete, prekid najma) od strane najmoprimca?

ODGOVOR: Prema odredbama članka 25. stavak 1. točka 3. Zakona o porezu na dodanu vrijednost („Službeni glasnik BiH”, br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17), oslobođene su plaćanja PDV-a usluge izdavanja pod zakup i podzakup kuća za stanovanje, stanova i stambenih objekata na period duži od 60 dana, kao i usluge izdavanja pod zakup poljoprivrednog i šumskog zemljišta registriranog u zemljišnim knjigama.

Prema odredbama članka 25. stavak 1. točka 2. Zakona oslobođen je plaćanja PDV-a promet nepokretne imovine, izuzev prvog prijenosa prava svojine ili prava raspolaganja novoizgrađenom nepokretnom imovinom.

Dakle, naknadna prodaja stanova smatra se prvim prometom i podliježe plaćanja PDV-a.

PDV se, u skladu sa odredbama članka 3. stavak 1. točka 1. Zakona, plaća na promet dobara i usluga koje porezni ob-

veznik, u okviru obavljanja svojih djelatnosti, izvrši na teritoriji Bosne i Hercegovine uz naknadu.

Dakle, depoziti ne predstavljaju promet dobara i usluga te ne podliježu plaćanju PDV-a.

Izdavanje knjižne obavijesti

PITANJE: Od INO dobavljača dobili smo KO za razliku u cijeni, a ista se treba prosljediti našem kupcu (u istom iznosu odobravamo svog kupca jer se radi o prometu koji su ostvarili za robe INO dobavljača). Trebamo li mi izdati KO kupcu bez obračuna PDV-a?

ODGOVOR: Prema odredbi članka 20. stavak 13. Zakona o porezu na dodanu vrijednost („Službeni glasnik BiH“, br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17), ako je PDV za uvoz dobara, koji je odbijen kao ulazni porez, povećan, smanjen ili je obveznik oslobođen obveze plaćanja, obveznik je dužan, temeljem carinskog dokumenta ili rješenja UINO, ispraviti odbitak ulaznoga poreza sukladno toj izmjeni.

Prema odredbi članka 20. stavak 11. Zakona o porezu na dodanu vrijednost, ako se osnovica naknadno izmijeni zbog vraćanja dobara isporučitelju, popusta koji kupac dobije nakon primljenih dobara ili pruženih usluga, ili ako se iznos naknade ne može naplatiti nakon iscrpljivanja svih zakonskih sredstava, obveznik koji je izvršio promet dobara ili usluga može, primjenom članka 55. stavak 6. ovoga zakona, izvršiti ispravku iznosa PDV-a.

Prema odredbi članka 55. stavak 6. točka 2. knjižna obavijest se izdaje kada dobavljač dobara, odnosno davatelj usluga nakon ispostavljanja fakture odobri sniženje cijene ili popust.

Obveznik koji je izvršio promet dobara i usluga može ispraviti iznos PDV-a samo ako obveznik kome je izvršen promet dobara i usluga izmijeni odbitak ulaznog PDV-a i pod uvjetom da o tome pismeno izvijesti isporučitelja dobara i usluga.

Dr. sc. Jozo PILJIĆ

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA FINANSIJA / FINANCIJA

- Porez na dobit -

Glavni i izvedeni identifikacioni brojevi poreznog obveznika

PITANJE: Koliko glavnih ili izvedenih identifikacionih brojeva treba imati pravno lice?

ODGOVOR: Prema članu 3. stav (2) Pravilnika propisano je da se svojstvo poslovne jedinice pravnog lica dodjeljuje se i dijelu pravnog lica koje je uspostavljeno na različitoj geografskoj lokaciji od sjedišta pravnog lica ili čije je poslovanje uzajamno i komercijalno povezano (kohezivno) i služi u svrhu poslovanja tog pravnog lica.

Članom 6. stavom (3) Pravilnika propisano je da se glavni identifikacioni broj poreznog obveznika dodjeljuje pravnom licu prema sjedištu odnosno, samostalnom poduzetniku prema sjedištu/mjestu gdje obavlja većinu poslovnih aktivnosti. Stavom (4) istog člana propisano je da se izvedeni identifikacioni broj poreznog obveznika dodjeljuje za poslovne jedinice pravnog lica koje se ne nalaze na istoj adresi na kojoj se nalazi sjedište tog pravnog lica čiji su dijelovi, odnosno samostalnom poduzetniku koji djelatnost obavlja i izvan sjedišta odnosno na izdvojenom prostoru.

Shodno navedenim odredbama i vašem upitu u kojem navodite nedoumicu po pitanju koliko glavnih ili izvedenih ID brojeva treba imati pravno lice, naglašavamo da se privrednom društvu **dodjeljuje jedan glavni identifikacioni broj poreznog obveznika** prema sjedištu, dok se izvedeni identifikacioni broj poreznog obveznika dodjeljuje poslovnim jedinicama tog privrednog društva. Stoga, privredno društvo **mora imati jedan glavni** identifikacioni broj, dok može imati više izvedenih identifikacionih brojeva ovisno od broja poslovnih jedinica koje ima u svom sastavu.

Članom 3. stav (2) Pravilnika je propisano da se poslovna jedinica smatra dio pravnog lica koje, između ostalog, ima i različitu geografsku lokaciju koja je drugačija od geografske lokacije sjedišta tog pravnog lica, što nikako ne predstavlja konačni i isključivi uslov za formiranje poslovne jedinice na istoj geografskoj lokaciji kao i sjedišta, a posebno kada se formiranje poslovne jedinice zahtjeva po drugim propisima.

Dalje je bitno napomenuti da odredba člana 6. tačka 4. Pravilnika koja propisuje uslov dodjeljivanja izvedenog identifikacionog broja poslovnoj jedinici, koristi pojam „adrese“, u odnosu na odredbu člana 3. stav (2) Pravilnika koji koristi pojam „geografska lokacija“, te da ova dva pojma mogu biti istoznačna kao i različita, te da je pojam „geografska lokacija“ širi. Znači poslovna jedinica se može formirati na istoj geografskoj lokaciji kao i sjedište pravnog lica (društva), a posebno u slučaju kada to drugi propisi zahtjevaju

Broj: 05-14-2-7930/17-1 od 4. 12. 2017. godine

Pripremila: M. D.

- Finansije -

Bolovanje i prestanak rada obrtničke djelatnosti - doprinosi

PITANJE: Samostalna obrtnička radnja je počela sa radom 3. 1. 2018. godine. Krajem narednog mjeseca je vlasnica obrta otišla na porodiljsko bolovanje. Doprinosi za januar su uplaćeni na osnovicu od 780 KM, a za februar na osnovicu od 726 KM, srazmjerno broju radnih dana. Nakon nekoliko mjeseci radnja je trajno prestala sa radom. Da li su doprinosi za januar i februar obračunati na ispravnu osnovicu i da li vlasnik obrta ima

obavezu plaćanja doprinosa do datuma prestanka rada obrtničke radnje?

ODGOVOR: Odredbom člana 5. stav 3. alineja 2. Zakona o doprinosima ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18), propisano je da je obveznik doprinosa (na isplaćena lična primanja na teret poslodavca) fizičko lice - rezident Federacije koje samostalno obavlja privrednu, profesionalnu ili drugu djelatnost kao osnovno zanimanje u skladu sa propisima o porezu na dohodak. Samostalni poduzetnik – vlasnik obrta, u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak, ne ostvaruje plaću i istu ne isplaćuje. Način utvrđivanja osnovice za obračun doprinosa samostalnog poduzetnika – vlasnika obrta, propisan je članom 8. stav 2. Zakona o doprinosima, a visina osnovice ovisi o vrsti djelatnosti koju vlasnik obrta obavlja i načinu plaćanja poreza na dohodak. Iznos mjesečne osnovice za 2018. godinu, za samostalnu djelatnost obrta i srodne djelatnosti od 854,00 KM, propisan je Osnovicama za obračun doprinosa određenih obveznika za 2018. godinu ("Službene novine Federacije BiH", br. 7/18 i 39/18). Zakonom o doprinosima, kao ni podzakonskim aktima donesenim na osnovu istog nije propisana mogućnost smanjenja mjesečne osnovice u vezi sa brojem radnih sati mjeseca za koji se vrši obračun doprinosa.

Na osnovu naprijed navedenog, doprinose do odlaska na porodijsko odsustvo ste bili dužni obračunavati na propisani iznos mjesečne osnovice od 854,00 KM. Za period od početka porodijskog odsustvovanja sa posla do trajnog prestanka rada obrtničke djelatnosti, mišljenja smo, da ste razliku doprinosa, između ukupno uplaćenih doprinosa od strane Općine za porodijsku naknadu i iznosa doprinosa na propisanu osnovicu, bili dužni uplaćivati i za navedene iznose razlika podnositi specifikacije uz uplatu doprinosa poduzetnika (Obrazac 2002). U vezi sa navedenim napominjemo da ste bili dužni blagovremeno dostaviti nadležnoj ispostavi Porezne uprave Rješenje kojim Vam je priznato pravo na porodijsku naknadu, kako bi se ispravno unijeli podaci o uplaćenim doprinosima u Jedinствeni sistem registracije, kontrole i naplate. Shodno navedenom, radi otklanjanja nedostataka na podnesenim obrascima i podnošenja nedostajućih obrazaca upućujemo vas na nadležnu ispostavu Porezne uprave.

Broj: 04-14-1-841/19 od 12. 2. 2018. godine
Pripremila: **E. J.**

POREZ NA DOHODAK

Zastara poreznih obaveza

PITANJE: Javna ustanova je kao poslodavac od nadležne Porezne uprave u 2019. godini zaprimila obavijest u kojoj se navodi da je uvidom u službenu evidenciju utvrđeno da je za jednog uposlenika / radnika pogrešno obračunat i uplaćen porez na dohodak za 2012., 2013. i 2014. godinu, te da je poslodavac dužan uplatiti dužni

iznos. Da li poslodavac, u smislu odredbi člana 73. i 74. Zakona o poreznoj upravi Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br. 33/02, 28/04, 57/09, 40/10, 27/12, 7/13, 71/14 i 91/15) može isticati prigovor zastare za dodatno utvrđenu poreznu obavezu za period 2012. – 2014. godina, jer je navedenu obavijest zaprimio tek u 2019. godini?

ODGOVOR: Shodno članu 73. stavu 2. Zakona o Poreznoj upravi Federacije BiH, razrez poreza može se izvršiti u bilo koje vrijeme, ako se utvrdi da je podnesena porezna prijava bila lažna ili ako porezna prijava za odnosni porez nije podnesena.

U konkretnom slučaju, vrlo je vjerovatno da je pogrešno obračunati porez na dohodak za period 2012. – 2014. godina Porezna uprava tretirala kao lažno podnesenu poreznu prijavu pa je za manje obračunate i uplaćene iznose poreza na dohodak od nesamostalne djelatnosti zadužila poslodavca, pošto se, prema propisima o oporezivanju dohotka, dužnicima smatraju i poslodavac i zaposlenik.

Ukoliko, u navedenom smislu, poslodavac nije obustavio porez na dohodak u punom iznosu, Porezna uprava je dužna da manje obustavljeni i uplaćeni porez prioritarno naplati upravo od poslodavca. Ako se ni provedenim postupkom prinudne naplate dužni iznos nije mogao naplatiti od poslodavca, Porezna uprava će naplatu izvršiti neposredno od zaposlenika.

Dakle, u opisanoj situaciji ne bi se radilo o zastari, pošto se prema citiranoj zakonskoj odredbi, porezna obaveza može utvrditi bilo koje vrijeme.

Međutim, vaša javna ustanova može podnijeti prigovor ukoliko smatra da obavijest Porezne uprave nije tačna, što vam daje mogućnost da kasnije, eventualno, uložite i žalbu drugostepenom organu ako porezni organ podnese prijavu u vaše ime zbog pogrešno obračunatog iznosa poreza na dohodak za odnosnog zaposlenika u navedenim godinama.

Fuad BALTA, dipl. ecc.

Porezni tretman prijenosa udjela u d.o.o

PITANJE: Da li se udjeli u d.o.o. prema članu 21. Zakona o porezu na dohodak FBiH smatraju „ostalom imovinom koja se sastoji samo od prava“?

ODGOVOR: Prema odredbi člana 5. tačka 1) Zakona o porezu na dohodak, pod prihodima koji se ne smatraju dohotkom fizičkog lica podrazumijevaju se ostvareni prihodi po osnovu učešća u raspodjeli dobiti privrednih društava (dividende i udjeli).

S obzirom na citiranu odredbu navedenog zakona, Porezna uprava FBiH u ranijim periodima davala je mišljenja da su dividende i udjeli fizičkih lica **neoporezivi** i u "varijantama" njihovog otuđenja, ustupanja, odnosno prodaje.

Ta mišljenja su, svojevremeno, shodno Zakonu o Poreznoj upravi Federacije BiH, bila i obavezujuća (što vrijedi i danas, ako se uzmu u obzir odgovarajuće odredbe Pravilnika o uslovima,

postupku i naknadama za mišljenja Porezne uprave – „Službene novine Federacije BiH“, broj 54/03) za porezne obveznike i porezne službenike radi postupanja u konkretnoj situaciji za koju je dato mišljenje.

Međutim, nakon 10 godina od početka primjene Zakona o porezu na dohodak, pitanje oporezivanja otuđenja, ustupanja, odnosno prodaje udjela fizičkih lica odjednom se iskomplikovalo pa je Federalno ministarstvo finansija tokom 2018. godine izdavalo mišljenja kojim udjele podvodi pod, citat... „**ostalu imovinu** (fizičkog lica, op.a.) **koja se sastoji samo od prava**”.

U tom smislu, trebalo bi prvenstveno konsultovati odredbe propisa o oporezivanju dohotka...

Tako je članom 21. stavovima 1-5 Zakona o porezu na dohodak propisano sljedeće:

- Prihod od imovinskih prava uključuje prihode ostvarene otuđenjem, odnosno prodajom, ustupanjem, zamjenom ili drugim prijenosom, uz naknadu, autorskih prava, patenata, licenci, franšiza i ostale imovine koja se sastoji samo od prava.

- Dohodak od vremenski ograničenog ustupanja prava koji se odnosi na autorska prava i prava industrijskog vlasništva (prava na iskorištavanje prirodnih bogatstava, pravo na tehnološki postupak, poslovne adresare i drugo), oporezuje se kao dohodak od imovinskih prava samo onda kada se ne radi o dohotku koji se oporezuje kao dohodak od samostalne djelatnosti.

- Osnovicu oporezivanja dohotka od imovinskih prava čini razlika između prihoda utvrđenih prema tržišnoj vrijednosti imovinskog prava koje se prodaje, ustupa ili zamjenjuje uz naknadu i nabavne vrijednosti uvećane za rast proizvođačke cijene industrijskih proizvoda.

- Rashodi koji se mogu odbiti od prihoda ostvarenog prodajom imovinskih prava priznaju se u stvarnom iznosu na osnovu principa blagajne.

- Rashodi koji se mogu odbiti od prihoda ostvarenih od vremenski ograničenog ustupanja imovinskih prava iznose 20% od prihoda ostvarenog po tom osnovu.

Nadalje, saglasno članu 32. stavovima 3. i 4. Zakona o porezu na dohodak, koji se odnosi na utvrđivanje akontacije poreza na dohodak od imovine i imovinskih prava:

- Porez na dohodak od ustupanja imovinskih prava obračunava, obustavlja i uplaćuje isplatioc dohotka kao porez po odbitku istovremeno sa isplatom dohotka i to primjenom stope od 10% na iznos isplaćene naknade umanjene za rashode iz člana 21. stavu 5. Zakona o porezu na dohodak, bez prava na lični odbitak iz člana 24. istog zakona.

Plaćeni porez smatra se konačnom poreznom obavezom i ovaj dohodak porezni obveznik ne unosi u godišnju poreznu prijavu.

- Porez na dohodak od otuđenja imovinskih prava plaćaju porezni obveznici na svaki takav pojedinačno ostvareni dohodak i to u roku iz člana 27. stava 1. Zakona o porezu na dohodak (*tj. na dan isplate*).

Akontacija se utvrđuje od porezne osnovice u skladu sa čl. 20. i 21. Zakona, primjenom stope od 10%.

I u ovom slučaju plaćeni porez smatra se konačnom poreznom obavezom i ovaj dohodak porezni obveznik ne unosi u godišnju poreznu prijavu.

Prema članu 54. stav 6. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, fizička lica koja stiču imovinska prava (autorska prava i prava industrijskog vlasništva) nasljeđivanjem, obveznici su poreza na dohodak od imovinskih prava kada stečena imovinska prava ustupe na određeni rok uz naknadu.

Ograničeno ustupanje prava postoji i kada ugovorom nije utvrđen rok prestanka korištenja prava.

Za prijavljivanje dohotka od imovinskih prava propisano je podnošenje sljedećih vrsta prijava:

1. **Obrazac PIP-1034** Prijava poreza na prihod od imovinskih prava – za dohodak od ustupanja imovinskih prava i dohodak od otuđenja prava, veza - član 32. stav 3. i 4. Zakona;

2. **Obrazac GPD-1051** Godišnja prijava poreza na dohodak, u dijelu 2. tačka 12. obrasca, koja se odnosi na dohodak od vremenski ograničenog ustupanja prava, veza - član 21. stav 2. Zakona, uz prilaganje ugovora o vremenski ograničenom ustupanju imovinskih prava.

Na osnovu svega navedenog, očigledno je da se otuđenje, ustupanje i prodaja udjela od strane rezidentnog i nerezidentnog fizičkog lica, bilo pravnom ili nekom drugom fizičkom licu ne bi trebalo tretirati kao ostvareni **oporezivi** prihod fizičkog lica po osnovu imovinskih prava, odnosno... po osnovu “imovine ostvarene samo od prava”.

Dakle, i u slučaju da fizičko lice proda svoj udio pravnom licu, prema citiranoj odredbi člana 5. Zakona o porezu na dohodak, ostvareni prihod po tom osnovu ne bi trebalo tretirati kao oporeziv iz razloga što Zakon izričito propisuje da nije riječ o oporezivom dohotku, sve dok se, eventualno, drugačije ne propiše!

Drugim riječima, u slučaju kupovine udjela od fizičkog lica, za pravno lice kao isplatioca po osnovu kupovine udjela od fizičkog lica, d.o.o. iz navedenog upita, shodno citiranim članovima Zakona i Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, ne bi imalo obavezu da po osnovu (navodno -?!) ostvarenog dohotka od imovinskih prava Poreznoj upravi podnosi Obrazac PIP-1034 na kojem bi prikazalo da je obustavilo porez.

Ovo tim prije što se udjeli pravnih, ali i fizičkih lica, prema propisima svih zemalja u okruženju pa i Republike Srpske podvode pod **kapitalnu dobit fizičkog lica po osnovu (finansijske) imovine** istog, a ne po osnovu ostvarenog dohotka od imovinskih prava.

Na ovu činjenicu ukazuju odgovarajuće odredbe Zakona o porezu na dohodak u Republici Hrvatskoj (ovdje se udjeli podvode pod finansijsku imovinu, a ne pod imovinska prava fizičkog lica), Srbiji i Crnoj Gori (u ovoj državi decidirano je navedeno šta se podrazumijeva pod ostvarenim dohotkom od imovinskih prava, gdje se, kao, uostalom i u navedenim poreznim propisima u Federaciji BiH, pod tim pravima ne podrazumijeva dohodak od prodaje udjela).

Slično navedenom, **tek se u Nacrtu novog Zakona o porezu na dohodak u Federaciji BiH – u članu 33. stavu 3. (poseban**

stav) predviđa i proširuje porezna baza i na plaćanje poreza na dohodak na prihode ostvarene prenosom udjela, citat: *“Prihod od imovinskih prava posebno se smatra i prihod ostvaren otuđenjem, odnosno prodajom, ustupanjem, zamjenom, naslijeđem ili drugim prenosom, uz ili bez naknade stvarnih prava na nepokretnosti i udjela u kapitalu pravnih lica, dionica i ostalih vrijednosnih papira, uključujući i udjele u investicione fondove.”*

Pošto u važećem Zakonu o porezu na dohodak nema ovakve odredbe, razumljivo je da zakonodavac ovo pitanje pokušava da ubuduće riješi posebnom normom koja se predviđa u Nacrtu novog Zakona o porezu na dohodak, kako bi se oporezovao prihod fizičkog lica po osnovu otuđenja, prodaje, ustupanja, zamjenom, naslijeđem ili drugim prenosom udjela.

Još jednom: U postojećem Zakonu o porezu na dohodak takva norma **ne postoji** i bilo bi pravno neutemeljeno u praksi anticipirano primjenjivati **moguću** bitnu izmjenu u odnosu na sadašnje propise o oporezivanju dohotka, koja je, u smislu oporezivanja udjela fizičkih lica, naznačena u **Nacrtu** Zakona o porezu na dohodak, o čemu će, vjerovatno, biti riječi nekada u budućnosti...

Fuad BALTA, dipl. ecc.

POREZ NA DOBIT

Način popune obrazaca TP-902

PITANJE: Društvo „A“ je 100% vlasnik povezanog Društva „B“.

Povezano Društvo „B“ pruža usluge Društvu „A“ i ostvaruje prihod po osnovu pruženih usluga.

Društvo „A“ ima samo rashode (troškove) za pružene usluge od strane Društva „B“.

Godišnji promet prelazi iznos od 500.000,00 KM.

S obzirom na podatke koji se unose u obrazac TP-902 Godišnji izvještaj o kontrolisanim transakcijama između povezanih lica, koje Društvo („A“ ili „B“) ili su oba Društva („A“ i „B“) u obavezi uz poreznu prijavu podnijeti svoj obrazac TP-902?

Također, trebamo pojašnjenje u koju rubriku obrasca TP 902 Društvo „A“ unosi svoj rashod u ovoj situaciji, s obzirom na to da nam se niti jedna rubrika ne čini adekvatna za Društvo „A“?

ODGOVOR: Oba Društva i „A“ i „B“ su u obavezi uz poreznu prijavu podnijeti svako svoj obrazac TP-902.

Probleme na terenu stvara činjenica što nikad nije donijeto operativno Uputstvo o načinu popune Obrasca TP-902, tako da je razumljivo što su porezni obveznici ponekad u nedoumici.

U konkretnom slučaju, Društvo „A“ će rashod po osnovu usluga primljenih od Društva „B“ iskazati na rednom broju 6. Obrasca TP-902, sljedećeg naziva: “Nabavna vrijednost (“nama”) prodatih usluga”.

Jasenka HADŽIAHMETOVIĆ, dipl. oec.

Porezni tretman ulaganja u turistička naselja

PITANJE: Kako se tretira priznavanje ili nepriznavanje olakšica po osnovu investiranja u turistička naselja, ukoliko su zadovoljeni svi uslovi iz Zakona o porezu na dobit FBiH?

ODGOVOR: Prema članu 38. Zakona o porezu na dobit, porezni poticaji za investiranje propisani su za investiranje u proizvodnu opremu i stalna sredstva. Prema tome, isti se ne bi mogli iskoristiti po osnovu investiranja u turistička naselja.

Ustupanje reklamnih polica maloprodavačima

PITANJE: Nabavili smo reklamne police za naše proizvode i dali ih kupcima (bez obaveze plaćanja) da na svojim maloprodajnim mjestima istaknu naše proizvode. Da li moramo evidentirati police kao opremu (vrijednost jedne police je 250 KM bez PDV-a), trebamo li voditi evidenciju – reverse ovjerene od strane naših kupaca, možemo li police tretirati kao sitan inventar (odmah police otpisati 100% na teret troškova sitnog inventara i opet voditi evidenciju – reverse kao dokaz da nije izvršen promet) i da li ima korelacije u poreznom bilansu po ovom rashodu?

ODGOVOR: U opisanom slučaju, bilo bi najbolje da, u skladu sa računovodstvenim politikama vaše firme, police o kojima je riječ vodite kao kratkoročna sredstva i sitan inventar, da iste otpišete u cijelosti i takav rashod bi bio priznat u poreznom bilansu. Pošto police ustupate, obavezno je da posjedujete evidenciju o istim, odnosno reverse ovjerene od vaših kupaca, kojima se to dokazuje.

Porezni tretman troškova poslovne vize

PITANJE: Smatra li se koristima plaćena viza i plaćeni troškovi za direktora firme (viza za poslovne svrhe)?

ODGOVOR: Ako je direktor zaposlenik firme, u tom slučaju biste plaćanje vize u njegovo ime tretirali kao korist na koju se obračunavaju svi doprinosi i porez na dohodak. Ukoliko biste ovako postupili ti troškovi mogli bi biti priznati i u poreznom bilansu pravnog lica. Međutim, ako se radi o direktoru s kojim je sklopljen menadžerski ugovor bez zasnivanja radnog odnosa, takvi troškovi ne bi bili priznati u poreznom bilansu, što znači da bi uvećavali osnovicu za obračun poreza na dobit.

Porezne olakšice za novouposlene

PITANJE: Novi uposlenik je uposlen u decembru 2018. godine, u istom mjesecu isplaćena mu je plata (porezi i doprinosi). Ako porezni poticaj ne iskoristimo u 2018.

godini, gubimo li pravo na njegovo korištenje u 2019. i narednim godinama?

ODGOVOR: U skladu sa članom 37. Zakona o porezu na dobit, obveznik ima pravo na porezno priznati rashod u visini dvostrukog iznosa bruto-plaće isplaćene novoprimiteljnim zaposlenicima ukoliko kumulativno ispunjava sljedeće uslove:

- trajanje ugovora o radu mora biti najmanje na period 12 mjeseci sa punim radnim vremenom i

- novoprimiteljni zaposlenik nije bio zaposlen kod obveznika ili povezanog lica u prethodnih pet godina.

Dakle, u navedenom slučaju pravo na korištenje poticaja stižete u decembru 2019. godine, ukoliko ispunite navedene uslove.

Bolovanje novouposlenog lica i porezni poticaj

PITANJE: Zaposlenik je počeo raditi u 2017. godini i za taj period je u istoj godini korištena porezna olakšica po osnovu zapošljavanja. U 2018. godini je radio do devetog mjeseca i ispunio uslov od godinu dana. Međutim, u 2018. godini bio je pet mjeseci na bolovanju (imali smo refundaciju bolovanja). Šta uzimamo za olakšicu u 2018. godini, odnosno šta je sa refundiranim iznosom?

ODGOVOR: U opisanoj situaciji, trebalo bi da nastavite sa nesmetanim korištenjem poreznog poticaja za novo zapošljavanje u visini dvostrukog iznosa bruto-plaće novoprimiteljnog zaposlenika, budući da nije raskinut radni odnos, što predstavlja porezno priznat rashod iz člana 37. Zakona o porezu na dobit.

Kako je u pitanju refundacija, očigledno je da imate vanredni prihod koji nije nastao kao rezultat poslovanja.

Priznavanje rashoda za sredstva koja se unose u obrt

PITANJE: Obrt u srodnoj djelatnosti (savjetovanje za poslovanje i IT usluge) otvoren je 2018. godine. Kako porezno priznati uložena sredstva koja smo unijeli u obrt (računari, laptopi, kancelarijski stolovi – pojedinačna vrijednost manja od 1.000 KM). Može li određena komisija izvršiti procjenu ove opreme s obzirom na to da ne postoji dokumentacija o kupovini?

ODGOVOR: Za porezno priznavanje rashoda za sredstva koja se unose u obrt za srodnu djelatnost prilikom formiranja potrebna je vjerodostojna dokumentacija, što prvenstveno znači posjedovanje vjerodostojnih računa za nabavku istih. Kako toga nema u opisanoj situaciji, jedino bi bila prihvatljiva procjena ovlaštenog vještaka o vrijednosti svakog pojedinačnog sredstva, kako bi se ista mogla uvesti u knjigu PLDI-1043, tj. u Popisnu listu dugotrajne imovine. Eventualna procjena ranije

nabavljene opreme od interne komisije ne bi se mogla tretirati kao validan dokument.

FINANSIJE

Zabavne igre u ugostiteljskim objektima

PITANJE: Da li caffe baru može biti instalirana igra „pikado“ koja se ne naplaćuje već služi kao zabava za goste?

ODGOVOR: Igra „pikado“ spada u zabavne igre, a caffe bar je ugostiteljski objekat. Shodno tome, radi se o dvije vrste djelatnosti.

Ukoliko za zabavnu igru u navedenom ugostiteljskom objektu ne posjedujete posebno odobrenje, niste ispunili zakonske uslove za instaliranje te igre u caffe baru.

(Ne)oporezivanje zakupnine poslovnog prostora

PITANJE: Da li je fizičko lice, zakupodavac, dužno platiti porez na imovinu i porez na prihod od imovine za 2018. godinu, ako mu zakupoprimalac (pravno lice) nije uplatilo nijednu zakupninu za 2018. godinu, te da li i kako podnijeti prijavu (GPD). Ugovor o zakupu je raskinut 31. 1. 2019. godine i zakupoprimalac je utužen. Fizičko lice nema drugih oporezivih primanja (penzioner).

ODGOVOR: Saglasno članu 54. stavu 1. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, dohodak od iznajmljivanja nepokretne imovine predstavlja razliku između prihoda iz člana 20. stava 1. tačke 1) Zakona i rashoda iz člana 20. stava 7. Zakona o porezu na dohodak.

S obzirom na to da u konkretnom slučaju nije ostvaren nikakav prihod, nema smisla ni oporezovati (nepostojeći / neostvareni) dohodak.

Predlaže vam se da o tome obavijestite nadležnu ispostavu Porezne uprave i priložite dokaz da ste utužili potraživanje.

Menadžerski ugovor (sa strancem) bez zasnivanja radnog odnosa

PITANJE: 1. Da li je kod menadžerskog ugovora bez zasnivanja radnog odnosa zaključenog sa strancem, obaveza tog menadžera da obezbijedi radnu dozvolu ako u firmi u kojoj ima stalni radni odnos posjeduje radnu dozvolu? 2. Da li postoji namjera za uvođenje minimalne naknade kod menadžerskog ugovora bez radnog odnosa na koju se plaćaju „mali“ doprinosi i porez na dohodak ili se može i bez naknade (ili za 1 KM) obavljati posao?

ODGOVOR: Prema Zakonu o zapošljavanju stranaca FBiH, dozvola za stranca predstavlja dokument kojim se omo-

gućava plaćeni rad strancu kod domaćih fizičkih i pravnih osoba u skladu sa zakonskim propisima.

Stranac sa radnom dozvolom ima ista prava, obaveze i odgovornosti po osnovu rada kao i državljanin BiH.

Radnu dozvolu izdaje nadležna kantonalna Služba za zapošljavanje u skladu sa propisima o zapošljavanju stranaca. Radna dozvola se izdaje za određenu vrstu poslova sa rokom važenja od jedne godine.

Poslodavac može zaključiti ugovor o radu sa strancem tek kad se strancu odobri privremeni boravak, odnosno stranac ne može početi raditi u FBiH na osnovu radne dozvole sve dok mu se ne odobri privremeni boravak.

Zahtjev za izdavanje radne dozvole podnosi se na obrascu OZ1, koji se može preuzeti na web stranici Zavoda za zapošljavanje.

Zahtjev za produženje radne dozvole se podnosi na obrascu OZ2.

Ove obrasce popunjava poslodavac koji namjerava **zaključiti ugovor o radu sa strancem**. Zahtjev se podnosi Službi za zapošljavanje prema sjedištu poslodavca. Na zahtjevu je navedeno koja je dokumentacija potrebna u prilogu. Nadzor nad radom stranaca vrši Federalna uprava za inspekcijske poslove. Ukoliko nadležni organ inspekcije rada utvrdi da stranac nema radnu dozvolu izdanu u skladu sa Zakonom o zapošljavanju stranaca FBiH ili da ne ispunjava druge propisane uvjete za rad, izdat će zabranu za rad strancu. U slučaju da inspekcija rada zabrani rad strancu, obavještava Službu, Kantonalno ministarstvo unutrašnjih poslova i Službu za poslove sa strancima.

Na temelju svega navedenog, stranac dobiva radnu dozvolu po osnovu zahtjeva poslodavca koji sa istim namjerava zaključiti ugovor o radu.

Da li posjedovanje radne dozvole stranca u firmi s kojom je zaključio ugovor o radu istovremeno znači i ispunjenje uslova za sklapanje menadžerskog ugovora sa drugom firmom u istom mjestu, odnosno kantonu ili unutar teritorije Federacije BiH, preporučuje vam se pismeno obraćanje Federalnoj upravi za inspekcijske poslove radi dobivanja zvaničnog stava u navedenom smislu.

U vezi drugog pitanja ukazujemo da je na web stranici Porezne uprave Federacije BiH - propisi – porez na dohodak – stavovi objavljen je **privremeni stav** Federalnog ministarstva finansija pod brojem 05-14-1-6215/15 od 10. 12. 2015. godine u vezi sa poreznim statusom primanja direktora / članova uprave bez zasnivanja radnog odnosa. Prema navedenom Privremenom stavu, primanja direktora po osnovu menadžerskog ugovora bez zasnivanja radnog odnosa oporezuju se "malim" stopama doprinosa, porezom na dohodak, vodnom i naknadom za prirodne nesreće na osnovicu koju čini... **primanje** direktora, koje nije "određeno" u najnižem i najvećem iznosu...

Međutim, shodno Nacrtu Zakona o porezu na dohodak i Nacrtu Zakona o doprinosima, predviđa se da **najniža** osnovica za obračun pripadajućih "punih" stopa doprinosa za menadžere bez zasnivanja radnog odnosa bude prosječna neto plaća u Federaciji BiH, a da li će tako biti – pokazat će vrijeme.

Fuad BALTA, dipl. ecc.

IZ AGENCIJE ZA DRŽAVNU SLUŽBU BOSNE I HERCEGOVINE

Razrješenje državnih službenika

PITANJE: Grad B. obratio se sa zahtjevom za davanje mišljenja u kontekstu razrješenja državnih službenika. U upitu je naveo da je Zakonom o državnoj službi u Unsko – sanskom kantonu propisano da državnom službeniku prestaje radni odnos u organima državne službe kada navršši 65 godina života i najmanje 20 godina staža osiguranja, bez obzira na godine života, dok je Zakonom o penzijsko invalidskom osiguranju propisano da pravo na starosnu penziju ima osiguranik koji navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja odnosno najmanje penzijskog staža. S tim u vezi, pitanje se sastoji u tome da li mogu postupiti po odredbama Zakona o PIO kao *lex specialis* u pogledu lica koja ispunjavaju uslove za starosnu penziju.

ODGOVOR: Vašim aktom veze, broj i datum gornji, zatražili ste od Agencije za državnu službu BiH i od određenog broja drugih organa i institucija, mišljenje o razrješenju državnih službenika. U zahtjevu navodite da je Zakonom o državnoj službi u Unsko – sanskom kantonu propisano da državnom službeniku prestaje radni odnos u organima državne službe kada navršši 65 godina života i najmanje 20 godina staža osiguranja, bez obzira na godine života, dok je Zakonom o penzijsko invalidskom osiguranju propisano da pravo na starosnu penziju ima osiguranik koji navršši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja odnosno najmanje penzijskog staža. S tim u vezi, pitanje se sastoji u tome da li možete postupiti po odredbama Zakona o PIO kao *lex specialis* u pogledu lica koja ispunjavaju uslove za starosnu penziju.

S tim u vezi, dajemo sljedeće mišljenje:

Kako ste pomenuli u aktu veze, članom 52. stav (1) tačka b) Zakona o državnoj službi u Unsko-sanskom kantonu ("Službeni glasnik USK", br. 14/17 i 16/17), propisano je da državnim službeniku prestaje radni odnos u organu državne službe u slučaju kada navršši 65 godina života i najmanje 20 godina staža osiguranja, odnosno navršši 40 godina staža osiguranja bez obzira na godine života. Ova norma ne samo da je jasna i nedvosmislena nego je i potpuno saglasna odredbama relevantnih zakona Bosne i Hercegovine, preciznije **identična** je normi člana 50. stav 1. tačka b) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), te saglasna normi člana 71. stav 1. tačka a) Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 26/04, 07/05, 48/05, 60/10, 32/13 i 93/17), koji zakon se odnosi na zaposlenike koji nisu državni službenici. Stoga, primjena i upravna i sudska praksa institucija na drugim nivoima vlasti je zbog identičnosti normi primjenjiva i na primjenu vašeg Zakona o državnoj službi u Unsko-sanskom kantonu (u daljem tekstu: USK).

Agencija za državnu službu BiH smatra da, ne samo da su odredbe o prestanku radnog odnosa jasne i nedvosmislene i

stoga neposredno primjenjive, već i da Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj 13/18), uopće nije *lex specialis* u odnosu na zakone o državnoj službi i o radu.

Naime, odredbe koje su relevantne za odlučivanje u konkretnim slučajevima – konkretno član 52. stav (1) tačka b) Zakona o državnoj službi u USK (a u našem slučaju član 50. stav 1. tačka b) Zakona o državnoj službi u institucijama BiH), **predviđaju prestanak radnog odnosa protivno volji državnog službenika zbog navršavanja određenih godina života i/ili određenih godina staža osiguranja**. Ove odredbe ne stoje ni u kakvom međusobnom odnosu sa ostvarivanjem prava na penziju – državni službenik razriješen na ovaj način može uopće ne ostvariti pravo na penziju, jer je neće ni tražiti ili se zaposliti kod privatnog poslodavca itd. Ovo iz razloga što se sistem prava uređen Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, odnosi na lična prava koja se ostvaruju isključivo na lični zahtjev osiguranika. Znači, organ državne službe ne može državnog službenika "penzionisati" već ga može samo razriješiti kada se steknu zakonski uslovi za to, i to razrješenje nema nikakve veze sa njegovim penzionisanjem koje se može ostvariti samo na njegov lični zahtjev nakon razrješenja.

Stoga, za razrješenje državnog službenika odlučujuća je odredba Zakona o državnoj službi u USK, odnosno može se razriješiti jedino državni službenik koji ima 65 godina i 20 godina staža osiguranja ili 40 godina staža osiguranja bez obzira na godine života. Preciznije, razrješenje državnog službenika koji ima 65 godina života i samo 15 godina staža osiguranja ne bi bilo u skladu sa zakonom jer Zakon o PIO nije *lex specialis* u odnosu na zakone o državnoj službi, niti reguliše oblast razrješenja državnih službenika.

Broj: 03-34-2-346-1/19, od 25. 3. 2019. godine

Mjesto rada državnog službenika

PITANJE: Ministarstvo za ... BiH zatražilo je mišljenje o tome da li se državnom službeniku koji obavlja poslove šefa odsjeka koji u nadležnosti ima koordinaciju rada centara za zbrinjavanje izbjeglica i povratnika po readmisiji, može kao mjesto rada odrediti sjedište Izbjegličkog prihvatnog centra S. ili mu kao mjesto rada mora biti određeno sjedište Ministarstva u Sarajevu.

ODGOVOR: Zakon o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine, ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), ne sadrži odredbe o tome gdje se fizički nalazi mjesto rada državnog službenika. Generalna odredba koja se primjenjuje samo na zaposlenike jeste odredba člana 12. stav 1. tačka e) Zakona o radu u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 26/04, 7/05, 48/05, 60/10, 32/13 i 93/17), prema kojoj se mjesto rada utvrđuje ugovorom o radu. Međutim, ta odredba Zakona o radu u institucijama BiH nije primjenjiva na državne službenike, jer državni službenici nemaju nikakve ugovore o radu, već se postavljaju upravnim aktom – rješenjem, čiji sadržaj je propisan Zakonom o državnoj službi

u institucijama BiH i ne može sadržavati odredbe o fizičkom mjestu rada (članovi 1. stav 2. i 28. posebno stav 6. Zakona državnoj službi u institucijama BiH), u slučaju naravno kada mjesto rada nije ugrađeno u opis radnog mjesta.

Kod takve pravne situacije, s obzirom da ni Zakon o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), ni Odluka o načelima za utvrđivanje unutrašnje organizacije organa uprave Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 30/13), ne sadrže odredbe o mjestu rada, a kako u konkretnom slučaju ni vaš Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji ne sadrži naznaku mjesta rada, to smatramo da je određivanje mjesta rada u isključivoj nadležnosti i ovlaštenjima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, te sa zakonske tačke gledišta nema prepreka da za navedeno radno mjesto odredite mjesto rada u S.

Posebno valja istaći da, iako Ministarstvo prilikom određivanja mjesta rada treba voditi računa o radnom mjestu za koje se mjesto rada određuje, taj uslov je u konkretnom slučaju ispoštovan, jer odgovara i smislu stvari da radno mjesto šefa Odsjeka za ... bude u jednom od centara, konkretno u centru u S. Stoga, nema prepreka da državnog službenika na radnom mjestu šefa navedenog odsjeka odredite da svoje poslove obavlja u mjestu rada u Izbjegličkom prihvatnom centru S.

Napominjemo da član 8. Odluke o načelima za utvrđivanje unutrašnje organizacije organa uprave Bosne i Hercegovine, daje rukovodiocu organa uprave čak i šira ovlaštenja od pretходно opisanih, jer se saglasno istom članu u slučaju potrebe može odrediti čak i koji drugi državni službenik.

Kako nije propisana vrsta akta kojim se određuje mjesto rada državnog službenika, cijenimo da nije neophodno donositi pojedinačni akt u tom slučaju.

Broj: 05-34-2-233-1/19, od 25. 2. 2019. godine

Pripremio: Neven AKŠAMIJA,

direktor Agencije za državnu službu BiH

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA PRAVDE

Sistematizacija radnih mjesta namještenika

PITANJE: Da li se radno mjesto tehničkog sekretara – viši referent (namještenik) može predvidjeti kao samostalni izvršilac?

ODGOVOR: Odredbom člana 16. Uredbe o načelima za utvrđivanje unutrašnje organizacije federalnih organa uprave i federalnih upravnih organizacija ("Službene novine FBiH", br. 36/06, 9/16, 23/17) propisano je: „ako u nadležnosti federalnog organa uprave postoje određeni poslovi koji čine samostalnu cjelinu, a zbog malog obima tih poslova nema potrebe da se osniva ni osnovna niti unutrašnja jedinica niti se vršenje tih poslova može predvidjeti u okviru neke od predviđenih organizacionih jedinica, a za vršenje tih poslova potreban je samo jedan izvršilac, u tom slučaju se za obavljanje tih poslova može predvidjeti samostalni izvršilac, s tim da se mora odrediti rukovodilac koji vrši nadzor nad radom tog izvršioca“.

Odredbom člana 2. Uredbe o dopunskim poslovima osnovne djelatnosti i poslovima pomoćne djelatnosti iz nadležnosti organa državne službe koje obavljaju namještenici („Službene novine FBiH“, br. 69/05 i 29/06) propisano je: „poslovi dopunske i poslovi pomoćne djelatnosti predstavljaju poslove koji su neposredno vezani za poslove osnovne djelatnosti iz nadležnosti organa državne službe koji su utvrđeni u Uredbi o poslovima osnovne djelatnosti iz nadležnosti organa državne službe koje obavljaju državni službenici, uslovima za vršenje tih poslova i ostvarivanju određenih prava iz radnog odnosa i služe za obavljanje poslova osnovne djelatnosti koji su utvrđeni u uredbi“.

U skladu sa navedenim odredbama ističemo da se radno mjesto namještenika viši referent – tehnički sekretar ne može predvidjeti kao samostalni izvršilac, jer poslovi dopunske i poslove pomoćne djelatnosti predstavljaju poslove koji su neposredno vezani za poslove osnovne djelatnosti organa državne službe i službe za obavljanje poslova osnovne djelatnosti, a isto tako vršenje ovih poslova može se predvidjeti u okviru predviđenih organizacionih jedinica.

Broj: 09-49-3125/18 od 30. 8. 2018. godine

Preispitivanje odluka i akata općinskog vijeća i načelnika

PITANJE: Ako odluke i akti za koje je zatraženo preispitivanje nisu preispitane u skladu sa odredbama i rokovima utvrđenim članom 20. Zakona o principima lokalne samouprave FBiH, da li to znači da se ovi akti neće izvršiti?

ODGOVOR: Odredbom člana 20. Zakona o principima lokalne samouprave FBiH propisano je da: „vijeće, odnosno, načelnik/ca u roku od tri dana nakon donošenja odluke može zatražiti da načelnik/a, odnosno vijeće preispita odluku ili akt koji smatra neustavnim i nezakonitim.“

U slučaju iz prethodnog stava nadležni organ dužan je da preispita svoju odluku, odnosno akt u roku od 30 dana i da obavijesti vijeće, odnosno, načelnika/cu o svojoj odluci, do kada se taj akt neće izvršiti.

Kada Vijeće, odnosno, načelnik/ca potvrdi svoju odluku, odnosno akt, načelnik/ca, odnosno vijeće, može u roku od 15 dana da pokrene postupak preispitivanja odluke, odnosno akta pred nadležnim organom u skladu sa ustavom i zakonom“.

Iz citiranog člana Zakona proizlazi zaključak da se preispitivanje odluke općinskog vijeća ili općinskog načelnika pokreće u slučajevima kada općinsko vijeće, odnosno općinski načelnik smatra da je odluka neustavna, odnosno nezakonita.

Imajući u vidu činjenicu da je općinski načelnik zatražio preispitivanje odluke u zakonom predviđenom roku, općinsko vijeće je dužno u roku od 30 dana preispitati odluku, vodeći računa o razlozima koji su izneseni u zahtjevu za preispitivanje odluke, a u navedenom periodu odluka se neće izvršiti.

Općinsko vijeće je dužno obavijestiti općinskog načelnika o

svojoj odluci, koji u slučaju da je nezadovoljan odlukom može u roku od 15 dana da pokrene postupak preispitivanja odluke, odnosno akta pred nadležnim organom u skladu sa ustavom i zakonom.

Broj: 09-49-1456/18 old 9. 4. 2018. godine
Pripremio: Harun PINDŽO, dipl. pravnik

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA RADA I **SOCIJALNE POLITIKE**

Izdavanje dozvole privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju

PITANJE: Kojem organu se podnosi zahtjev za izdavanje dozvole za obavljanje djelatnosti privatnih agencija za posredovanje u zapošljavanju? Kojim su propisima utvrđeni uslovi za izdavanje pomenute dozvole, koji su to uslovi, te koju je dokumentaciju potrebno priložiti uz zahtjev?

ODGOVOR: Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, u skladu sa Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju („Službene novine FBiH“, br. 28/09, 43/11 i 36/18), donosi rješenja o ispunjavanju kadrovskih, tehničkih, organizacijskih i drugih uvjeta za obavljanje djelatnosti privatnih agencija za posredovanje u zapošljavanju. Naime, odredbom člana 5. st. 1.-4. pomenute Uredbe propisano je da dozvolu za rad privatnim agencijama izdaje i ukida Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. Dozvola za rad iz stava 1. ovog člana izdaje se na određeno vrijeme u trajanju od četiri godine. Nakon izdavanja dozvole iz stava 1. ovog člana, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike upisuje privatnu agenciju u Registar privatnih agencija sa registarskim brojem i datumom upisa. Pomenuti uvjeti propisani su odredbama čl. 6., 7., 9. i 10. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju.

Naime, odredbom člana 6. Uredbe propisano je da će dozvolu za obavljanje djelatnosti iz člana 3. ove uredbe Federalno ministarstvo rada i socijalne politike izdati registriranom privrednom društvu koje ispunjava sljedeće uvjete: (1) ima najmanje dvije zaposlene osobe od kojih je jedna sa završenom visokom stručnom spremom VII stepen ili završen najmanje prvi ciklus visokog obrazovanja u skladu sa Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, (2) izvršava obaveze uplate poreza i doprinosa u skladu sa zakonom i (3) posjeduje odgovarajući prostor i opremu za obavljanje djelatnosti. Odredbom člana 7. pomenute Uredbe propisano je da se dozvola za obavljanje djelatnosti izdaje na zahtjev podnosioca koji je pored dokaza o ispunjavanju uvjeta iz člana 6. ove uredbe dužan priložiti i: (1) izvod iz sudskog registra privrednih društava i (2) akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta. Nadalje, odredbom člana 9. iste Uredbe propisano je da se odgovarajućim prostorom iz člana 6. tačka

3. ove uredbe, u kojem privatna agencija obavlja djelatnosti u vezi s posredovanjem u zapošljavanju, smatra prostor koji ima odvojen ulaz i najmanje dvije poslovne prostorije od kojih je jedna radna soba, a druga čekaonica. Odredbom člana 10. Uredbe propisano je da se odgovarajućom opremom smatra tehnička oprema koja osigurava vođenje evidencija o elektronskoj i pisanoj formi uključujući opremu koja garantira sigurnost pohranjenih podataka. Tehnička oprema sastoji se minimalno od ormara za arhivu, aparata za fotokopiranje, kompjutera, telefona i faksa. Pored navedene opreme, privatna agencija mora imati protivpožarni uređaj i sredstva protivpožarne zaštite prema propisima koji reguliraju protivpožarnu zaštitu. Privatna agencija mora na ulazu u prostor u kojem obavlja djelatnost istaknuti ploču da se u tom uredu obavljaju djelatnosti u vezi s posredovanjem u zapošljavanju i radno vrijeme u skladu s posebnim propisima.

Uz zahtjev kojim se traži izdavanje dozvole za obavljanje poslova iz djelatnosti privatnih agencija za posredovanje u zapošljavanju, Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike se u skladu sa Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju, u originalu ili ovjerenim kopijama, dostavlja sljedeća dokumentacija:

- Aktuelni izvod iz sudskog registra,
- Uvjerenje o izmirenim obavezama po osnovu direktnih poreza i obaveznih doprinosa,
- Uvjerenje o izmirenim obavezama po osnovu indirektnih poreza,
- Dokaz o vlasništvu ili ugovor o zakupu poslovnog prostora u skladu sa članom 9. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju,
- Akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta,
- Aktuelna Lista osiguranih lica za obveznika, izdata od strane nadležne Porezne ispostave u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- Ugovori o radu i diplome o stručnoj spremi radnika koji obavljaju poslove iz člana 3. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju (najmanje dvije zaposlene osobe od kojih je jedna sa visokom stručnom spremom VII stepen ili završen najmanje prvi ciklus visokog obrazovanja u skladu sa Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini),
- Dokaz o ispunjavanju tehničkih uvjeta iz člana 10. stav 1. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju – oprema koja osigurava vođenje evidencija u elektronskoj i pisanoj formi, uključujući i opremu koja garantira sigurnost pohranjenih podataka (račun/otpremnica, faktura za nabavljenu opremu, ovjerena inventurna lista i sl.),
- Ogledni primjeri obrazaca koji se vode u skladu s Pravilnikom o evidencijama u oblasti zapošljavanja („Službene novine FBiH“, broj 74/18),
- Dokaz o vlasništvu opreme iz člana 10. stav 2. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju – ormar za arhivu, aparat za fotokopiranje, kompjuter, telefon i faks

(račun/otpremnica, faktura za nabavljenu opremu, ovjerena inventurna lista i sl.),

- Dokaz o ispunjavanju uvjeta iz člana 10. stav 3. Uredbe o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju – protivpožarni uređaj i sredstva protivpožarne zaštite prema propisima koji reguliraju protivpožarnu zaštitu (račun/otpremnica, faktura za nabavljenu opremu, ovjerena inventurna lista i sl.).

Privatna agencija kojoj se izdata pomenuta dozvola bit će dužna da odmah Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike prijavi svaku promjenu u pogledu ispunjavanja uvjeta iz čl. 6., 7., 9. i 10. ove uredbe, te na kraju svake kalendarske godine, a najkasnije do 15. januara, ministarstvu dostavi dokumentaciju o ispunjavanju kadrovskih, tehničkih, organizacijskih i drugih uvjeta iz čl. 6., 7., 9. i 10. Uredbe, kao i izvještaj o obavljenim poslovima iz člana 3. Uredbe.

Broj: UPI 03-34/13-21/15 AG od 17. 10. 2018. godine

RADNI ODNOSI

Angažman redovnih studenata

PITANJE: Po kojem Zakonu je dozvoljeno angažovanje redovnih studenata, odnosno po kojem Zakonu nije dozvoljeno angažovanje redovnih studenata?

ODGOVOR: Što se tiče angažovanja redovnih studenata, prije svega ističemo da bilo koji oblik angažmana istih zavisi od njihovog statusa, odnosno obaveza u skladu sa propisima iz oblasti visokog obrazovanja.

Naime, redovni studenti u skladu sa propisima iz oblasti visokog obrazovanja, odnosno propisima kojim su uređena pravila studiranja, moraju ispunjavati nastavne i druge obaveze.

S tim u vezi, a imajući u vidu obaveze redovnih studenata koje podrazumijevaju prisustvo nastavi, to njihov radni angažman u smislu zasnivanja radnog odnosa, koji podrazumijeva obavljanje rada za poslodavca, ne bi bio kompatibilan sa obavezama redovnog studenta.

Pored toga, na osnovu svog statusa redovni studenti ostvaruju i određena prava, kao npr. pravo na zdravstveno osiguranje. S obzirom na to da se pravo na zdravstveno osiguranje ostvaruje i na osnovu prijave na obavezna osiguranja prilikom zasnivanja radnog odnosa, to bi u slučaju eventualnog zasnivanja radnog odnosa sa redovnim studentom došlo do preklapanja u ostvarivanju navedenog prava.

Nespojivost u vezi sa statusom redovnog studenta i eventualnog zasnivanja radnog odnosa sa istim, prepoznata je i u Pravilima studiranja za I, II ciklus studija, integrirani, stručni i specijalistički studij na Univerzitetu u Sarajevu broj 01-1094-1/18 od 12. 10. 2018. godine, gdje je u članu 17. stav 8. izričito propisano da je redovan student, u slučaju kada zasnuje radni odnos, između ostalog, dužan obavijestiti studentsku službu i zatražiti promjenu statusa (vanredno studiranje ili učenje na daljinu), odnosno izričito je propisano da se zasnivanjem radnog odnosa gubi status redovnog studenta.

Što se tiče drugih oblika angažmana, ističemo da je Zakonom o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18), pored zasnivanja radnog odnosa zaključivanjem ugovora o radu, predviđeno i obavljanje rada za poslodavca na osnovu zaključenog ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova.

Naime, odredbom člana 166. pomenutog zakona propisano je da se za obavljanje privremenih i povremenih poslova može zaključiti ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova, pod uvjetima da su privremeni i povremeni poslovi utvrđeni u kolektivnom ugovoru ili u pravilniku o radu i da privremeni i povremeni poslovi ne predstavljaju poslove za koje se zaključuje ugovor o radu na određeno ili neodređeno vrijeme, sa punim ili nepunim radnim vremenom i da ne traju duže od 60 dana u toku kalendarske godine. Licu koje obavlja privremene i povremene poslove osigurava se odmor u toku rada pod istim uvjetima kao i za radnike u radnom odnosu i druga prava, u skladu sa propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Dakle, radi se o određenim pomoćnim poslovima kod poslodavca, odnosno o nesistematizovanim poslovima za koje se ne zaključuje ugovor o radu, već ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova, sklapanjem kojeg se ne zasniva radni odnos sa poslodavcem. Međutim, potrebno je naglasiti da angažman studenata za obavljanje navedenih poslova putem studentskih servisa, na način da poslodavac zaključi ugovor sa studentskim servisom, a ne studentom, ne bi bio usklađen sa zakonom.

Ovo iz razloga što ugovor o obavljanju privremenih i povremenih poslova zaključuju poslodavac i lice koje se angažuje za obavljanje pomenutih poslova. Također, angažman studenata za obavljanje navedenih poslova putem privatnih agencija za posredovanje u zapošljavanju, ne bi bio usklađen sa pozitivno-pravnim propisima, s obzirom da se u skladu sa Uredbom o privatnim agencijama za posredovanje u zapošljavanju ("Službene novine Federacije BiH", br. 28/09, 43/11 i 36/18), pod posredovanjem u zapošljavanju više ne podrazumijeva posredovanje, odnosno dovođenje u vezu radi sklapanja ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova, već samo radi sklapanja ugovora o radu. Iako se zaključivanjem ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova ne zasniva radni odnos, ističemo da bi eventualne smetnje i za ovakvu vrstu angažmana redovnih studenata mogle biti vezane za njihove nastavne i druge obaveze u skladu sa propisima iz oblasti visokog obrazovanja.

Angažman redovnih studenata moguć je i na osnovu Zakona o volontiranju ("Službene novine Federacije BiH", broj 110/12), s tim da angažman u smislu ovog zakona podrazumijeva dobrovoljno ulaganje ličnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se bez naknade pružaju usluge ili aktivnosti za opće dobro u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Shodno navedenom, a s obzirom da angažovanje redovnih studenata radi zasnivanja radnog odnosa nije u skladu sa pomenutim pozitivno-pravnim propisima, to bi angažovanje lica

sa stečenim kvalifikacijama, a koja su evidentirana kod službi za zapošljavanje, predstavljalo afirmativno postupanje poslodavaca.

Amila GAJEVIĆ, dipl. pravnik

IZ FEDERALNOG MINISTARSTVA RADA I SOCIJALNE POLITIKE

- Sektor za penzijsko i invalidsko osiguranje -

Porodična penzija - momenat ostvarivanja prava

PITANJE: U kom periodu (roku) udovica koja je u radnom odnosu može ostvariti porodičnu penziju iza umrlog osiguranika. Naime, u članu 108. Zakona PIO, se pominje rok od tri mjeseca za podnošenje zahtjeva. Da li je navedeni rok prekluzivan i šta biva sa stažem koji ostvaruje udovica po osnovu radnog odnosa?

ODGOVOR: U vezi vašeg upita koji se odnosi na porodičnu penziju udovice, koja je u radnom odnosu, upoznajemo sljedeće:

Porodična penzija ima svoje specifičnosti, jer se radi o izvedenom pravu iza umrlog osiguranika odnosno korisnika prava na penziju, a koju može koristiti krug lica definisan Zakonom PIO. Postoje dva modusa ostvarivanja prava na porodičnu penziju: iza lica koje je već koristilo penziju i iza umrlog osiguranika koje je ispunjavalo uslove za penziju, ali penziju nije koristilo.

S tim u vezi, članom 108. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", broj: 13/18), propisan je momenat ostvarivanja prava na porodičnu penziju, kako slijedi:

1) Pravo na porodičnu penziju iza umrlog osiguranika član porodice stiče od dana kad su ispunjeni uslovi za ostvarivanje prava, pod uslovom da je zahtjev za ostvarivanje prava podnesen u roku od tri mjeseca od dana ispunjenja uslova.

2) Pravo na porodičnu penziju iza umrlog korisnika prava član porodice stiče od prvog dana narednog mjeseca od dana smrti, pod uslovom da je zahtjev za ostvarivanje prava podnesen u roku od tri mjeseca od dana ispunjenja uslova.

3) Ako je zahtjev za ostvarivanje prava podnesen poslije isteka roka iz st. (1) i (2) ovog člana, pravo na porodičnu penziju član porodice ima od dana podnošenja zahtjeva i za tri mjeseca unazad ako su na taj dan ispunjeni uslovi za ostvarivanje prava.

Imajući u vidu navedeno, upoznajemo kako je navedenim članom uređen momenat sticanja prava na porodičnu penziju iza umrlog osiguranika, a svrha istog nije da uredi pitanje ostvarivanja prava na porodičnu penziju, već da praktično odredi „zastaru isplate penzije“, kako se ne bi desilo da npr. udovica koja je u radnom odnosu dvije godine od smrti muža

podnese zahtjev za porodičnu penziju iza umrlog muža i traži isplatu penzija od momenta smrti muža od kada je recimo ispunjavala uslove za porodičnu penziju.

Dakle, član 108. ima svrhu da zahtjev za ostvarivanje prava na porodičnu penziju član porodice iza umrlog osiguranika može podnijeti i poslije isteka roka od tri mjeseca od dana ispunjenja uslova za ostvarivanje prava, s tim da se penzija isplaćuje od dana podnošenja zahtjeva i za tri mjeseca unazad.

U konkretnom slučaju, osoba može bez obzira na protek vremena, ukoliko ispunjava uslove iz člana 68. Zakona PIO (Pravo na porodičnu penziju imaju članovi porodice umrlog osiguranika koji je na dan smrti ispunjavao uslove za starosnu ili invalidsku penziju i članovi porodice umrlog korisnika starosne ili invalidske penzije.), podnijeti zahtjev za porodičnu penziju koju će praktično konzumirati u skladu sa članom 108 Zakona PIO.

Kada je u pitanju penzijski staž koji je udovica ostvarila u radnom odnosu, upoznajemo da prema članu 111. Zakona, postoji mogućnost samo jednog prava na penziju, a ukoliko ispunji uslove za ostvarivanje prava na penziju po više osnova (u ovom slučaju „lična starosna“ penzija ili porodična penzija iza muža), može po sopstvenom izboru, koristiti samo jedno od tih prava. S tim u vezi napominjemo kako prema propisu koji uređuje ovu materiju, nema mogućnosti, kakvu poznaju uporedna prava, da osiguranik pored „svoje“ penzije koristi i dio penzije umrlog bračnog druga.

Napominjemo, članom 70. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, propisani su uvjeti za porodičnu penziju udovice, kako slijedi:

- 1) Udovica ima pravo na porodičnu penziju:
  - a) ako je na dan smrti supruga navršila 50 godina života,
  - b) ako je na dan smrti supruga bila potpuno nesposobna za privređivanje, odnosno ako je takva nesposobnost nastala u roku jedne godine od dana smrti supruga,
  - c) ako je poslije smrti supruga ostalo jedno ili više djece koja imaju pravo na porodičnu penziju, a ona obavlja roditeljske dužnosti prema toj djeci.
- 2) Udovica kojoj pravo na porodičnu penziju ostvarenu u skladu sa stavom (1) tačka c) ovog člana prestane prije navršanih 50 ali poslije navršanih 45 godina života može ponovo ostvariti pravo na porodičnu penziju kad navršši 50 godina života.
- 3) Udovica koja nije ostvarila pravo na porodičnu penziju u skladu sa stavom (1) tačka c) ovog člana, iako je ispunjavala uslove, može ostvariti pravo na porodičnu penziju i nakon prestanka prava na porodičnu penziju djece, pod uslovima utvrđenim ovim zakonom.
- 4) Udovica koja u toku korištenja prava na porodičnu penziju, ostvarenu u skladu sa stavom (1) tačka c) ovog člana, postane potpuno nesposobna za privređivanje zadržava pravo na porodičnu penziju dok postoji takva nesposobnost.
- 5) Udovica koja u toku korištenja prava u skladu sa stavom (1) tačka c) ovog člana navršši 50 godina života zadržava pravo

na porodičnu penziju.

6) Udovica koja do smrti supruga nije navršila 50 ali je imala navršanih 45 godina života ima pravo na porodičnu penziju kad navršši 50 godina života.

7) Udovica koja je do smrti supruga ili do prestanka prava na porodičnu penziju navršila 45 godina života ima pravo na porodičnu penziju prije navršanih 50 godina života, ako postane potpuno nesposobna za privređivanje.

8) Udovica ima pravo na porodičnu penziju i kad je dijete osiguranika, odnosno korisnika penzije rođeno 300 dana nakon njegove smrti.

9) Izuzetno od uslova propisanih u st. (1) do (8) ovog člana, udovica šehida, odnosno poginulog branioca, ima pravo na porodičnu penziju kada navršši 45 godina života.

Broj: 04-35/25-788/19 od 26. 3. 2019. godine

Pripremio: mr. sc. Kenan SPAHIĆ

PRIVREDNA DRUŠTVA

Razriješenje članova nadzornog odbora prije isteka mandata

PITANJE: Članom 247. stav 2. Zakona o privrednim društvima ("Službene novine FBiH", broj 81/15) određeno je da, „po isteku perioda od dvije godine od dana imenovanja skupština društva glasa o povjerenju članovima nadzornog odbora”.

Ako to dovedemo u vezu sa članom 247. stav 5. kojim su određeni slučajevi kada skupština može razriješiti predsjednika i članove nadzornog odbora, pa je tako kao jedan od uslova za razriješenje propisan i tačkom a) kada nadzorni odbor ili pojedini njegov član izgubi povjerenje dioničara. Uzimajući u obzir naprijed navedeno, da li se o razriješenju članova nadzornog odbora može glasati u toku cijelog mandata ili tek nakon isteka perioda od dvije godine nakon imenovanja?

ODGOVOR: Odredba člana 247. stav 2. je imperativne naravi u smislu da po isteku perioda od dvije godine od dana imenovanja nadzornog odbora skupština društva glasa o povjerenju članovima nadzornog odbora.

Pored navedene obavezujuće odredbe, skupština društva može prema stavu 5. istog člana razriješiti predsjednika i članove nadzornog odbora i prije isteka mandata ako nadzorni odbor izgubi povjerenje dioničara, ako skupština ne usvoji godišnji izvještaj društva koji uključuje i izvještaj nadzornog odbora, ako se utvrdi odgovornost za štetu učinjenu društvu, te drugim razlozima određenim u statutu društva.

Glasanje o povjerenju predsjedniku i članovima nadzornog odbora nakon dvije godine mandata je odvojen institut od njihovog razriješenja zbog razloga navedenih u stavu 5. člana 247. a koji se primjenjuje kada nadzorni odbor izgubi povjerenje ili se utvrdi da je odgovoran za štetu koja je nastala društvu ili kad se ne usvoji godišnji izvještaj o radu nadzornog odbora.

Glasanje o povjerenju nadzornom odboru je posebno ovlaštenje skupštini društva tako što se, bez obzira što traje mandat, glasa o povjerenju nadzornom odboru. Skupština može razriješiti cijeli nadzorni odbor ili pojedine članove, a kada se u toku mandata razriješava samo neki od članova nadzornog odbora, članu koji je imenovan (umjesto razriješenog člana) mandat traje do isteka mandata članova nadzornog odbora koji su imenovani prilikom imenovanja cijelog nadzornog odbora, a nisu razriješeni.

Odredbom člana 247. Zakona o privrednim društvima data je zakonska mogućnost za razriješenje predsjednika i članova nadzornog odbora, kao i razlozi koji se mogu koristiti za razriješenje, što znači i ukoliko postoje navedeni razlozi skupština nema obavezu da razriješi nadzorni odbor već joj je dato pravo koje je fakultativne naravi da odluči o razriješenju cijelog nadzornog odbora ili nekog od njegovih članova.

U navedenoj zakonskoj odredbi nisu jasno propisani ni svi razlozi koji mogu biti osnova za razriješenje cijelog nadzornog odbora i pojedinog njegovog člana, a što se posebno odnosi na razlog prema kojem se nadzorni odbor može razriješiti ukoliko nadzorni odbor ili pojedini njegovi članovi izgube povjerenje dioničara, odnosno udjeljučara.

Najčešće se kao razlog za razriješenje koristi odbijanje skupštine da usvoji godišnji izvještaj društva koji uključuje finansijski izvještaj i izvještaj revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju.

Kao razlog za razriješenje nadzornog odbora ili pojedinih članova je odgovornost za štetu koju je društvo pretrpjelo jer predsjednik i članovi nadzornog odbora nisu izvršavali svoje zakonske obaveze, odnosno nisu izvršavali svoje obaveze u skladu sa interesima društva, niti su obavijestili druge članove nadzornog odbora o obavljanju konkurentne djelatnosti i direktnom ili indirektnom interesu u pravnom licu sa kojim društvo namjerava da stupi u poslovni odnos, te saopštili sve bitne podatke koji se odnose na poslovanje društva a u vezi emisije novih dionica ili otkupa vlastitih dionica (udjela).

Navedeni razlozi se manje koriste u odnosu na odbijanje na skupštini godišnjeg finansijskog izvještaja i izvještaja revizora, nadzornog odbora i odbora za reviziju jer je prethodno potrebno utvrditi odgovornost predsjednika i članova nadzornog odbora za štetu koju je pretrpjelo društvo.

Kada se radi o razlogu za razriješenje jer je nadzorni odbor ili pojedini njegov član izgubio povjerenje dioničara potrebno je uputiti da je u pitanju netačna i nejasna odredba koja ima više karakter etičkog kodeksa a ne zakonskog razloga za razriješenje, te je u tom smislu potrebno ovaj zakonski razlog razraditi i preciznije i jasnije utvrditi u okviru statuta društva.

Da bi se u punoj mjeri primijenile zakonske odredbe koje se odnose na razriješenje predsjednika i članova nadzornog odbora i prije isteka mandata potrebno je u statutu kao najvišem općem aktu razraditi zakonske odredbe, te propisati i druge slučajeve koji su razlog za razriješenje predsjednika i članova nadzornog odbora.

OBLIGACIONI ODNOSI

Rok zastare za potraživanja naknade za održavanje zajedničkih dijelova i uređaja u zgradi

PITANJE: Zaključkom Kantonalnog suda utvrđeno je da potraživanje naknade za održavanje zajedničkih dijelova i uređaja zastarijeva u roku od tri godine na temelju odredbe člana 372. Zakona o obligacionim odnosima i taj rok primjenjuje sud kod potraživanja od fizičkih lica. Da li se za potraživanja od pravnih lica koja imaju poslovni prostor za koji su obavezni plaćati naknadu može primjenjivati opći zastarni rok od pet godina, s obzirom na to da kod fizičkih lica taj rok iznosi tri godine?

ODGOVOR: Odredba člana 372. Zakona o obligacionim odnosima propisuje trogodišnji rok zastarjelosti za povremena potraživanja, odnosno povremena davanja koja dospijevaju godišnje ili u kraćim određenim razmacima vremena, bilo da se radi o sporednim povremenim potraživanjima, bilo o povremenim potraživanjima u kojim se iscrpljuje samo pravo, te sva povremena potraživanja zastarijevaju za tri godine od dospelosti svakog pojedinog davanja.

Samo pravo iz koga proističe povremeno potraživanje zastarijeva za pet godina računajući od dospelosti najstarijeg nepunjenog potraživanja poslije koga dužnik nije vršio davanja.

Zastarjelost osnovnog prava iz kojeg proističu povremena potraživanja ne povlači samo gubitak prava na zahtjev budućih povremenih potraživanja već se gubi i pravo zahtijevati povremena potraživanja koja su već dospjela prije nastanka zastarjelosti samog prava.

U vašem slučaju radi se o međusobnim potraživanjima iz ugovora o prometu robe i usluga, kao i potraživanjima naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorom i ona zastarijevaju za tri godine, a zastarijevanje teče odvojeno za svaku isporuku i izvršeni rad ili pruženu uslugu.

Na potraživanja naknade za održavanje zajedničkih dijelova i uređaja u zgradi posebnim zakonom nije propisan poseban rok, a sud primjenjuje rok zastarjelosti od tri godine prema fizičkim osobama, a kako ne može biti isti rok zastarjelosti prema fizičkim i pravnim osobama, mišljenja smo da se u ovom slučaju između pravnih osoba primjenjuje rok zastare od pet godina.

Navedeni rok je Zakonom o obligacionim odnosima propisan kao opći rok zastarjelosti, a kako posebnim zakonom koji uređuje održavanje zajedničkih dijelova i uređaja, nije propisan poseban rok a sudovi primjenjuju rok od tri godine za fizičke osobe, te bi se u slučaju potraživanja između pravnih osoba mogao koristiti rok zastarjelosti od pet godina.

Mensur HADŽIMUSIĆ, advokat

SAOPĆENJA ZA PRIMJENU FEDERALNIH PROPISA

KOEFICIJENT RASTA CIJENA NA MALO

KOEFICIJENT RASTA CIJENA PROIZVOĐAČA INDUSTRIJSKIH PROIZVODA

Mjesec 2019.	U mjes. prema prethod. mjes.	Od počet. god. do kraja mjes.	Prosječ. mjes. rast	„Sl. nov. FBiH“	Mjesec 2019.	U mjes. prema prethod. mjes.	Od počet. god. do kraja mjes.	Prosječ. mjes. rast	„Sl. novine FBiH“, broj
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Januar	0,000	0,000	0,000	15/19	Januar	0,001	0,001	0,001	15/19
Februar	0,003	0,002	0,001	19/19	Februar	-0,001	0,000	0,000	19/19

PROSJEČNE TROMJESEČNE NETO PLAĆE ZAPOSLENIH U FBiH

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U FBiH

Period	Iznos	Mjesec	Neto plaće	Bruto plaće	„Sl. novine FBiH“	Datum objavljivanja
1	2	1	2	3	4	5
XI 2018. – I 2019.	915 KM	Januar	924 KM	1.422 KM	17/19	20. 3. 2019.

- Prosječna isplaćena mjesečna **neto plaća** po zaposlenom ostvarena u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2018. godinu iznosi **889 KM**. U odnosu na prethodnu godinu index je **103,4**.
- Prosječna isplaćena mjesečna **bruto plaća** po zaposlenom ostvarena u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2018. godinu iznosi **1.365 KM**. U odnosu na prethodnu godinu index je **103,6**.

POREZNI TRETMAN POJEDINIH PRIHODA PO ZAKONU O POREZU NA DOHODAK

I	NAKNADE TROŠKOVA SLUŽBENOG PUTOVANJA U ZEMLJI I INOZEMSTVU	IZNOS KOJI SE NE OPOREZUJE
1a.	Dnevnice za službena putovanja u zemlji , u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBiH“, br. 44/16 i 50/16)	25 KM dnevno
1b.	Dnevnice za službena putovanja u inozemstvu , u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBiH“, br. 44/16 i 50/16)	od 90 do 150 KM dnevno
	Pregled po zemljama:	
	Bocvana, Estonija, Kambodža, Laos, Lesoto, Makedonija, Malezija, Namibija, Nepal, Portoriko, Somalija, Tunis, Venecuela, Dr Kongo	90 KM dnevno
	Aižir, Armenija, Afganistan, Benin, Bjelorusija, Bolivija, Bugarska, Burkina Faso, Burundi, Crna Gora, Egipat, Ekvador, Gabonska Republika, Gvanaja, Gvatemala, Gvineja (Papua Nova Gvineja), Gvineja (Republika Gvineja), Honduras, Indija, Irak, Iran, Jemen, Kuba, Letonija, Libanon, Liberija, Libija, Mađarska, Madagaskar, Malavi, Mali, Malta, Maroko, Mauritanija, Meksiko, Mijanmar, Nikaragva, Pakistan, Panama, Paragvaj, Peru, Poljska, Rumunija, Salvador, SAO, Tome i Principe, Sijera Leone, Sirija, Sjeverna Koreja (Demokratska Republika Koreja), Srbija, Surinam, Sri Lanka, Tanzanija, Uganda, Zambija i Zimbabve	100 KM dnevno
	Albanija, Bangladeš, Bahrein, Centralnoafrička Republika, Češka, Čile, Dominikanska Republika, Džibuti, Etiopija, Filipini, Grčka, Hrvatska, Indonezija, Jordan, Kamerun, Katar, Kenija, Kipar, Kolumbija, Kostarika, Kuvajt, Litvanija, Mongolija, Niger, Oman, Portugal, Ruanda, Slovačka, Slovenija, Sudan, Tajland, Togo, Trinidad i Tobago, Turska, Ukrajina	110 KM dnevno
	Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Brazil, Finska, Francuska, Gana, Gvineja (Republika Ekvatorijalna Gvineja), Gvineja Bisao (Republika Gvineja Bisao), Haiti, Italija, Kanada, Mozambik, Nigerija, Njemačka, Ruska Federacija, Sudan, Španija, Ujedinjeni Arapski Emirati	120 KM dnevno
	Čad, Irska, Izrael, Južna Koreja (Republika Koreja), Kina, Kongo, Luksemburg, Nizozemska Norveška, Novi Zeland, Obala Slonovače, SAD, Sejšeli, Singapur, Švedska, Tajvan, Urugvaj	130 KM dnevno
	Angola, Danska, Hong Kong, Ujedinjeno Kraljevstvo	140 KM dnevno
	Island, Japan, Švajcarska	150 KM dnevno
	sve druge zemlje	90 KM dnevno
1c.	Ostale naknade službenog putovanja , u skladu sa Uredbom o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBiH“, broj 44/16)	pripadajuća dnevnicu umanjuje se za 30% iznosa
	- kada je obezbijedena besplatna ishrana, odnosno tri obroka	

-	naknada troškova prijevoza na službenom putovanju	u visini stvarno plaćene karte uz priloženi račun za prijevoz sredstvom one vrste i razreda koji se mogu upotrebljavati na službenom putovanju prema odobrenom putnom nalogu
-	naknada troškova noćenja na službenom putovanju	u visini priloženog plaćenog hotelskog računa i to najviše do iznosa odobrenog nalogom za službeno putovanje
-	ako u mjestu službenog putovanja nema hotelskog smještaja ili ako se ne koristi	pripadajuća dnevnicu uvećava se za 70% i to samo u slučaju da državni službenik nema mjesto prebivališta ili boravišta udaljeno manje od 30 km od mjesta u koje je upućen na službeni put
-	naknada za korištenje osobnog automobila u službene svrhe	u visini 15% cijene litre benzina BMB 95 na teritoriju Bosne i Hercegovine, po prijađenom kilometru na odobrenoj relaciji
1d.	Ako se navedeni troškovi službenog puta isplate fizičkom licu koje kod isplatioca naknade nema status zaposlenika, smatrat će se prihodima primaoca naknade po osnovu drugih samostalnih djelatnosti, odnosno naknadom isplaćenom po osnovu ugovora o djelu ili autorskom honoraru	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
II	NAKNADE OSTALIH TROŠKOVA ZAPOSLENICIMA	NEOPOREZIVI IZNOS NAKNADE
1a.	Troškovi prijevoza na posao i s posla	do visine mjesečne karte gradskog, prigradskog i međugradskog prijevoza
1b.	Troškovi prijevoza na posao i s posla u slučaju korištenja vlastitog automobila	do 15% cijene 1 litra utrošenog goriva po prijađenom kilometru na odobrenoj relaciji od mjesta stanovanja do mjesta rada, a najviše do iznosa cijene jedne i po mjesečne karte u javnom saobraćaju na odobrenoj relaciji
2.	Naknada za ishranu u toku rada (topli obrok), samo za dane prisustva na poslu:	u visini od 1% od prosječne neto plaće u Federaciji prema posljednjem objavljenom statističkom podatku
	23. 1. 2019. – 27. 2. 2019. (907 KM x 1%)	9,07 KM dnevno
	27. 2. 2019. – 20. 3. 2019. (914 KM x 1%)	9,14 KM dnevno
	20. 3. 2019. – do objavljivanja novog podatka (924 x 1%)	9,24 KM dnevno
3a.	Naknada za odvojeni život od porodice i smještaj u mjestu rada za državne službenike i namještenike u skladu sa članom 4. Uredbe o naknadama koje nemaju karakter plaće („Službene novine FBiH”, br. 63/10, 22/11, 66/11 i 51/12) – čije je mjesto prebivališta udaljeno više od 70 kilometara od mjesta organa državne službe u kojem vrši službenu dužnost	250 KM mjesečno
4.	Naknada za smještaj i odvojeni život članova Vlade Federacije i njihovih savjetnika pod uvjetima iz čl. 2. i 3. Uredbe o naknadama koje pripadaju članovima Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i njihovim savjetnicima („Službene novine FBiH”, br. 87/10, 22/11, 45/13 i 9/16), čije je mjesto prebivališta udaljeno više od 70 kilometara od sjedišta institucije u kojoj su zaposleni, u visini od 599 KM mjesečno na ime troškova smještaja, u visini od 300 KM mjesečno na ime odvojenog života i u visini od 299 KM mjesečno za troškove smještaja članova Vlade , te u visini od 250 KM mjesečno na ime odvojenog života, u visini od 299 KM mjesečno za troškove smještaja i u visini od 149 KM mjesečno za troškove smještaja za savjetnike	Članovi Vlade Federacije BiH: - Odvojeni život 300 KM; - Smještaj 599 KM (kada nije osiguran smještaj) ili - Smještaj 299 KM (kada je osiguran smještaj, za troškove). Savjetnici članova Vlade Federacije BiH: - Odvojeni život 250,00 KM - Smještaj 299 KM (kada nije osiguran smještaj) ili - Smještaj 149 KM (kada je osiguran smještaj, za troškove)
5.	Naknada za rad na terenu (terenski dodatak) pod uvjetom da se rad obavlja van mjesta zaposlenja i da traje duže od 30 dana neprekidno: - ako su na terenu obezbijeđeni smještaj i ishrana od strane poslodavca - ako je na terenu obezbijeđen samo smještaj - ako je na terenu obezbijeđena samo ishrana	20% od iznosa propisane dnevnicu do visine propisane dnevnicu do 70% iznosa propisane dnevnicu
6.	Regres za godišnji odmor	u visini do 50% od prosječne neto plaće isplaćene u Federaciji u posljednja tri mjeseca prije isplate
7a.	Otpremnina prilikom odlaska u penziju	u visini šest neto plaća zaposlenika koje su mu isplaćene u prethodnih šest mjeseci ili šest prosječnih neto plaća u FBiH, prema posljednjem statističkom podatku, ako je to povoljnije za zaposlenika
7b.	Otpremnina u slučaju otkaza ugovora o radu	do iznosa koji čini 70% prosječne mjesečne plaće u posljednja tri mjeseca prije prestanka ugovora o radu, za svaku navršenu godinu rada kod poslodavca – isplatioca otpremnine
8.	Naknade troškova liječenja teško oboljelih zaposlenika i članova njihove uže porodice	u visini stvarnih troškova prema dokumentaciji
9.	Naknada troškova sahrane u slučaju smrti uposlenika ili člana njegove uže obitelji, kao i smrti penzionisanog zaposlenika	u visini stvarnih troškova sahrane, a najviše do iznosa četiri prosječne mjesečne plaće isplaćene u Federaciji za prethodna četiri mjeseca prije donošenja rješenja o isplati naknade

III NOVČANE POMOĆI ZAPOSLENICIMA	NEOPOREZIVI IZNOS NOVČANE POMOĆI
1. Novčana pomoć u slučaju teške invalidnosti zaposlenika (najmanje 60% invaliditeta)	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
2. Novčana pomoć u slučaju teške bolesti zaposlenika ili članova njegove uže porodice	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
3. Novčana pomoć u slučaju hirurških intervencija na zaposleniku izvršenih iz zdravstvenih razloga i po preporuci ljekara	jednokratno u visini tri prosječne plaće zaposlenika isplaćene u prethodna tri mjeseca ili u visini tri prosječne neto plaće u FBiH
4. Pokloni koje poslodavci daju zaposleniku u novcu, stvarima, uslugama ili pravima, povodom državnih i vjerskih praznika i/ili jubileja firme i slično	Ukupna vrijednost na godišnjem nivou do 30% prosječne mjesečne plaće koju objavljuje Federalni zavod za statistiku za mjesec kada se daje poklon
5. Isplate koje su izvršene preko prednjih neoporezivih iznosa naknada	Ulaze u dohodak od nesamostalne djelatnosti i na njih se obračunavaju i plaćaju porez na dohodak i doprinosi na način predviđen za nesamostalnu djelatnost
IV PRIHODI OD NESAMOSTALNE DJELATNOSTI KOJI SE NE SMATRAJU KORISTIMA (član 15. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak)	
1. Posebna odjeća sa znakom poslodavca	ne podliježe oporezivanju
2. Posebni ljekarski pregledi po osnovu posebnih propisa	ne podliježe oporezivanju
3. Sistematski kontrolni ljekarski pregledi za sve zaposlene	ne podliježe oporezivanju
4. Razni oblici obrazovanja i stručnog usavršavanja u vezi s djelatnosti koji su neophodni za ostvarivanje prihoda poslodavca	ne podliježe oporezivanju
5. Premije kolektivnog osiguranja koje za svoje uposlenike uplaćuje poslodavac za slučajeve povreda na radnom mjestu i/ili pri dolasku i povratku s posla	ne podliježe oporezivanju
V PRIHODI KOJI NE ULAZE U DOHODAK OD NESAMOSTALNE DJELATNOSTI (član 10. stav 4. Zakona o porezu na dohodak)	
1. Pomoć za gubitke nastale kao posljedica elementarnih nepogoda i pomoći po osno-vu ozljeda i bolesti koje isplaćuje poslodavac zaposleniku ili članu njegove porodice	do visine utvrđene posebnim propisima
2. Hrana koju poslodavac osigurava zaposlenicima u svojim prostorijama	do vrijednosti naknade za topli obrok
3. Smještaj koji poslodavac osigurava zaposleniku na mjestu gdje se obavlja djelatnost, ako je neophodno korištenje smještaja za zaposlenika s ciljem obavljanja radnog zadatka	ne podliježe oporezivanju
4. Smještaj i plaćanje troškova smještaja osiguranog za javne dužnosnike zaposlene u diplomatskim i konzularnim predstavništvima u inozemstvu i druge naknade	isplaćene do iznosa od 30% prosječne plaće u Federaciji za taj mjesec
5. Pokloni koje poslodavci daju zaposleniku jedanput ili više puta u toku poreznog perioda povodom državnih ili vjerskih praznika ili jubileja firme	do vrijednosti iznosa od 30% prosječne plaće u Federaciji BiH
6. Otpremnine u slučaju otkaza ugovora o radu u skladu sa članom 100. Zakona o radu („Sl. novine FBiH“, br. 43/99, 32/00 i 29/03) i Općim kolektivnim ugovorom	ne podliježe oporezivanju
VI PRIHODI KOJI SE NE SMATRAJU DOHOTKOM (član 5. Zakona o porezu na dohodak)	
1. Prihodi po osnovi sudjelovanja u raspodjeli dobiti privrednih društava (dividenda ili udjeli)	ne podliježe oporezivanju
2. Penzija rezidenta stečena u inozemstvu ili u BiH	ne podliježe oporezivanju
3. Pomoći i druga primanja po posebnim propisima o pravima ratnih vojnih invalida i civilnih žrtava rata, osim plaća	ne podliježe oporezivanju
4. Socijalne pomoći, primanja, odnosno donacije koje fizička lica ostvaruju po osnovu darovanja pravnih i fizičkih lica za zdravstvene potrebe (operativne zahvate, liječenja, nabavka lijekova i ortopedskih pomagala), koja nisu plaćena osnovnim, dopunskim ili privatnim zdravstvenim osiguranjem	ne podliježe oporezivanju
5. Dječiji dodatak i novčana sredstva za opremu novorođenčeta	ne podliježe oporezivanju
6. Nasljedstva i darovi, na koje se porez plaća po kantonalnim propisima	ne podliježe oporezivanju
7. Prihodi od prodaje imovine rabljene u osobne svrhe	ne podliježe oporezivanju
Napomena:	
8. Shodno članu 4. stav 3. Pravilnika o primjeni Zakona o porezu na dohodak, u smislu člana 5. tačka 8. Zakona, pod nadoknadama šteta koje se ne smatraju oporezivim prihodom, odnosno dohotkom fizičkog lica, podrazumijevaju se pomoći, odnosno donacije u novcu, stvarima, prehrambenim i drugim artiklima, odjeći, obući, građevinskom materijalu i dr. koje fizičko lice primi od drugih fizičkih i/ili pravnih lica, a povodom šteta nastalih elementarnim nepogodama (poplave, odroni zemljišta, potresi i dr.)	ne podliježe oporezivanju

9.	Isplata osigurane sume ili druge naknade štete načinjene na imovini, u iznosu koji je rabljen za namjenu ili popravak oštećene imovine	ne podliježe oporezivanju
10.	Nagrade osvojene, odnosno dobivene u novcu, stvarima i/ili pravima za pokazano znanje u kvizovima i drugim natjecanjima	ne podliježe oporezivanju
11.	Prihodi zaposlenika po osnovu naknada, pomoći i/ili nagrada, isplaćeni od poslodavca za jedno porezno razdoblje, najviše u visini utvrđenoj Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak	ne podliježe oporezivanju
12.	Nagrade za izuzetna dostignuća u oblasti obrazovanja, kulture, nauke i dr. koje dodjeljuju organi vlasti povodom obilježavanja značajnih datuma	ne podliježe oporezivanju
VII PRIHODI NA KOJE SE NE PLACA POREZ NA DOHODAK (član 6. Zakona o porezu na dohodak)		
1.	Prihodi po osnovu naknada za vrijeme nezaposlenosti i spriječenosti za rad koji su isplaćeni na teret vanbudžetskog fonda	ne podliježe oporezivanju
2.	Prihodi invalidnih osoba koje su uposlene u privrednom društvu, ustanovi ili radionici za radno i profesionalno osposobljavanje i rehabilitaciju invalida	ne podliježe oporezivanju
3.	Prihodi po osnovu naknada za tjelesno oštećenje, umanjenu radnu sposobnost i naknada za pretrpljenu neimovinsku štetu	ne podliježe oporezivanju
4.	Prihodi po osnovu naknade štete zaposlenic. po osnovu posljedica nesreće na radu	ne podliježe oporezivanju
5.	Prihodi po osnovu naknada članovima Akademije nauka i umjetnosti BiH i nagrada za tehničko-tehnološke inovacije	ne podliježe oporezivanju
6.	Naknade osuđenim osobama za vrijeme odsluženja kazne u odgojno-popravnim, odnosno kazneno-popravnim ustanovama	ne podliježe oporezivanju
7.	Mjesečni prihodi po osnovu stipendija učenika i studenata na redovnom školovanju	najviše do iznosa od 75% prosječ. neto plaće po zaposl. u FBiH, prema posljednjem objavljenom podatku nadležnog organa za statistiku
8.	Prihodi koje ostvare učenici i studenti putem učeničkih i studentskih udruženja	u toku jedne kalendarske godine do iznosa četiri prosječne mjesečne plaće zaposl. u FBiH, prema posljednj. objavlj. podatku FZ za statistiku
9.	Nagrade učenicima i studentima osvojene na takmičenjima u okviru obrazovnog sistema školskih i visokoškolskih takmičenja	do visine dvije prosječne neto plaće po zaposlenom u Federaciji, prema posljednj. objavljenom podatku nadležnog organa za statistiku
10.	Naknada plaće isplaćene osobama za vrijeme trajanja prekida posla za koji uposlenik nije kriv	ne podliježe oporezivanju
11.	Prihodi po osnovu kamate na štednju u bankama, štedionicama i štedno-kreditnim zadrugama, bankovni računi (žiroračuni, devizni računi i dr.) i kamate na državne obveznice	ne podliježe oporezivanju
12.	Prihodi po osnovu zatezних kamata na isplaćene plaće i razlike plaća po odlukama nadležnih sudova	ne podliježe oporezivanju
13.	Prihodi fizičkih lica po osnovu isplaćenih premija životnog osiguranja koji imaju karakter štednje, kao i isplaćene prihode po osnovu dobrovoljnog penzijskog osiguranja, koje isplaćuju društva za osiguranje i reosiguranje koja imaju sjedište na teritoriji Federacije, a koji potiču od uplaćenih premija na koje su plaćeni obavezni doprinosi i porez na dohodak	ne podliježe oporezivanju
14.	Dobici ostvareni učešćem u nagradnim igrama koje organizuju privredna društva u propagandne svrhe, a koji se isključivo odnose na proizvod ili paket proizvoda iz vlastitog proizvodnog asortimana	ukoliko tržišna vrijednost takvog dobitka ne prelazi iznos od 1.000,00 KM
VIII DOHODAK OD DRUGIH SAMOSTALNIH DJELATNOSTI		
1.	Prihodi članova predstavničkih organa vlasti	
a	Plaće poslanika	Oporezuju se na način predviđen za nesamostalnu djelatnost
b	Sve ostale naknade poslanika (paušali, rad u komisijama i slično)	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
- bez prava na priznavanje rashoda		
2.	Prihodi od druge samostalne djelatnosti članova skupština i nadzornih odbora privrednih društava, upravnih odbora, stečajnih upravitelja, sudija porotnika koji nemaju svojstvo zaposlenika na sudu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
- bez prava na priznavanje rashoda		
3.	Prihodi od povrem. samostal. djelatnos. naučni.umjetnika, stručnjaka, novinara, sudskih vještaka, trgovač.putnika, akvizit., sportsk.sudija i delega. i dr.djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnovnu samostal. ili nesamostal. djelatnost – po ugov. o djelu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
- rashodi se priznaju u visini od 20% ostvarenog prihoda		
4.	Prihodi od povremene samostal.djelatnos.naučni., umjetni., stručnjaka, novinara, suds.vještaka, trgovač.putnika,akvizit., sportsk.sudija i delegata i dr.djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnov.samostal. ili nesamostal.djelat. - po ugov.o autor.djelu	6% PIO, 4% zdravstvo i 10% porez na dohodak + 0,5% porez za nesreću + 0,5% opća vodna naknada
- rashodi se priznaju u visini od 30% ostvarenog prihoda		

ZIPS-ov INFORMATOR

5.	Prihod od povremene samostalne djelatnosti ostvaren neposredno iz inostranstva	4% zdravstvo i 10% porez na dohodak – priznaje se iznos plaćenog poreza u inostranstvu
IX	OSTALI PRIHODI REZIDENTA	
1.	Ostali prihodi rezidenta koji nisu obuhvaćeni članovima 10. i 12. Zakona o porezu na dohodak	10% poreza na dohodak - bez prava na priznavanje rashoda
	Propisi:	
-	Zakon o doprinosima („Sl. novine FBiH“, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15, 104/16 i 34/18)	
-	Zakon o porezu na dohodak („Sl. novine FBiH“, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13)	
-	Zakon o radu („Sl. novine FBiH“, broj 26/16 i 89/18)	
-	Uredba o naknadama troškova za službena putovanja („Sl. novine FBiH“, br. 44/16 i 50/16)	
-	Uredba o naknadama koje nemaju karakter plaće („Sl. novine FBiH“, br. 63/10, 22/11, 66/11 i 51/12)	
-	Uredba o naknadama koje pripadaju članovima Vlade Federacije BiH i njihovim savjetnicima koje nemaju karakter plaće („Sl. novine FBiH“, br. 87/10, 22/11, 45/13 i 9/16)	
-	Pravilnik o načinu obračunavanja i plaćanja doprinosa („Sl. novine FBiH“, br. 64/08, 81/08, 98/15, 6/17, 38/17 i 39/18)	
-	Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dohodak („Sl. novine FBiH“, br. 67/08, 4/10, 86/10, 10/11, 53/11, 20/12, 27/13, 71/13, 90/13, 45/14, 52/16, 59/16, 38/17, 3/18 i 30/18)	
-	Uputstvo o načinu obračunavanja i uplati posebne naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća („Sl. novine FBiH“, broj 81/08)	
-	Pravilnik o načinu obračunavanja, postupku i rokovima za obračunavanje i plaćanje i kontrolu izmirivanja obaveza na osnovu opće vodne naknade i posebnih vodnih naknada („Sl. novine FBiH“, broj 92/07)	

Osnovice za obračun doprinosa određenih obveznika 2013. - 2019.

Osnovice za obračun doprinosa obveznika koji porez na dohodak utvrđuju i plaćaju na osnovu poslovnih knjiga							
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	820,00	827,00	826,00	824,00	830,00	854,00	881,00
Samostalna djelatnost slobodnih zanimanja	1388,00	1399,00	1397,00	1394,00	1405,00	1445,00	1491,00
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	442,00	445,00	445,00	367,00	370,00	381,00	393,00
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca				367,00	370,00		

Osnovice za obračun doprinosa obveznika koji porez na dohodak utvrđuju i plaćaju u paušalnom iznosu							
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti	694,00	700,00	699,00	697,00	702,00	723,00	745,00
Niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost taxi prijevoza	316,00	318,00	318,00	317,00	319,00	329,00	339,00
Samostalna djelatnost trgovca pojedinca						381,00	393,00

Mjesečna osnovica za obračun doprinosa za zaposlenike u rudnicima uglja, tekstilnoj, kožnoj i industriji obuće kojima se isplaćuje plaća i nisko akumulacijskim djelatnostima tradicionalnih esnafskih zanata utvrđenih posebnim propisom kantonalne skupštine (član 6. tačka 10. Zakona o doprinosima)							
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
	316,00	318,00	318,00	01.01.- 27.11. 367,00 28.11.- 31.12. 317,00	01.01.- 27.11. 370,00 28.11.- 31.12. 319,00	01.01.- 04.05. 329,00 05.05.- 31.12. 381,00	393,00
Prosječna plaća	1262	1272	1270	1267	1277	1314	1355,00

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U BIH

2019. Mjesec	BOSNA I HERCEGOVINA			REPUBLIKA SRPSKA			BRČKO DISTRIKT BiH	
	Prosječna plaća		„Sl. glasnik BiH“	Prosječna plaća		„Sl. glasnik RS“	Prosječna plaća	
	bruto	neto		Bruto	neto		bruto	neto
Januar	1.408 KM	913 KM	22/19	1.377 KM	887 KM	16/19		

PROSJEČNE MJESEČNE PLAĆE ZAPOSLENIH U KANTONU SARAJEVO

2019.	Neto plaće	„Službene novine Kantona Sarajevo“	Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća po zaposlenom ostvarena u Kantonu Sarajevo za 2018. godinu iznosi 1.096 KM
Januar	1.147 KM	12/19	

AKTUELNA PITANJA U SUDSKOJ PRAKSI IZ ZAKONA O STVARNIM PRAVIMA - Problemi i praktična rješenja -

SARAJEVO, 23. 4. 2019. Hotel „Hollywood“, dr. Mustafe Pintola 23, ILIDŽA
Seminar počinje u 10:00, a završava u 16:00 sati

PREDAVAČI

Prof. dr. sci. **Meliha POVLAKIĆ**, redovni profesor Pravnog Fakulteta Univerziteta u Sarajevu
Dr. sci. **Muhamed Cimirotić**, sudija Kantonalnog suda u Bihaću i edukator CEST-a

TEME:

- 1. Pravni problemi etažnog vlasništva**
  - Novi koncept i nesnalaženja u praksi
  - Uspostava etažnog vlasništva na novoizgrađenim zgradama
  - Uspostava etažnog vlasništva u skladu sa novim zakonom i promjena ranije zasnovanih odnosa
  - Pretvaranje različitih vrsta prava korištenja na gradskom građevinskom zemljištu u pravo vlasništva u kontekstu izgrađenog i neizgrađenog zemljišta
  - Zemljište koje služi za redovnu upotrebu zgrade
- 2. Javna i opća dobra - donošenje odluka o promjeni statusa**
- 3. Stjecanje prava vlasništva temeljem dosjelošti**
  - Odredbe o stjecanju u Zakonu o zemljišnim knjigama i Zakonu o stvarnim pravima (usklađenost ili suprotnost?)
  - Položaj pravnih lica kod stjecanja vlasništva na osnovu dosjelošti – (mogućnost stjecanja i može li se njihova imovina stjecati)
  - Vrsta suparničarstva tuženih u postupku (sporno pitanje u sudskoj praksi)
  - Novi način uračunavanja vremena posjeda prethodnika u trajanje posjeda dosjedatelja, (novost u Zakonu o stvarnim pravima)
- Prekid i zastoj dosjelošti (da li i kako utječe na mogućnost stjecanja dosjelošču)
- 4. Stjecanje prava vlasništva nekretnine građenjem na tuđem zemljištu**
  - Novi koncept po Zakonu o stvarnim pravima – naglašeno načelo superficies solo cedit; različito u odnosu na ranije propise; prednost vlasnika zemljišta
- 5. Posjed**
  - Pomoćnik u posjedu i posredni posjednik - bitnost razlike zbog sudske zaštite
  - Samostalan posjed – novo svojstvo posjeda kao uvjet stjecanja vlasništva
  - Savjestan posjed – bitno drugačije definisan nego u ranijim zakonima i uticaj na stjecanje dosjelošču
  - Zaštita posjeda nasljednika – pogrešno tumačenje i različito odlučivanje u sudskoj praksi
  - Neke specifičnosti postupka za zaštitu od smetanja posjeda – (novine)
- 6. Uređenje međe**
  - Novi koncept uređenja po Zakonu o stvarnim pravima – stjecanje vlasništva kao posljedica uređenja međe; novi zakonski razlog za uređenje međe

KOTIZACIJA (sa uključenim PDV-om)

- 165,00 KM po učesniku
- 155,00 KM za dva i više učesnika iz iste organizacije
- 145,00 KM za pretplatnike ZIPS-a i Sudske prakse

OBEZBIJEĐENI SU:

Pribor za pisanje
Ručak i osvježjenje
Aktuelna „Domaća i strana sudska praksa“
(pisani materijal cca. 250 stranica)
Power point prezentacije (na CD-u)
Certifikat o učešću na seminaru

POSEBNA PONUDA

UČEŠĆE NA SEMINARU

+

PRAKTIKUM ZA STVARNA PRAVA
260,00 KM

PRIJAVA

Zbog ograničenog broja mjesta **PRIJAVA JE OBAVEZNA!**
Popunjen obrazac prijave poslati na fax: 033/542-700
mail: seminari@privrednastampa.biz; amra@privrednastampa.biz
Dodatne informacije: 033/542-700 ili 061/215-420

ZAPOŠLJAVANJE U JAVNOM SEKTORU U FEDERACIJI BIH/KANTONIMA i SUDSKA ZAŠTITA PRAVA IZ RADNOG ODNOSA

SARAJEVO, 18. 4. 2019. Hotel „Hollywood“, dr. Mustafe Pintola 23, ILIDŽA
Seminar počinje u 10:00, a završava u 16:00 sati

Prof. dr. Jasminka Gradašćević – Sijerčić,
Pravni fakultet Sarajevo

PREDAVAČI

Emina Hulusija,
sutkinja Vrhovnog suda Federacije BiH

TEME:

1. ZAPOŠLJAVANJE U JAVNOM SEKTORU U FEDERACIJI BIH/KANTONIMA

- Zapošljavanje u sistemu radnih odnosa (normativni okvir)
- Poslodavci u javnom sektoru
- Postupak prijema u radni odnos u javnom sektoru u svjetlu čl. 20a Zakona o radu i donesenih provedbenih propisa
  - Uredba o prijemu u radni odnos u javnom sektoru u FBiH („Sl.novine FBiH“, broj 13/19)
  - Uredba o postupku prijema u radni odnos u zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama, pravnim licima s javnim ovlaštenjima na teritoriju kantona, grada ili općine, u javnim ustanovama i javnim preduzećima čiji su osnivači kanton, grad ili općina, te u privrednim društvima u kojima kanton, grad ili općina učestvuju sa više od 50% ukupnog kapitala („Sl.novine KS“ broj 9/19)
- Javni oglas
  - Objava, sadržaj, prijava, rad Komisije za provođenje javnog oglasa, supervizor...)
- Prijem u radni odnos
  - Odluka o prijemu u radni odnos, poništenje javnog oglasa, pravo na prigovor
  - Usklađivanje općih akata poslodavca sa uredbom

2. SUDSKA ZAŠTITA PRAVA IZ RADNOG ODNOSA

- Sporna pravna pitanja kroz analizu sudske prakse i trenutna pravna rješenja
- Tužba, tužbeni zahtjev i tužba za utvrđenje u radnom sporu
- Teret dokazivanja u radnim sporovima
- Pravna stajališta u primjeni pravnog instituta redovnog i vanrednog otkaza ugovora o radu
  - Pravno značenje pravilnika o radu, odnosno općeg akta poslodavca
  - Kriteriji koje poslodavac mora uzeti u obzir pri poslovno uvjetovanom otkazu
  - Formalno-pravni uvjeti za vanredni otkaz ugovora o radu
  - Saznanje poslodavca za težu povredu radnih obaveza
  - Pravo radnika na odbranu
- Postupak prije otkazivanja ugovora o radu
  - Prethodno upozorenje radniku
  - Oblik, obrazloženje i dostava otkaza
- Prava radnika u slučaju nezakonitog otkaza
  - Naknada plaće i druge naknade, naknada štete
  - Otpremnina
  - Vraćanje radnika na rad
  - Privremena mjera

3. PITANJA I ODGOVORI

KOTIZACIJA (sa uključenim PDV-om)

165,00 KM po učesniku

155,00 KM za dva i više učesnika iz iste organizacije

145,00 KM za pretplatnike ZIPŠ-a i SUDSKE PRAKSE

POSEBNA PONUDA

Učešće na seminaru

+

knjiga „Komentar Zakona o radu“

250,00 KM

OBEZBIJEĐENI SU:

Pribor za pisanje
Ručak i osvježanje
Power point prezentacije
Certifikat o učešću na seminaru
Besplatan parking

PRIJAVA

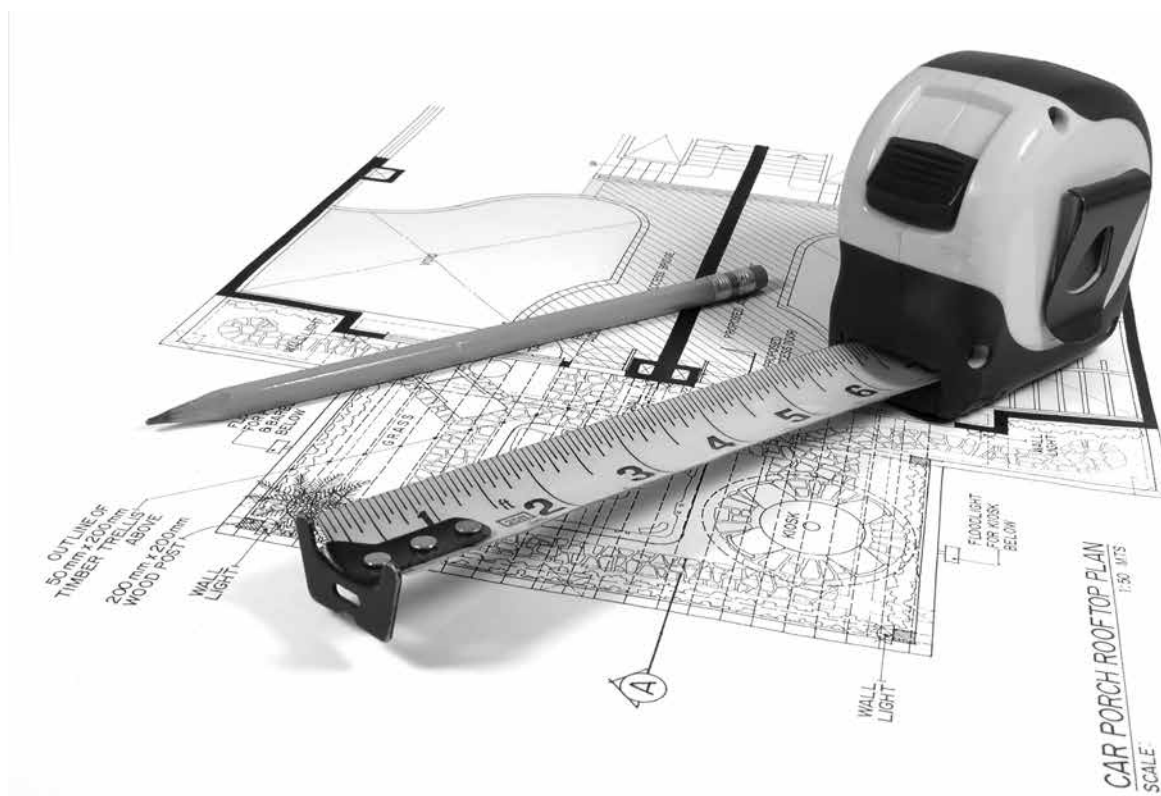
Zbog ograničenog broja mjesta **PRIJAVA JE OBAVEZNA!**
Popunjen obrazac prijave poslati na fax: 033/542-700 ili
mail: seminari@privrednastampa.biz; amra@privrednastampa.biz
Dodatne informacije: 033/542-700 ili 061/215-420

STVARNA PRAVA

Primjena Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske u sudskoj praksi

Donošenjem Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske (ZPK) otvorena je mogućnost za uspostavu jedinstvene evidencije o nepokretnostima na teritoriji RS. Dileme koje su se pojavile u relativno skromnoj sudskoj praksi oko upisa prava svojine prema stvarnom stanju su riješene donošenjem Izmjena i dopuna ZPK, tako da je kod spornih upisa otpala mogućnost da se dotadašnji upisani vlasnik upućuje na parnicu, a druga strana koja tvrdi da ima jače pravo u sudskom postupku treba da dokaže da je zaključila valjan pravni posao temeljem kojeg se stiče svojina ili ju je stekla temeljem zakona. Ovakvo zakonsko rješenje je otklonilo i pitanje blagovremeno podnesene tužbe, jer dokazivanje jačeg prava prema odredbama Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske nije ograničeno rokovima

Piše: Nevenka MITRIĆ, sudija Okružnog suda u Banja Luci

U ovom radu posebna pažnja obrađena je na regulativu iz Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 6/12,

110/16 i 62/18 – u daljnjem tekstu ZPK), koji uređuje uspostavu katastra nepokretnosti kao osnovne evidencije o nepokretnostima i pravima na njima, dok je ostali dio za-

kona više u domenu stručnjaka iz geodetske oblasti. Pored zakonskih rješenja akcentat je stavljen na dosadašnju skromnu sudsku praksu u primjeni zakona iz ovog dijela.

Da bi se shvatila suština zakonskih rješenja dat je osvrt na istorijski razvoj oblasti katastra uopšte, kako na području Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu BiH), odnosno bivše Jugoslavije.

Potrebe čovjeka kao krajnjeg korisnika informacija o prostoru se mijenjaju i sazrijevaju paralelno sa razvojem ljudske civilizacije počevši od težnje za definisanjem oblika Zemlje pa do najsavremenijih potreba ljudskog društva za spoznajom prostora i upravljanjem materijalnim stvarima u tom prostoru. Nepokretnosti, kao savršen oblik materijalnog, postaju sinonim za samu egzistenciju i u tom i takvom svijetu kvalitetno gazdovanje njima i pravima na njima je obaveza svake moderne, razvijene države. Tačnost, ažurnost i nedvosmislenost samih podataka koje ih opisuju u tehničkom i pravnom smislu, savremena društva ne smiju dovoditi u pitanje. Značaj i uloga katastra je multidimenzionalna, a svijest o prostoru postala je u današnjem vremenu preduslov uspješnog egzistiranja u njemu¹.

Istorijat katastra

Praćenje podataka o zemljištu vrlo je staro, seže u daleku prošlost. Tako grčki istoričar Herodot spominje da je perzijski kralj Darije uveo plaćanje poreza na prihod od zemljišta u osvojenim zemljama Male Azije i zbog toga naredio utvrđivanje prostorne veličine posjeda i dohodak.

O postanku i značenju riječi "katastar" postoji više objašnjenja. Prema jednim ona potiče od starolatinske reči *catastrum*, odnosno *capitastrum* (*caput* - glava, lista ljudi) koja je u doba Rimskog Carstva bila naziv za knjigu rasporeda poreza i drugih sličnih davanja od zemljišta. Drugi smatraju da riječ "katastar" dolazi od grčke riječi *katastikhon* (κατάστιχον) (glavna knjiga, list), koja predstavlja službenu evidenciju, odnosno popis poreskih obaveznika sa njihovim poreskim računima. U zemljama zapadne i srednje Evrope riječ *cadastre* je uobičajena kao pojam za popisivanje nepokretnosti.

Danas se pod pojmom "katastar" mogu podrazumijevati razne državne evidencije (registri) nepokretnosti sa različitim sadržajima podataka, načinom njihovog prikupljanja, obrade, prezentacije i održavanja, koje su uspostavljene za različite namjene.

Prema odredbama ZPK, katastar nepokretnosti bi se mogao definisati kao javni registar koji predstavlja osnovnu evidenciju o nepokretnostima i pravima na njima. Nepokretnosti predstavljaju katastarske parcele, zgrade, stanovi i poslovne prostorije. Pored podataka o nepo-

kretnostima u katastru se čuvaju i podaci o pravima na nepokretnostima i nosiocima tih prava, teretima i ograničenjima. U katastar nepokretnosti upisuje se pravo svojine i druga stvarna prava na nepokretnostima, određena obligaciona prava koja se odnose na nepokretnosti, realni (stvarni) tereti i ograničenja u raspolaganju nepokretnostima.

Dolaskom Osmanlija na prostor BiH, uvode se pravila o zemljištu kao prirodnom resursu, uređena takozvanim Ramazanskim zakonikom – Gruntovni zakonik iz 1858. godine (poznat po sistemu tapija kao dokaz o vlasništvu). Evidencija se vodila preko tapija. Knjiga tapija se čuvala a kopije iz nje su davane seljaku. U njima je bilo samo opisano vlasništvo. Npr. Petar Petrović ima livadu zvanu podglavu, šumu zvanu grab, njive zvane kod potoka i dvije kolibe. Svrha tog popisa je bila prije svega poreska, zajedno sa spiskom muških glava i broja ovaca, koza i govoda.

Aneksijom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu BiH) od strane Austro-Ugarske monarhije, 1878. godine, dolazi do zaokreta na polju kartografije i zemljišnih evidencija. Decembra 1879. godine, pri Ministarstvu za opšte poslove u Beču, formirana je komisija od sedam vojno-geodetskih stručnjaka i dvorskih savjetnika sa zadatkom da razmotre mogućnost katastarskog premjera BiH. U tom cilju uspostavljena je geodetska služba u BiH sa zadatkom da organizuje premjer teritorije BiH, uspostavi katastar zemljišta izradi kartografske podloge. Uspostava katastra zemljišta (premjer svake parcele, utvrđivanje njene plodnosti, posjednika) bio je uslov za rješavanja mjere agrarnog pitanja i pravednijeg zahvatanja poreza u obliku trećine, desetine i drugih davanja. Vođenje katastarske evidencije bilo je na istim temeljima kao i u Monarhiji. Zadatak evidencije je bio da reambulira katastarski operat i tako ga dovede u faktičko stanje u katastru. Na teritoriji BiH premjer je izvršen u vremenu od 1880. do 1885. godine. Na osnovu podataka ovog premjera izrađeni su katastarski planovi i katastarski operat. Osnivanje gruntovnice je započeto 1886. godine a završeno 1911. godine za čitavu BiH.

Premjer koji je izvršen za vrijeme Austro-Ugarske monarhije korišten je i poslije prvog svjetskog rata na ovim prostorima, a evidencija o stvarnim pravima na nepokretnostima se i dalje vodila gruntovno². Kraljevina Jugoslavija imala je katastarski premjer i instituciju Katastra zemljišta na područjima koje je do tada bilo u sastavu Austro-Ugarske monarhije. Srbija, Makedonija i dio Crne Gore koji nije bio u sastavu Monarhije nisu imali katastarske operate, te se odmah poslije prvog svjetskog rata pri-

² Zakon o zemljišnim knjigama Kraljevine Jugoslavije („Službene novine Kraljevine Jugoslavije“, br. 146 – LIII od 1. jula 1930. godine i br. 281. XC od 1. decembra 1931. godine), čija pravna pravila su bila u upotrebi sve do donošenja Zakona o zemljišnim knjigama Republike Srpske 2003. godine

¹ Mr Radovan Đurović, dipl.inž.geod. doktorska disertacija "Novi koncept održavanja državnog premera i katastra nepokretnosti"

stupilo premjeru ovih dijelova države. Za cijelo područje Kraljevine Jugoslavije uvedena je jedinstvena projekcija, Gaus-Kriggerova projekcija meridijanskih zona.

Poslije drugog svjetskog rata za potrebe prostornog planiranja, projektovanja i građenja u skladu sa Uredbom o osnivanju nadležnosti Geodetske uprave NR BiH 1953. godine počeo se izvoditi novi premjer. Tako je na osnovu premjera (novi premjer), koji je okončan do 1958. godine formiran katastar zemljišta (popisni katastar), koji je korišćen u oblastima urbanizma, građevinarstva, vodoprivrede, elektroprivrede, šumarstva, rudarstva, nauke, kulture, statistike i u oblasti finansija i državne uprave, a na područjima u kojima su uništene zemljišne knjige popisni katastar je korišćen i kao evidencija o vlasništvu. Ova oblast je bila zakonodavno regulisana Zakonom o premjeru i katastru zemljišta na nivoima republika. Prvi zakon iz ove oblasti SR BiH je donijela 1947. godine („Službeni list NR BiH“ broj 11/47), kojim se uređivala oblast premjera zemljišta, izrada katastra zemljišta, kao i njihovo održavanje i obnova.

Premjer je obuhvatao postavljanje i određivanje astronomsko-geodetske, gravimetrijske, trigonometrijske i nivelmanske mreže kao i obrada mjerenja izvršena na ovim mrežama (osnovni geodetski radovi), snimanje detalja, izrade originale planova i osnove državne karte, geodetske radove u vezi komasacije zemljišta. Osnovni geodetski radovi činili su jedinstvenu osnovu za premjer i premjeravanje. Predstavljanje detalja na planovima vršeno je u Gaus-krigerovoj projekciji meridijanskih zona od tri stepena.

Katastar zemljišta sadržavao je podatke o katastarskim parcelama i objektima na zemljištu u pogledu njihovog položaja, veličine, načina iskorištavanja (kulturia), klase i katastarskog prihoda, kao i podatke o korisnicima zemljišta (faktička evidencija nepokretnosti). Svi ovi podaci su se upisivali u katastarski operat izuzev položaja i oblika katastarskih parcela i objekata prikazivani su na planovima (građanima su izdavane kopije katastarskih planova).

Dakle, katastar zemljišta nije imao karakter vlasničke evidencije. Podaci su se dobijali u postupku premjera ili popisa zemljišta. Izvod iz katastra zemljišta, kao dokaz o podacima upisanim u katastar zemljišta je bio posjedovni list. Obrazac **posjedovnog lista** sadrži: matični broj korisnika, lične podatke korisnika ili naziv organa ili organizacija, podatke o mjestu stanovanja, ulicu i kućni broj, zatim dio posjeda. Unutrašnja strana sadrži: brojeve i podbrojeve svih parcela ukoliko ih ima, naziv kulture, odnosno način korišćenja zemljišta, klasu, površinu.

Izrada katastra zemljišta obuhvatala je utvrđivanje katastarskih teritorijalnih jedinica, katastarsko klasiranje i bonitiranje zemljišta, izlaganje na javni uvid određenih podataka premjera i katastarskog klasiranja zemljišta i izradu

katastarskog operata.

Održavanje premjera i katastra zemljišta obuhvatalo je praćenje, utvrđivanje i snimanje nastalih promjena na zemljištu koje su od uticaja na podatke premjera i katastra zemljišta, provodenje utvrđenih promjena na geodetskim planovima, karti i elaboratu i katastarskom operatu, kao i obnavljanje biljega stalnih geodetskih tačaka.

Obnova premjera i katastra zemljišta vršena je kada nastane znatno neslaganje između podataka premjera i katastarskog operata i stanja na terenu, a ovo neslaganje se ne može otkloniti mjerama redovnog održavanja. Obnova premjera i katastra zemljišta, po pravilu, obuhvata ponovno vršenje premjera, katastarskog klasiranja i bonitiranja zemljišta i izradu novog katastarskog operata. Izuzetno, može se vršiti i obnova samo katastarskog klasiranja i bonitiranja zemljišta, ako ne postoji potreba za obnovu premjera.

Potreba objedinjavanja evidencija o nepokretnosti

Zakonima o premjeru i katastru zemljišta bila je utvrđena obaveza sudova i drugih organa koji rješavaju o vlasništvu i drugim stvarnim pravima na nepokretnostima, da u aktima kojima rješavaju o tim pravima označavaju nepokretnosti prema podacima premjera i katastra zemljišta i da te akte po njihovoj pravosnažnosti dostave opštinskom organu uprave nadležnom za poslove katastra. Označavanje nepokretnosti vrši se na osnovu kopije plana koju je izdao nadležni opštinski organ uprave. Organi i organizacije bili su dužni da koriste podatke premjera i katastra zemljišta u svim poslovima za koje su im potrebni mjerni i opisni podaci o nepokretnostima. Ustanovljavanje svih službenih evidencija o nepokretnostima morale su se zasnivati na podacima premjera i katastra zemljišta.

Vremenski ažurna i po zakonu obavezna, evidencija o podacima posjeda u katastru zemljišta je dovela do toga da je stanje upisa vlasništva i drugih stvarnih prava na nepokretnostima u zemljišnim knjigama (grunтовница) postalo vrlo loše, nesređeno i haotično do te mjere da tržišnoj ekonomiji i svim učesnicima u pravnom prometu nepokretnosti nije pružalo ustanovljenu pravnu sigurnost. Zemljišne knjige nisu odražavale stvarno stanje na terenu, tačnije rečeno da je u sukobu sa izvanknjižnim pravnim stanjem nepokretnosti. Katastar je trebao biti u funkciji upisa nepokretnosti u zemljišne knjige, od njega sve počinje, nasuprot tome zemljišna knjiga je bila zapostavljena i zanemarena.

U cilju objedinjavanja svih evidencija o nepokretnostima u SR BiH je donesen Zakon o premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni list SR BiH“, br. 22/84, 12/87 i 26/90).

Ovim zakonom je uređivan premjer zemljišta, zgrada i drugih objekata, izrada i održavanje katastra zemljišta,

zgrada i drugih objekata, evidencija i upis prava na nepokretnostima. Premjer zemljišta, zgrada i drugih objekata je utvrđivanje potrebnih podataka za horizontalnu i vertikalnu predstavu teritorije SR BiH (Republike) i prikupljanje ostalih podataka o zemljištu, zgradama i drugim objektima i pravima na nepokretnostima. Na osnovu izvršenog premjera izrađuje se katastar zemljišta, zgrada i drugih objekata, vrši se upis prava na nepokretnostima i izrađuju geodetski planovi, osnovna karta za teritoriju Republike i druge karte za razne namjene. Katastar zemljišta, zgrada i drugih objekata sadrži mjerne i opisne podatke o tim nepokretnostima. Evidencija prava na nepokretnostima sadrži sve podatke o upisanim pravima na nepokretnostima. Katastar nepokretnosti, u smislu ovog zakona je zbirna dokumentacija podataka o katastru zemljišta, zgrada i drugih objekata sa evidentiranim pravima na nepokretnostima. Katastar nepokretnosti je javna knjiga. Upis prava na nepokretnosti, kao i upis svih promjena koje se odnose na podatke upisane u katastru nepokretnosti, je obavezan. Upis iz prethodnog stava oslobođen je plaćanja taksu i ne može se usloviti prethodnim plaćanjem poreza na promet nepokretnosti i prava i drugih dadžbina. Podaci upisani u katastar nepokretnosti smatraju se tačnim i treća lica koja se oslanjaju na tačnost ne mogu imati štetnih posljedica u prometu nepokretnosti i drugim odnosima u kojima se ovi podaci koriste.

Utvrđivanje prava na nepokretnostima vršeno je u postupku osnivanja katastra nepokretnosti i to na osnovu stanja upisanog prava u zemljišnoj knjizi ako se ustanovi da taj upis odgovara stvarnom stanju. Smatra se da ne odgovara stvarnom stanju i neće se upisati u katastar nepokretnosti hipoteka čiji je upis u zemljišnoj knjizi stariji od 30 godina računajući unazad od dana izlaganja podataka; pravosnažnih odluka nadležnog organa, zaključenih ugovora i drugih isprava, koje su osnov za upis prava u katastru nepokretnosti; podataka iz katastarskog operata koji odgovara stvarnom stanju.

Ako ne postoje dokazi o pravu na nepokretnostima, upis prava na nepokretnostima mogao se odrediti na osnovu drugih provedenih dokaza (saslušanje svjedoka, posljednje stanje posjeda, izjava stranaka i dr.).

Ako se u postupku izlaganja podataka ustanovi da je sporno pravo svojine ili drugo pravo na nepokretnostima, komisija će stranku sa manje vjerovratnim pravom uputiti da, u roku od 30 dana od dana izlaganja, kod nadležnog suda pokrene spor i da komisiji, u daljem roku od osam dana, podnese dokaz o pokretanju spora. U primjedbi popisnog lista označit će se postojanje spora. Ukoliko stranaka iz prethodnog stava u određenom roku ne podnese komisiji dokaz da je kod nadležnog suda pokrenula spor, brisat će se primjedba o postojanju spora. U popisnom listu izvršit će se upis osporenog prava u korist lica čije je pravo vjerovatnije (član 78. Zakona).

Na osnovu činjenica utvrđenih u postupku izlaganja podataka, komisija je donosila rješenje koje je pored podataka o nepokretnostima i pravima na iste sadržavalo nalog za upis podataka o nepokretnostima i nosiocima prava na nepokretnostima. Rješenje se moglo žalbom pobijati samo u pogledu utvrđenih podataka premjera i katastarskog klasiranja zemljišta. U pogledu utvrđivanja prava na nepokretnostima mogao se u roku od 30 dana po prijemu rješenja pokrenuti spor kod nadležnog suda.

Treća lica, koja su smatrala da su izvršenim upisom prava na nepokretnostima u katastru nepokretnosti povrijeđena njihova prava, mogli su tužbom kod nadležnog suda osporavati izvršeni upis u roku od tri godine od dana stupanja na snagu katastra nepokretnosti. Pravo iz prethodnog stava pripadalo je i licu koje je propustilo rok od 30 dana iz člana 78. stav 1. zakona. Danom stupanja na snagu katastra nepokretnosti izrađenog prema odredbama zakona prestao bi da važi za to područje katastar zemljišta i zemljišna knjiga.

Plan je bio da se uspostava katastra nepokretnosti sa objedinjenim katastarskim podacima i podacima zemljišnoknjižnih ureda okonča u roku od deset godina, a do uspostave katastra nepokretnosti i dalje bi se održavale postojeće evidencije. Do početka rata u BiH katastar nepokretnosti uspostavljen je samo na 10 % teritorije.

Uspostavljanje jedinstvene evidencije nepokretnosti prema ovom zakonu nisu postignuti očekivani rezultati u pogledu usaglašavanja zemljišnoknjižne i katastarske evidencije nepokretnosti, te je uslijedila daljnja reforma u oblasti zemljišno-knjižnog prava na nivou entiteta.

Ideja o uspostavljanju jedinstvene evidencije podataka o zemljištu prekinuta je 2003. godine donošenjem entitetskih zakona o zemljišnim knjigama. To je bio potpuni zaokret u odnosu na do tada postojeći koncept evidentiranja nepokretnosti i prava na nepokretnostima, s obzirom na to da su zakonodavci u tadašnjoj SFRJ sredinom 80-ih godina odlučili da zamijene sistem zemljišnih knjiga jedinstvenom evidencijom nepokretnosti donošenjem Zakona o premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni list SRBiH“, br. 22/84, 12/87 i 26/90).

Novi entitetski zakoni o zemljišnim knjigama bili su identičnog sadržaja i to: Zakon o zemljišnim knjigama Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, br.19/03, 54/04) i Zakon o zemljišnim knjigama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 67/03, 46/04, 109/05 i 119/08). Stupanjem na snagu ovih zakona prestala je primjena odredaba Zakona o premjeru i katastru nepokretnosti koje se odnose na evidenciju i upis prava vlasništva i drugih stvarnih i obligacionih prava na nepokretnostima i dugogodišnja primjena Zakona o zemljišnim knjigama Kraljevine Jugoslavije („Službene novine Kraljevine Jugoslavije“, br. 146 – LIII od 1. jula 1930. godine i br. 281. XC od 1. decembra 1931.) u onim katastarskim

opštinama u kojima do tada nije bio uspostavljen katastar nepokretnosti.

Zakon o premjeru i katastru Republike Srpske

Poslije donošenja zakona o zemljišnim knjigama zakonodavci u Republici Srpskoj nastavili su sa reformama u ovoj oblasti u pravcu uspostave jedinstvene evidencije o nepokretnostima i one su rezultat usvajanja ZPK kojim je ponovo aktuelizovan koncept uspostave sistema jedinstvene evidencije nepokretnosti.

Zakon je rađen po modelu i sa manjim korekcijama Zakona o premjeru i katastru nepokretnosti iz 1984. godine. Predmetnim Zakonom stavljen je van snage Zakon o održavanju premjera i katastra zemljišta („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 19/96 i 15/10), Zakon o premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 34/06, 110/08 i 15/10) i Zakon o zemljišnim knjigama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 67/03, 46/04, 109/05 i 119/08) prestaju da važe, osim odredaba tih zakona koje se odnose na korišćenje i održavanje evidencija iz člana 189. ovog zakona.

Članom 189. ZPK propisano je da će se do dana osnivanja katastra nepokretnosti koristiti i održavati: popisni katastar, katastar zemljišta uspostavljen na osnovu premjera u stereografskoj projekciji, katastar zemljišta uspostavljen na osnovu premjera u Gaus-Krigerovoj projekciji u skladu sa odredbama Zakona o održavanju premjera i katastra zemljišta („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 19/96 i 15/10), katastar nepokretnosti sa utvrđenim korisnikom uspostavljeni na osnovu premjera u Gaus-Krigerovoj projekciji u skladu sa odredbama Zakona o premjeru i katastru nepokretnosti („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 34/06, 110/08 i 15/10), zemljišna knjiga u skladu sa odredbama Zakona o zemljišnim knjigama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 67/03, 46/04, 109/05 i 119/08), knjiga uložениh ugovora o otkupu stambenih zgrada i stanova u skladu sa odredbama Pravilnika o vođenju knjige uložениh ugovora o otkupu stambenih zgrada i stanova („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 45/01 i 6/02) i knjiga uložениh ugovora o prodaji poslovnih zgrada, poslovnih prostorija i garaža u skladu sa odredbama Pravilnika o uspostavljanju i vođenju knjige uložениh ugovora o prodaji poslovnih zgrada, poslovnih prostorija i garaža („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 60/05).

Cilj zakonodavaca je da se donošenjem ovog zakona konačno omogući sređivanje i ažuriranje evidencija o nepokretnostima i prava na nepokretnostima da bi se osigurao brži i jednostavniji pravni promet nepokretnosti. Sagledavanjem ovih problema sa teorijskog aspekta, kao i istraživanjem prakse i uočavanjem eventualnih problema i poteškoća, odredit će se vrijednost i ispravnost i jednog

i drugog koncepta evidencije nepokretnosti i prava na nepokretnostima.

ZPK uređuje upravne i stručne poslove koji se odnose na premjer Republike Srpske, katastar nepokretnosti, katastar vodova, osnovne geodetske radove, adresni registar, topografsko-kartografsku djelatnost, Geoinformacioni sistem Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske, infrastrukturu geoprostornih podataka Republike Srpske i geodetske radove u inženjersko-tehničkim oblastima.

Premjer Republike Srpske su stručni poslovi premjera, po propisanoj metodologiji – katastarski premjer, premjer u postupku uređenja zemljišne teritorije komasacijom (komasacioni premjer), premjer vodova i topografski premjer. Katastarski premjer je geodetsko mjerenje i prikupljanje podataka o nepokretnostima i imaocima prava na nepokretnostima. Ti podaci čine elaborat premjera. Kao i u ranijim zakonima katastarske teritorijalne jedinice su: katastarska parcela, katastarska opština i katastarski srez. U postupku katastarskog premjera prikupljaju se podaci o prostornim jedinicama, parcelama, objektima i posebnim dijelovima objekata prema raspoloživoj dokumentaciji ili se preuzimaju iz postojećih evidencija i tehničke dokumentacije.

Poglavlje Zakona pod nazivom „**Katastar nepokretnosti**“ zbog svoje kompleksnosti i velikog broja članova podijeljeno je u više dijelova: Načela katastra nepokretnosti, Sastav i sadržaj katastra nepokretnosti, Osnivanje katastra nepokretnosti, Osnivanje katastra nepokretnosti prema podacima katastarske evidencije, knjige uložениh ugovora i zemljišne knjige, Izlaganje na javni uvid podataka o nepokretnostima i utvrđivanje prava na nepokretnostima, Upis u katastar nepokretnosti, Opšti uslovi za upis stvarnih prava, predbilježbe i zabilježbe, Upis stvarnih prava prema podacima katastra zemljišta i katastra nepokretnosti sa utvrđenim korisnikom uspostavljenih na osnovu premjera u Gaus-Krigerovoj projekciji, zemljišne knjige i knjige uložениh ugovora, zabrana upisa u katastar nepokretnosti, Osnivanje katastra nepokretnosti prema podacima katastarskog premjera, Obnova katastra nepokretnosti, Centralni adresni registar i registar prostornih jedinica, Održavanje katastra nepokretnosti, Postupak upisa promjena na nepokretnostima i stvarnim pravima na njima i Ispravljanje grešaka u održavanju katastra nepokretnosti.

Osnovna načela na kojima se zasniva katastar nepokretnosti su propisana odredbom člana 53. ZPK tako da su pobrojana načela upisa, javnosti, pouzdanja, načelo legaliteta, formalnosti, načelo konstitutivnosti i deklarativnosti, obaveznosti i načelo određenosti. Načela konstitutivnosti i deklarativnosti upisa u katastar nepokretnost su uređena članom 62. ZPK. Načela sticanja prava svojine

su uređena i Zakonom o stvarnim pravima³.

U praksi se pojavilo spornim da li komisija prilikom izlaganja ima ovlaštenja da izvrši upis prava svojine imao koje pravo je stečeno temeljem zakona⁴.

Upisom u katastar nepokretnosti stiču se, prenose, ograničavaju i prestaju prava na nepokretnostima, osim ako zakonom nije drugačije određeno. Svako ima pravo da izvrši uvid u podatke koje sadrži katastar nepokretnosti, da mu se izda list nepokretnosti ili potvrda da je određena nepokretnost ili pravo upisano u katastar nepokretnosti.

Katastar nepokretnosti je javna knjiga, svako zainteresirano lice može izvršiti uvid u podatke koji su upisani u katastar nepokretnosti i ukoliko zatraži da mu se izda list

³ Član 53. Zakona o stvarnim pravima propisuje :“(1) Pravo svojine na nepokretnostima na osnovu pravnog posla stiče se uknjižbom u zemljišnu knjigu, ako zakonom nije drugačije određeno.

(2) Pravni posao iz stava 1. ovog člana zaključuje se u obliku propisanim posebnim zakonom.

(3) Svojina se prenosi na osnovu valjano izjavljene volje zemljišnoknjižnog vlasnika usmjerene na to da njegova svojina pređe na sticao (clausula intabulandi). Ova izjava volje može biti data u pravnom poslu koji je upravljen na prenos svojine ili u posebnoj ispravi, koja mora biti sačinjena u zakonom propisanom obliku za prenos svojine na nepokretnostima.

(4) Sprovedena uknjižba djeluje od trenutka kada je sudu podnesen zahtjev za uknjižbu.

Zakon o stvarnim pravima sticanje svojine zakonom uređuje članovima 58. do 65. (održaj, nasljeđivanje, građenje, priraštaj).

⁴ „S obzirom na to, te imajući u vidu odredbe ZPK, prema kojima izlaganje podataka u cilju osnivanja katastra nepokretnosti prema podacima katastra zemljišta i katastra nepokretnosti, zemljišne knjige i knjige uloženi ugovora obavlja Komisija za izlaganje, koju formira Uprava za jednu ili više katastarskih opština (član 76. stav 1.), zatim da na osnovu činjenica utvrđenih u postupku izlaganja podataka, komisija donosi rješenje, koje sadrži podatke o nepokretnostima, označenje prava na nepokretnostima i nosilaca tih prava, ograničenje vezano za raspolaganje nepokretnostima, nalog za upis podataka o nepokretnostima i nosiocima prava na nepokretnostima (član 86. stav 1.), te ostale odredbe koje regulišu postupak izlaganja na javni uvid podataka o nepokretnostima i utvrđivanju prava na nepokretnostima (član 75. do 89.), ne mogu se prihvatiti navodi revidenta da je „komisija tuženom priznala više prava nego što ga je posjedovao u trenutku donošenja rješenja”.

Imajući u vidu sve navedeno, te posebno utvrđenje činjenice vezane za osnov podruštvljavanja nepokretnost (nacionalizacija), kao i da je Zakonom o građevinskom zemljištu Republike Srpske iz 2003. godine („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 86/03) po sili zakona izmjenjen pravni režim gradskog građevinskog zemljišta tako što je u privatnu svojinu vraćeno neizgrađeno građevinsko zemljište koje je prethodno prešlo u društvenu (državnu) svojinu na osnovu opštinskih odluka, a nije privedeno namjeni, a u privatnu svojinu je vraćeno i izgrađeno gradsko zemljište, neosnovano je isticanje tužitelja da je naloženi upis prava svojine na predmetnim nepokretnostima u korist tuženog suprotan Zakonu o građevinskom zemljištu i Zakonu o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj:124/08 do 95/11). Stoga, ni ostali revizioni navodi kojima se ističe da je donošenjem pobijanog rješenja došlo do prestanka društvene svojine bez prethodnog provođenja određenog postupka i donošenja odgovarajućeg rješenja (pravosnažnog) koji bi predstavljao valjan pravni osnov za upis prava svojine u javnim evidencijama, nisu od značaja (izvod iz presude Vrhovnog suda Republike Srpske broj: 71 O P 166892 16 Rev od 05.01.2018. godine).

nepokretnosti ili potvrda o podacima upisanim u službenoj evidenciji ovog registra. Za podatke upisane u katastar nepokretnosti važi pretpostavka da su istiniti i da je sticalac koji je u dobroj vjeri postupio sa povjerenjem u te podatke pravno zaštićen ako nije znao niti je, s obzirom na okolnosti, imao dovoljno razloga posumnjati u ono što je upisano.

Katastar nepokretnosti sastoji se od: elaborata premjera, zbirke isprava i baze podataka katastra nepokretnosti. Katastar nepokretnosti se osniva na osnovu odluke Uprave za cijelu katastarsku opštinu, dio katastarske opštine, a najmanje za jednu parcelu. Postupak u kojem se osniva katastar nepokretnosti zove se postupak izlaganja na javni uvid podataka o nepokretnostima i prava na nepokretnostima. Postupak izlaganja provodi komisija za izlaganje na osnovu podataka katastarske evidencije, zemljišne knjige, knjige uloženi ugovora o otkupu stambenih zgrada i stanova i knjige uloženi ugovora o prodaji poslovnih zgrada, poslovnih prostorija i garaža i na osnovu podataka katastarskog ili komasacionog premjera. Na osnovu prikupljenih podataka formira se baza podataka katastra nepokretnosti.

Do donošenja Zakona o izmjenama i dopunama ZPK („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 62/18) u pravilu (član 71. stav 2. zakona) katastar nepokretnosti osniva se za cijelu katastarsku opštinu. Stavom 3. istog člana, katastar nepokretnosti može da se osnuje za dio katastarske opštine, a najmanje za jednu parcelu, na osnovu odluke Uprave (pojedinačni katastar nepokretnosti). Predmetnim izmjenama ovaj stav je brisan.

Zakonsko rješenje o nemogućnosti osnivanja pojedinačnog katastra nepokretnosti u sudskoj praksi posebno se odrazilo na primjenu odredbe člana 113. Zakona o izvršnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 67/13 i 98/14), na područjima na kojim nisu ustanovljene zemljišne knjige, odnosno gdje zemljišno knjižno stanje ne odgovara stvarnom stanju u postupku izvršenja ne nepokretnostima vanknjižnog vlasnika.⁵

⁵ Član 113. ZIP propisuje da će nakon donošenja rješenja o izvršenju, sud zastati sa izvršenjem do okončanja postupaka predviđenih u stavu 4. odnosno u stavu 8. ovog člana (3.). Nakon što je rješenje o izvršenju doneseno, postupak izvršenja na nepokretnostima na području gdje zemljišne knjige nisu uspostavljene ili su uništene, odnosno nestale, nastaviće se nakon što se nepokretnost koja je predmet izvršenja upiše u zemljišne knjige u skladu sa glavom VIII Zakona o zemljišnim knjigama, ukoliko takav upis nije u suprotnosti sa zakonom (3.). Tražilac izvršenja je obavezan da zahtijeva upis u zemljišne knjige u skladu sa stavom 4. ovog člana u roku od 15 dana od dana donošenja rješenja o izvršenju, te da o tome, u roku koji mu bude određen, izvjesti izvršni sud. Ako tražilac izvršenja ne podnese zahtjev za upis u zemljišne knjige u predviđenom roku ili u datom mu roku o tome ne izvjesti izvršni sud, postupak izvršenja će se obustaviti (4.).

Međutim, važeći ZPK, čije odredbe se imaju primijeniti na postupke

Od dana početka osnivanja katastra nepokretnosti sprovode se promjene u katastarskoj evidenciji, zemljišnoj knjizi i knjigama uloženi ugovora, do isteka roka za osnivanje katastra nepokretnosti određenog u javnom oglasu. Rješenje o promjenama dostavlja se komisiji.

Podaci premjera i katastarskog klasiranja zemljišta o površinama, kulturama, klasama, zgradama i posebnim dijelovima zgrada, drugim objektima, prikupljeni podaci o pravima na nepokretnostima, kao i o posjednicima nepokretnosti, izlažu se na javni uvid putem popisnog lista. Ove poslove obavlja komisija za izlaganje koju formira Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske.

Komisija je obavezna prije početka izlaganja da pribavi kopije katastarskih planova i elaborat novog premjera, kao i podatke o licima za koja se na osnovu ranije prikupljenih podataka pretpostavlja da im pripadaju prava na nepokretnostima. Također, komisija je obavezna da koristi podatke iz zemljišne knjige, stare katastarske planove i katastarske operate, odluke sudova i organa uprave kojima je odlučeno o pravima na nepokretnostima, a koje nisu ranije provedene u zemljišnim knjigama, neprovedene odluke agrarnih i drugih komisija koje se odnose na nepokretnosti kao i sve druge dokaze i isprave koji mogu poslužiti za upis prava u katastru nepokretnosti.

U katastarskoj opštini u kojoj se osniva katastar nepokretnosti komisija u postupku izlaganja objavljuje javni oglas o osnivanju katastra nepokretnosti najkasnije 30 dana prije početka izlaganja podataka. Javni oglas objavljuje se i na internetskoj stranici Uprave.

U cilju obezbjeđenja učešća stranaka u postupku izlaganja prema odredbi člana 79. Zakona komisija će svakom fizičkom ili pravnom licu, za koja su prikupljeni podaci i adrese i za čije se nepokretnosti vrši izlaganje, dostaviti najkasnije osam dana prije dana izlaganja podataka pismeni poziv sa popisnim listom ili kopijom popisnog lista da u određeno vrijeme dođe u radnu prostoriju komisije i donese sve isprave koje služe kao dokaz o pravima na nepokretnostima. Licima koja se ne jave na javni oglas, a čije je prebivalište odnosno boravište nepoznato, kao i licima koja su pojedinačno pozvana radi učešća u postupku izlaganja podataka a koja se nisu odazvala niti su opravdala svoj izostanak, komisija postavlja privremelog zastupnika.

---

osnivanja katastra nepokretnosti, u članu 71. stav 2. propisuje da se katastar nepokretnosti osniva za cijelu katastarsku opštinu. Stav 3. člana 71. koji je propisivao da se katastar nepokretnosti može osnovati ne samo za dio katastarske opštine već i za najmanje jednu parcelu brisan je izmjenama i dopunama ZPK ("Službeni glasnik Republike Srpske" broj 62/18), to se nameće logičan zaključak da prvostepeni sud u konkretnoj izvršnoj stvari neće pristupiti fazi sprovođenja izvršenja do osnivanja katastra nepokretnosti za katastarske opštine Lubovo i Šipovo. (*izvod iz rješenja okružnog suda u Banja Luci broj: 75 0 I 006049 19 Gž 2 od 08.02.2019. godine*)

U toku postupka izlaganja podataka sastavlja se zapisnik koji potpisuju stranke, drugi učesnici u postupku i članovi komisije. Stranke u postupku izlaganja podataka mogu stavljati primjedbe na podatke utvrđene premjerom i katastarskim klasiranjem zemljišta koje je komisija dužna razmotriti i izvršiti određene promjene podataka ako utvrdi da su primjedbe osnovane.

Prema sadržaju člana 84. ZPK utvrđivanje prava na nepokretnostima vrši se na osnovu: stanja upisanog prava u zemljišnoj knjizi ako se ustanovi da taj upis odgovara stvarnom stanju; pravosnažnih odluka nadležnih organa i sudova, zaključenih ugovora i drugih isprava koje su osnov za upis prava na nepokretnostima; podataka iz katastarskog operata koji odgovara stvarnom stanju, a ako ne postoje dokazi o pravu na nepokretnostima u tom slučaju i na osnovu drugih provedenih dokaza (saslušanje svjedoka, posljednje stanje upisa, izjave stranaka).

U osnovnom tekstu ZPK, odredbom člana 85. bila je uređena situacija kada u toku postupka izlaganja podataka komisija utvrdi da je sporno pravo vlasništva ili drugo pravo na nepokretnostima. U tom slučaju komisija stranku sa manje vjerovatnim pravom upućuje da u roku od 30 dana od dana izlaganja pokrene spor kod nadležnog suda o čemu se vrši zabilježb spora i da komisiji u daljnjem roku od 8 dana podnese dokaz o pokretanju spora, kada se vrši zabilježba spora.

Ako stranka iz stava 1. ovog člana u određenom roku ne podnese Komisiji dokaz da je kod nadležnog suda pokrenula parnični, odnosno vanparnični postupak, brišu se zabilježbe iz stava 1. ovog člana.

Ako je stranka već pokrenula spor kod nadležnog suda u cilju utvrđivanja prava na nepokretnostima, Komisija osniva katastar nepokretnosti i u privremeni list nepokretnosti upisuje pravo u korist lica koje je upisano u javnim evidencijama u kojima se upisuju stvarna prava na nepokretnostima, o čemu se vrši zabilježba u V listu privremelog lista nepokretnosti.

Značajno je istaknuti da je temeljem odredbe člana 85. ZPK, a primjenjujući pravila upisa na osnovu stvarnog stanja iz člana 84. stav 1. tačka a. i v. koji propisuju da se utvrđivanje prava na nepokretnostima vrši na osnovu stanja upisanog prava u zemljišnoj knjizi ako se ustanovi da taj upis odgovara stvarnom stanju na osnovu podataka iz katastarskog operata, na pokretanje postupka pred sudom upućivana je stranka koja je upisana kao vlasnik u zemljišnoj knjizi, a upis prava svojine je vršen u korist lica koja su ispunjavala uslove iz gore citirane zakonske odredbe.

U takvoj situaciji u praksi sudova, pojavilo se spornim da li kod tužbenog zahtjeva za ništavost upisa, suprotna strana čiji je upis izvršen u skladu sa stvarnim stanjem, ukoliko ne posjeduje pravosnažnu odluku nadležnih organa i sudova, zaključen ugovor i druge isprave koje su

osnov za upis prava na nepokretnostima (član 84. stav 1. tačka b. ZPK), treba da u posebnom postupku ili u istom postupku (protivtužbenim zahtjevom) izdejstvuje deklaratornu odluku da je stekla pravo vlasništva temeljem zakona ili je stekla osnov za upis istog temeljem valjanog pravnog posla ili je upisani upis u postupku izlaganja mogla sa uspjehom da brani izvođenjem dokaza na ove okolnosti o kojima sud odlučuje kao prethodno pitanje⁶.

Imajući u vidu dvije različite odluke Okružnog Suda

⁶ Presudom Okružnog suda u Banja Luci broj 71 O P 200424 16 Gž od 14.09.2017. godine žalba tužitelja je odbijen, presuda Osnovnog suda u Banjaluci broj 71 O P 200424 14 P od 18.02.2016. godine, u osporenom dijelu odluke o tužbenom zahtjevu i dosuđujućem dijelu odluke o troškovima parničnog postupka (stav 1 i 2 izreke), potvrđena. Pri tom drugostepeni sud nalazi da je suprotno navodima žalbe, tužena je i tokom ovog postupka, kao što je to učinila i u upravnom postupku izlaganja, dokazala da predmetnu parcelu drži u nesmetanom posjedu sa dijelom 1/1 te da postoji kontinuitet sticanja posjeda počev od 50-ih godina prošlog vijeka kad je prednik tužene vanknjižno otkupio od prednice tužilaca njen nasljedni dio, što tužioci provedenim dokazima nisu sporili. Prema tome nije osporen pravni osnov sticanja prava svojine tužene na nekretninama koje su bile predmet izlaganja u postupku pred Komisijom RUGIP za izlaganje. Naime, prednik tužene je, kako su u svom iskazu potvrdili saslušani svjedoci, 50-ih godina prošlog vijeka od prednice tužilaca otkupio njen suvlasnički dio na predmetnoj parceli, upisao se u katastarski operat kao posjednik istih sa dijelom 1/1 i od tada iste koristi u čemu nije bilo ometanja posjeda od bilo koga. Okolnost što su kupljene parcele ostale i dalje upisane u zemljišnoj knjizi kao suvlasništvo i što su upisani suvlasnički dijelovi rješenjem o nasljeđivanju prenošeni na neke od prednika tužilaca, odnosno tužioce (K. D. i T. Č.), nije relevantna, jer je dokazano da su prednik tužene i tužena bili u neprekidnom zakonitom i savjesnom posjedu ovih nekretnina preko 50 godina, pa su se stekli zakonom propisani uslovi za upis tužene u katastar nepokretnosti sa pravom vlasništva na predmetnoj parceli i to na originaran način – dosjelošću prema pravilima imovinskog prava, saglasno odredbi člana 28 stav 4 Zakona o osnovnim svojinsko pravnim odnosima („Službeni list SFRJ“ broj 6/80 i 36/90 te „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 38/03. Drugom presudom Okružnog suda u Banja Luci Broj: 71 O P 200425 17 Gž od 10.11.2017. godine žalba tužilaca je uvažena, presuda Osnovnog suda u Banjaluci broj: 71 O P 200425 14 P od 06.01.2017. godine, preinačava, te se utvrđuje da je ništav upis prava svojine u privremenom listu nepokretnosti broj: 1785 k.o. Motike izvršen na osnovu rješenja Republičke uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove PJ Banjaluka, Komisije za izlaganje na javni uvid podataka o nepokretnostima i utvrđivanje prava na nepokretnostima broj: 21.11/951-058-1785/13 od 02.09.2014. godine u korist tuženog to na nepokretnostima označenim kao k.č. br. 1058, upisanim u privremeni list nepokretnosti br. 1785 k.o. Motike, te se nalaže brisanje prava svojine tuženog na označenom zemljištu i uspostavljanje katastarsko - knjižnog stanja kako je bilo prije upisa prava svojine u korist tuženog Branković Mladena po pravosnažnosti presude. Pri tom drugodoprni sud nalazi da tuženi nije mogao biti upisan kao zakoniti vlasnik na spornim nekretninama u listu nepokretnosti samo na osnovu aerofotogrametrijskog snimanja, obzirom da je tuženi tokom upravnog postupka, a i u ovom postupku nije dokazivao da je njegov prednik kupio ove nekretnine, iz čega proizlazi da je upis prava svojine u korist tuženog u privremeni list nepokretnosti broj 1785, nezakonit i protivan prinudnim propisima, pa je kao takav ništav, a posljedica ništavosti je brisanje navedenog upisa prava svojine tuženog, te uspostava ranijeg katastarskog knjižnog stanja. Prvostepeni sud je pogrešno cijenio pravilo o teretu dokazivanja u odnosu na ovu činjenicu, prebacujući teret dokazivanja na tužioce, samo iz razloga što tužioci nisu sporili eventualni promet nekretnina. Pravilna primjena pravila o teretu dokazivanja u

u Banja Luci Vrhovni sud Republike Srpske u svojoj odluci broj: 71 O P 200425 18 Rev od 11.9.2018. godine u pogledu sadržaja tužbenih zahtjeva kojim se osporava izvršeni upis u privremeni list nepokretnosti iznio je slijedeći stav: ” U konketnom slučaju utvrđivanje prava na k.č. broj 1058 k.o. Motike u postupku izlaganja nepokretnosti izvršeno je (na osnovu podataka iz katastarskog operata koje odgovara stvarnom stanju, to jeste, na način propisan odredbom člana 84. stav 1. tačka v) ZPK), na ime tuženog koji je bio upisan u p.l. broj 1785 k.o. Motike kao posjednik iste, i koji je u dugogodišnjem posjedu te parcele, jer stanje upisa u zemljišnoj knjizi (u kojoj je predmetna parcela uknjižnjena na ime prednika tužitelja i samo neke od tužitelja), ne odgovara stvarnom stanju.

Iz stanja spisa u ovom predmetu ne proizlazi da su tužitelji, saglasno odredbi člana 85. stav 1. ZPK, u toku postupka izlaganja nepokretnosti upućeni od strane Komisije za izlaganje nepokretnosti – kao stranke sa manje vjerovatnim pravom da kod nadležnog suda pokrenu spor, radi ustanovljenja spornog prava svojine ili drugog prava na predmetnoj nepokretnosti, mada je iz sadržaja zapisnika sastavljenih u toku izlaganja vidljivo da je i u tom postupku među parničnim strankama bilo sporno pravo svojine u pogledu predmetne parcele. Oni su ovaj spor pokrenuli tek nakon donošenja pobijanog rješenja, to jeste, na osnovu odredbe člana 87. stav 3. ZPK. Prema obe navedene odredbe, u slučaju spora o pravu na nepokretnostima koje su predmet izlaganja pred Komisijom za izlaganje nepokretnosti, može se pokrenuti spor kod nadležnog suda, u čijoj nadležnosti je da sudi o pravu svojine na nepokretnostima, a u nadležnosti Komisije za izlaganje nepokretnosti je utvrđivanje prava na nepokretnostima na način propisan odredbom člana 84. ZPK i tako utvrđeno pravo je relevantno samo ako među parničnim strankama nema spora o pravu na nepokretnosti - utvrđenom u postupku izlaganja na javni uvid podataka o nepokretnostima, koji zaključak je i u skladu sa odredbom člana 52. Zakona o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 124/08, do 60/15, dalje: ZSP), u vezi sa članom 7. ZPK.

I pored sadržaja odredbe člana 85. ZPK, kojom je predviđena mogućnost upućivanja stranke, sa manje vjerovanim pravom, na pokretanje spora ako se u postupku izlaganja ustanovi da je sporno pravo svojine ili drugo pravo na nepokretnostima i odredbe člana 87. stav 3. istog za-

konkretnoj situaciji je nalogala da tuženi podnošenjem protivtužbe u ovoj parnici dokaže da ima zakonit pravni osnov za upis prava vlasništva, u list nepokretnosti. Prvostepeni sud nije mogao kao prethodno pitanje utvrđivati pravo vlasništva tuženog na predmetnoj parceli putem održanja kao derivativnog načina sticanja, bez njegovog zahtjeva, obzirom da činjenica o kupoprodaji ne proizilazi iz materijalnog dokaza (presude, ugovora...). Prvostepena presuda je zasnovana na činjenici da je pravni prednik tuženog od prednice tužilaca otkupio spornu nekretninu a tuženi ovu činjenicu osim pukog navođenja ničim nije dokazao, a ni potkrijepio materijalnim dokazom.

kona koji predviđa pokretanje spora u pogledu utvrđivanja prava na nepokretnostima, tužitelji tužbom traže - samo utvrđenje ništavosti upisa prava svojine u privremeni list nepokretnosti na predmetnoj parceli... , nalaganje brisanja tog prava upisanog na ime tuženog i uspostavljanje ranijeg katastarsko-knjižnog stanja. Kako se ovdje radi o sporu o pravu, sve dok tužitelji ne postave zahtjev za utvrđenje prava svojine, po nekom od pravnih osnova na nepokretnostima koje su predmet izlaganja, iz koga bi proizlazio i zahtjev za poništenje rješenja Komisije za izlaganje nepokretnosti, brisanje upisa... , i uspostavljanje ranijeg zemljišno-knjižnog stanja, oni ne ostvaruju zaštitu svojinskih prava u pogledu sporne parcele. S obzirom da se saglasno naprijed navedenom u ovoj vrsti spora sudi o svojinskim pravima, tužba koju predviđaju navedene zakonske odredbe nema karakter brisovne tužbe iz člana 56. ZSP.

Tužitelji koji su obuhvaćeni pomenutim rješenjima o nasljeđivanju su u momentu smrti njihovog prednika postali posjednici spornih nekretnina (iako nisu imali faktičku vlast nad istim), pa time i ovlaštenje da traže uvođenje u suposjed nekretnina koje je faktički držao prednik tuženog a zatim tuženi i da u parnici (nasljednom tužbom), u odnosu na tuženog ostvare svoje pravo na zaostavštinu ostavioca, što oni ni do dana podnošenja ove tužbe, nisu učinili. To su u svojim iskazima potvrdile tužiteljice M. K. i D. K., saslušane kao parnične stranke navodeći, da tužiteljima nikada predmetna parcela nije uručena, kao zaostavština nakon smrti njihovih prednika niti su predaju te parcele ikada tražili, a time ni koristili, a u dugogodišnjem posjedu iste je bio prednik tuženog a nakon toga tuženi.

Imajući u vidu zakonom propisani osnov za utvrđivanje prava na predmetnom zemljištu u postupku izlaganja nepokretnosti na javni uvid - u korist tuženog (na osnovu podataka iz katastarskog operata koje odgovara stvarnom stanju), nasuprot shvatanju drugostepenog suda, na tužiteljima (koji su nezadovoljni rješenjem Komisije za izlaganje nepokretnosti), je teret dokazivanja prava svojine na toj nepokretnosti, a na tuženom je teret dokazivanja jačeg prava (po nekom od pravnih osnova).

Iz izloženog proizlazi da je drugostepeni sud u postupku donošenja pobijane presude počinio povredu odredaba parničnog postupka (o teretu dokazivanja odlučnih činjenica) sadržane u odredbi člana 209. ZPP, u vezi sa članovima 7., 123, i 126., i da je pobijana presuda zasnovana na pogrešnoj primjeni materijalnog prava, na što revident osnovano ukazuje u reviziji, zbog čega je primjenom odredbe člana 249. stav 1. ZPP i člana 250. stav 2. istog zakona odlučeno kao u izreci ovog rješenja.

U ponovnom postupku drugostepeni sud će otkloniti nedostatke na koje je ukazano u ovom rješenju, pa će po žalbi tužitelja donijeti pravilnu i zakonitu odluku“.

Nakon donošenja predmetne odluke od strane Vrhovnog suda pred nižestepenim sudovima su se i dalje pojavile

dileme, a i različite odluke, šta ako tužitelji, koji su bili zemljišnoknjižni vlasnici nisu pored zahtjeva za brisanje upisa (brisovna tužba) postavili stvarnopravni zahtjev? Da li u takvoj situaciji, a cijeneći činjenično stanje iz tužbe tužbeni zahtjev odbiti ili pozvati tužitelja da se izjasni na okolnosti stvarnopravnog zahtjeva (nepotpun zahtjev).

Mišljenje autora ovog rada je da sud nije ovlašten u ovakvoj pravnoj situaciji da temeljem odredbe člana 53. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, br.: 58/03, 85/03, 74/05, 63 /07, 49/09 i 61/13), poziva tužitelja da dopuni tužbu, tako što će pored brisovnog zahtjeva postaviti deklaratorni (prejudicijalni) zahtjev stvarnopravnog karaktera o kojem se može riješiti, kao o prethodnom pitanju. Ovo posebno iz razloga što je cilj ZPK uspostava jedinstvene evidencije nepokretnosti, pa se u sudskom postupku kod osporavanja te evidencije pravo upisa ima riješiti kroz kondemnatorni zahtjev da se izvrši upis tužitelja umjesto tuženog ukoliko se zahtjev za brisanje upisa ukaže osnovanim.

Ni u presudi Vrhovnog suda Republike Srpske broj 71 O P 196608 18 Rev Banjaluka od 23.01.2019. godine kojom je odlučivano o reviziji tužitelja protiv presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 O P 196608 17 Gž od 08. 12. 2017. godine, nije se postavilo pitanje urednosti tužbe. Predmet spora u ovoj parnici je zahtjev tužitelja da se utvrdi ništavost upisa prava svojine koje je izvršeno u korist tuženog po osnovu rješenja Komisije za izlaganje na javni uvid podataka o nepokretnostima i utvrđivanja prava na nepokretnostima PJ Banjaluka broj 21.11/951-020-500/14 od 30. 6. 2014. godine, na zemljištu označenom k.č. broj 1343/3 površine 6.009 m² iz lista nepokretnosti 500 k.o. Bronzani Majdan, odnosno po starom premjeru 176/2 i 179/44 zk. ul. 349, kao i da se naloži brisanje upisa prava i uspostava ranijeg zemljišno knjižnog stanja.

Međutim, navedene dileme, su riješene Izmjenama i dopunama Zakona o premjeru i katastru Republike Srpske „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 110/16), koji je u odnosu na ranije rješenje stavom 3. člana 85. propisao: ”ako je stranka već pokrenula spor kod nadležnog suda u cilju utvrđivanja prava na nepokretnostima, Komisija osniva katastar nepokretnosti i u privremeni list nepokretnosti upisuje pravo u korist lica koje je upisano u javnim evidencijama u kojima se upisuju stvarna prava na nepokretnostima, o čemu se vrši zabilježba u V listu privremenog lista nepokretnosti“.

Dakle, ovakvo zakonsko rješenje upućuje, da se kod spornih upisa prava svojine, nakon stupanja na snagu predmetnih izmjena, na parnicu upućuje stranka koja nije upisana kao nosilac prava svojine u javnim registrima (zemljišna knjiga ili posjedovni list za područje za koje nije uspostavljena zemljišna knjiga), a u privremeni list nepokretnosti upisuje se i zabilježba o pokrenutom postupku.

ZPK je, između ostalog, predmetnim izmjenama i do-

punama dopunjen i članovima 85a. i 85 b., kojim je propisan postupak komisije kada u toku postupka izlaganja podataka komisija utvrdi da je sporno pravo vlasništva ili drugo pravo na nepokretnostima, izlaganje podataka za uzurpirano zemljište, šumsko i poljoprivredno zemljište a o tom pravu je nadležan organ uprave.

Odlukom Ustavnog suda Republike Srpske U-6/17 od 28. 2. 2018. godine utvrđeno je da član 85b stav 1. tačka v) i stav 3. ZPK nisu u saglasnosti sa Ustavom Republike Srpske⁷.

Nakon provedenog postupka izlaganja komisija donosi rješenje koje sadrži: podatke o nepokretnostima, podatke o nosiocima prava na nepokretnostima, ograničenja vezana za raspolaganje nepokretnostima, nalog za upis podataka o nepokretnostima i nosiocima prava na nepokretnostima. Sastavni dio rješenja je i popisni list sa podacima o nepokretnostima i pravima na nepokretnostima (član 86. ZPK).

Žalбом se može pobijati rješenje komisije samo u pogledu utvrđenih podataka premjera i katastarskog klasiiranja zemljišta. Žalba se podnosi Republičkoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske u roku od 15 dana od dana prijema rješenja. Nije dopuštena žalba na rješenje komisije u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje prava na nepokretnostima. U pogledu utvrđivanja prava na nepokretnostima može se pokrenuti spor kod nadležnog suda u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.

U cilju zaštite trećih lica čija prava mogu biti povrijeđena izvršenim upisom prava na nepokretnosti odredbom člana 89. ZPK omogućeno je da ta lica mogu tužbom kod nadležnog suda osporavati izvršeni upis u roku od tri godine od dana stupanja na snagu katastra nepokretnosti. To pravo pripada licu koje je propustilo rok od 30 dana iz člana 85. stav 1. ovog zakona.

U praksi se pojavila sporna primjena prethodnog člana na situaciju iz člana 87. stav 3. ZPK, ako stranka nije iskoristila pravo iz člana 85. predmetnog zakona i osporila pravo licu za koje su prikupljeni podaci i za koje se pretpostavlja da je nosilac prava na nepokretnostima (član 77. i 81. ZPK).

⁷ Predmetne zakonske odredbe su se odnosile na situaciju kada se u postupku izlaganja podataka za neku nepokretnost utvrdi da predstavlja uzurpaciju društvene, odnosno državne svojine, Komisija izlaže podatke o nepokretnosti i utvrđuje pravo na toj nepokretnosti ako uzurpirano zemljište nije obilježeno na terenu i dopunskim premjerom se ne može odvojiti od zemljišta u svojini uzurpanta, u predmetnom privremenom listu nepokretnosti za to zemljište upisuje se Republika Srpska i uzurpant sa zajedničkom svojinom do pravosnažnog okončanja tog postupka, te zabilježba o pokrenutom upravnom postupku za rješavanje spornih imovinsko-pravnih odnosa na uzurpiranom zemljištu. U V listu privremenog lista nepokretnosti za nepokretnosti iz stava 1. ovog člana upisuje se zabilježba zabrane otuđenja i opterećenja na tim nepokretnostima.

Jezičkim tumačenjem odredbe člana 89. stav 2. ZPK da "to pravo pripada licu koje je propustilo rok od 30. dana iz člana 85. stav 1. ovog zakona", ukoliko bi se tužba stranke koja je učestvovala u postupku izlaganje odbacivala zbog propuštenog roka iz navedene zakonske odredbe dovela bi se u pitanje i primjena odredbe člana 56. Zakona o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 124/08, 58/09 i 60/15) koja propisuje drugačije rokove za brisovne tužbe⁸ i dopuštenost tužbe trećeg lica kome nije bilo omogućeno učešće u postupku upisa.

Važno je napomenuti da ZPK kod osnivanja lista nepokretnosti ima za cilj uspostavu jedinstvene evidencije o zemljištu, koja ne samo da obuhvata podatke o stvarnim pravima, već i podatke o premjeru nepokretnosti, te se u tom cilju i osniva katastar nepokretnosti. Podaci o nepokretnostima se upisuju u list nepokretnosti čija sadržina može biti pobijana u upravnom postupku i pokretanjem upravnog spora (član 87. zakona) i u redovnom sudskom postupku ukoliko je sporno pravo svojine ili drugo pravo na nepokretnostima (član 85. zakona). Iz ovih razloga nema mjesta (a što je primjećeno kroz sudske odluke) da se poništenjem upisa u privremenom listu nepokretnosti nalaže uspostavljanje katastarsko – knjižnog ili zemljišno-knjižnog stanja kakvo je bilo prije upisa prava svojine u korist tuženog⁹.

⁸ Član 56. ZOSP glasi:“(1) Sticalac upisom stiče nepokretnost kao da je stiče od njenog vlasnika, ako nepokretnost, postupajući s povjerenjem u zemljišnu knjigu, stekne u dobroj vjeri od lica koje je bilo upisano kao vlasnik te nepokretnosti, iako to nije bio.

(2) Sticalac koji je postupajući s povjerenjem u zemljišne knjige u dobroj vjeri stekao pravo svojine nepokretnosti, stekao je tu nepokretnost kao da na njoj ne postoje tuđa prava, tereti ni ograničenja koja u tom trenutku nisu bila upisana, niti je iz zemljišnih knjiga bilo vidljivo da je zatražen njihov upis, osim ako zakonom nije drugačije određeno.

(3) Brisanje upisa iz stava 1. ovoga člana može se zahtijevati brisovnom tužbom zbog neistinitosti ili nevaljanosti prednikova upisa u roku od tri godine od kad je bio zatražen prednikov upis. Onaj ko je o neistinitom prednikovu upisu bio uredno obaviješten, može zbog neistinitosti prednikova upisa zahtijevati brisanje upisa samo ako je u roku za žalbu zatražio zabilježbu da je taj upis sporan i odmah, a najkasnije u roku od 60 dana od isteka roka za žalbu, podnio tužbu protiv onih koji su osporenim upisom stekli pravo ili su na osnovu njega postigli da se upiše u zemljišnu knjigu.

(4) Brisovna tužba može se podići u rokovima u kojima se može ostvarivati osporavanje pravnog osnova upisa, a ne može se podići ukoliko je savjesno treće lice u zemljišnu knjigu upisalo svoje pravo.“

⁹ Žalba tužilaca se uvažava, presuda Osnovnog suda u Banjaluci broj: 71 0 P 200425 14 P od 06.01.2017. godine, preinačava, te se utvrđuje da je ništav upis prava svojine u privremenom listu nepokretnosti broj: 1785 k.o. Motike izvršen na osnovu rješenja Republičke uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove PJ Banjaluka, Komisije za izlaganje na javni uvid podataka o nepokretnostima i utvrđivanje prava na nepokretnostima broj: 21.11/951-058-1785/13 od 02.09.2014. godine u korist M.B. iz Banjaluke i to na nepokretnostima označenim kao k.č. br. 1058, upisanim u privremeni list nepokretnosti br. 1785 k.o. Motike, te se nalaže brisanje prava svojine tuženog M.B. na označenom zemljištu i uspostav-

Kod ovakvih naloga za uspostavu ranijeg katastarsko - knjižnog stanja kako je bilo prije upisa prava svojine tuženog republičke uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove dolaze u dilemu definisanja pojma katastarko - knjižnog stanja, kojeg ZPK ne poznaje.

Iz ovih razloga pravilno bi bilo da tuženi trpi da se tužitelj upiše kao vlasnik spornih nepokretnosti u katastar nepokretnosti, odnosno list nepokretnosti.

U prilog ovom ide i odredba člana 90. ZPK koji uređuje vrste upisa u katastar nepokretnosti: upis nepokretnosti, upis stvarnih prava, upis određenih obligacionih prava koja se od trenutka upisa mogu suprostaviti trećim licima, predbilježba i zabilježba.

I odredba člana 135. ZPK propisuje da se upis u katastar nepokretnosti vrši danom donošenja rješenja kojim je upis dozvoljen, uz upis po službenoj dužnosti zabilježbe radi činjenja vidljivim da rješenje o upisu nije pravosnažno (1.). Upis u katastar nepokretnosti vrši se i na osnovu drugostepenog rješenja kojim se dozvoljava upis ili na osnovu sudske odluke iz upravnog spora, danom prijema drugostepenog rješenja, odnosno sudske odluke (2.). Pod upisom u slučajevima iz st. 1. i 2. ovog člana podrazumijeva se i brisanje prava na nepokretnosti, kao i brisanje upisa izvršenog prvostepenim rješenjem koje je poništeno (3.).

Isprave (član 103. ZPK) na osnovu kojih se vrši upis u katastar nepokretnosti mogu biti privatne ili javne, ali po sadržaju i formi moraju biti podobne za upis. Isprava je podobna za upis ako sadrži: mjesto i datum sastavljanja i ovjere, odnosno datum donošenja isprave; označenje nepokretnosti na koju se isprava odnosi prema podacima katastra nepokretnosti; lične podatke za lice u čiju korist se zahtijeva upis u katastar nepokretnosti i lične podatke za lice koje je upisano kao pravni prethodnik. Upis u katastar nepokretnosti vrši se na osnovu valjane isprave koja je po sadržini i formi sačinjena u skladu sa zakonom i kao takva podobna za upis i sadrži izjavu clausula intabulandi koja nije uslovljena niti oročena. Clausula intabulandi, odnosno izričiti pristanak upisanog prethodnika o dozvoli upisa, nije neko novo zakonsko rješenje, nego je riječ o institutu koji je preuzet iz ranije važećih pravila zemljišno-knjižnog prava. Pored svega navedenog isprava mora biti notarski obrađena da bi bila podobna za upis u katastar nepokretnosti.

ZPK je odredbama uredio i postupak obnove katastra nepokretnosti (član 116. i 117. zakona), kao institut ponovnog osnivanja katastra nepokretnosti prema podacima katastarskog ili komasacionog premjera u katastarskoj

opštini ili dijelu katastarske opštine u postupku izlaganja na javni uvid podataka o nepokretnostima i pravima na nepokretnostima od strane komisije za izlaganje i prema odredbama ovog zakona o osnivanja katastra nepokretnosti. Odluku o katastarskom premjeru i obnovi katastra nepokretnosti donosi Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske, a vrši se u cilju unapređenja tačnosti postojećeg premjera i ako su podaci katastra nepokretnosti uništeni ili neupotrebljivi.

Održavanje katastra nepokretnosti (član 120-127. ZPK) obuhvata prikupljanje, utvrđivanje i provođenje nastalih promjena na nepokretnostima, stvarnim pravima na njima i imaocima tih prava, koje su od utjecaja na podatke katastra nepokretnosti nastale poslije potvrđivanja katastra nepokretnosti. Imaoci prava na nepokretnostima su obavezni da u roku od 30 dana od nastanka promjene podnesu zahtjev za njeno provođenje zajedno sa ispravom za upis koja je osnov za provođenje promjene Republičkoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove Republike Srpske.

U postupku realizacije predmetnog zakona Područne organizacione jedinice Uprave preuzele su zemljišne knjige i ostalu prateću dokumentaciju od nadležnih sudova u Republici Srpskoj, te su tako stvoreni preduslovi da se pristupi daljnjoj realizaciji ciljeva iz zakona, a to je uspostava jedinstvene evidencije o nepokretnostima na teritoriji Republike Srpske.

* * *

Donošenjem ZPK otvorena je mogućnost za uspostavu jedinstvene evidencije o nepokretnostima na teritoriji Republike Srpske, a što je već naglašeno u ovom radu kao osnovni cilj zakona. Dileme koje su se pojavile u relativno skromnoj sudskoj praksi oko upisa prava svojine prema stvarnom stanju su riješene donošenjem Izmjena i dopuna ZP, tako da je kod spornih upisa otpala mogućnost da se dotadašnji upisani vlasnik upućuje na parnicu, a druga strana koja tvrdi da ima jače pravo u sudskom postupku treba da dokaže da je zaključila valjan pravni posao temeljem kojeg se stiče svojina ili je istu stekla temeljem zakona. Ovakvo zakonsko rješenje je otklonilo i pitanje blagovremeno podnesene tužbe, jer dokazivanje jačeg prava prema odredbama Zakona o stvarnim pravima Republike Srpske nije ograničeno rokovima.

Ilanje katastarko - knjižnog stanja kako je bilo prije upisa prava svojine u korist tuženog B.M (Izvod iz presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 200425 17 Gž)

PRIRUČNIK

o platnim transakcijama u Bosni i Hercegovini

UNUTRAŠNJI PLATNI PROMET FINANSIJSKO POSLOVANJE MJENIČNO POSLOVANJE

Autori:

Fuad Balta, dipl. ecc.

Jasenko Hadžiahmetović, dipl. ecc.

Priručnik nudi objašnjenja i praktične upute za sve vrste plaćanja u unutrašnjem i vanjskom platnom prometu, upućuje na konkretne procedure pri blokadi računa i prinudnoj naplati kod banaka, te ukazuje na zakonite mogućnosti i načine upotrebe gotovine, pozajmica i kredita u zemlji i inostranstvu. Prikazani su i različiti aspekti transakcija između povezanih lica, kako transferne cijene imaju odraza na porezni bilans, kao i precizne upute o primjeni svih ostalih aspekata finansijskog poslovanja.

Ova praktična knjiga za svakodnevnu upotrebu taksativno razrađuje i s mnogim raznovrsnim primjerima, konkretnim pitanjima i odgovorima, neophodnim za pravilnu primjenu federalnog Zakona o finansijskom poslovanju, kao kompatibilnom zakonu s propisima o unutrašnjem platnom prometu i oporezivanju dobiti, upućuje subjekte na koje se ovaj zakon odnosi kako će postupati u situacijama: nelikvidnosti i neadekvatnosti kapitala, prilikom ugovaranja poslova, (ne)dopuštenih isplata u vezi s ispunjenjem rokova novčanih plaćanja, izbjegavanja mogućih konsekvenci i slično.

U Priručniku je detaljno analizirana nova zakonska regulativa o UPP-u, od koje se očekuje da će dovesti do znatno efikasnije prinudne naplate u BiH. Temeljito je opisan potpuno novi postupak i tehnika prinudne naplate kod banaka sa svih dužnikovih računa, zatim koja je dokumentacija potrebna za otvaranje i zatvaranje računa, način na koji se nalozi za prinudnu naplatu evidentiraju u redove prioriteta (po entitetima) kada je poslovni subjekat nelikvidan, itd.

Budući da je mjenica složen i rigorozan pravno-ekonomski instrument i da se na ovim prostorima u ranijem periodu slabije koristila (svojevremeno je iz upotrebe istisnuo akceptni nalog), u Priručniku su obrađene najvažnije mjenične platne transakcije, na način koji je lako prihvatljiv širokom krugu njenih sadašnjih i potencijalnih korisnika.

Nesumnjivo je da će ovaj priručnik biti od izuzetne koristi svima onima koji se u svom radu susreću s pitanjima finansijskog poslovanja i platnog prometa, a sve u funkciji zakonitog, efikasnog i uspješnog postupanja u svakodnevnoj poslovnoj praksi.

Knjiga je namijenjena računovodstveno-finansijskim službama privrednih društava i javnih preduzeća, udruženjima i drugim neprofitnim organizacijama, javnim ustanovama, računovođama, revizorima, menadžerima, finansijskim i komercijalnim stručnjacima, bankarima, budžetskim korisnicima, poreznim i drugim inspektorima i službenicima kontrolnih organa, profesorima, asistentima i studentima, te ostalim korisnicima koji se u svom radu susreću s teorijom i praksom različitih aspekata finansijskog poslovanja.

DETALJAN SADRŽAJ OVOG IZDANJA POGLEDAJTE NA WEB STRANICI: www.privrednastampa.biz

Format B5 - 270 stranica

Cijena: 79,00 KM (sa PDV-om)

Informacije i narudžbe na telefon: (033) 542-700 i mail: amra@privrednastampa.biz